

Paco Barrachina
2000

ALCOY

FIESTAS DE SAN JORGE

MOROS Y CRISTIANOS

ABRIL - MAYO 2000

DE INTERÉS TURÍSTICO INTERNACIONAL

ALCOY

Revista de la fiesta de
Moros y Cristianos

Abril-Mayo 2000

declaradas de interés turístico internacional

COMISIÓ DE LA REVISTA, PROPAGANDA Y PUBLICACIONES, COORDINACIÓ Y MAQUETACIÓ: FRANCISCO PAYÁ MARTÍ, GONZALO MATARREDONA LLOPIS, MARCOS BERNABEU JORDÁ, PAU GÓMEZ I NAVAS, ALFONSO JORDÁ CARBONELL, JORGE LINARES ABAD, JORGE NADAL BLASCO, PORTADA: PACO BARRACHINA, COLABORACIÓ ESPECIAL: ESCOLA D'ART D'ALCOI (prof. coordinador: ANTONIO FERNÁNDEZ MONLLOR).REPRODUCCIÓ, FOTOCOMPOSICIÓ E IMPRESIÓ: ARTES GRÁFICAS ALCOY, S.A. SAN ELOY, 17. 03804 ALCOY. DEPÓSITO LEGAL: A-200-2000.

Sumario

1 APERTURA - 4

- 6 ALCALDIA.
Josep Sanus i Tormo.
- 7 EDITORIAL.
La Junta Directiva.
- 8 VICARI.
Jesús Rodríguez Camarena.

2 ESTO FUE 1999 - 10

- 12 MEMÒRIA D'ACTIVITATS.
Marcos Bernabeu Jordà.
- 26 CRÒNICA DE LA FESTA 1999.
Alfonso Jordà Carbonell.
- 57 CONCURSOS FESTERS.
- 68 REVISTA 1999. PRESENTACIÓ.
- 70 ASSEMBLEA GENERAL DE L'ASSOCIACIÓ DE SANT JORDI.
- 72 SONETO A SANT JORDI.
Julio Berenguer Barceló.

3 SAN JORGE - 74

- 76 DOS DECRETOS SOBRE LA CELEBRACIÓN DE LA FESTIVIDAD DE SAN JORGE.
José Mª Soriano Bellver.
- 78 ¡ INGLATERRA POR SAN JORGE!
José Jorge Montava Seguí.
- 80 UNA "BREVE RESEÑA SOBRE LA VIDA DE SAN JORGE".
F. Jordi Pérez i Durà.
- 82 MI DEVOCIÓN A SAN JORGE.
Ismael Peidro Pastor.
- 84 LA "NACIONALIZACIÓN" DE LA FIGURA DE SAN JORGE.
José Luis Mansanet Ribes.
- 87 SAN JORGE Y LA CIUDAD DE LIDA.
Adolfo Mullor.

4 EVOCACIÓN Y PROTAGONISMO DE LA FIESTA - 90

- 92 KROUGER 1900 -2000 "UN PASODOBLE CON CIENTO AÑOS DE VIDA"
José Mª Vallis Satorres.
- 94 LA MÚSICA FESTERA DES DE DINS.
Àngel Lluís Ferrando Morales.
- 96 OCURRIÓ HACE CIENTO AÑOS.
Indalecio Carbonell Pastor.
- 97 VIVENCIAS, DIVAGACIONES Y RESONANCIAS.
Moises Hidalgo Bradado.
- 98 MÚSICS EN LA FESTA ALCOIANA.
Vicent Sanchis i Martínez.
- 100 FIESTA Y FILÀS HACIA AL SIGLO XXI.
Eduardo Segura Espi.
- 102 L'ORIGEN DEL NOM DE LES VINT-I-VUIT FILÀS D'ALCOI.
Juan Enrique Ruiz Domènech
- 105 EL PRIMER TRO.
Carmina Nàcher Pérez.

5 ALCOY, SU IMAGEN Y SU HISTORIA - 108

- 110 L'ORIGEN IBÈRIC DEL NOM D'ALCOI: ¿"CAMP DEL POBLE"?
- Juan A. Sempere Martínez.
- 113 EL DUCADO DE ALBA.
José de la Encarnación Navarro.
- 116 EL MISTERIO DEL 606.
Rafael Martínez Jordà.
- 118 EL SUMARI JUDICIAL NÚMERO 22/1936.
Àngel Beneito Lloris.
- 122 ALCOI I ELS REPOBLADORS DE N JAUME I.
Enric S. Rivelles.
- 125 LOS ACUÑA, UNA DINASTÍA DE COMPOSITORES LEVANTINOS DEL SIGLO XVIII VINCULADOS CON LA VILLA DE ALCOY
Miguel Àngel Picó Pascual.
- 126 ELLCOLLENSIS.
Manuel Seco de Herrera Cigales.
- 128 ALCOI DURANT L'INTERREGNE: 1410-12.
Ricard Bañó i Armiñana.
- 130 UNA NUEVA TALLA DE JOSÉ ESTEVE BONET EN LA PARROQUIA DE SAN MAURO Y SAN FRANCISCO DE ALCOI.
Enrique López Catalá.
- 133 EL REVESTIMIENTO ESTILÍSTICO HISTORICISTA DE LA FÁBRICA DE PISOS CON MOTOR DE VAPOR: EL NEORRENACIMIENTO DE LA FÁBRICA DE PAÑOS DE LOS SRES. JULIÁN HERMANOS
Joel García Pérez.

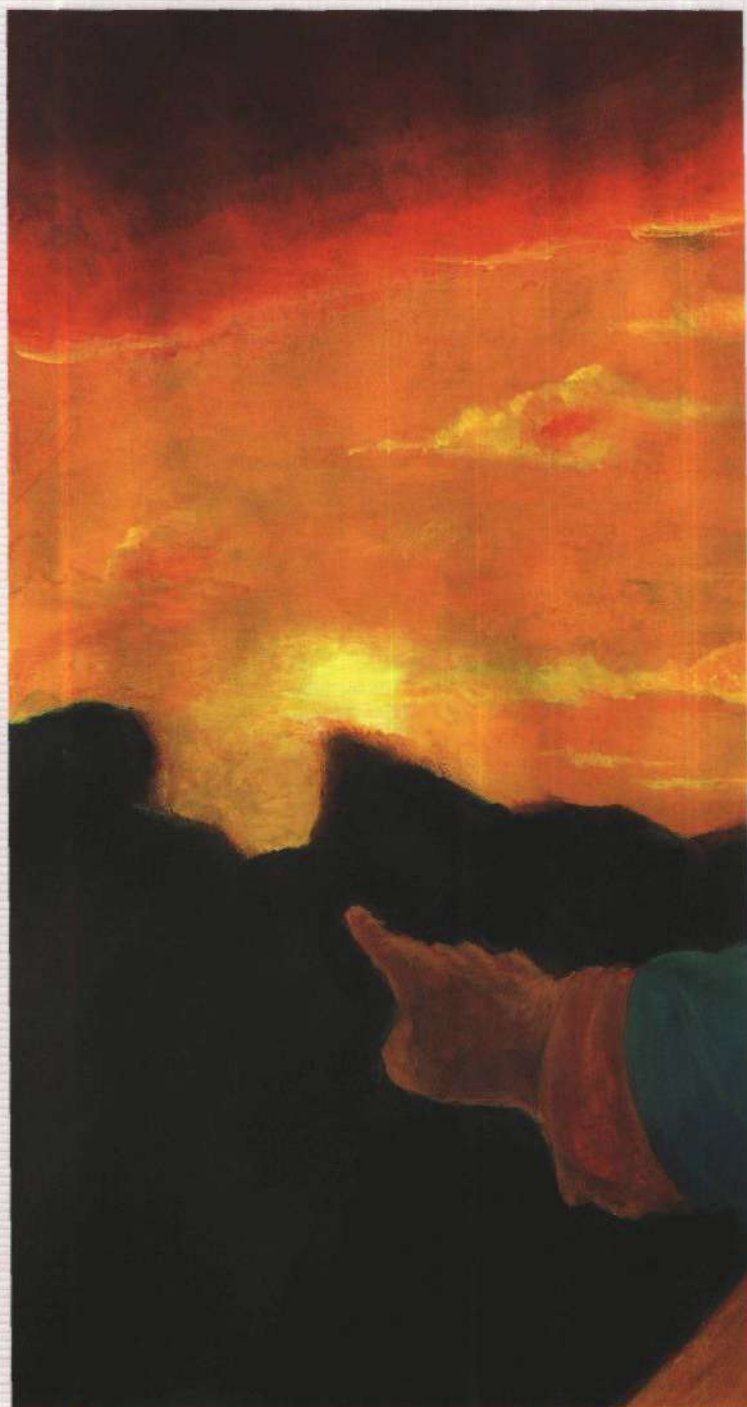
- 138 DOCUMENTACIÓ DE LES FESTES DE SANT JORDI A L'ARXIU MUNICIPAL D'ALCOI.
Josep Lluís Santonja.
- 140 LES ACTIVITATS RAMADERES A LA COMARCA DURANT L'EDAT MODERNA (1600 - 1800).
Lluís Torró Gil.
- 142 "EL DIMONI" UNA DEPENDÈNCIA DEL PALAU DELS SENYORS D'ALCOI (SEGLE XIV).
Josep Torró.
- 145 ELS BÉNS D'INTERÉS CULTURAL D'ALCOI.
Josep Mª Segura Martí.

6 PROSA Y VERSO - 148

- 150 LA CATEDRAL SUMERGIDA, EL BALLEMATO DE CALATRAVA.
B. Cort.
- 152 POÈTICA VISUAL.
Josep Sou.
- 154 D'UN A L'ALTRE BÀNDOL.
Vicente Manuel Sánchez Gas.
- 157 EL BAÚL DEL VISIGODO (Cuento).
Antonio Calero Picó.
- 158 PARA ALCOY Y SU FIESTA.
Concepción Quero Lacruz.
- 159 MIS SIERRAS.
La Escuadra Mora. Alcoy . Marcel V. Miralles Aguiñiga.
- 160 A "SANT JORDIET".
Juan Pascual Soler.
- 161 EL BOATO (A LA FILÀ CIDS).
Juan Enrique Ruiz Domènech.
- 162 CANTO A NUESTRO PATRÓN.
Rafael Vallis Reig.
- 163 LA ESTAFETA.
Celia Vilaplana.
- 164 JORGE, NUESTRO PATRÓN.
Luis Romay G. Arias.
- 165 DÍA DE GLORIA.
Francisco Romá Olcina.

7 MISCELÁNEA - 166

- 168 EL PATIO NAZARITA DEL MAESTRO CABRERA CANTÓ.
Adrián Espí Valdés.
- 171 ALCOY ES FAMOSO NO SÓLO POR SUS PELADILLAS.
Alfonso Carbonell Miralles.
- 172 UNA INSTITUCIÓ EXEMPLAR (LES ESCOLES DE L'AVE MARIA).
Emili Marin - Ramón Molina.
- 176 ROQUE ORTEGA: MEMORIA DE UN POETA DE LA FIESTA.
Adrián Miró.
- 178 RECORDANDO AL ESCRITOR JOSÉ S. SANTONJA.
Ernesto Valor Calatayud.
- 180 POLAVIEJA UN ALCOIÀ QUASI DESCONEGUT.
Rafael Hernández Ferris.
- 182 BODAS DE ORO FESTERAS ALCOYANAS EN EL SANTUARIO DE FONTILLES: 1951 - 2000.
Jorge Peidro Pastor.
- 185 NACIMIENTO DE LA FILÀ GUZMANES Y SUS SEDES.
Filà Guzmanes.
- 186 JOSEP SEGURA FENOLLAR, UN ALCOIÀ SINGULAR.
Josep Tormo Colomina.
- 189 MARIO FERRER, UN LÍRICO ALCOYANO.
Juan Javier Gisbert Cortes.
- 192 75^è ANIVERSARI DE LA FILÀ MOSSÀRABS...
Pau Gómez i Navas.
- 196 LA GACETA FESTERA.
- 203 LA FESTA QUE NO PARA.
- 221 ESTAN AMB SANT JORDI.
- 227 GUIÓN.

Il·lustració: Sergio Camarena.

- 6 ALCALDIA.
Josep Sanus i Tormo.
- 7 EDITORIAL.
La Junta Directiva.
- 8 VICARI.
Jesús Rodríguez Camarena.

A P E R T U R A

*L'Alcalde
d'Alcoi*

Pletòrica i vigorosa arriba la festa als nostres carrers. Alcoi, ciutat compromesa amb la tradició i amb la seua recreació anual, necessita de la renovació d'energies i il·lusions que li aporta l'emotiu retrobament cíclic amb les essències més definidores i cabdals de la personalitat alcoiana. Unes essències que la memòria col·lectiva té dipositades en les nostres benvolgudes Festes de Sant Jordi.

La Festa és un ferm pont d'enllaç amb la nostra història passada i un gran tresor de cultura i sentiments que tots els alcoians i alcoianes guardem amb gelosia i responsabilitat màxima. Tots se sentim orgullosos d'aportar, al patrimoni cultural i antropològic global, la nostra particularitat festera. Una particularitat que mantindrem viva, creativa i plena de força. Aquest és el compromís col·lectiu dels alcoians i alcoianes. Un compromís que tots seguirem amb fidelitat i que és la millor garantia de futur de la Festa.

L'Associació de Sant Jordi, defensora i dipositària de la tradició festera alcoiana enriquida per l'aportació de generacions i generacions d'alcoians, es troba aquest any amb els beneficis que el nomenament com a Entitat d'Utilitat Pública pel Ministeri de l'Interior li reportaran. Uns beneficis que es deixaran sentir en l'organització i el funcionament diari d'aquesta entitat, que reforçaran la seua autonomia i que, al cap i a la fi, redundaran en la Nostra Festa que es desenvoluparà amb plenitud des d'unes bases més sòlides i fermes encara.

Estimats ciutadans i ciutadanes, congratulem-nos. La nostra festa ha arribat per tal d'aturar el temps, apartar-nos de la rutina diària i obrir-nos les portes de la germanor, la bonhomia i la creativitat desbordada. Gaudim-la amb la intensitat i la transcendència que mereix i reclama i compartim-la amb tots aquells que s'acosten a la nostra ciutat per tal de conèixer i d'admirar-se amb l'esclat de festa i imaginació que a Alcoi es produeix any rere any.

Visca Sant Jordi!

JOSEP SANUS I TORMO

ALCALDIA

En un cicle perpetu de renovació, altra vegada la primavera ens porta a la celebració de la Festa emblemàtica del nostre poble: la Festa de Moros i Cristians. Enguany amb una data que sembla també emblemàtica: l'any 2000. Una data que dóna sensació de canvi, de renovació, encara que siga una continuació d'un còmput cronològic. També aquesta mateixa sensació de canvi i de renovació es té present a la Festa, però no amb un sentit de trencament, sinó com un sentit d'evolució, respectant les més profundes arrels de la tradició.

La Festa ha de ser gojosa i lúdica, respectuosa i serena, emotiva i melangiosa, i és el desig manifest de la Junta Directiva de l'Associació de Sant Jordi que totes les virtuts de la Festa, tot allò que de feliç, alegre i joiós té, arribe a tots i cadascun dels festers, que òmpliga de solidaritat, de germanor, de gojosa convivència a tots els alcoians i alcoianes, perquè tots són de cor fester.

La Festa ha de ser l'eclosió abrilenca del nostre poble Alcoi; del poble que ha lluitat sempre per tindre una identitat incontrovertible i una personalitat única que han donat a la ciutat una fesomia inconfundible. Però la personalitat i la identitat d'Alcoi, es fa més ferma en la fe i devoció al Sant Patró: l'Insigne Màrtir Sant Jordi, centre de la Festa i a qui devem la nostra identificació en l'harmoniosa convivència de tots els alcoians.

LA JUNTA DIRECTIVA

EDITORIAL

De bell nou ens arriba la Pasqua cristiana amb el primer pleniluni de primavera, un poc retardada aquest any a causa al cicle lunar, però sempre pletera d'esperança, d'alegria i de festa. Ara més que mai per ser any jubilar per excel·lència, ja que el 2000 aniversari del naixement de Crist porta per a tota la cristiandat i per a tot el món, un temps especial de gràcia, de renovació i de vida nova.

Aquest any ha coincidit l'aniversari del martiri de Sant Jordi amb la festa de les festes: la Pasqua de Resurrecció. I per aquesta especial circumstància, celebrarem excepcionalment la nostra trilogia en la segona setmana de la cinquantesima pasqual.

En moltes ocasions hem subratllat l'encert i la sort de celebrar la festa del nostre patró Sant Jordi en un temps tan excepcional de l'any litúrgic cristià; i hem repetit infinitat de vegades que si el màrtir és un testimoni de la fe en Crist Ressuscitat, és precisament aquest temps de Resurrecció i de Glòria el més propici per homenatjar i festejar el nostre Màrtir i Patró.

Què oportunament i amb quin sentit celebrem cada any, precisament en el diumenge de Resurrecció, el pòrtic, l'anunci, el pregó fester de "la Glòria"; perquè sols aleshores i des d'eixe dia, és coherent festejar el testimoni del Ressuscitat amb tot el sentit litúrgic.

Així, doncs, aquest any d'alegria, perquè el Sol de Justícia, Jesucrist Ressuscitat, no eclipse la celebració del Màrtir Sant Jordi per la coincidència de dates, i perquè pugam igualment desenvolupar tot el programa celebratiu tradicional, des de "la Glòria" fins "l'Alardo", s'ha posposat la nostra trilogia dues setmanes.

Que aquest any excepcional siga també excepcionalment any de reconciliació, d'alegria compartida per tots i d'obertura esperançada al món solidari i fratern que ens proposa Jesucrist i pel qual va donar la seua vida el nostre Sant Patró.

Visca Sant Jordi!

JESÚS RODRÍGUEZ CAMARENA

VICARI

SAN JORGE

PATRÓN DE ALCOY

- 12 MEMÒRIA D'ACTIVITATS.
Marcos Bernabeu Jordà.
- 26 CRÒNICA DE LA FESTA 1999.
Alfonso Jordà Carbonell.
- 57 CONCURSOS FESTERS.
- 68 REVISTA 1999. PRESENTACIÓ.
- 70 ASSEMBLEA GENERAL DE L'ASSOCIACIÓ DE SANT JORDI.
- 72 SONETO A SANT JORDI.
Julio Berenguer Barceló.

Il·lustració: Alex Olmos Fuentes.

ESTO FUE 1999

REPRODUCCIÓ FOTOGRÀFICA

MEMÒRIA D'ACTIVITATS: ESTUDIOS CYAN

MARCOS BERNABEU JORDÀ

La Memòria d'Activitats és el recull de totes les actuacions, religioses, festives i culturals que realitza i organitza l'Associació de Sant Jordi durant tot l'any, per a complir en allò que assenyalen els seus fins i es dona a conèixer en la primera assemblea estatutària de l'any per a la seua aprovació.

I. FINS DE L'ASSOCIACIÓ

a) EL CULT I DEVOCIÓ A SANT JORDI I LA SEUA ESGLÉSIA

La primera activitat que desenrotlla l'Associació de Sant Jordi és la missa d'adoració al

Jesuset, que se celebra el dia 6 de gener, dia de l'Epifania, a l'església del Patró.

En la missa del diumenge 14 de març, es realitzà l'acte de proclamació i imposició de la insígnia corporativa al Fester nomenat per al Quadre d'Honor de l'Associació de Sant Jordi, en l'assemblea celebrada el 28 de gener, Sr. José Vicent Blanes de la filà Gusmans.

El diumenge 11 d'abril, amb la participació dels festers infantils de cadascuna de les filaes, es va celebrar a la parròquia de Santa Maria, la missa dels Glorierets.

En la vesprada del dissabte 17 d'abril, es traslladava la imatge del Xicotet des de la seua església fins la parròquia de Santa Maria, acompanyada per nombrosos associats.

El solemne Triduum a Sant Jordi s'oficiava a la parròquia de Santa Maria els dies 18, 19 i 20 d'abril. El retor Sr. Enrique Carbonell Peidro fou l'encarregat de dirigir la paraula als fidels. La Capella de la Corporación Musical Primitiva interpretà el *Walf Walf* i l'*Himne a Sant Jordi* a la cloenda de cada culte.

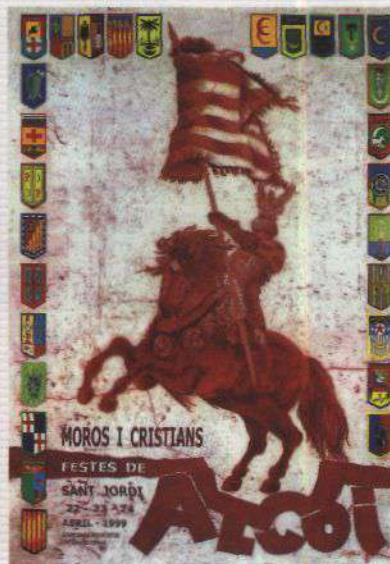
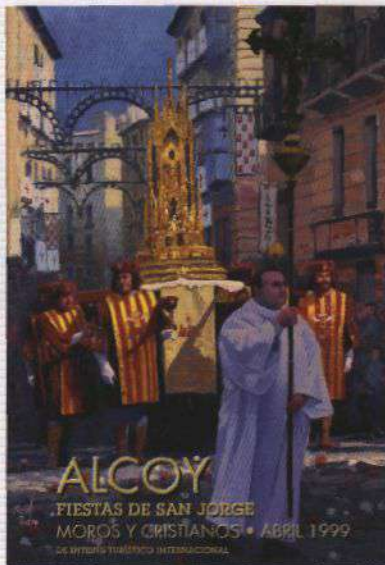
La missa per a festers a la

parròquia de Santa Maria, a les 5.15 hores del dia 22 d'abril, encetava els actes religiosos de la trilogia festera. A les 6.00 del matí, el Vicari de l'Associació de Sant Jordi començava el rès de l'Avemaria al qual s'afigiren tots els que hi eren.

El dia 23 d'abril, festivitat del nostre Patró, es desenrotllaren els tradicionals actes religiosos. Pel matí i a les 8.30 hores missa per als associats a l'església del Patró, a les 11.00 hores la processó de la Relíquia, a continuació solemne Missa Major concelebrada per la pràctica totalitat del clergat del nostre poble i per l'alcoià i bisbe de la diòcesi de Lleó, l'Excm. i Revdm. Sr. Antonio Vilaplana Molina i presidida pel Xiquet Sant Jordi, Jordi González Satorre, amb els càrrecs representatius de la Festa.

L'Orquestra Simfònica Alcoiana, la Coral Polifònica Alcoiana i el grup *Cantores d'Alcoi*, interpretaven la *Missa a Sant Jordi* del Sr. Amando Blanquer Ponsoda, finalitzant amb l'*Himne a Sant Jordi* del Sr. Enrique Juan Merín.

Per la vesprada la Processó General, amb una gran participa-

ció tant de devots com de festers, que acompanyaven la imatge eqüestre de Sant Jordi, ben envoltada de flors a sota del cavall, i al Relicari. A la seua cloenda es va donar a besar la Reliquia del Sant.

Després de l'Alardo del dia 24 d'abril, es traslladà a Sant Jordi, "El Xicotet", des de la parròquia de Santa Maria a la seua església on s'orà en acció de gràcies.

La missa oficiada el dia 27, pels associats difunts, posà el punt i final als actes religiosos

celebrats al mes d'abril.

El dijous 21 d'octubre, dins dels actes del Mig Any, s'oficiava la Missa d'Acció de Gràcies en l'església del Patró.

A banda dels actes religiosos ja esmentats, hi ha que afegir aquells que es realitzen durant l'any a l'església del nostre Patró, que són: la Santa Missa diària, que se celebra a las 10.30 hores, les oficiades els dies 9, per a impetrar la prompta beatificació del penitent Casimiro Barelló Morello, i el darrer divendres de

cada mes, a intenció de les filles.

Cada diumenge a l'església del Sant Patró, a les 10.30 hores, coincidint amb la celebració de la Missa, s'ha seguit realitzant el cicle de concert d'òrgue, el cicle de quaresma amb 6 concerts, el d'advent amb 4 i el de grans organistes, també amb 4, celebrat de gener a abril.

Durant l'any 1999, s'han restaurat 3 vidrieres de la façana principal de l'església, la que representa a Sant Jordi, les dels escuts de València i Alcoi, també s'han fet les 2 vidrieres que hi ha a la façana que mira al carrer Sant Blai.

L'església de Sant Jordi està oberta, durant l'any, de dilluns a divendres, de 10 a 12.00 hores i de 18 a 20.00 hores. Dissabtes, diumenges i festius, de 10 a 11.30 hores.

b) ORGANITZACIÓ DE LA FESTA DE MOROS I CRISTIANS

Les Festes de Moros i Cristians es realitzaren els dies 22, 23 i 24 d'abril, el seu desenrotllament i organització estan perfectament descrits en la crònica realitzada pel Cronista de l'Associació Sr. Alfonso Jordà Carbonell, que fou llegida i aprovada en l'Assemblea Ordinària del 3 de juny de 1999.

c) CASAL DE SANT JORDI

Les famílies alcoianes, i en concret aquelles persones que han desempenyat un càrrec fester, han seguit amb el costum de donar els *trajes* que portaren en la Festa al Museu de la Festa-Casal de Sant Jordi.

Així, durant l'any 1999 s'ha afegit a la col·lecció els *trajes* de Jordi González Satorre (Sant Jordi), José Figuerola Jordà (Capità Moro), Alfonso Torres Cardador (Capità Cristià), Francisco Sanchis Pardo (Alferes Moro), Fernando Gisbert Pascual (Alferes Cristià), corresponents a les Festes de 1999, i Francisco José Berenguer (Alferes Moro) de la Festa de 1998.

El Museu l'han visitat, durant l'any 1999, 8.951 persones. Hi ha una disminució de 42 visites, en conseqüència, i després de les variacions hagudes els darrers anys, es pot dir que al voltant de 9.000 persones visitent anualment el Museu de la Festa. Des d'ací es vol agrair als mitjans de comunicació escrits la seua col·laboració en incloure l'horari del Museu en les seues publicacions.

La secretaria de l'Associació de Sant Jordi envia mensualment, a la Conselleria de Cultura, Direcció General de Museus, el resum de visites, del que hi ha una còpia a l'arxiu. Al mes de desembre a l'esmentat s'ha afegit el resum anual que tot seguit s'exposa:

SALA DE MÚSICA

	PROCEDENCIA	TOTAL		TOTAL VISITES
		ESpanyOLS	ESTRANGERS	
INDIVID.	ADULTS	1.883	238	2.121
	MEJORS 18	185	9	194
GRUPS	PREESCOLAR	533	0	533
	EGB	1.541	0	1.541
	BUPIPIESO	1.194	180	1.374
	UNIVERSITAR.	46	31	77
	AMES DE CASA	648	0	648
	JUBILATS	881	0	881
	ALTRES	1.461	121	1.582
TOTALS		8.372	579	8.951

La difusió i recopilació de la Música de la nostra Festa es labor que realitza l'assessor musical de l'Associació de Sant Jordi, sr. Vicente Ivorra Pujalte des d'aquesta Sala de Música.

S'ha facilitat a variades Entitats Musicals i Festeres material que hi havia de les publicacions de Música Festera i inclús altres obres dels arxius de les nostres Bandes de Música, la "Primiti-

va", la "Nova" i la "Unió Musical".

S'ha rebut, per al nostre arxiu, la marxa mora "Almohades" del compositor de Camp de Mirra, Sr. José Javier Sanz Vila i de la *Cofradía de la Santísima y Vera Cruz de Caravaca* les obres del compositor Sr. Ignacio Sánchez Navarro, al mes de febrer i després de la mort del Sr. Alfonso Sellés Cabrera, la seua família donà a l'Associació una recopilació de les partitures que el Sr. José Carbonell García "Pepi-quet" interpretava durant la missa dominical a l'església de sant Jordi.

BIBLIOTECA, HEMEROTECA I ARXIU

La selecció i classificació de les obres, així com l'assessorament a les persones que investiguen o estudien temes adients, són funcions que es fan en aquesta secció, dirigida pel Bibliotecari de l'Associació de Sant Jordi, Sr. Jorge Linares i Abad.

Un any més, la Biblioteca-

Hemeroteca i Arxiu ha vist créixer i enriquir els seus fons. A la gran ajuda de la *Caja de Ahorros del Mediterráneo*, de la que la nostra Biblioteca forma part com a obra cultural i social, es té que afegir la de les institucions com la Excma. Diputació Provincial d'Alacant, l'Institut de Cultura Juan Gil Albert, l'Excm. Ajuntament i les Filaes, molt pròdigues en aquests moments en realitzar les seues pròpies edicions, bé per tindre la representació d'un càrrec fester o bé pel fet d'aportar a la nostra història local variats elements molt vàlids per al nostre patrimoni cultural.

També, escriptors locals ens han fet arribar les seues obres i altres persones, entre les quals cal destacar al senyor Jordi Peidro Pastor, ens han cedit part de la seua biblioteca particular, amb una generositat que els honra. Els intercanvis culturals amb el Museu Arqueològic Camil Visedo i amb el pobles que celebren festes de moros i cristians, també fa créixer el nombre d'exemplars de la nostra Hemeroteca.

La Biblioteca, és visitada cada

setmana per persones que estudien els temes que hi són als seus fons, Alcoi, allò que és Alcoià, la Festa i Sant Jordi.

Tot seguit, s'aporta un resum de l'activitat que s'ha fet, tant en el que respecta a l'augment dels fons bibliogràfics com als treballs d'interès on s'ha assessorat.

Amb motiu del seu càrrec en la Festa de 1999 ens lliuraren la revista que editaren, les Filaes Andalusos, Sant Jordi, Benimerins i Llauredors, Capitans i, Llana i Gusmans, Alferes.

D'autors i Entitats s'ha rebut *Pintura Alicantina*, del senyor Adrián Espí Valdés, editat per l'Excma. Diputació Provincial d'Alacant, *El Centro Escursionista de Alcoy, una batalla constante*, del mateix Centre Escursionista, *Textos de Embajadas de Monforte del Cid. La Fiesta de Moros y Cristianos. Evolución siglos XIX y XX* del Sr. Miguel Ángel González Hernández. Edicions de la Generalitat: *Religión y Magia de la antigüedad*, *Patrimonio de medios de comunicación*, *La colección artística del Ateneo Mercantil de*

València i Antic Monestir de la Valldigna. De la UNDEF, *De embajadas y embajadores*.

Dels fons bibliogràfics de l'Associació de Sant Jordi de Banyeres s'han rebut els següents títols: Castells i viles de Banyeres i Serrella (1249-1999), Cofraria de Sant Jordi, *Teatro de Beneficencia*, *Testimonio socio-cultural de una epoca*, Banyeres, Estudi històric-geogràfic i cultural de la vila i *Historia Comparsa de Cristianos*.

La Caja de Ahorros del Mediterráneo, com fa des de l'any 1962, ens ajuda aportant els mitjans necessaris per aconseguir completar la nostra Biblioteca, com la llista és molt nombrosa, s'anomenen alguns: *Anales de la Cruz Roja de Alcoy* del Sr. Julio Berenguer, Miquel XXI dels Srs. Ximo Llorens, Miguel Peidro i Jordi Peidro i *Eclecticismo y Modernismo en Alicante. 1850-1917*, editat per la CAM i l'Institut Juan Gil-Albert.

El Sr. Rafael Romá i el Sr. Adrian Espí, ens lliuraren els llibres *El libro de San Jorge y su tumba* i *Recuperemos abril*, res-

pectivament.

L'Institut de Cultura Juan Gil-Albert, ens lliurà, *Opúsculos de Roque Chabás, Teatralidad Medieval y su supervivencia*, Guia del senderisme del Parc Natural del Carrascar de la Font Roja, *Una mirada Mediterránea*, etc..

També cal assenyalar, el treball d'informació fet per al Sr. Rudolf H. Merita, resident en Alemanya, el qual s'interessà pel seu segon cognom "Merita".

Nombroses han sigut les consultes i el material cedit per la Biblioteca i l'Arxiu per a elaborar treballs durant aquest any. El nostre agraïment i reconeixement a totes les persones que amb la seua col·laboració han ajudat a millorar aquesta secció.

d) RELACIONS AMB ALTRES ENTITATS.

L'Associació de Sant Jordi manté unes relacions cordials amb tots els pobles que fan festes de moros i cristians, i amb les persones o entitats que ens reclamen qualsevol tipus de col·laboració, com es pot com-

provar en la correspondència diària, que es rep i ix, que es guarda als arxius d'aquesta secretaria.

II. ASSOCIATS

Començar aquest apartat amb un record per tots els associats que ens deixaren durant l'any 1999 a tots ens resultarà gratificant, els quals, de segur, estaran gaudint de la companyia de Sant Jordi.

Durant l'any 1999, el moviment d'associats fou el següent:

acabar d'actualitzar el cens, encara hi haurà més disminució.

Per altra banda i aprofitant l'avinentesa, es recorda als associats que encara no han fet arribar el seu DNI i la seua data de naixement a la Secretaria de l'Associació que ho facen, perquè si no tenen les seues dades actualitzades i de forma legal, no podran exercitar el seus drets d'associats.

Des de la Secretaria de l'Associació de Sant Jordi es lliurarà a cadascuna de les filaes el llistat,

manifestar, en aquesta memòria, el seu reconeixement cap a la labor que realitzen les 28 filaes, les seues Juntes i els seus Primers Trons, en complir amb la seua comesa anual, desenrotllant les seues funcions i ampliant les seues activitats als camps cultural i esportiu.

a) DE LA SEUA SEU SOCIAL

En la primera Assemblea Ordinària, que se celebrà el 28 de gener, s'autoritza al Sr. President per a què signara en nom de l'Associació de Sant Jordi, dos préstecs de 50 i 45 milions de pessetes per a la compra dels immobles de les noves seues socials de les Filaes Realistes i Muntanyesos, que s'inauguraren als mesos de setembre i octubre, respectivament.

En la segona Assemblea Ordinària, que se celebrà el 3 de juny, s'autoritza al Sr. President per a què signara en nom de l'Associació de Sant Jordi, un préstec de fins 70 milions de pessetes per a la compra del immoble de la nova seu social de la Filà Llana.

b) GOVERN I ADMINISTRACIÓ DE LA FILÀ

En les assemblees que les filaes feren al mes de maig hagueren els següents canvis:

Filà Chano
Cessa: Antonio Matarredona Lloréns
Elegit: (1)

Filà Mudèjars
Cessa: Antonio G. Pastor Blanes
Elegit: Jorge Santonja Sanz

Filà Marrakesch
Cessa: Alfredo Lloréns Largo
Elegit: Juan Picó Cortés

Filà Cids
Cessa: José Jorge García Montava
Elegit: José Luis Rico Caballero

Filà Almogàvers
Cessa: Francisco Alba Socarrades

	1998	1999	Diferència
Associats Devots	8.755	8.239	-516
Associats Devots Festers	4.381	4.468	+87
Total d'Associats Devots	13.136	12.707	-429
Associats Protectors del Casal	4.640	4.727	+87

Segueix disminuint la quantitat d'associats, la causa en la majoria dels casos es per evitar duplicitat, d'aquesta forma i en

tat, actualitzat, dels seus associats i el general, al Casal de Sant Jordi s'exposarà el cens total d'associats, perquè es puguen fer les comprovacions i, si cal, les rectificacions necessàries dins del termini que s'assenyalarà i s'anunciarà.

III. FILAES

La junta directiva de l'Associació de Sant Jordi, desitja

Elegit: José Jorge Aura Pascual

Filà Aragonesos

Cessa: José A. Català Giner

Elegit: (2)

(1) En l'assemblea de maig de la Filà Chano no s'elegí cap fester com a Primer Tro, quedant en funcions el fester Fidel Mestre Moltó, segons marca el seu Reglament de Règim Interior. En una posterior assemblea extraordinària celebrada el dia 2 d'octubre de 1999 resultà elegit com a Primer Tro el senyor Miquel Richart Rufino.

(2) També a la Filà Aragonesos no va eixir elegit un nou Primer Tro a l'assemblea de maig, quedant en funcions el Consell de la Filà, fins una assemblea extraordinària, celebrada el dia 11 de juny, elegint-se com a Primer Tro al senyor Francisco Rubio Navarro.

Als que han acabat, l'agraïment de l'Associació de Sant Jordi per la gran labor realitzada durant el temps del seu comandament. Per als elegits, l'anhel de què encerten en la seua comesa, que, de segur, redundarà en benefici de la Nostra Festa.

IV. GOVERN I ADMINISTRACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ

a) L'ASSEMBLEA GENERAL

El dia 28 de gener, es convoca a l'Assemblea, per a celebrar la primera ordinària, segons marca l'Estatut, en la qual s'aproven l'acta de la segona assemblea ordinària, feta l'11 de juny, els comptes de 1998, el pressupost per a l'any 1999 i la Memòria d'Activitats. Així mateix es lliurà la concòrdia amb els actes de la Festa de 1999, es nomenà Fester d'Honor al Sr. José Vicent Blanes i, s'autoritza al Sr. President a signar la documentació pertinent per a tramitar dos préstecs de 50 i 45 milions de pessetes per a la compra dels immobles de les noves seus socials de les Filaes Realistes i Muntanyesos respectivament.

El 3 de juny, la junta directiva, convocà a l'Assemblea de l'Asso-

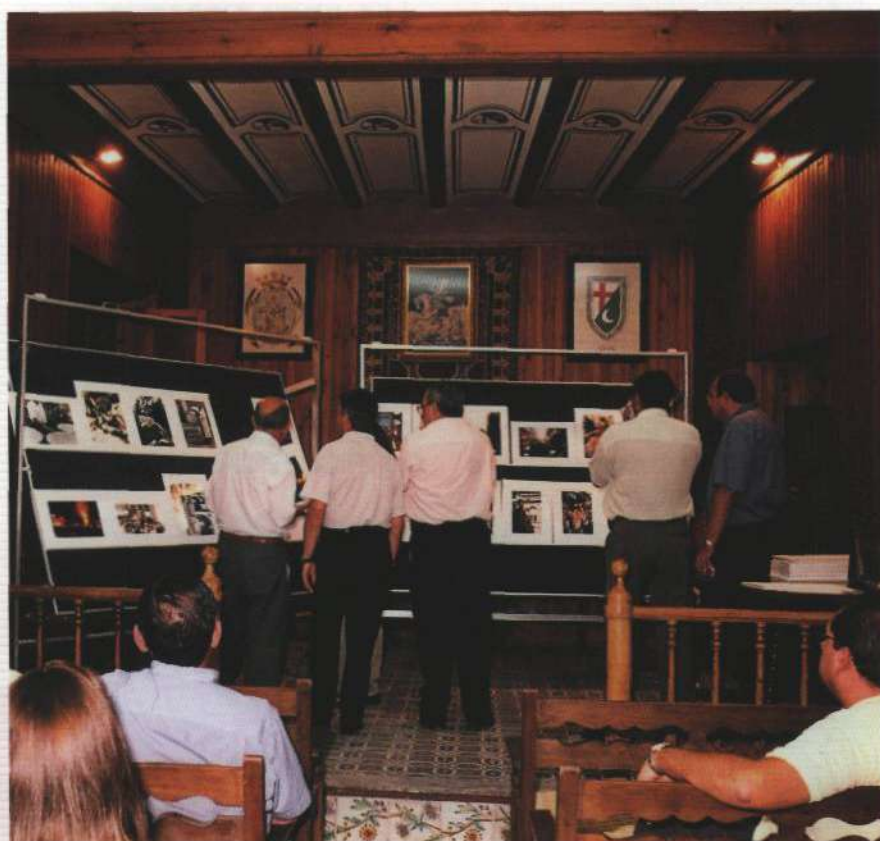
ciació de Sant Jordi per a la segona ordinària, segons assenyalava l'Estatut. Entre els punts de l'ordre del dia s'aproven l'acta corresponent a la primera Assemblea Ordinària, feta el 28 de gener i la Crònica de la Festa, es designaren les Filaes de càrrec i es realitzà el sorteig per a l'elecció del Xiquet Sant Jordiet, afavorint la sort al xiquet Jordi Ferrando Ponsoda de la Filà Llauradors.

També, en aquesta Assemblea, es féu la votació per a la renovació parcial de la junta

Vocals

Sr. José Miguel Blasco Pérez
Sr. Juan A. Constans Carbonell
Sr. Juan Quiñonero Pérez
Sr. Angel Juliá Olcina

D'acord amb l'Estatut de l'Associació, es produïa el canvi en els Vocals Primers Trons, que per torn els corresponia entrar als Srs. José Sanjuán Reig de la Filà Benimerins i Raül Bou Valor de la Filà Asturians i, s'autoritza al Sr. President a signar la documentació pertinent per a tramitar un

directiva amb el següent resultat:

President
Sr. Rafael Romá Ripoll
Vice-President 2n.
Sr. Jorge Alentado Gadea

Vice-Secretari
Sr. Jorge Nadal Blasco

Tresorer
Sr. Rafael Domínguez Lillo

préstec de fins 70 milions de pessetes per a la Filà Llana per a la compra del immoble de la seua nova seu social.

L'11 de desembre es realitzà la primera assemblea extraordinària per a aprovar el Projecte d'Estatuts, Reglament per a l'elecció de Majorals i les ordenances de la Festa i del Casal de Sant Jordi. En aquesta s'aprovà com a forma de votació la nomi-

nativa, els articles del Projecte d'Estatut, que no tenien esmenes presentades i fins l'article número 35 dels que en tenien.

La segona sessió extraordinària se celebrà el 16 de desembre, aprovant-se els articles esmenats que hi havia al projecte, des del 36 fins el 126, i en la tercera sessió, feta el 18 de desembre. S'aprovaren els articles des del 127 fins el 240.

b) MAJORALS

Des d'ací s'agraeix la labor que desenrotlla, el cos de Majorals, en el manteniment i conservació de l'església de Sant Jordi, així com la predisposició en col·laborar amb la junta directiva en tot allò que significa Sant Jordi i la Nostra Festa.

En la segona assemblea s'insculà les paperetes amb els noms dels Srs. Jorge Jordà Payà i Jorge Reig Boronat que substituïen en el grup 1r. als Srs. José Jaime Bernabeu Verdú i Alfonso Jordà Morey i s'informà dels canvis que hi hagué en aquest cos, així el dimecres 26 de maig, segons marca l'article 183 de l'Estatut vigent, es procedí a cobrir la vacant pel grup 2n, Associats Protectors del Casal, en finalitzar el seu manament el

Sr. Antonio García Lloréns, resultant elegit el Sr. Rafael Mora Torregrosa. Al grup 4t, Església, cessà el Sr. Juan Tomás Ruiz, quedant nomenat el Sr. Jorge Sirvent Mira i pel grup 5é, Societats, finalitzava el Centre Instructiu Musical Apolo, entrant la Societat *El Trabajo*, representada pel Sr. Camilo Candela Reig.

Després de les eleccions municipals de juny i constituït el nou Ajuntament d'Alcoi, els Majorals pel grup 3r, Grups Municipals de l'Ajuntament, nomenats són els Srs. Miguel Ignacio Peralta Viñes, Lluís Torró i Gil i Francesc Valor i Sanjuan.

c) LA JUNTA DIRECTIVA

Després de la segona assemblea, on es van incorporar els nous components elegits i els vocals Primers Trons esmentats, es constituïren les variades ponències en les que es basa l'organització de l'Associació de Sant Jordi, quedant formades de la següent forma:

Fi primer de l' Associació ÀREA RELIGIOSA
competència: SR. JESÚS RODRIGUEZ CAMARENA

Ponència: CULT I DEVOCIÓ
Ponent: SR. SANTIAGO SAN-

JUAN GIL
Tots els Majorals

Ponència: TEMPLE
Ponent: SR. GUILLERMO RAMOS RECIO
Sr. Vicente Ivorra Pujalte
Tots els Majorals

ÀREA FESTERA
Fi segon de l'Associació MOROS I CRISTIANS

Ponència: FESTES
Ponent: SR. JOSÉ MIGUEL BLASCO PÉREZ
Sr. Juan Constans Carbonell
Sr. Juan Quiñonero Pérez
Sr. Juan a. Picó García
Sr. Vicente Ivorra Pujalte
Sr. Gonzalo Matarredona Llopis
Sr. Primer Tro Filà Benimerins
Sr. Primer Tro Filà Asturians

Ponència: RÈGIM DE FILAES
Ponent: JUAN A. PICÓ GARCÍA
Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz
Sr. Rafael Aracil López
Sr. Primer Tro Filà Benimerins
Sr. Primer Tro Filà Asturians

Fi tercer de l'Associació ÀREA CULTURAL
Competència: VICE-PRESIDENT 1r.

Ponència: REVISTA

Ponent: SR. FRANCISCO PAYÁ MARTÍ

Sr. Gonzalo Matarredona Llopis
Sr. Javier Morales Ferri
Sr. Vicente Ivorra Pujalte
Sr. Jorge Linares Abad
Sr. Alfonso Jordá Carbonell

Ponència: ACTES I FESTIVALS

Ponent: SR. ANGEL JULIÀ OLCINA

Sr. Rafael Domínguez Lillo
Sr. Juan Quiñonero Pérez
Sr. Gonzalo Matarredona Llopis
Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz
Sr. Vicente Ivorra Pujalte

Ponència: CASAL DE SANT JORDI

Ponent: SR. JUAN QUIÑONERO PÉREZ

Sr. Juan A. Picó García
Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz
Srs. Majorals del Grup de Protectors del Casal (2n)
Sr. Alfonso Jordá Carbonell
Sr. Vicente Ivorra Pujalte
Sr. Jorge Linares Abad
Sr. Gonzalo Matarredona Llopis

ÀREA ECONÒMICA

Competència: VICE-PRESIDENT 2n.

Ponència: ROBERIA

Ponent: SR. RAFAEL ARACIL LÓPEZ

Sr. Juan Quiñonero Pérez
Sr. Angel Julià Olcina
Sr. Javier Morales Ferri
Sr. Rafael Domínguez Lillo

Ponència: BÉNS I CADIRES

Ponent: SR. JUAN CONSTÁNS CARBONELL

Sr. Rafael Domínguez Lillo
Sr. Javier Morales Ferri
La resta de vocals

Ponència: ADMINISTRACIÓ I COMPTABILITAT

Ponent : SR. JORGE ALENTADO GADEA

Sr. Rafael Domínguez Lillo
Sr. Javier Morales Ferri

A aquestes, s'afegeix la Comissió dels Estatuts, que coordinada pel Sr. Roque Monllor Doménech, està formada pels festers Srs. Vicente Boronat Vercet, Pablo Molina Prats, Rafael Sanus Sellés, Eduardo Segura Espí i José Luis Mansanet Ribes com a assessor.

El President, els Vice-Presidents, Secretari i Vice-Secretari, formen part de totes les Ponències.

d) PERSONAL

La junta directiva de l'Associació de Sant Jordi vol agrair,

des d'ací, la labor que desenrotlla aquest grup de persones, perquè fidels en la seua dedicació ens ajuden en totes les activitats que organitza l'Associació.

V.- PROJECCIÓ DE LA VIDA SOCIAL I CULTURAL

a) MIG ANY.

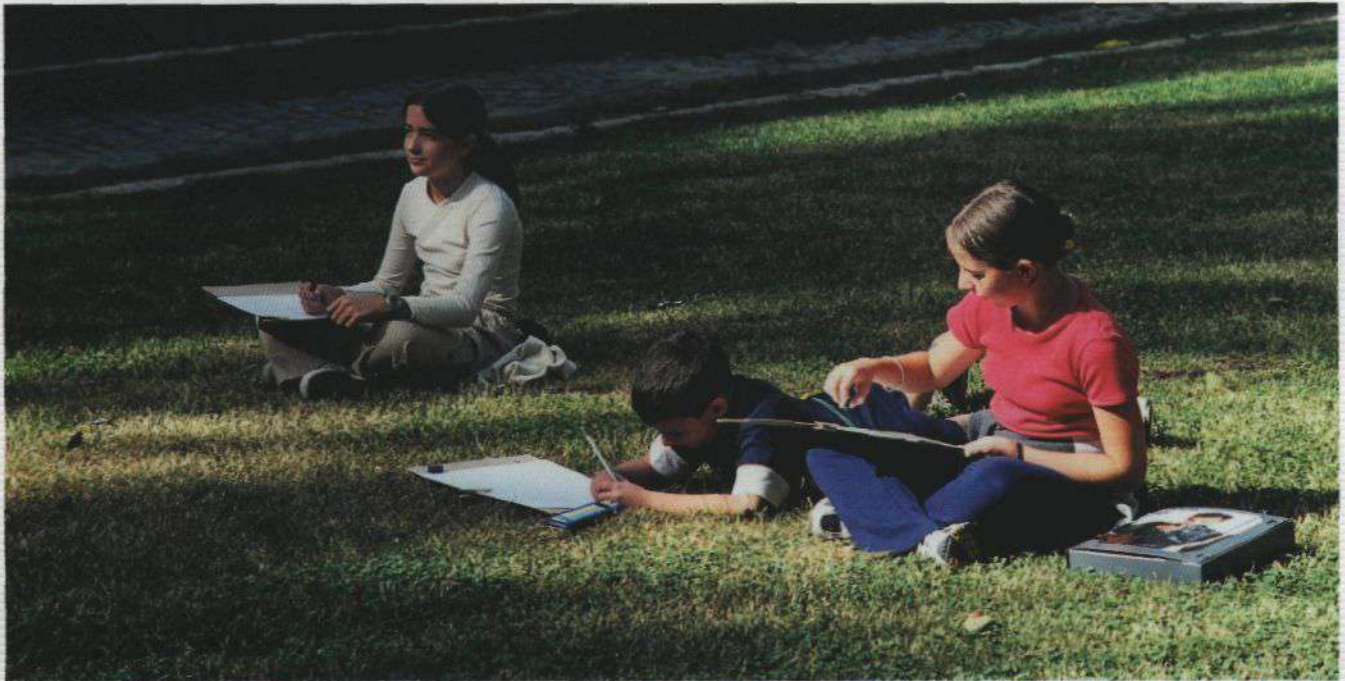
El bon oratge i el canvi d'hora, que es fa a les acaballes del mes, augmentà encara més l'assistència dels alcoians als actes centrals de la XXXII Commemoració del Mig Any.

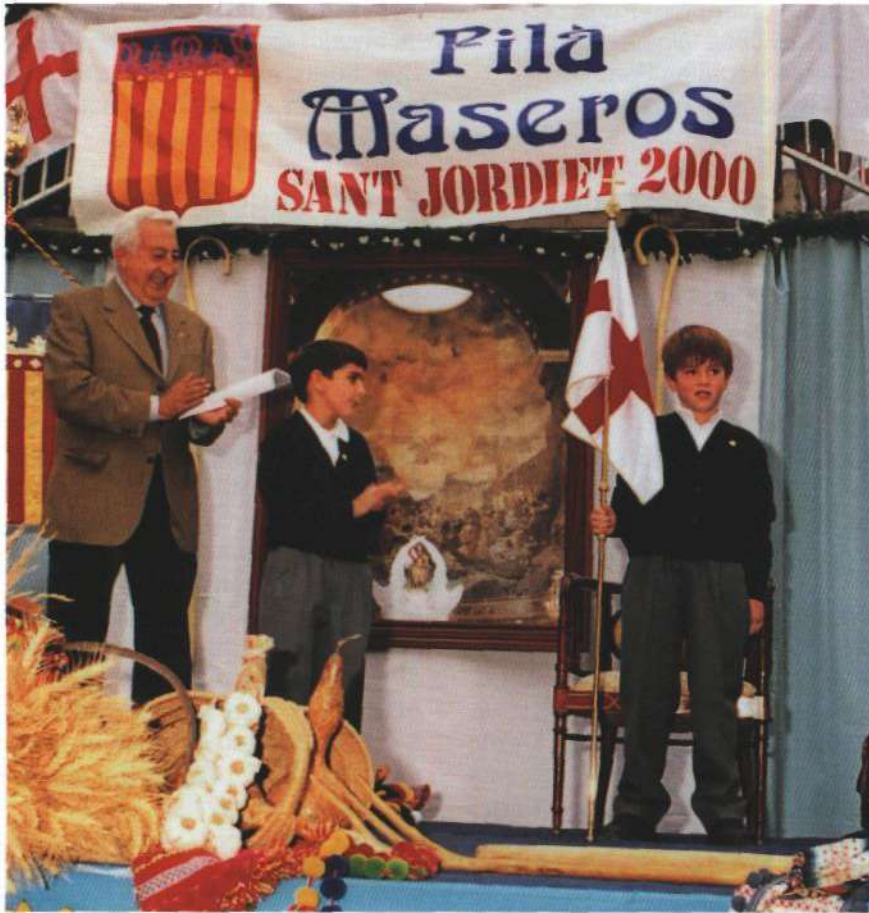
Els arrels que té la Festa entre els alcoians han quedat demostrats durant la realització del Mig Any, que com de costum s'ha fet al mes d'octubre. És en aquesta celebració, quan l'Associació de Sant Jordi exerceix tota la seua acció cultural, organitzant actes, concursos i festivals.

b) TEATRE

Als mesos d'abril i octubre hem tornat a gaudir en les representacions que ha fet el Quadre Artístic de l'Associació de Sant Jordi.

Els dies 14 i 15 d'abril, es representà l'obra ELS RENYONS DEL MASERO, d'Armando San-

tacreu, sota la direcció del Sr. Tomás Gisbert, accésit del Concurs de Teatre convocat per l'Associació de Sant Jordi l'any 1990.

Dins dels actes del Mig Any, els dies 20 i 21 d'octubre, es reposà el sainet FESTER I DIVORCIAT, de Ramón Climent, dirigit per la Sra. Amparo Murcia, primer premi de la Vllena. Edició del Concurs de Teatre. Cal dir que l'obra elegida per a representar-se aquest dies era LES XIQUES DEL BOATO, del mateix autor, però una indisposició de l'actor Sr. José Florencio, obligà a fer el canvi.

És d'agrair l'esforç i el treball que fan els components del Quadre Artístic de l'Associació en transmetre la nostra cultura en cadascuna de les seues representacions. Des d'ací se'ls anima a seguir en aquesta labor tan important.

c) LA REVISTA

La Revista de Festes que edita l'Associació de Sant Jordi, es presentà el 31 de març a la Llotja Sant Jordi i ho féu, de forma compartida, els Srs. Francisco Payá Martí i Alfonso Jordà Carbonell.

Des d'ací agrair la col·laboració tant de les persones que escriuen articles com de les empreses i professionals que s'annuncien, ja que sense aquesta ajuda es faria difícil hui, l'edició de la Revista.

d) PAGINA WEB

El dia 31 de març i aprofitant la presentació de la revista, es donava a conèixer la pàgina web de l'Associació de Sant Jordi, que no començaria a funcionar fins el dia 4 d'abril en la xarxa. La clau per a poder-la visitar es www.associacionsantjordi.org i la direcció per al correu electrònic es assoc-santjordi@ctv.es.

La pàgina té una mitjana de tres visites diàries, la majoria d'Espanya i es una bona finestra, que s'obri al món, on es pot mostrar tot allò que té i representa l'Associació de Sant Jordi.

e) CONCURSOS

XLVIII CONCURS DE FOTOGRAFIA "ANTONIO AURA MARTÍNEZ"

El jurat del decà dels nostres concursos format per la srta. Juani Ruz Sillero i pels srs. Francisco Pérez Olcina, José Pastor Baldó, Jordi Linares Abad i Gonzalo Matarredona Llopis, es va reunir el dia 10 de setembre de mil nou-cents noranta-nou, al Saló d'Actes del Casal de Sant Jordi, a les 20.00 hores i acordaren per unanimitat concedir els següents premis:

TEMA: ESTAMPES I ASPECTES DE LA FESTA
En blanc i negre, en color (diapo-

sitives), en color (còpies)

Primera medalla a
A vore-6, de Carles Enric Ribera Martínez

Segona medalla a
Boato III, de Juan C. Ripoll Escarcena

Tercera medalla a
La Tropa, de Vicente Pascual Pascual

TEMA: ASPECTES D'ALCOI
En blanc i negre, en color (còpies)

Primera medalla a
Sant Jordi Bridge, de Carles Enric Ribera Martínez

Segona medalla a
A través d'un espill-II, de David Blanes Martínez

Tercera medalla a
San Francisco, de Juan Carlos Ripoll Escarcena

TEMA: SANT JORDIET CENTRE DE NOSTRA FESTA. PREMI FILÀ MARRAKESCH.

En color (còpies)

Primera medalla a *San Jorge IV*, de Gonzalo Sempre Camarasa

Segona medalla a Queda desert aquest premi.

1999, SOL DE LEVANTE, ALAJAREÑA, en no ajustar-se al punt 4t de les bases del concurs.

2. Seleccionar les següents obres, sota els lemes: IZAR, MALHIVERN, AL AFEM i LA DANZA DEL REY, per a ser interpretades en el Festival de Música Festera que l'Associació de Sant Jordi organitza amb motiu del Mig Any, segons assenyala el 7é punt de les bases del concurs.

En la segona sessió celebra-

El Secretari comprovà que el títol de l'obra premiada estava inclosa en la llista de peces gravades al CD informà al Sr. President, els quals de primeres acorden suspendre la resolució del jurat i estudiar els esdeveniments. S'informà a l'autor i es convocà reunió de la Junta Directiva per al dia següent dilluns 4 d'octubre.

En la reunió de la Junta Directiva es presentà un informe,

XXXVI CONCURS DE MUSICA FESTERA

Aquest any la convocatòria del Concurs de Música Festera, corresponia a la modalitat de MARXA MORA, Premi "ANTONIO PÉREZ VERDU". El jurat format pel Sr. Amando Blanquer Ponsoada, el Sr. Luis Blanes Arques i el Sr. Gregorio Casasempere Gisbert, en la seua primera sessió, celebrada al Casal de Sant Jordi el dia 29 d'agost de mil nou-cents norant-nou, acorden per unanimitat:

1. Desestimar les següents obres, sota els lemes: OPUS

da al Teatre Calderon i després d'haver oït les obres seleccionades, el Jurat acordà, també, per unanimitat concedir el premi a la obra presentada, sota el lema MALHIVERN, de títol MARTI, CAPITA de l'autor Ramón García i Soler.

Però tot no acabà ací, a l'eixida del concert el Sr. Juan Constans, component de la Junta Directiva, ensenyava al Secretari de l'Entitat un CD on ja estava gravada la composició musical premiada, CD que li havia sigut lliurat moments abans per un fester de la filà Almogàvers, el qual l'havia comprat.

en el que constava que l'esmentat CD s'havia gravat en Albaida els dies 26 de juny i 3 de juliol, presentat en acte oficial en la *Comparsa Moros Nous*, d'Albaida, el dia 10 de setembre, segons s'assenyala en un mitjà de comunicació escrit el 13 del mateix mes. El CD es posa a la venda, tot seguit, perquè, curiosament, el 17 de setembre es comprat pel Sr. President de l'Associació de Sant Jordi amb el preu de 2.200 pesetes.

Segons açò, la Junta Directiva acorda per unanimitat revocar el premi atorgat, per incumpliment de les bases 2a, 9a i 10a

del concurs i declarar desert el concurs, segons la resolució del jurat.

XXVI CONCURS INFANTIL DE DIBUIX I PINTURA FESTERA

El Jurat format pels Srs. Jorge Nadal Blasco, Alfonso Jordà Carbonell, Jorge Linares Abad i Gonzalo Matarredona Llopis, acordaren concedir els següents premis:

SECCIO 1ra.

Premi a la Tècnica:
Rut Villanova Abad

Premi a l'originalitat:
Rita Picó Moyà

Accèsits:
Neus Borrel Egea, Ana Mª Rodes Carbonell i Mauro Pérez Matarredona

SECCIÓ 2na.

Premi a la Tècnica:
Lidiana Payà Ferrándiz

Premi a l'originalitat:
Iñaki Gisbert Tormo

Accèsits:
Laura Francés Silvestre, Mauro Pastor Pérez i Marcos Jordà Santacreu

SECCIÓ 3ra.

Premi a la Tècnica:
Carlos Grau Llorca

Premi a l'originalitat:
Miriam Berbegal Gil

Accèsits:

Amparo Bonet Juan, Norma Giner Ramón i María de Ramón Garrido.

XV CONCURS DE PINTURA INFANTIL A L'AIRE LLIURE

El diumenge 10 d'octubre, es celebrà al Parc de la Zona Nord aquest concurs. El Jurat compost pels Srs. Jorge Nadal Blasco, Raúl Bou Valor, Angel Julià Olcina i Gonzalo Matarredona Llopis, es posaren d'acord per a concedir els següents premis:

SECCIÓ INFANTIL (A) 6-9 Anys

Primer Premi: Mauro Lloréns Diaz

Segon Premi: Santiago Doménech Payà

SECCIÓ INFANTIL (B) 10-11 Anys

Primer Premi: Santiago Carbonell Quesada

Segon Premi: Ignacio Doménech

SECCIÓ BENJAMIN

Primer Premi:
Pablo Rojano Requena

Segon Premi:
Josep Pasqual i Masià

SECCIO ALEVIN

Primer Premi:
Antonio Delgado Ferre

Segon Premi: Pau Muñoz i Trellis

SECCIÓ JUVENIL

Primer Premi: Mario Domínguez Soler

Segon Premi: María Pérez Falomir

XXI CONCURS LITERARI INFANTIL

El Jurat format pels Srs. Alfonso Jordà Carbonell, Guillermo Ramos Recio i Angel Julià Olcina, acordaren concedir els següents premis:

SECCIÓ INFANTIL

Primer Premi:
Claudio Monllor Lloréns.

Segon Premi:
Sonia Alonso Payà

SECCIÓ JUVENIL

Primer Premi:
Mariola Mota Baldó.

Segon Premi:
María Gisbert Puerto.

Accèsits:
Ana Belen Rubio Espinal i Lirios Jordà Segura

XI CONCURS DE TEATRE

El Jurat compost pels Srs. Rafael Ramis Carbonell, Francisco Aznar Sánchez, Ximo Llorens Baena, Alejandro Giménez Boronat i Jordi Linares Abad, acordaren per majoria:

Concedir el premi a la obra presentada sota el lema "Capitán Moro año 2000", titulada "Modistes festeres", de l'autor Jorge Sorolla García. Amés, el Jurat suggereix, per unanimitat, la representació de les obres presentades sota el lema *Cadernera* i *Amhed Ben Begudet*.

XXVII CONCURS D'OLLETA ALCOIANA

El dissabte dia 23 d'octubre, amb la participació de totes les Filaes, se celebrà el popular Concurs d'Olleta Alcoiana en la Glorieta

El Jurat compost pels Srs. Fermín Pérez, Roberto Bravo, Raul Bou i Miguel Sancho concediren el primer premi al plat presentat per la Filà Cids i el segon a la Filà Llauradors .

CAMPIONAT DE COTOS

L'1 d'octubre començaren les eliminatòries d'aquest campionat en la Societat d'Antics Alumnes Salesians.

La final se celebrà el divendres dia 15, del mateix mes, en la seu de la Filà Llana.

La parella formada pels Srs. Jorge Palmer i Vicente Palmer, representants de la Filà Magenta, foren els que van guanyar la present edició, mentre que la parella formada pels Srs. Jorge García i Santiago Navarro, de la Filà Cids, quedaren segons.

f) ESPORTS

L'Associació de Sant Jordi hi ha estat en tots els actes esportius, organitzats per entitats alcoianes, que se li ha demanat i als que ha aportat trofeus, entre els que destaquen: Centre d'Esports (XXV Hores Esportives),

Trofeu Sant Jordi de la *Unión Ciclista Alcoy*, Copa Sant Jordi de Petanca, Trofeu Sant Jordi de Tir amb Arc, Trofeu *Tirada San Jorge*, II Trofeu d'escacs Festes de Sant Jordi, etc...

g) ACTES VARIATS

d'octubre, en el Teatre *Calderón*, se celebrà el XXXVI Festival de Música Festera, a càrrec de la Corporació Musica Nova, sota la direcció del Sr. Pedro Lara Navarrete, en el qual s'inclouia les quatre obres seleccionades pel Jurat qualificador que optaven al premi del XXXVI Concurs de Composi-

L'Associació de Sant Jordi, col·laborà amb l'Excm. Ajuntament en l'organització dels actes de Les Pastorettes, Bàndol i Cavalcada dels Reis Mags.

Cal ressenyar que enguany l'assaig de les Ambaixades va tindre lloc, per primera volta, a la seu d'Apolo, el dia 3 d'abril.

L'Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi, en corporació, representà a aquesta Institució en la processó del *Corpus Christi*.

En els actes programats per a commemorar el Mig Any, el dia 3

ció, tal i com s'ha esmentat en el punt corresponent.

El divendres 8 d'octubre s'inaugurà en la *Caja de Ahorros del Mediterráneo* l'exposició del Concurs Fotogràfic d'aquest any.

El diumenge 17 d'octubre, es realitzà la visita anual al Sanatori de Fontilles, del que cal assenyalar l'èxit de participació i on es demostrà l'afecte dels alcoians.

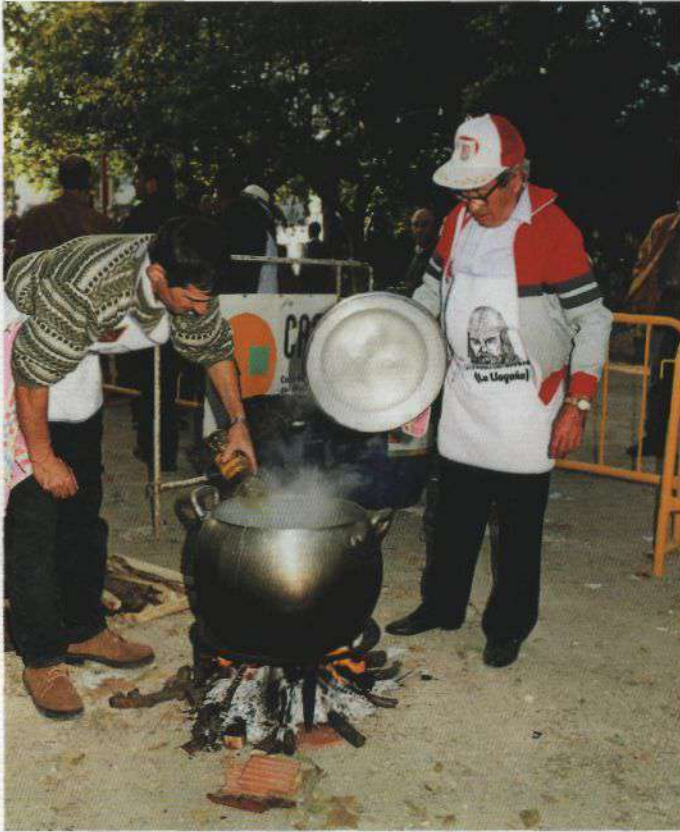
El 22 d'octubre, divendres, es dedicà a la presentació de càrrecs. Per la vesprada, al col·legi Sant Vicent de Paül fou presentat el xiquet Jordi Ferran-

do Ponsoda, Sant Jordi del 2000, al qual se l'imposà la insígnia acreditativa. A les 20.30 hores i a la Llotja Sant Jordi, es presentaren a les Autoritats, Assemblea General de l'Associació, Festers i mitjans de comunicació, els Capitans i Alferes de la Festa del 2000, càrrecs que ostentaran els

la Corporació Musical Primitiva d'Alcoi i, dirigida pel Director de la Banda en aquell temps, el Mestre Sr. Fernando de Mora Carbonell.

El dia 30 d'octubre, se celebrà en el Centre Cultural, el matinal que l'Associació dedica als esco-

Srs. José Luís Córcoles Bordera (Capità Moro), José Luis Sanchis Machancoses (Capità Cristià), José Francisco Camáñez Lloréns (Alferes Moro) i Salvador Gutierrez Estruch (Alferes Cristià), als quals se'ls imposà les insígnies acreditatives.

El dimecres 28 d'octubre, es presentà en la *Caja de Ahorros del Mediterráneo* el CD *ALCOY EN FIESTAS*, gravació digitalitzada del segon LP que s'edità de la música de la Festa de Moros i Cristians d'Alcoi a l'any 1966 amb una selecció de Pas-dobles i Marxes Mores, interpretats per

lars alcoians que han participat als diferents concursos que l'Entitat organitza. Aquest acte, està patrocinat per la Regidoria de Joventut de l'Excm. Ajuntament d'Alcoi i, en ell actuà el prestigiós grup de teatre El Talleret d'Alcoi, que interpretà diverses improvisacions d'escenes còmiques. Al vespre se celebrà en el Casal de Sant Jordi, el XVII Concert interpretat pels alumnes del Conservatori de Música i Dansa Joan Cantó d'Alcoi. ■

CAPÍTOL DE GRÀCIES

A l'epíleg d'aquesta Memòria d'Activitats, no déu faltar l'agraïment de l'Associació de Sant Jordi a totes les Institucions i persones que ens ajuden i col·laboren per a abastar els nostres fins.

Per açò, es vol fer públic l'agraïment de l'Entitat a l'Excm. Ajuntament, Excma. Diputació Provincial d'Alacant, Generalitat Valenciana, Cossos de Seguretat de l'Estat, Policia Municipal, Creu Roja, als mitjans de comunicació *Ciudad, Información, La Verdad, Las Provincias*, Radio Alcoi, Onda 15 i Canal 9 Televisió Valenciana, a tots ells la sincera gratitud d'aquesta Associació.

Alcoi, 31 de desembre
de 1999

Marcos Bernabeu Jordà
Secretari

Foto: Javi Simó.

ALFONSO JORDÀ CARBONELL

723 ena commemoració del Patronat de Sant Jordi

I.- INVOCACIÓ

Alcoi esclata en goig en la primavera abrilenca des del més profund del seu cor, perquè un any més podem honorar-te amb la nostra festa. Festa que emplena l'ànima dels alcoians d'emoció, d'il·lusió i d'un sentiment de germanor, que tu, Sant Patró ens inspires, perquè tu est la nostra festa, la nostra arrel més profunda i ferma. Fes que sempre hi haja en els nostres esperits la intensa devoció que ens fa tenir-te sempre en el crit del nostre sentiment.

II.- L'AVANÇ DE LA FESTA

4 d'Abril. Les campanes de les esglésies han anunciat que Crist és ressuscitat i com pròleg d'un dia intens de vivències, és produïx ben de matí la processó de

l'Encontre: la processó dels Xiulitets. Aquest acte tradicional, organitzat des de fa més de cent anys pel Cercle Catòlic d'Obrers, el popular "Ciri", té com a ressó el soroll de milers de russinyols que l'Ajuntament lliura als nombrosos alcoians que no volen perdre's un acte tan entrançable. A les 7'45, la Mare de Déu, en una espectacular carrera, travessa un mar de gent que ompli el carrer Sant Nicolau per anar a l'Encontre del seu fill i, al parlament del rector de Sant Maure, se sentiran els primers llaors de la festa i el primer Visca Sant Jordi.

Només uns instants de calma viuran els carrers, perquè l'acte de la Glòria s'albira ja proper. Poc abans de les deu del matí, per poder ser puntuals van arribant els gloriers i els seus acompanyants a l'Ajuntament, després d'haver emplenat els carrers de

llum, soroll, música i color amb els seus camins des de les filaes a la Plaça d'Espanya.

Són les deu en punt a l'església de Santa Maria i, en aquest moment, la Unió Musical, amb les notes de l'himne de Festes, arranca no sols la Glòria, sinó també la festa, que ja és viva.

Després dels heralds, enguany membres dels Benimerins, acompanyats per la interpretació de la Unió Musical de la peça "Fontinents", és el torn de moure el bàndol Moro. Enguany hi ha una gran expectació, no sols per ser l'acte que és, sinó perquè representa l'estrena del nou Sergent Moro, Jacobo Casabuena Murcia, qui instants abans de començar va rebre l'especial salutació del seu antecessor en el càrrec Juan José Mas.

Ha arribat el moment i Jacobo Casabuena, seré, però emocionat, fa una esplèndida arrancada als sons d'una composició molt entranyable, com és "Suspiros del Serpis" interpretada per la Societat Música Nova, enmig d'un clam d'aplaudiment i vitols de tots els presents, mentre és visible l'emoció dels Gloriers, alguns dels quals no poden retindre les llàgrimes.

Ara la gent, impacient, espera el moment de veure arrancar els cristians. El Sergent Cristià, Juan Ignacio Catalá Abad té a les seues mans la responsabilitat de fer vibrar una vegada més els cors i així, a les 10 i 23 amb el gest perfecte i motivador, arrancarà la Glòria dels Cristians amb una altra composició ja quasi mítica: "Mi Barcelona" interpretada per la Corporació Musical Primitiva.

La Glòria abandona la Plaça d'Espanya i pel carrer Major, a l'entrada del qual el cap dels heralds caigué, encara que sense conseqüències, es dirigeix pels vells i entranyables carrers d'Alcoi, on cada vegada es veuen més solars i menys cases, a fer parada al Casal de Sant Jordi, des d'on després arrancarà per dirigir-se a l'església del Sant Patró, on els Moros a les 11 i 8 minuts i els Cristians 9 minuts després, giraran la Glòria en senyal d'honor i devoció a Sant Jordi, mentre les

campanes de l'església volten en un matí esplendorós de primavera.

La Glòria avança des de Sant Jordi en direcció a l'Avinguda del País Valencià, per a, remuntant Sant Llorenç, Sant Francesc i Sant Mateu, dirigir-se a l'emblemàtic Partidor. Cal fer notar que els trompeters hagueren de pujar el carrer Sant Francesc a peu, donat que els cavalls relliscaven i els hi era impossible de pujar.

Queda l'últim tram, possiblement, juntament el moment de l'arrancada, el més delitós. Els Moros amb "Mi Barcelona" i els Cristians amb "Un moble més", que tenia el recolzament dels dolçainers Apolo - La Cordeta, baixen per Sant Nicolau entre els aplaudiments d'una impressionant gernació que acurmula tot el carrer gaudint d'un acte absolutament esplendorós.

Els últims instants s'assaboriran a la Plaça d'Espanya on acabaran els Moros a la una i 38 minuts, fent-ho els Cristians deu minuts després. Ha passat el matí com un llamp i el sentiment que es reflecteix en tots els rostres és de satisfacció i felicitat, han sigut Gloriers, han sigut el pregó de la Festa i tots portaran dintre la seua ànima la intensa satisfacció i la sensació irrepètible d'haver fet Glòria.

Però mentre al carrer se sentien aquestes especials vivències, altres no menys especials es vivien a la Residència d'ancians de Sant Josep i posteriorment al Preventori, on la Glòria duia un brot d'emoció, en merescut homenatge als nostres majors que un dia gaudiren al carrer de la primerenca crida de la Festa.

Poc abans de les dos de la tarda una formidable mascletada a la Plaça d'Espanya posava un ensordidor fermall a un dia intens i emotiu.

També el dia de Pasqua marca l'inici de les entradetes. Enguany amb més de dues setmanes, totes les filaes han tingut l'oportunitat de gaudir al carrer d'unes nits intenses, on es pot fruit d'una gran varietat de marxas i d'unes hores d'alegria, encara que seria de vegades desitjable una major solidaritat entre les mateixes fila-

es, per donar l'ocasió de que totes puguen gaudir d'aquestes nits especials. De tota mena, són les entradetes motiu de festa, satisfacció i participació pels carrers d'Alcoi, com un intens i extens pròleg a la Trilogia festera, que ja ens espera.

III.- EL CICLE DE RENOVACIÓ

El diumenge 11 d'Abril era enguany el dia destinat per a la celebració de la Glòria infantil. Acte que és la perpetuació constant de la Festa.

A les vuit i mitja del matí, encapçalats pels seus sergents, entraven els glorieters a l'església de Santa Maria, on oficiaria la Missa el Vicari de Sant Jordi, D. Jesús Rodríguez. La primera lectura fou realitzada pel glorieter de la filà Domingo Miques, el salme responsorial per l'Aragonés i la segona lectura pel Gusmà. A l'homenia se'ls recordarà que ells són els anunciadors del triomf de Crist i ho fan en conjunt, perquè la vida del cristià és una vida de comunitat. Després, en símbol de unitat, el Sergent cristià llegirà els precis, mentre el Sergent moro llegirà les paraules de presentació de les ofrenes, portades pels glorieters, que tindran, afegida una altra alegria, fer la seua primera comunió en un dia tan especialment assenyalat. Com també seria assenyalat per al representant de la Filà Cordó, al qui poc abans d'eixir al carrer li naixia un germanet en una feliç coincidència.

Una vegada acabada la Missa a tots els glorieters se'ls donarà un diploma per part de l'Associació de Sant Jordi, per a què sempre tinguen constància del dia en què van ser objecte de totes les mirades d'Alcoi.

És arribada l'hora que tant s'ha esperat i per la qual durant tres dissabtes han estat assajant al pati dels Salesians: va a arrancar la Glòria Infantil. Són les onze i mitja i El Partidor és un cormull de gent i l'expectació per veure els qui són el futur de la Festa és immensa. Després dels heralds, enguany de la filà Llauradors, la Unió Musical d'Alcoi inicia els sons del pas-doble Chordiet i enmig dels ensordidors aplaudi-

Fotos: Estudios Cyan

ments, el sergent infantil David Antolí Murcia, en una esplèndida arrancada, farà avançar els Gloriers del bàndol Moro per l'emblemàtic carrer Sant Nicolauet, camí d'un trajecte intens, en un dia esplèndid de sol.

Novament es repetiran els aplaudiments i els clams quan a les onze i 46 minuts Jorge Verdú Vicedo, Sergent Infantil Cristià, arranque els glorieters del seu bàndol, enmig d'una emoció continguda als compassos del pas-doble Primavera, interpretat per la Societat Música Nova d'Alcoi.

Cal destacar l'excel·lent col·laboració de familiars i festers que van respectar una bona distància a l'hora de l'arrancada de la Glòria, permeten així que els espectadors pogueren veure amplament l'acte, donant tot el protagonisme, als qui deuen tenir-ho: els glorieters.

Poc a poc, amb una barreja d'inseguritat i d'emoció van baixant el carrer Sant Nicolau, dirigint-se a la Plaça d'Espanya on arribaran els Moros a les 12 i 52, mentre els cristians ho faran a la 1 i 4 minuts portant un cert retard que anirà eixamplant-se encara una mica més a l'últim tram. Després, girat el Carrer Sant Llorenç, faran l'últim descans abans de completar el recorregut, aquesta vegada amb els pas-dobles intercanviats, per arribar a la finalització al Parterre a la una i quart els Moros i un quart d'hora després, els Cristians, fent una baixada molt ràpida per l'avinguda del País Valencià, potser perquè el cansament els feia tenir ganes d'acabar. Entre aplaudiments, somriures i fins i tot, llàgrimes, els glorieters comencen a sentir la sensació d'haver fet quelcom únic i irrepetible i, enmig del seu cansament, brolla l'orgull: He sigut Glorier Infantil!

Uns minuts després la mascletada posava la cloenda a un dia ple de Festa i sentiment.

IV.- PER TU, SANT JORDI

La tarda del 17 d'Abril se celebrava la Processó del Trasllat, on la imatge del Nostre Patró, la imatge del Xicotet, era duta amb solemnitat des de la seua esglé-

sia, on rep culte tot l'any, a la Parroquial de Santa Maria, per poder honorar-lo amb els actes religiosos de les nostres festes.

El temps va estar favorable i la processó fou multitudinària, amb una immensa participació de festers i devots, que volen així mostrar la seua devoció i fidelitat al Sant Màrtir.

Però personatge important al mateix temps, era el Sant Jordiet, Jordi González Satorre, encarnació de l'Insigne Màrtir, que feia la seua primera aparició des de la processó del Corpus. Serios, responsable i saludant incansablement el públic que contemplava el pas de la Processó, somreia tímidament corresponent el fervor de la gent.

L'Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi i la seua Junta Directiva tancaven l'extraordinària participació festera de devoció a Sant Jordi, que acabà a Santa Maria amb el cant de l'Himne a Sant Jordi.

Amb la imatge del Xicotet ja a Santa Maria, se celebraren els dies 18, 29 i 20 d'Abril els cultes del solemne Tríduum, iniciant-se tots els dies amb el res de vespres, per a passar després a oficiar-se la Santa Missa. Missa que el tercer dia fou oficiada pel bisbe alcoià D. Rafael Sanus, amb qui concelebraren membres del clergat de la ciutat, on estava també el Vicari Episcopal D. José Antonio Varela. Els altres dies la Missa va ser oficiada per D. Enrique Carbonell Peidro, capellà del Sant Sepulcre i alcoià de profundes arrels, qui a més fou el predicador enguany, i que dedicà cadascun dels dies del Tríduum, a un dia de la Trilogia, així el primer dia va fer referència a l'Entrà, acte de fraternitat, concòrdia i comunió i que aqueixa igualtat ha de portar-se a la vida cristiana, nivellant les diferències entre pobres i rics, utilitzant els diners per al desenvolupament dels pobles, distribuint la riquesa en la mesura de les nostres possibilitats, ja que la solució és compartir, com deuen de fer-ho els deixebles de Crist i devots de Sant Jordi.

La prèdica del segon dia va estar dedicada a la figura de Sant

Jordi i en les seues paraules, D. Enrique va recordar que la nostra festa no tindria sentit sense la devoció a Sant Jordi, que és el centre d'ella. Va recordar el vot dels nostres avantpassats d'honorar sempre a Sant Jordi el dia 23, però afegí que no podem quedar-nos només en Sant Jordi, sinó que la seua figura té valor, perquè l'envia Déu. Continuà l'homilia recordant que l'origen de la festa és cristià i que deixar-ho de banda és falsejar la seua identitat i acabà fent un crit a l'Assemblea i Junta Directiva de l'Associació de Sant Jordi, per a què en els projectats nous Estatus, estiga com a centre Sant Jordi, Déu i la fe cristiana, fonament de la Festa.

L'Alardo va ser el tema del sermó del tercer dia. En aquest, iguala l'Alardo amb la lluita del bé i del mal, és a dir, contra el pecat, matissant que el món actual és infidel a la llei divina, perquè es busca més els diners que una justícia distributiva. Comparà després les alabances de l'Embaixador Moro en el dia dels Trons, com a símbol de la idea de temptació i, que amb la penitència, com l'arma de Mossén Torregrossa, invocant a Sant Jordi, podem eixir del pecat.

Les homilies, que durant els tres dies va fer D. Enrique Carbonell, van estar un tot compacte i coherent expressat en un estil clar i directe, davant els fidels que emplenaven pràcticament Santa Maria.

Durant el Tríduum, el Grup Cantores de Alcoi i l'Orquestra Simfònica interpretaren el dia 18 la 1ª Missa Pontifical de Perossi, el dia 19 la 2ª Pontifical, també de Perossi, per acabar el tercer dia amb la Missa a 3 de Jordà, a més d'incorporar composicions de Haendel, Mozart, Frank, Pachelbel, Bizet, Verdi i Albinoni.

Els oficis religiosos acabaren els tres dies, després de la interpretació del "Walí, Walí" de Julio Laporta, amb el cant de l'Insigne Màrtir i un vibrant visca Sant Jordi!, corejat per tots els fidels.

V.- LA MÚSICA TAMBÉ ÉS LA FESTA

És la tarda del 21 d'Abril, ja es

Fotos: Estudios Cyan

Fotos: Solroca

té la sensació que la Festa ja ha arribat per fi i que res no podrà aturar-la. Hi ha un ambient d'expectant inquietud i d'esperança-dora espera.

A les set, i al Camet dels Salesians, s'inicia, després d'algunes dificultats amb la megafonia i amb un molest vent, l'assaig de l'himne, on cal destacar el paper preponderant de les tres bandes d'Alcoi.

Una vegada acabat l'assaig es produí la desfilada de les bandes amb sons i brillants pas-dobles des del carrer Capellà Navarro, fins la Plaça d'Espanya. Enguany han estat vint-i-una les bandes que han intervingut, posant cloenda com és habitual les tres bandes alcoianes, començant per la Societat Música Nova, dirigida per Pedro Lara que, als sons de la composició "Krouger" acompanyarà al músic que pocs minuts després farà esclatar d'emoció el cor d'Alcoi, D. Andrés Pérez González, clarinetista de la Nova, palentí de naixement, salesià per vocació i alcoià per devoció.

Continuarà la Corporació Musical Primitiva, dirigida per Gregori Casasempere, interpretant la seua composició "Els Xiulitets - Desperta't, Alcoi" i finalment tancarà La Unió Musical, dirigida per José Miguel del Valle, que, interpretant "La Canción del Harem", envoltarà al personatge central de la Nostra Festa, a Jordi González Satorre, Sant Jordiet 1999.

Deu minuts abans de les nou, estaran ja totes les bandes en la popular "Bandeja". La tensió augmenta, quan Jordi González Satorre, en presència de l'Alcalde d'Alcoi i Diputat al Congrés En Josep Sanus i Tormo lliura la batuta, que moments anteriors havia rebut del President de la Generalitat Valenciana D. Eduardo Zaplana, al director de l'Himne, a D. Andrés, que profundament emocionat, pujarà a la tarima enmig d'ensorridors aplaudiments. Allí, el seu gest unirà la música i les veus de la interpretació més multitudinària d'Alcoi: "Nostra Festa ja cridant-nos està". Milers de persones, omplint tot l'espai: voreres, balcons, finestres, terrasses... cantaran en llaor de la Festa, que ja "riu en l'esfera, la Primavera". Les

campanes de Santa Maria s'uneixen al clam de la Festa, mentre Don Andrés, a qui envolten les banderes de totes les bandes presents en l'acte, marca els últims compassos, d'un moment únic d'irrefrenable sentiment.

Una vegada acabat l'himne i després del sorollós castell de foc, mentre s'encenen les llums de l'enramada, D. Andrés, visiblement emocionat rep les salutacions i felicitacions d'una inacabable cua de gent, perquè quants alcoians no hauran passat per les seues classes, o hauran rebut de les seues mans el bateig, la primera comunió o la benedicció del seu matrimoni! Perquè cal recordar, que a més, enguany es complien els cinquanta anys de la seua Ordenació Sacerdotal.

Pràcticament no han desaparegut els ressons de l'himne, quan ja sonen els pas-dobles. És la nit de l'Olla, un altre ritu secular que convoca la gent en les filaes, per fer ja l'última entradeta. Entradeta festiva, alegre i plena d'ansia perquè les hores s'esgoten i quan la nit acabe la Festa esclatarà, emplenant els carrers d'Alcoi.

VI.- LA FESTA DESPERTA L'ALBA

Llueix encara la nit i la Plaça d'Espanya es converteix en un imà que atrau la gent. S'espera amb expectació el primer acte de la Festa: La Diana. Però abans, a Santa Maria plena de gom a gom de festers i devots se celebra la Santa Missa, oficiada per Ferran Lluch, capellà de l'església de Caramantxel, qui a més de recordar el sentit cristià de la Festa en la seua homilia, es permeté, en finalitzar, el sorneguer comentari: "He acabat bé!", mentre mirava el rellotge.

Fora, ja no queden espais, des d'abans les cinc del matí la gent ha anat ocupant cadires i tribunes i es respira a l'ambient una gojosa ansia. A les sis en punt, D. Jesús Rodríguez Camarena, Vicari de Sant Jordi, inicia el rès de l'Ave-maria, contestat per tots el presents. L'himne de Festa, el doblar de les campanes de la Parròquia i el crit de Visca Sant Jordi, donen pas a l'eclosió primaveral de la

Diana.

Són els primers en arrancar el Llauradors, que enguany tenen el Capità. Davant l'esquadra, està el Sergent, Ignacio Juan Catalá, que vist una indumentària especial per a l'ocasió i que respecta el caràcter del disseny dels populars Maseros. Sonen els compassos del típic pas-doble "Valencia", i quan al gest del Sergent les forces van totes avant a una, les mans es trenquen aplaudint: Ha arrancat la Festa!

Després aniran fent la seua arrancada la resta de les filaes del bàndol cristià, bastant seguides, encara que acabaran amb un cert retràs, donat que finalitzaran a les set.

Tres minuts més tard seran els Benimerins, filà capitana, la que obrirà el torn dels Moros. Jacobo Casabuena, Sergent Moro, amb una gran seguretat i una perfecta eficàcia farà la seua estrena en una Diana, enmig dels calorosos aplaudiments que estimulen el pas dels Benimerins.

Continuen les altres filaes bastant seguides, encara que el retard augmentarà una mica més, ja que l'última no eixirà fins les vuit i cinc minuts.

Enguany, a l'hora de fer l'arrancada s'han donat els dos extrems oposats. Ha hagut cabos que ho han fet molt bé i altres que deixaven molt que desitjar i encara que el públic aplaudia per cortesia, se sentien els remors de desacord i més especialment en alguna filà en què la meitat portava el pas canviat. Caldria un esforç per part de tots d'acurar el màxim les arrancades davant tota la il·lusió de la gent, que no mira en sacrificis per envoltar els dianers.

Els pas-dobles posaren les seues alegres notes a l'alba del 22, amb una gran varietat de títols, si s'exceptuen les vàries repeticions que hi hagué de "Suspiros del Serpis", pas-doble, que per altra banda, requereix una màxima atenció al moment de fer l'arrancada.

Després de fer la girada a Sant Jordi, les filaes avancen pel seu recorregut, omplint els carrers, alguns d'ells bastant buits, d'un aire festiu.

Fotos: Solroca

Foto: Cipriano Fornás Castelló.

El retard que anava acumulant-se en un principi, es convertirà pràcticament en 25 minuts, quan arranquen les esquadres al Partidor, per fer l'últim tram, baixant Sant Nicolau.

Últim tram que seran els primers en acabar els Llauradors, que faran la seua entrada en la Plaça a les 8 i set minuts i en la esquadra dels quals, es poden veure En Josep Sanus, Alcalde de la ciutat i el President de l'Associació de Sant Jordi, Adolfo Seguí fent la popular Diana del Carbonato.

Finalment la Diana posarà cloenda a la Plaça d'Espanya pràcticament a les deu del matí, mentre els carrers s'acormullen d'una gran gernació de gent, que ja es prepara per veure les hostes cristianes que han de defensar la Vila. És el moment d'esperar l'Entrà de Cristians.

VII.- GUERRERS PER DÉU

Són les deu i 45. El Partidor acormullat de festers, músics, públic és el miracle perpetu de la Festa i enmig d'un immens sentiment desbordat d'emoció, ressonen les paraules carismàtiques: Per Alcoi i per Sant Jordi, avant l'Entrà de Cristians 1999! El clamor és indescriptible, el rítmic colpeig dels timbals que obrin l'Entrà es superposen al so insistent dels constants aplaudiments.

Davant tots, Ignacio Juan Català, el Sergent cristià, rebent les primeres ovacions d'un públic ansiós i expectant per veure com serà el Capità dels Llauradors.

Llauradors que obriran la seua desfilada amb una carrossa que representa les portes de la medieval vila d'Alcoi i que per dificultats que tenien els portadors a l'hora d'arrossegar-la, després d'un breu recorregut va estar retirada, per evitar qualsevol tipus de perill als espectadors, ja que a més la seua amplària era excessiva.

Seguidament parelles de Maseros amb matxo donaven escorta al portador del guió de la filà també sobre matxo. Més membres de la filà portant estandards amb l'enssenya valenciana precedien a un grup d'escuderes

amb túnica blava amb flocadura de llana blanca i casc metàl·lic que realitzaven una guerrera coreografia, als sons de la composició "Ballet Cides 1997".

Una de les torres que marquen la zona defensiva de l'Alcoi medieval: la Torre de Penella, amb un arquer damunt, es seguida pel grup de les arques, que combinant els blancs i els daurats, completen el seu disseny amb un casc amb plomes. Portant com arma una ballesta, fan també les seues evolucions sota els compassos de "Marxeta Cristiana".

El grup d'arquers, portant com a casc un crani de carner i maquillats amb negre i plata són el precedent de una altra torre, en aquest cas la del Castellar, també amb un arquer al damunt. El suport musical el posa un nombros grup de timbalers i timbales, que habillats en ocre i blanc amb motxilla a l'esquena fan sonar sorollosament els seus instruments.

El seguici continua amb el grup de les guardianes amb llança, en el que predominen els tons blaus i els metalls daurats. Seguidament i sense interrupció, rememorant la unitat de la creu i l'espasa avança la representació d'un abat sota pal·li i envoltat per monjos que fan sonar les seues campanes.

Un cavall de respecte obri el pas davant les donzelles que habillades en tons salmó envolten un xiquet que representa la figura del rodella, amb vestit blanc i davantal de cuir, porta a la mà un escut amb la figura de Sant Jordi.

Immediatament és el pas de la figura principal en l'entrà dels Llauradors: El Capità, Alfonso Torres Cardador, que va mantenir fins l'últim moment el secret de la seua baixada a peu, després d'haver-se anunciat que ho faria en carrossa.

Lentament avança Alfonso amb un vestit inspirat en el disseny de la filà en què predomina el color ivori, complementat amb un jopetí de cuir i metall i un airós casquet metàl·lic. Però el complement que més va suscitar l'admiració fou una llarguíssima capa de gairebé catorze metres de color roig i que duia brodats en or els

escuts de les catorze filaes cristianes.

Aquesta immensa capa era portada pels seus cavallers, pels seus masovers, que també amb túnica color ivori, porten l'escut d'Alcoi al davant i una dalla com arma, però també duent a l'esquena un dels altres símbols de la filà: la corbella.

Tot el conjunt estava envoltat per jòvens amb els estandards de l'heràldica dels Llauradors.

Alfonso Torres, Capità Cristià 1999, saluda sense parar, ple de goig i satisfacció, corresponent als aplaudiments, salutacions i crits d'ànim dels espectadors, mentre una marxa, especialment composta per a l'ocasió: "Alfonso, Alferes i Capità" envolta de música i esplendor la seua entrada.

Entrada que tindrà el punt culminant a les onze i mitja, quan es produeca la seua arribada a la Plaça d'Espanya. Allí, enmig de les ovacions dels espectadors, l'Alcaid, representat per Antoine Vicedo, i acompanyat per un petit alcodianet, li farà lliurament de les claus de la ciutat, que penjades al bastó de comandament que duu el Capità seran ostentades per Alfonso Torres, corresponent als victors dels presents que es barregen amb el so dels bronzes de Santa Maria.

El seguici dels Maseros continua, i seguidament una colla d'alcoianes, unes amb vestit blau i altres amb roig, però totes amb brusa blanca i una canya a la mà són el preludi del grup de danses que interpretant la Jota d'Alfarb acompanyen els carros de romeria a la Mare de Déu de la Font Roja, a la Verge dels Liris, la imatge de la qual és envoltada per llauradores de vestit blanc, falda adomada i forca com eina identificadora. La interpretació de l'obra "El Regall", feta per dolçaines posa una nota típica a aquesta rememoració de la Patrona d'Alcoi.

Una col·lecció d'escuts de diverses poblacions, duts per portadors obrin el camí a la següent representació de la filà Llauradors: un grup de xiquets amb banderes, representaven als xiquets de la Beneficència, que segons es deia, a principi de segle, eren els enca-

Fotos: Solroca

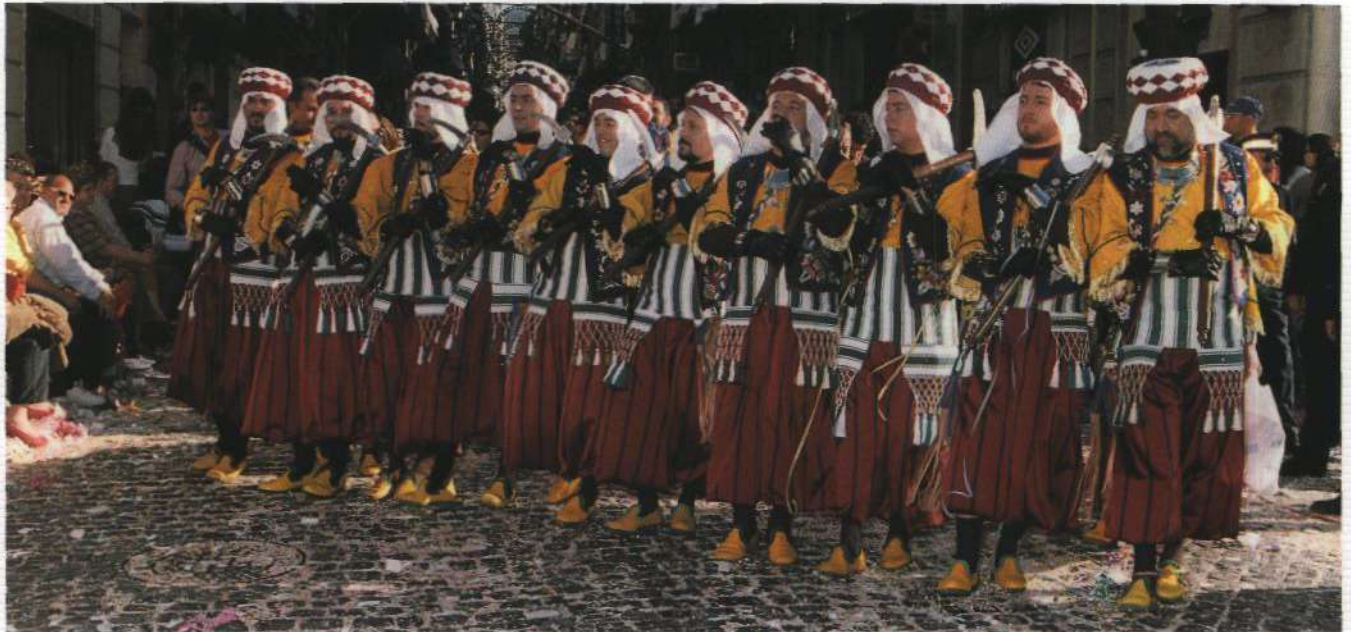

Foto: Mª Reme Soler Picó.

rregats de fer la figura del Sant Jordiet. Figura que, representada per un xiquet, anava dalt d'un palanquí dempeus, rebent els aplaudiments, però al mateix temps provocant en molts espectadors la confusió sobre si era el Sant Jordiet d'enguany, donat el destacat protagonisme, que per part de la filà se li va donar.

La marxa "Glòria" era el fons musical de la presència de la representació del Sant Jordiet de primeries de segle, que amb tot cor feren els Llauradors.

Un grup de maseros amb estàndards acompanyen les dames de la favorita, les masoveres, ricament vestides en blau i encaix blanc, molt a l'estil valencià, ornades amb precios ventall.

El matxo, altre dels símbols de la filà, precedeix el ballet, que vestit amb tons marrons i ocres, recordant formes vegetals i fulles seques, fa una efectista coreografia amb gestos molt rítmics als sons de la composició "Ambaixadora, contrabandista" que acompanya a Mª Julia Soler Terol, la Dama del Capità.

Sobre una senzilla carrossa, arrossegada per bous i que representa un ametller florit. Mª Julia Soler, esposa del Capità, correspon als clams i aplaudiments dels espectadors. El seu vestit, ricament ornamentat d'encaix blanc amb peces sobreposades, representa més la rica masera que la dona d'un guerrer.

Mª Julia, esplèndida i elegantíssima, és seguida per una coreografia de bufones, vestides amb tons daurats i antifaç. Acompanyant la quatrí barrada, un grup de coreografia, habillades amb els colors roig i groc de la senyera, porten cascavells que fan sonar constantment com a pròleg de la carrossa, que arrossegada també per bous, porta els hereus. Allí sota un dosell amb l'heràldica de la filà, està Antonio Torres Soler, fill del Capità, que amb un vestit idèntic al de son pare, està acompanyat per Maria Moïña, que porta la mateixa indumentària que la Dama del Capità.

Als dos dona ambient musical la peça "Ball de dimonis de Massafasar" amb l'impactant so de

les dolçaines.

Un últim conjunt de guerrerres, també fent les seues evolucions, amb falda blanca, davantal metàl·lic, plastró de cotamalla i llança, és l'avanç de la tercera de les torres de defensa: la torre de Cocentina. També com totes, amb el seu arquer al damunt.

Darrere d'ella s'albira l'esquadra oficial de la filà, que avança amb les notes tan seues de "Pas als Maseros", que tan els fa fruir, augmentant l'emoció de l'últim protagonisme de la seua entrada: l'esquadra especial.

Només l'última de les torres, la de Barxell, és la separació de l'esquadra de negres, que va precedida de parelles de xiques amb un caire guerrer habillades en blancs i ocres.

Novament les notes de "Pas als Maseros", en aquest cas amb introducció d'aires populars, presenten l'esquadra, que avança airosa i rítmica, tenint un impactant disseny amb un vestit color iveri, una capa de pell blanca i grisa i un plastró de cuir, ornamentat amb ossos i corns.

La magnífica esquadra completava la seua indumentària amb un casc semblant el cap d'un animal i adornat amb plomes, juntament amb una espectacular dalla que al muscle portaven com arma.

Però l'avanç de l'esquadra marca també el final de l'Entrà dels Llauradors en el seu any de Capità. Només la resta de la filà, acompanyant el grup de xiquetes i dones portant el vestit típic d'alcoiana, posa l'epíleg, juntament amb la carrossa de tancament, a la multitudinària Entrà del Maseros que ha presentat al poble d'Alcoi i com a "boato" del seu capità, les arrels de la tradició i el caire valencià de la nostra terra en un lluminós matí de l'Abril primaverenc.

Seguint el seu capità avancen les hostes cristianes, sent els Cids els primers en fer-ho. Després del guió segueix l'esquadra als sons de la composició, normalment habitual, "Apóstol poeta". La resta de la filà, acompanyant esquadretes infantils i també petites carrosses per a xiquets, donarà pas a la desfilada dels Asturians.

La fila dels Asturians, la "Creue-

ta", baixa amb la peça "El Desitjat", a la que des de l'any passat se li ha afegit part musical de gaites. Darrere la banda de música hi havia un grup important d'asturians que sense indumentària completa, no guardaven el més mínim ordre.

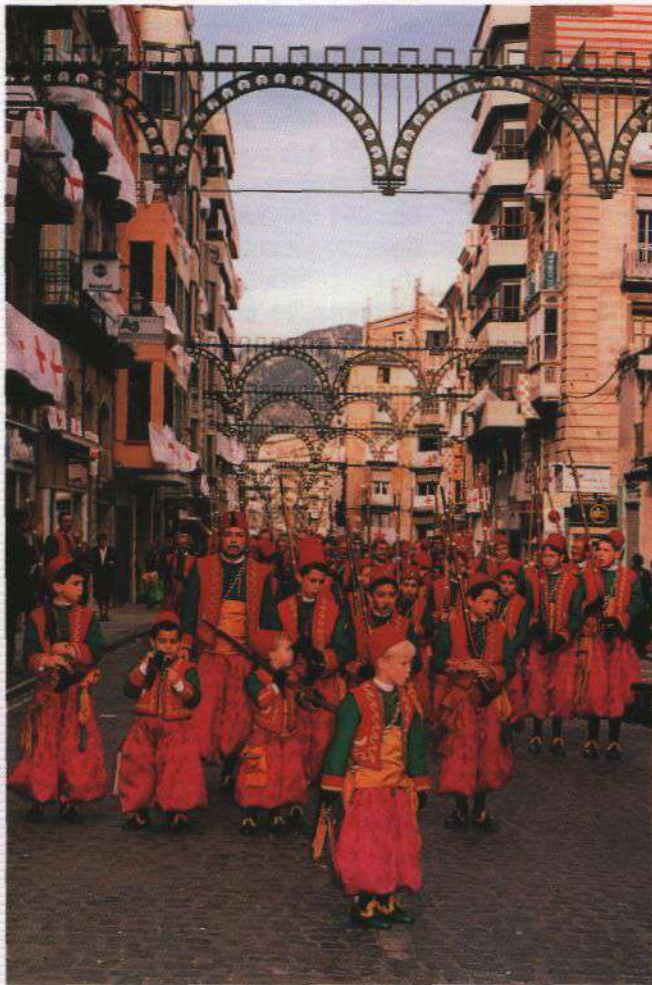
Les llampades que al sol trau la navalla quan es roda i la música de "Ragón Falez", ens indiquen que és ara el torn dels Andalusos, que baixen l'esquadra amb la seua fatxanderia habitual: Segueix una esquadreta infantil, on es pot veure la presència del xiquet Jordi González Satorre qui a l'endemà serà la representació viva del Nostre Patró. Una calessa amb dos festers tirant clavells i un grup d'andaluses camperes són el preludi de tota la gernació que va vestida a la forma sevillana, i que tan habitual és en la filà dels "Contrabandistes".

Els Aragonesos, l'esquadra dels quals baixa amb una nova composició, feta especialment per a la filà i titulada "Aragonesos 99", porten un grup nombrós, que maquillat amb els colors de la seua filà, eleva els seues escuts per formar un gran escut conjunt amb l'heràldica de la filà; un grup de dolçainers donava el suport musical a la seua actuació.

El guió, on es veu l'escut d'Alcoi, ens diu que ara és la desfilada dels "Alcodians". La seua esquadra, plena de simbolismes alcoians, té com a recolzament musical la composició "Bonus Christianus". Destaca en la baixada dels Alcodians un grup portant estàndards i varies carrossetes amb xiquets. La seua carrossa de tancament dona pas a l'entrà dels Cruzados, que rememoren a aquells cavallers que a la Edad Mitja anaren a lluitar per l'alliberament dels Llocs Sants. La marxa "Als Creuats" acompanya l'esquadra que és seguida per la resta de la filà, on hi ha un grup de percussió amb cobrepit de cuir, juntament amb portadors de gàbies amb coloms, que anaven alliberant-se al llarg de l'Entrà.

Novament es concita l'interés de tots per veure alguna cosa espectacular en el punt d'inflexió de la baixada dels Cristians. Són

Fotos: Estudios Cyan

els Muntanyesos els qui fan la seua aparició, enguany amb l'honor i reponsabilitat de tindre l'esquadra del Mig. Ràpidament passa l'esquadra oficial amb la composició "Alcoi, escata i destal", per deixar el protagonisme a l'esquadra espacial, en aquest cas precedida per joves amb banderes i percussió. Augmenta l'expectació per veure que mostraran els Muntanyesos. La rítmica marcialitat de la marxa "Cid" anuncia l'esquadra, vestida amb pitrera i faldellí de cuir, amb aplicació metàl·liques i una capa de pell en tons ocres, en la part superior de la qual es pot veure pirogravada l'heràldica de cadascú dels membres de l'esquadra. El conjunt resultava encara més esplendorós amb un impactant casc amb metall, canyes i pell, rematat per un gran puó i branquetes de fusta. Una llança amb plomes i d'original mànec era l'arma que completava una pletòrica esquadra. Una carrossa amb xiquets vestits de la mateixa forma que els negres de l'esquadra ornaven el xicotet boato dels Muntanyesos.

Seguidament baixen les Tomasines amb l'obra "Caballeros de Navarra" que acompanya la seua esquadra, que per cert va arrancar al Partidor amb l'arma ja posada al lloc. Segueix la filà dels Navarros als compassos de la marxa "L'Ambaixador Cristià", per a fruitament de l'esquadra. Un petit boato presentant la defensa del castell dels atacs dels musulms fou l'aportació dels Navarros a l'Entra de 1999.

La desfilada dels Almogàvers, sota les notes de la peça "Almogàver i Alcoià", és ràpida i compacta donant el pas als Mossàrabs, que com és habitual presenten doble esquadra i que, com també és habitual, avança amb les notes de "Mozàrabes y Alfarrasi".

Compacta, cohesionada i perfectament uniformada amb un perpetu exemple, avança plenament ordenada la filà dels Vascos envoltant la seua esquadra, que frueix, rítmica, als sons d'"El Conqueridor. El pas dels Vascos és el preludi de la presència de l'última filà. És la presència dels Gus-

mans, que envolten amb la més completa fidelitat al guerrer que és el lloctinent del Capità: L'Alferes Cristià 1999.

Els timbalers i trompeters fan la crida, que és preludi del guió de la filà seguit per parelles de gusmans amb escut i destal. Immediatament darrere avança a cavall l'Ambaixador Cristià, personificat per Salomón Sanjuán Candela, enguany amb nou disseny en què el casc guerrer ha estat substituït per un cortesà barret. L'esquadra oficial de la filà, amb la composició "Claus i Corretges" avança seguidament per deixar junt l'esplendor del boato de l'Alferes, que s'inicia amb una carro amb queviures seguit per un nombrós grup amb banderes que estan recolzats per el grup de percussió que interpreta "Tocata guerrera". Una carrossa amb la creu i un conjunt de monjos templaris són el pròleg de la presència de Mossén Torregrossa, a qui dona representació Juan Silvestre Jover, envoltat per un grup de monjos amb botafumeiro, amb el suport del cor, que també habillat com a monjos, interpreta la composició dels segles XI i XII "In Taberna Quando Sumus".

Amb posterioritat una carrossa porta els escrivans que, habillats en tons marrons i ploma a la mà, tenen un gran llibre obert on escriuen els fets del seu cabdill. Segueixen carros amb bastiments als que donen escorta dames amb ropatges de color marró i ocre i que precedeixen al grup de mercenaris. Aquestos, que porten llança, cotamalla, pitrera de cuir i capa marró de pèl, són acompanyats per la composició musical "Marcha Militar".

Fa ara la seua baixada un grup femení amb disseny on predominen els marrons i els blaus que, portant vel blanc, envolten carros amb bastiments.

Un altre carro, també envoltat per guerrerres, porta unes amples cintes, que recollides per part de quatre genets, seran exteses al galop al llarg del recorregut. L'acompanyament musical estarà a càrrec de la composició "Fanfarria Alferes Gusmà 1999".

Continua incansable la desfila-

da dels Gusmans, ara amb un bèl·lic grup de guerrers amb espasa, cotamalla i escut seguit d'un conjunt de dames amb vestit blanc i sobrevestit adomassat que van fent una senzilla coreografia als compassos de la peça "Suite de Danses".

Avança ara una carrossa amb les dames dels cavallers, que vestides barrejant l'ocre i el daurat, tenen com a fons musical l'obra "Pavana la batalla".

Un carro amb timbals, va marcant el ritme del pas als portadors del pal·li on va, a peu, el grup de cavallers de l'Alferes, que amb túnica blava complementada en cuir, original casc pla i escut penjat a l'esquena donen escorta a l'arca, custodiada també per altres cavallers, aquesta vegada a cavall.

Els cavallers són el preludi del personatge principal en l'entrà dels Gusmans. Dalt, dempeus damunt una carrossa arrossegada per bous, està Fernando Gisbert Pascual, Alferes Cristià 1999. Emocionat i sentint-se vibrar d'il·lusió, Fernando, vestit amb una senzilla pero efectista i guerrera túnica en color blau on destaquen les flors de lis, va acompanyat per la seua cort. Allí està la seua dama, la seua esposa Marisa Carbonell Soler, exultant de felicitat amb un elegantíssim vestit clar, compartint la felicitat del càrrec. Però també compartint la felicitat amb els seus fills Ferran i Maria, que porten un disseny semblant al dels seues pares, destacant en Ferran un bèl·lic i guerrer casc. Juntament amb ells, està el Rodeïlla, Mauro Miralles Carbonell, completant així la presència en la carrossa de l'Alferes, on Fernando Gisbert, més emocionat que mai, agraeix, profundament commogut, els clams, els victors i els aplaudiments de tots els espectadors, que encara que esgotats per una llarguíssima Entrà, saben reconèixer el treball de l'Alferes i de la seua filà per traure als carrers d'Alcoi el millor del seu esforç. La composició "Te Deum" farà encara més pletòrica la presència de l'Alferes.

En seguici del seu adalid un grup de poble, portant forques

Foto: Alberto Brevià Bosch.

precedeixen el ballet que en tons grisos i portant una capa i un barret remembrant un drac, fan una efectista coreografia, acompanyant un drac, símbol de la filà Gusmans. Aquest drac, revestit en sac, va fent evolucions un poc a l'estil dels tradicionals dracs xinesos als sons de la peça "Drac", mentre és seguit per dones amb pals que porten el mateix símbol en afermament de l'heràldica dels Gusmans.

Arriba el moment de l'últim punt d'expectació i que ha estat esperant-se durant tota la desfilada de l'Alferes: l'esquadra de negres. Aquesta de faldellí blanc amb fons roig, porta una pitrera semblant ossos amb muscleres metàl·liques. Un casc amb negres puons, la destal com arma i un impressionant, efectista i paorós maquillatge, complementen el disseny de l'esquadra, que baixa marcial i satisfeta amb la bèl·lica marxa "Als Cristians".

Però encara hi ha alguna cosa més en la baixada dels Gusmans: esquadretes infantils, la resta de la filà, carrossetes, més altres dos al tancament, allargaran la cloenda dels Gusmans i també la de l'Entrà de Cristians, la qual cosa afavorirà, que molts espectadors, cansats ja d'una llarga Entrà en la que s'acumulava un important retard, abandonaren les seus cadires, no deixant acabar tranquil·lament als Gusmans, que havien estat esplendorosos en la seua Alferecia.

Alferecia que posava fermall a una multitudinària Entrà de Cristians, que inciativa valenciana i alcoiana amb els Llauradors, acabava austerament guerrera amb els Gusmans.

Ara, malgrat l'important retard en què acabaren els Cristians, cal preparar-se per assistir al desplegament del poder musulmà. És ara el torn de l'Entrà de Moros.

VIII.- EN NOM D'AL-LÀ I DEL PROFETA

Novament es produeix el miracle al Partidor, i sota l'advocació d'Alcoi i de Sant Jordi, a les quatre i mitja en punt esclata alliberadora l'Entrà de Moros 1999.

Davant tots obri el Sergent Moro, Jacobo Casabuena Murcia, rebent els primers aplaudiments de l'Entrà, en el any de la seua estrena en el càrrec.

El guió a cavall ens duu l'heràldica de la filà del Capità: la filà Benimerins, que té la segona capitania de la seua jove història. L'estandart històric dels Benimerins envoltat per membres de la filà a cavall, és el precedent del grup Asbhal, que amb túnica roja i negra i portant banderes és acompanyat per un conjunt de percussió, a qui segueix el grup de palmiteres Nat-Laj, que habillades de color marró i casquet roig, faran evolucions, on juga paper important el palmell que duen. Evolucions coreogràfiques que seran recurrents al llarg de tota la desfilada dels Benimerins.

Una colla de xiquets de la filà, amb jocs infantils són l'incongruent avanç d'una carrossa amb les mares, amb disseny que s'inclou en el boato i alguns xiquets més.

Seguidament l'esquadra oficial de la filà, cadenciosa als sons de l'obra musical "Benimerines", que quedava una mica amagada per l'excés de soroll del gong, avança donant pas a tot el boato benimerí.

És ara el grup Tujama, nom d'una dinastia musulmana, com en portaran tots els altres grups, que amb disseny on predomina l'ocre i el negre, destacant una capa roja, porten grans palmells negres per a fer les seues evolucions. Evolucions que, fetes amb un para-sol metàl·lic també seran presents en el conjunt Al-Rasid, que amb ropatges negres envolta un gran i totèmic para-sol. El girs que al tòtem se li fan van acompanyats als sons de "Fran-Semp".

Les guerreres d'Al-Ferqan Al-Raqsa de negre, turbant de color carabassa i llança, fan el prelude al ballet, que amb capa daurada, vestit barrejant blau i marró i un casc metàl·lic amb plomes, es fimbren en la coreografia "Rosa del Desierto", que duu la música de la composició "Habibi".

El conjunt Fatiat, de negre i verd, evolucionen portant les banderes grogues amb motius verds

del Capità. Un gran pebeter marca la distància fins el grup Maleq, que amb predomini dels blaus cel i els ocres, porten cascavells i sonalls tenint com suport musical la marxa "El Mahdi".

Seran els grups femenins Fatayat i Kenitra, unes combinant el marró i el blau, i altres el granat i el maragda, els qui fan el pòrtic a l'eclosió del cabdill de les hostes musulmanes: José Salvador Figuerola Jordá, Capità Moro 1999. Aquest, dempeus dalt la carrossa, que assembla caps d'elefant rep, amb una barreja de satisfacció, emoció i alegria, les incessants aclamacions de la gent, que victoreja el Capità.

José Salvador, senyorialment vestit, amb rics ropatges on predomina el verd obscur, agraeix incansable amb un nuc de continguda emoció els aplaudiments i clams dels presents. De franca inspiració àrab, la seua indumentària es completa amb un casc de cuir, tela i metall de profunda arrel musulmana. Al seu costat, fent més intensa la felicitat del Capità Benimerí, està, amb semblant disseny, el seu fill i rodejant Iván Figuerola Blanquer. La carrossa on José Salvador Figuerola frueix profundament de l'enorme emotivitat de ser Capità, és seguida per la banda que interpreta una senyorial i evocadora composició com és "Any d'Alferes".

El grup femení Al-Mansur, vestit de blau i ocre dóna pas als Emirs. Emirs que porten túnica ocre amb plastró de cuir amb rematats de metall i que duent una llança a la mà, ocupen una original carrossa circular giratòria en seguici del seu Capità.

Els guerrers Asahad, armats de llança i casc amb corns, fan l'escorta del ballet que interpreta la coreografia "Jardín del Teneré". Un ballet, que presentava per una banda l'arena del desert i de l'altra l'aigua i la vegetació de l'oasi. Les ballerines de la part del desert, vestides en color arena, es fimbren com les dunes del desert unides per una gran peça de tela del mateix color, mentre que al darrera altres ballerines, amb vaporós vestit blau cel, es movien com les ones del mar, al mateix temps que

altres, amb verd obscur assemejant el suau fluir de les palmeres. L'agrupació de dolçainers, interpretant "Sahara" posava l'adequat fons musical a l'original coreografia.

Les dones de la dinastia Tujama, amb túnica en beige i negre, portant palmell negre, són l'avantguarda de les dames de la favorita, el grup Fat. Aquestes habillades en blau i plata i portant un magnífic ventall de plomes li fan l'escorta a la Favorita del Capità Benimerí, la seua esposa Pilar Blanquer Sanjosé.

Pilar, amb una esplèndida túnica adomassada on predomina el color granat i casc blau amb plomes de paó reial, baixa feliç i exultant devassallant simpatia, rebent els victors dels presents, mentre al darrera, la seua filla, Noemí, bellíssima amb túnica de tons daurats i capa granat adomassada, expressa la seua emoció amb salutacions quasi musicals.

Darrere de la carrossa on va la Favorita la banda interpreta, en un excel·lent acompanyament musical, la peça "Guardia Jalifiana".

Les guerreres del grup Omaias, amb túnica granat, barrejada amb verd, fan l'acompanyament als benimerins que porten les banderes, mentre al seu darrera, i amb el recolzament de la composició "Als Berebers", el grup femení Haras-Omora, fa la seua senzilla coreografia portant palmells blaus i blancs.

També fent coreografia amb palmells estan les dones del grup Al-Haras Al-Malaqi, vestides en la gama del marró i el turquesa, que són l'avanç de la carrossa Azraq, on van indolentment els Hòmens Blaus vestits de blau i beige. A peu al seu costat i com escorta armada de llança, està el grup de guerrers Asaad de túnica blava i negra amb aplicacions de cuir i metall.

Després de tots els grups que han conformat el boato, es presenta ara a l'admiració del públic l'esperada esquadra de negres de la filà Benimerins. Encara que no precisament de negres es pot qualificar l'esquadra, ja que el seu maquillatge no imitava el caire africà, sinó més bé l'aspecte

magrebí, que al llarg de la seua entrada han portat els Benimerins.

Amb la túnica en ocre i blau, colors molt repetits durant tot el boato, i davantal de zebra, es presenten els esquadres, que a més porten el pantaló granat. Damunt la capa, també en ocre i ratllada en negre, recordant les ratlles del pantaló benimerí, hi ha un arc, com a complement de l'arma que porta l'esquadra que és una portentosa llança. Les notes de la gran composició "El Moro del Sinc" fan més sumptuosa la tarda abrilenca a l'esquadra especial dels Benimerins, que complementa el seu disseny amb un impactant casc, en què es barreja el blanc de la tela i l'argentat del metal i que té el seu remat amb un gran corn.

La rítmicament cadenciosa esquadra de negres, posa pràcticament cloenda a la desfilada de la Filà, que enguany ha ostentat la Capitania, donat que al darrera d'ella, només ja quatre festers de la filà, fan el tancament de la seua Entrà que per sempre serà inoblidable per als Benimerins.

Seguint el seu Capità desfilen els seus guerrers, encapçalats pels Barbarescs. Unes parelles de portadors d'estandards amb anagrames berebers precedeixen la seua esquadra que avança al pas dels arranjaments fets a la composició "Lawrence de Arabia". La resta de la filà en bon ordre, dóna pas als Realistes, que porten la seua esquadra, en la que figura En Francesc Camps, Secretari General d'Administracions Públiques,

als compassos de "Moros del Riff". Jòvens amb banderins acompanyen la resta de Realistes on es veu un xiquet sobre cavallet de cartró, recordant els orígens de la Filà.

Inmediatament segueixen els Marrakesch i és l'excel·lent i enguany molt interpretada marxa mora "El Moro del Sinc", la que acompanya l'esquadra. També porten un petit boato on hi ha una carrossa que figura un zoco on es venen diverses teles per part d'enxilabats festers.

Els Abencerratges, com sempre, fruit exclusivament amb la marxa "Uzul el m'selmin", que porta un nombrós acompanyament de percussió. Baixen seguits tots els Abencerratges, permeten l'avanç dels Mudèjars, la doble esquadra dels quals porta com a suport musical novament "El Moro del Sinc". Porta també la filà, com pràcticament totes les altres, esquadretes infantils i carrossetes amb xiquets donant protagonisme als més jòvens.

Arriba en aquest moment el punt d'inflexió de l'Entrà dels Moros. És la filà del Mig. Enguany li correspon als Ligeros, que comencen presentant primer l'esquadra oficial, on la banda interpreta l'obra "Als Ligeros". Segueix la resta de la filà on hi ha una carrosseta amb la seua heràldica, deixant el màxim interès per a l'espectacular esquadra del Mig. Aquesta presentava un disseny, que d'alguna mena repectava els colors de la filà i on destacaven els metalls i els daurats, sobre pell de lleopard. Un impressionant casc de metall amb un gran corn central i dos laterals, juntament amb la capa roja i blanca, completaven la seua indumentària. Però allò que fou més cridaner va ser un impactant maquillatge imitant un crani que donava un ferotge aspecte. L'esquadra, com un mur de metall, gaudia devanida sota les notes d'"El President", amb grup femení de percussió, fent espectacular l'entrà de la seua filà.

Darrere un palanquí amb xiquets amb el mateix disseny de l'esquadra, tancava el boato del Ligeros. Seguidament Els Cordoreros amb la marxa "Als Bere-

bers", acompanyant l'esquadra, fan una desfilada compacta, en una Entrà de Moros que està eixint molt seguida i amb un cert avanç sobre l'horari previst.

Arriba el torn de la Magenta, que també presenta doble esquadra, on està el President de les Corts Valencianes: Senyor Hèctor Villalba, portant com acompanyament musical la "Marxa del Centenari". En el seu boato destaca una carrossa semblant una jaima amb beduïns, recordant l'origen de la filà. Seguidament avancen els Verds, amb la marxa "Moros Verdes", com a signe d'identitat. Uns palanquins amb dàtils, que anaven sent degustats, juntament amb el festers de la filà, donen pas a la Filà Chano, que també porten per a la seua esquadra una marxa que els es molt volguda: "Als meus Pares". Un grup femení ricament habillat acompanya la banda amb instruments de percussió. En el seu boato presenten una carrossa on hi ha chanos, en convivència amb els cristians, mentre a peu els acompanyen mores amb cànters.

Una altra filà que presenta doble esquadra és la de Domingo Miques, sota les notes, altra vegada, d'"El Moro del Sinc". Després i molt seguida baixa la interminable multitud de miqueros precedint la seua carrossa de tancament.

Ja només queda una filà abans de veure l'Alferes. És la filà Judios que porta l'esquadra amb l'arranjament musical de la composició "Éxodo". Dintre de la seua desfilada, enguany molt seguida i organitzada, porten els Judios festers amb estandars i un senzill però original palanquí amb quasi bebés, que permet evitar el veure en les Entraes cotxets de passejar xiquets.

Ha arribat el moment de la Llana. Ha arribat el moment de l'Entrà de l'Alferes i del seu boato. Aquest s'inicia, després del guió de la filà, amb un grup de cavalls de doma, que magníficament portats pels seus genets, arrancaren els aplaudiments dels espectadors. Un grup femení de percussió, totes en color negre, però posant els turbants una pinzellada de color, és acompanyat per una

carrossa també amb percussió, marcant així el ritme del seguici de la Llana. Posteriorment i amb ropatges negres i rojos, vénen les portadores de farols on es cremen essències aromàtiques com a pòrtic de la doble esquadra de la Filà.

Les dos esquadres avancen eufòriques al pas que marca "Llanero i President", una marxa que identifica habitualment la Llana. Al darrera, i després de l'esquadra infantil, s'integra al seguici un grup femení de portadores de cànters. Aquestes habillades en groc i negre, colors de la filà, envolten un carro, que està acompanyat per xirimiters. Dos conjunts més de portadores, l'un tenint els colors verd i groc i l'altre en negre i ocre, són el preludi del ballet.

Ballet que va fent les seues rítmiques i harmonioses evolucions sota les notes de la composició "L'Entrà de la Kàbila ben Kurda". Las ballerines porten llarga túnica en groc i negre, que són colors presents al llarg de tot el seguici de la Llana, i complementen el seu disseny amb un casquet amb palmes, formant el tot un conjunt on es recorda la palmera, símbol que presideix l'heràldica de la filà.

Novament es presenta un grup femení, també amb la unió del groc i del negre, portant canyes de so, que van sacsant rítmicament al seu pas.

Una carrossa jaima amb xiquets marca el pas dels cavallers de l'Alferes, que aquest cas baixen sobre camell. El cavallers que porten pantaló roig i camisa brillant negra, donen remat al seu disseny, amb un clàssic casc amb puó i espingarda a l'esquena.

El seu espectacular pas amb camells serà el pròleg de la presència de la carrossa on va el últim dels personatges, l'últim dels càrrecs de l'Entrà d'enguany: l'Alferes Moro 1999, Francisco Sanchis Pardo

Senyorialment vestit de negre amb túnica roja, Paco Sanchis respon als aplaudiments i clams dels espectadors, arribant, fins i tot, a doblar el genoll, en senyal d'agraïment.

Al seu costat i amb una indumentària idèntica, que es completava amb un roig turbant de llarg

tapa-boques blanc, està el seu fill i Rodella, Francisco Sanchis Ortiz.

Tots dos, devanits i satisfets fan la seua baixada pletòrics d'emoció, enmig d'autèntiques catarates de paper confetti i serpentina, sobre una carrossa senzilla, però elegant, en què es rememora una gàbia, on hi ha dos faloners que donen un caire senyorial a l'Alferes, que Paco Sanchis accentua més amb el seu bastó de comandament.

La carrossa era arrossegada per quatre parelles de bous que van donar més d'un ensurt als espectadors i més d'un problema als seus conductors. La dificultat de la marxa de la carrossa es va veure principalment a l'hora de donar-li la volta a la Plaça d'Espanya, especialment al canto del Pinyó i també hi hagué dificultats al moment d'acabar a Santa Llúcia.

Però aquest entrabanc no va ser obstacle per a l'elegant baixada de l'Alferes als sons de la gran composició "Tarde de Abrii", sens dubte una de les millors marxas que existeixen.

La representació d'un poble i mercat àrab és ara la continuació del boato. Les dones, aquesta vegada d'ocre i blau, envolten els carros plens de mercaderies i d'herbes aromàtiques, mentre xirimites, guitarres i percussió, posen el fons musical a la representació.

Queda tan sols el fermall a una intensa Entrà de Moros. És l'esquadra de negres: un mur de color, on predominen les teles i els colors roig, groc i negre. Però la peça més espectacular de la seua vestimenta és el casc, impressionant, portant metall i especialment les palmes, que ens recorden una vegada més l'heràldica de la filà.

La sumptuosa esquadra, amb capa roja i negra i escut a l'esquena, fruïa el màgic moment seguint els compassos de "La Marxa del Centenari".

La carrossa de tancament de la Llana posa el punt i final a l'Entrà de Moros, que aproximadament faltant deu minuts per a les deu de la nit, acabava a Santa Llúcia.

Un dia llarg i intens que ha donat la sensació general de que els boatos han sigut massa nom-

brosos i extensos en un afany de voler exaltar els càrrecs. Però també un dia en què s'ha gaudit de llum, de vistositat, de color, de música i per damunt tot, de Festa.

IX.- DAVANT L'ALTÍSSIM, EL NOSTRE ADVOCAT

Són les vuit i mitja del matí. A l'església del Patró se celebra la Missa dedicada al associats de Sant Jordi, mentre al carrer s'organitza la segona Diana, entre els comentaris de tot el que es va veure el dia anterior. Un acte que està pensat especialment per al més menuts dels festers i al que no totes les filaes dediquen un especial interès. Davant una carrers quasi buits, que a mesura que passa el temps aniran emplenant-se, van desfilant els Cristians des del Partidor i els Moros des de l'Avinguda del País Valencià.

És reconfortant veure al futur de la Festa eixir al carrer, però es desitjaria una major participació, ja que alguna filà, quasi si tenia gent per fer una esquadra. També és veritat que altres portaven tres, quatre i fins cinc esquadres, algunes amb festerets de dos i tres anys, estimulants així l'estima per la Festa.

El dia, que ha començat lleig i ventós, anirà millorant a mesura que passa el temps, de manera que a les onze, hora de començar la Processó de la Relíquia, el dia llueix esplendorós.

Ara sí, els carrers estan de gom a gom per presenciar aquesta processó, que és un acte entranyable, però especialment la gent desitja veure el Sant Jordiet, personatge central de la nostra festa i encarnació viva del Nostre Sant Patró.

Des de l'església del Sant inicien la processó el Capità Moro José Salvador Figuerola, acompanyat per Jacobo Casabuena, Sergent Moro i portant al seu darrere els guions de totes les filaes del seu bàndol. Li segueix l'Alferes Moro, Paco Sanchis envoltat per la filà Llana, juntament amb l'Ambaixador Francisco Marín. És ara el Capità Cristià, Alfonso Torres, que inicia la part dels Cristians, amb el seu Sergent Ignacio Juan Català, portant amb ell el seu

Fotos: Solroca.

Fotos: Juan R. Mollá.

seguici, els banderins de les filaes cristianes i el recolzament de la seua filà: els Llauradors. Immediatament continua Fernando Gisbert, Alferes Cristià, amb la filà Gusmans i acompanyat per Juan Silvestre, que representa Mossén Torregrossa i Salomón Sanjuán, Ambaixador Cristià.

L'Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi, amb la seua Junta Directiva, que presideix Adolfo Seguí, envolta a qui és el centre de la Festa, el seu personatge principal i l'objecte de tots els ulls: Jordi González Satorre, Sant Jordiet 1999. Aquest, tímid, seriós però tremendament imbuït del seu protagonisme com representació del Patró per la seua innocent infantesa, saluda incansable, amb un mig somriure a la gran multitud que emplena les voreres del recorregut, per aclamar-lo, vitorar-lo i aplaudir-lo.

Al pas de Jordi González, amb un disseny en el que destaca la cuirassa amb la façana de l'església de Sant Jordi, un airós i impac tant casc i una capa negra que duu brodades les ferradures com a símbol de la seua filà, els Andalusos, es tornen incansables els crits de Visca Sant Jordi, en fervorós homenatge dels alcoians i alcoianes. Homenatge que es fa present en l'ofrena de milers i milers de clavells, que en acte organitzat pels Benimerins emplen el carrer Sant Llorenç.

Darrere el Sant Jordiet, està la relíquia del Sant, que portada per membres de la filà Muntanyesos, es mostra amb ostentació al poble d'Alcoi. Tanquen la processó el clergat amb la presidència de l'alcoià i bisbe de la diòcesi de Lleó, D. Antonio Vilaplana Molina i les autoritats civils i militars presidides per l'Alcalde de la ciutat En Josep Sanus i on destaca la presència de D. Federico Trillo, president del Congrés dels Diputats.

Seguidament a l'església parroquial de Santa Maria se celebra la solemne Missa Major, en honor a Sant Jordi, concelebrada per la pràctica totalitat del clergat d'Alcoi i presidida per D. Antonio Vilaplana, qui en la seua homilia recordà que tot no és una litúrgia

festiva, sinó la celebració de vivències personals i històriques. A més afegí que tots els nostres avantpassats, que van donar el millor per Alcoi mereixen el nostre respecte i el nostre agraïment, per això celebrem l'Eucaristia que és l'acció de gràcies per excel·lència.

A l'hora de les ofrenes acompanyaren a Sant Jordiet els glorie rets dels Benimerins i Llauradors, filaes dels Capitans, com a símbol d'unitat i germanor. Com també quedava simbolitzat al moment de donar la pau, fonent-se tots en una emotiva abraçada.

Durant la celebració, com és ja tradició, es va interpretar per l'orquestra simfònica d'Alcoi i els cors de la Coral Polifònica i Cantores de Alcoy la Missa a Sant Jordi del gran mestre Amando Blanquer. Encara que enguany per motius d'espai, estaven situats a la part dreta del creuer i no dalt el cor com era habitual.

Un vibrant visca Sant Jordi, contestat pels presents que omplien completament la parròquia, posava la cloenda a l'acte religiós.

A migdia i pels carrers cèntrics, les filaes posen alegria i música en els seues desplaçaments augmentant el caire festiu i desimbolt del dia central de la Festa. Poc després una estrepitosa mascleta da serà el tancament fins els actes de la tarda.

Actes que s'inicien a les cinc i mitja amb la Diana del Cavallet, realitzada pels Realistes i Barbarescs, i que amb la seua recuperada cavalleria i les seues lleugeres i sincronitzades evolucions posen un vistós colorit pel carrer Sant Nicolau i la Plaça d'Espanya.

Després, a les set de la vesprada es desenvolupa la Processó General, on al darrere dels devots i festers amb cera avancen totes les filaes, primer les mores, després les cristianes, on novament es pot apreciar la enorme participació de les filaes, amb alguna excepció que duu escàs nombre de festers.

Seguidament ho fan les filaes de càrrec, primer el Capità amb els Benimerins, que portaven molt extens el boato i després l'Alferes, que no portava abanderat, amb la

Llana, on haguera sigut desitjable, que tots els cavallers hagueren estat completament uniformats. El Capità i Alferes Cristianes, amb les filaes de Llauradors i Gusmans, precedeixen l'Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi, que amb la Junta Directiva acompanyen Jordi González Satorre, el Sant Jordiet, que altra vegada concita en la seua infantil persona els clams i vitols entre llàgrimes d'emoció.

Però on els clams i aplaudiments es desborden és a la presència de la imatge eqüestre de Sant Jordi, arrossegada per bous i plena de flors, que ens recorda la nostra identitat i la nostra arrel. La relíquia del Sant, que novament es mostra portada per festers dels Ligeros, el clergat, on presideix el bisbe D. Rafael Sanus i les autoritats, posen el fermall a la Processó General.

Processó que es dirigirà a l'església titular, i quan la imatge del Sant arribe al carrer Sant Tomàs, dotzenes de bengales li faran un corredor de llum, mentre l'enllumenat públic s'apaga, això sí, amb un cert retràs i el castell de foc avisa a tot Alcoi, que el Patró torna a la seua església. Allí dintre es donarà a besar la relíquia del Sant mentre una i altra vegada es canta l'Insigne Màrtir i es llancen els visques al nostre fidel protector.

Per la nit, amb un Alcoi viu i que ompli els carrers es celebrarà l'acte de la Retreta. Acte que no per informal és menys esperat. Enguany ha hagut una gran participació de filaes, donant-li un gran reviscolament a la Retreta. En ella han estat els Andalusos, Barbarescs, Asturians, Navarros, Cruzados, Marrakesch, Alcodians, Mudèjars, Almogàvers i Chano, reunint a milers de persones en una convocatòria alegre, festiva i divertida.

El dia del Patró, el dia 23, té el tancament d'un impressionant i esplèndid castell de foc, conjugant l'espectacularitat del soroll amb l'emotivitat de la música en un imaginatiu i sorprenent esclafit de pòrvora, so i color. És tal vegada el preparatiu de l'esclafit de la batalla de pau que ja ens espera.

X.- L'INCENS DE LA PÒRVORA

S'inicia l'últim acte de la trilogia festera amb el tradicional i festiu contraban. Ben de matí els Contrabandistes s'apropen al castell, per tal d'aconseguir entrar en la vila mercaderies prohibides olent-se un bon negoci. Però el Maseros no ho permeten, produint-se un hilarant diàleg on es posa a prova l'ingeni i el bon humor. Aquest acte, conjuntament realitzat pels Andalusos i els Llauradors, goja de la fidel presència d'un públic matiner i predisposat a la xauxa, encara que seria desitjable que fóra més nombrós, ja que és molta la gent, incloent festers, que reconeixen no haver anat mai al Contraban.

Poc després se senten trons aïllats pels carrers d'Alcoi. Han començat les "guerrilles". En reduïts grups o en solitari, els festers van posant-se en situació per preparar la batalla que se'ns espera, fent molts d'ells, les salves a Sant Jordi.

A les deu del matí al castell ocupat per les tropes cristianes, es dirigeix l'estafeta moro. En arribar, deixa al centinel·la el missatge del qual és portador. La resposta no es fa esperar. La missiva vola trencada en trossos per la furiosa mà del Capità i l'estafeta surt al galop del seu cavall amb una cavalcada lleugerament lenta, però amb els braços oberts i estèticament ben feta.

Als instants, pel carrer Sant Nicolau davalla l'Ambaixador Moro i el seu seguici. Ja a la Plaça d'Espanya, se sent la veu rotunda i ben timbrada de Francisco Marín, l'Ambaixador. Després del curt diàleg amb el centinel·la, és Alfonso Torres, Capità Cristià, qui li respon amb molt bona dicció i interpretació. Però serà l'Ambaixador Cristià, Salomón Sanjuán qui durà el pes de la negociació. Després d'un enèrgic i bèl·lic diàleg, en què hi hagué algun petit entrebanc en la megafonia de l'Ambaixador Moro, no s'aconsegueix l'acord i esclaten les armes, eixint el Capità i l'Alferes Cristians del castell. El Capità pujarà pel carrer Sant Nicolau, per fer l'encaro amb el Capità Moro, que es produirà a les onze i vint a l'altura del Col·legi

Sant Vicent. Allí, José Salvador Figuerola, obsequiarà a Alfonso Torres, amb te, pastissos i menjar, típicament magrebís en record de l'origen dels Benimerins. Al mateix temps es produeix l'encontre entre els Alferes a la Placeta de Mossen Josep, que agermanats brindaran per l'èxit de la Festa.

Però les hostilitats es reanuden i l'empenta victoriosa dels moros els durà a la porta del castell, malgrat l'esforç dels cristians. La Plaça d'Espanya s'ompli de soroll, fum i espectacle, quan les distintes filaes, unes retrocedint i altres avançant, l'emplenen de banda a banda. Allí es pot veure la participació de les distintes filaes, sent espectacular quan una filà es capaç per sí mateixa d'omplir tota la "Bandeja".

Els càrrecs mantindran l'Encaro, els Capitans davant l'Ajuntament i els Alferes davant del Cercle Catòlic. L'encaro dels Capitans, va estar aturat per la presència d'un cotxe de la Policia Nacional, que sense estar de servei va interrompre l'acte. Primer a la Plaça i després dalt el castell, es produirà la lluita a l'arma blanca on els cristians faran l'últim i ineficaz esforç, quedant en mans dels moros la vila d'Alcoi, que faran onejar la seua bandera tres minuts després de la una mitja. Tanta va ser l'oposició, que fins i tot la bandera cristiana que oneja dalt de tot, resistí durant quatre minuts la seua substitució per la mora.

Queda la ciutat tans sols una estona amb tranquil·litat, quan a les quatre i mitja de la tarda l'estafeta, en aquest cas cristià, porta el missatge dels seus al Capità de la fortalesa. Despreciat el missatge, com un llamp pujarà l'estafeta el carrer Sant Nicolau en impetuosa, impressionant i veloç carrera, en mig dels aplaudiments d'una gran multitud concentrada al llarg del recorregut.

Serà ara Salomón Sanjuán l'Ambaixador Cristià, qui amb emotiu plany declame l'enyorança de la pàtria perduda. Però primer el Capità Moro, fent José Salvador Figuerola un bon parlament, i després l'Ambaixador es negaran a les pretensions dels cristians esclatant novament la bèl·lica

confrontació. Han estat enguany les ambaixades molt ben realitzades, donant els dos Ambaixadors, especialment, una gran demostració de professionalitat i emotiva interpretació.

Novament els dos bàndols en batalla, tornaran a trobar-se els Capitans a San Vicent i els Alferes als Salesians, no deixant de ser curiosos veure avançar a l'Alferes Moro, Paco Sanchis als sons de "Campanera".

Ara l'avantatge és dels cristians en un ensordidor Alardo, on es recorda que sols els càrrecs i els cops tenen permés tirar a terra, mentre la resta ho ha de fer a l'aire.

Les armes han estan favorables als defensors de la creu i així a les vuit i 9 minuts de la tarda el castell torna a mans cristianes. El Capità i l'Alferes reben els aplaudiments de tots els presents, tenint al seu costat a Mossén Torregossa, representació de qui fóra adalid dels alcoians i a l'Ambaixador i el Sergent com a representació de tots.

Ara, encara sense descans, es realitza la processó de tornada de Sant Jordi el "Xicotet" des de l'església de Santa Maria a la propia del Sant, on la imatge tornarà al seu lloc, que des del dia 17 d'Abril havia estat ocupat per una representació del Sant obra de Peresejo.

Sant Jordi, a ritme de pas-doble, està acompanyat pels Capitans, els Alferes i les seues filaes i especialment pel Sant Jordi, Jordi González Satorre, que pocs instans després serà l'encarnació viva del Sant en la seua intercessió pels alcoians d'un remot 23 d'Abril de 1276.

També està present l'Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi i, arribats al temple del Patró, el seu President, Adolfo Seguí, en l'Acció de Gràcies, donarà a l'Insigne Màrtir l'agraïment per haver pogut celebrar les Festes a ell dedicades, mentre expressava l'esperança de la seua intercessió per poder continuar celebrant-les pel seu honor i per l'engrandiment del nostre poble.

La Plaça d'Espanya està de gom a gom d'una immensa multi-

tud que espera el moment tal vegada més curt de la Festa, però el més intensament emotiu. Just a les nou i mitja, s'apaguen les llums i entre bengales i fum es reviu, dalt els merlets del castell, el miracle portentós de la devoció i la creença d'un poble unit en l'amor al Patró. I allí, Sant Jordi 1999, Jordi González Satorre llança les seues sagetes, que no són de mort ni de càstig, sinó sagetes d'alegria, vida i concòrdia, mentre al suau aire de la nit abrilenca puguen una vegada més les notes de l'himne de festes. I ara sí, davant l'Aparició de Sant Jordi, riu en l'esfera la Primavera i les mans aplaudeixen i les veus canten, per donar-te esplendor.

Han passat uns instants encisadors i quan les llums de l'enramada tornen a encendre's hi ha un sentiment, barreja d'enyorança per la Festa ja acabada i d'esperança per la Festa que ens espera, que envolta tots.

Queden encara els moments d'unió, de conversa, d'una última abraçada amb els amics, en una llarga nit dels Soparets, en què tots són amics. El que el dia següent fóra diumenge, facilità que un acte tan informal, relaxat i lúdic arribara quasi fins les clarors del dia.

La Festa ha passat, però per a un poble que la viu constantment en el dia a dia, no són els tres dies, sinó que la Festa és un sentiment, una manera de viure el desig d'un Alcoi millor i una forma de sentir dintre l'ànima una passió: la passió al nostre Patró Sant Jordi, incommovible i ferma identitat del nostre poble.

Alfonso Jordá Carbonell
*Cronista de l'Associació
de Sant Jordi*

LES DADES DE LA FESTA 1999

RELACIÓ DE BANDES PARTICIPANTS

Corporació Musical	Títol	Autor
Corporació Musical "Primitiva" - Alcoi	<i>Els Xiulitets. Desperta't Alcoi</i>	Gregori Casasempere Gisbert
Societat Musical Nova - Alcoi	<i>Krouger</i>	Camilo Pérez Laporta
Unió Musical - Alcoi	<i>La Canción del Harem</i>	Camilo Pérez Laporta
Instructiva Musical - Alfarrasí	<i>Krouger</i>	Camilo Pérez Laporta
Societat Musical "La Paz" - Beneixama	<i>Pedro y Juan Bautista</i>	Pedro Joaquín Francés
Societat Musical Beniatjarense - Beniatjar	<i>L'Alcoià</i>	Francisco Esteve Pastor
Agrupació Musical "La Tropical" - Benigànim	<i>Tercio de quites</i>	Rafael Talens Pelló
Societat Instructiva-Musical - Benigànim	<i>Brisas de Mariola</i>	Francisco Esteve Pastor
Agrupació Musical "Santa Bàrbara" - Bolbait	<i>Monóvar</i>	Miguel Villar
Unió Musical - L'Orxa	<i>Gloria al Héroe</i>	Martínez Segura
Unió Musical - Llutxent	<i>Als Llaneros diáners</i>	Rafael Mullor Grau
Societat Musical "Mestre Orts" - Gaianes	<i>Brisas de Mariola</i>	Francisco Esteve Pastor
Agrupació Musical "El Delirio" - Gorga	<i>El Nostre</i>	José M ^a Ferrero
Agrupació Musical - Manuel	<i>Tayo</i>	Francisco Esteve Pastor
Societat Musical - Penàguila	<i>Reina de Fiestas</i>	José M ^a Ferrero
Unió Musical - Pobla del Duc	<i>La Voz de Buñol</i>	Manuel Carrascosa
Societat Musical "La Lira" - Quatretonda	<i>El Capitán</i>	Camilo Pérez Laporta
Societat Musical Turisense - Turis	<i>El K'Sar el Yeddid</i>	Julio Laporta Hellín
Unió Musical - El Real de Gandía	<i>Eduardo Borrás</i>	Francisco Esteve Pastor
Unió Musical Albaidense - Albaida	<i>Luchando</i>	Fernando Tormo
Societat Musical "La Alianza" - Mutxamel	<i>Ecos del Levante</i>	Gonzalo Barrachina

Foto: Estudios Cyan.

BANDES QUE PRENEN PART EN LA FESTA

Filà	Corporació Musical	Localitat	Director	nº places
Llana	Unió Musical	Alcoi	José Miguel del Valle	70
Judios	Agrupació Musical "Santa Bàrbara"	Bolbait	Salvador Cisneros Esterlich	39
D. Miques	Societat Música Nova	Alcoi	Pedro Lara Navarrete	71
Chano	Unió Musical Contestana	Cocentaina	Roberto Sanchis Richart	80
Verds	Ateneu Musical	Rafelguaraf	Miguel A. Grau Martínez	70
Magenta	Agrupació Musical "La Tropical"	Benigànim	Rafael Llopis	50
Cordó	Ateneu Musical	Cocentaina	José Barberá	50
Ligeros	Societat Musical "La Paz"	Beneixama	Antonio Moreno Belda	50
Mudèjars	Societat Instructiva-Musical	Benigànim	Rafael Sanz Mayor	40
Abencerratges	Corporació Musical "Primitiva"	Alcoi	Gregori Casasempere Gisbert	80
Marrakesch	Unió Musical	Muro	José Pascual Vilaplana	80
Realistes	Unió Musical Albaidense	Albaida	Ramón García	50
Barbarescs	Societat Musical "La Alianza"	Mutxamel	Àngel Lluís Ferrando	65
Benimerins	Agrupació Musical	Manuel	Azael Tormo Muñoz	75
Andalusos	Unió Musical	Real de Gandia	Àngel Rodríguez Pastor	35
Asturians	Unió Musical Belgidense	Bèlgida	Juan Pascual Tormo	38
Cids	Unió Musical	Atzeneta d'Albaida	Ramón García Ases	45
Llauradors	Societat Musical Turisense	Turis	Luis Gómez Zanón	30
Gusmans	Agrupació Musical "El Delirio"	Gorga	Rafael Lledó García	40
Vascos	Societat Musical "La Lira"	Quatretonda	Emilio Alberola	35
Mossàrabs	Instructiva Musical	Alfarrasí	Rogelio Blasco Úbeda	60
Almogàvers	Unió Musical	Llutxent	Juan E. Canet Ferri	50
Navarros	Societat Musical Beniatjarense	Beniatjar	Jacobo Ferrer Cortell	50
Tomasines	Societat Musical "Mestre Orts"	Gaianes	José Miguel Rico	40
Muntanyesos	Unió Musical	L'Orxa	Joel Picornell Calafat	30
Cruzados	Unió Musical	Pobla del Duc	Enrique Alborch Tarrasó	40
Alcodians	Societat Musical	Penàguila	Francisco Carchano Moltó	45
46 Aragonesos	Primitiva	Palomar	Vicente Calatayud Berenguer	40

Foto: Estudios Cyan.

ACTUACIÓ MUSICAL EXTRAORDINÀRIA

REPERTORI MUSICAL DE LA GLÒRIA MAJOR

Banda	Títol	Autor
Unió Musical (Heralds)	<i>Fontinents</i>	Camilo Pérez Laporta
	<i>Suspiros del Serpis</i>	José Carbonell García
	<i>El K'Sar el Yeddid</i>	Camilo Pérez Monllor
	<i>Ecos del Levante</i>	Gonzalo Barrachina
	<i>La Canción del Harem</i>	Camilo Pérez Laporta
Societat Música Nova (Moros)	<i>Suspiros del Serpis</i>	José Carbonell García
	<i>Penya Molinar</i>	José Carbonell García
	<i>Krouger</i>	Camilo Pérez Laporta
Corporació Musical "Primitiva" (Cristians)	<i>Mi Barcelona</i>	Julio Laporta Hellín
	<i>Mi Barcelona</i>	Julio Laporta Hellín
	<i>Chordiet</i>	Gregorio Casasempere Juan
	<i>A la guerra</i>	Camilo Pérez Laporta
	<i>Un Moble Més</i>	Julio Laporta Hellín

REPERTORI MUSICAL DE LA GLÒRIA INFANTIL

Banda	Títol	Autor
Unió Musical (Moros)	<i>Chordiet</i>	Gregorio Casasempere Juan
	<i>Primavera</i>	Antonio Gisbert Espí
Societat Música Nova (Cristians)	<i>Primavera</i>	Antonio Gisbert Espí
	<i>Chordiet</i>	Gregorio Casasempere Juan

REPERTORI MUSICAL DE LA PRIMERA DIANA

Filà	Títol Pas-doble	Autor
Llana	<i>Mahomet</i>	Juan Cantó Francés
Judios	<i>Primavera</i>	Antonio Gisbert Espí
Domingo Miques	<i>Suspiros del Serpis</i>	José Carbonell García
Chano	<i>Bohemios del 29</i>	José Pérez Vilaplana
Verds	<i>Suspiros del Serpis</i>	José Carbonell García
Magenta	<i>Un Moble Més</i>	Julio Laporta Hellín
Cordó	<i>Alberri</i>	José Insa Martínez
Ligeros	<i>Alferes i Capità</i>	Pedro Joaquín Francés
Mudèjars	<i>Segrelles</i>	José Pérez Vilaplana
Abencerratges	<i>Suspiros del Serpis</i>	José Carbonell García
Marrakesch	<i>Penya el Frare</i>	Francisco Esteve Pastor
Realistes	<i>Ateneo Musical</i>	Mariano Puig
Barbarescs	<i>Primavera</i>	Antonio Gisbert Espí
Benimerins	<i>Tayo</i>	Francisco Esteve Pastor
Andalusos	<i>Churumbelerías</i>	E. Cebrián Ruiz
Asturians	<i>Un Moble més</i>	Julio Laporta Hellín
Cids	<i>El Fusteret</i>	Manuel Boscá
Llauradors	<i>Valencia</i>	José Padilla Sánchez
Gusmans	<i>El K'Sar el Yeddid</i>	Camilo Pérez Monllor
Vascos	<i>El Capitán</i>	Camilo Pérez Laporta
Mossàrabs	<i>Miau</i>	José M ^a Valls Satorres
Almogàvers	<i>Segrelles</i>	José Pérez Vilaplana
Navarros	<i>Als Llaneros Dianers</i>	Rafael Mullor Grau
Tomasines	<i>¡Oh artista!</i>	R. Caldeira
Muntanyesos	<i>Muntanyesos Dianers</i>	Vicente Sanoguera Rubio
Cruzados	<i>Primavera</i>	Antonio Gisbert Espí
Alcodians	<i>Alcodianos</i>	Rafael Giner Estruch
Aragonesos	<i>Brisas de Mariola</i>	Francisco Esteve Pastor

REPERTORI MUSICAL DE L'ENTRADA DE CRISTIANS

Filà	Títol Composició	Autor
Andalusos	<i>Ragón Falez</i>	Emilio Cebrián Ruiz
Asturians	<i>El Desitjat</i>	Edelmiro Bernabeu
Cids	<i>Apòstol Poeta</i>	José M ^a Ferrero Pastor
Llauradors	<i>Pas als Maseros</i>	José M ^a Valls Satorres
Gusmans	<i>Claus i Corretges</i>	A. Esteve / V. Sanoguera
Vascos	<i>El Conqueridor</i>	José M ^a Valls Satorres
Mossàrabs	<i>Mozàrabes y Alfarrasí</i>	José M ^a Valls Satorres
Almogàvers	<i>Almogàver i Alcoià</i>	José M ^a Valls Satorres
Navarros	<i>L'Ambaixador Cristià</i>	Rafael Mullor Grau
Tomasines	<i>Caballeros de Navarra</i>	Pedro Joaquín Francés
Muntanyesos	<i>Alcoi, escata i destràl</i>	Rafael Mullor Grau
Cruzados	<i>Als Creuats</i>	Joan Enric Canet Todolí
Alcodians	<i>Bonus Christianus</i>	José M ^a Ferrero Pastor
Aragonesos	<i>Aragonesos 99</i>	Daniel Ferrero

REPERTORI MUSICAL DE L'ENTRADA DE MOROS

Filà	Títol Composició	Autor
Llana	<i>Llanero i President</i>	José Albero Francés
Judios	<i>Éxodo</i>	Ernest Gold
D.Miques	<i>El Moro del Sinc</i>	Rafael Giner Estruch
Chano	<i>Als meus pares</i>	José Pérez Vilaplana
Verds	<i>Moros Verdes</i>	Manuel Sagi Echevarría
Magenta	<i>Marxa del Centenari</i>	Amando Blanquer Ponsoda
Cordó	<i>Als Berebers</i>	José Pérez Vilaplana
Ligeros	<i>Als Ligeros</i>	Pedro Joaquín Francés
Mudèjars	<i>El Moro del Sinc</i>	Rafael Giner Estruch
Abencerratges	<i>L'Entrà dels Moros</i>	Camilo Pérez Monllor
Marrakesch	<i>El Moro del Sinc</i>	Rafael Giner Estruch
Realistes	<i>Moros del Riff</i>	Rafael Alcaraz
Barbarescs	<i>Lawrence de Arabia</i>	Maurice Jarre
Benimerins	<i>Benimerines</i>	Francisco Esteve Pastor

REPERTORI MUSICAL ESQUADRES DE NEGRES

Filà	Corporació Musical	Títol Composició	Autor
Llauradors	Unió Muscal de Muro - La Xafigà	<i>Pas als Maseros</i>	José M ^a Valls Satorres
Muntanyesos	Societat Música Nova. Alcoi	<i>Cid</i>	Pedro Joaquín Francés
Gusmans	Corporació Musical "Primitiva". Alcoi	<i>Als Cristians</i>	José M ^a Valls Satorres
Benimerins	Unió Musical "El Trabajo". Xixona	<i>El Moro del Sinc</i>	Rafael Giner Estruch
Ligeros	Agrupació Musical. Ontinyent	<i>El President</i>	Miguel Picó Biosca
Llana	Stat. Unió Artística -Musical. Ontinyent	<i>Marxa del Centenari</i>	Amando Blanquer

REPERTORI MUSICAL DE BORTOS I ACOMPANYAMENTS

Filà	Corporació Musical	Títol Composició	Autor
Llauradors	Grup Dolçaines L'Aljub. Bocairent	Ballet Cides 1997	Juan J. Barberá
	Grup Dolçaines La Degollà. Alcoi	Marxeta Cristiana	Julio Micó
	Grup Dolçaines La Degollà. Alcoi	Alfonso, Alferes i Capità	Jordi Ribera
	Grup Dolçaines La Degollà. Alcoi	Ball de Dimonis de Massalfassar	Ximo Cafarena
	Societat Musical. Planes	Jota d'Alfarb	
	Grup Dolçaines "El Marell". Alqueria d'Asnar	El Regall	Enric Gironés
	Societat Musical "La Paz". Beneixama	Gloria	Pedro Joaquín Francés
	Unió Musical. Aiolo de Malferit	Ambaixadora Contrabandista	Miguel Ángel Sarrió
Gusmans	Grup Percussió Morisc	Tocata guerrera	José M ^a Valls Satorres
	Coral Polifònica Alcoiana	In Taberna quando sumus	Anònim. S. XI -XII
	Ateneu Musical. Rafelguaraf	Marcha Militar	José M ^a Valls Satorres
	Societat Musical. Alzira	Fanfarría Alferes Gusmà 1999	José M ^a Valls Satorres
	Grup Dolçaines "La Xafigà". Muro	Suite de danses	Tylman Susato
	Unió Musical. Tàrbena	Pavana la Batalla	Monteverdi - Susato
	Unió Musical Contestana. Cocentaina	Te Deum	Pedro Joaquín Francés
	Agrupació Musical. Planes	Drac	José M ^a Valls Satorres
Benimerins	Societat Musical "La Lira". Quatretonda	Fran Semp	Miguel Picó Biosca
	Societat Musical. Alcoleja	Habibi	A. Anduix
	Societat Musical. Benicolet	El Mahdi	José Pérez Vilaplana
	Associació Musical "L'Avanç". El Campello	Any d'Alferis	Amando Blanquer Ponsoda
	Grup Dolçaines "El Sogall". Castalla	Sahara	Francisco Pérez
	Societat Musical "La Magdalena". Tibi	Guardia Jalifiana	José Pérez Vilaplana
	Unió Musical. Planes	Als Berebers	José Pérez Vilaplana
Llana	Unió Musical. Xixona	L'Entrà de la Kàbila ben Kurda	Camilo Pérez Monllor
	Associació Musical "L'Avanç". El Campello	Tarde de Abril	Amando Blanquer Ponsoda

Foto: J. Carlos Ripoll Escarcena.

CAPS DE FILÀ EN L'ARRANCADA

Filà

Llana
Judios
Domingo Miques
Chano
Verds
Magenta
Cordó
Ligeros
Mudèjars
Abencerratges
Marrakesch
Realistes
Barbarescs
Benimerins

Primera Diana

Ramón Juan Sanchis
José Luis Grau Faus
Juan Juliá Cortés
Rigoberto Blanquer Cloquell
José Luis Richarte Barberá
Rafael Mora Torregrosa
Juan Manuel Álvarez Álvarez
Pedro Luis Riaza Linares
Juan Valls Nadal
Eliseo Calabuig
Javier Llinares Marco
Gilberto Vicedo Todolí
Pablo Fernández Mayor
(Sergent) Jacobo Casabuena Murcia

Esquadra de l'Entrada

Jorge Juan Sanchis / Vicente Blanes Llopis
Santiago Peidro Tomás
Vicente Mallol Botella / Enrique Ángel Matai Ruiz
Rigoberto Blanquer Cloquell
Jaime Rico Botella
Javier Barberá Vañó / Raúl Carcelén Jarrín
Rafael Valor Blanes
Guzmán Egea Beneito
Antonio Olcina Olcina / José F. Peidro Payá
Indalecio Carbonell Pastor
Francisco Mira Mira
Santiago Pericás Jordá
León Grau Mullor
Nicolás Cots Tortosa

Andalusos

Asturians

Cids

Llauradors

Gusmans

Vascos

Mossàrabs

Almogàvers

Navarros

Tomasines

Muntanyesos

Cruzados

Alcodians

Aragonesos

Vicente Cortés López

Ernesto Botella

José Copel Margarit

(Sergent) Ignacio Juan Catalá Abad

Miguel Micó Martínez

Camilo Reig Jordá

Javier Coderch Carbonell

Pedro Óscar Rodríguez

Jordi Sempere Gisbert

José Luis Esteve Ponsoda

Jorge Llopis Abelló

Salvador Pérez Lucas

Jorge Abad Carbonell

Raúl Martí Ferri

Jorge Verdú Soler

Jordi Bou Arévalo

José Luis Palasí Martínez

Eugenio Pascual Santacreu

Jorge Cantó Pastor

Julián Jorge Coloma Montava

Javier Matarredona Raduán / José Vidal Mazón

Jorge Fernández Pérez

Jorge Ortiz Fenollar

Enrique Moltó Fernández

Gonzalo Bou Casado

Javier Pérez Valls

Julio Iváñez Seguí

Gonzalo Pascual Orozco

Foto: Marisa Arques i Vañó.

CAPS D'ARRANCADA D'ESQUADRES ESPECIALS I BATEDORS

Filà	Cap Escuadra	Cap Batedor
Benimerins (Capità)	Javier Ripoll Pérez	Jorge Pascual Ferrer (Esquadra especial) Manuel Canús Méndez (Esquadra oficial)
Ligeros (Mig) Llana (Alferes)	Benito Sáez Auñón Vicente Blanes Juliá	Vicente Cebrián González Javier Pascual Bernabeu (Esquadra especial) Francisco Francés Matarredona (Esquadra oficial)
Llauradors (Capità)	Juan Ramón Bataller Santamaría	Amando Rovira Vilaplana (Esquadra especial) Filiberto Bou Calatayud (Esquadra oficial)
Muntanyesos (Mig) Gusmans (Alferes)	Álvaro Pérez Monllor Jorge Casasempere Miralles	Jordi R. Pérez Miguel Alós Gisbert (Esquadra especial) Rafael Doménech (Esquadra oficial)

GLORIERS

Filà	Glòria Major	Glòria Preventori	Glòria Infantil
Llana	Vicente Blanes Juliá	Miguel Peralta Cano	Rafael Sanchis Pérez
Judios	Ovidio Olcina Payá	Enrique Valls Vañó	Fco. Gabriel Masiá Romá
Domingo Miques	Julio Perales Vitoria	Antonio Mora Belda	Marcos Jordi Pérez Rosas
Chano	Antonio Doménech Pastor	Fco. Julián García Pastor	Pablo Muñoz Lara
Verds	Miguel Peidro Berenguer	Fco. Javier Ivorra Martínez	Julián David Lerma Cantó
Magenta	Vicente Carcelén Ferre	Camilo Aracil Domínguez	Óscar Climent Llácer
Cordó	David Ponsoda Pla	Javier Cortés Cortés	Antonio Aracil García
Ligeros	Leonardo Masiá Baldó	Carlos Cabanes Vilanova	Pablo Seguó González-Mohino
Mudèjars	Jorge Santonja Sanz	José L. Lloret Ibáñez	Pau Giménez Miralles
Abencerrats	Rafael Andrés Cortell	Rafael Romá Ripoll	Jorge Andrés Guillem
Marrakesch	Manuel Moreno Cabanes	José Pérez Jordá	ñaki Verdú Jaén
Realistes	Francisco Romeu Santonja	Jorge Linares Abad	Jordi Sanjorge Carbonell
Barbarescs	José Pérez Vidal	Vicente Company Botella	Rubén Colomer Aracil
Benimerins	Emilio Santacatalina Revelles	Jaime Gil Gironés	Carlos Tarrazó Galbis
Andalusos	Alberto Belda Silvestre	Benjamin Pérez Carmona	Daniel Gómez Gallego
Asturians	Manuel Montilla Durán	José A. Montilla Gallardo	Rafael G. Blanco Montero
Cids	José Jorge García Montava	Jorge Pérez Olaya	Manuel Moltó Valls
Llauradors	Luis Guitart Martínez	Vicente Nácher Pérez	Pablo Aura Cantó
Gusmans	José Luis Sanchis Machancoses	Francisco Albert Tortosa	Kilian Maldonado Sellés
Vascos	Vicente Jordá Olcina	Joaquín Benavent Segura	Jordi Bernabeu Jordá
Mossàrabs	Javier Andreu Cano	José Ramón Revert Sempere	Luis Sanjosé Jover
Almogàvers	Tomás Santonja Alemany	Jorge Gisbert Doménech	Jorge José Picurelli Carrión
Navarros	Roberto Pérez Navas	Carlos Sempere Agüir	Eder Gallego Calatayud
Tomasines	Juan Ant. Maltí Llopis	Juan Miró Alcaraz	Alberto Miralles Payá
Muntanyesos	David Calatayud Mira	José Cabanes Vilanova	Luis Palomera Pérez
Cruzados	Miguel Botella Satorre	Rafael Reig Tormo	Jorge Bordera Abad
Alcodians	César Puig Peretó	Francisco Serra Llopis	Hugo Pastor Balart
Aragonesos	Gervasio Herrera Santamaría	Francisco Rodríguez Ríos	Jordi Catalá Molina

PERSONATGES FESTERS

Sant Jordiet. Jorge González Satorre
(Filà Andalusos)
Mossén Torregrossa Juan Silvestre Jover
(Filà Gusmans))

Bàndol Cristià

Capità. Alfonso Torres Cardador
(Filà Llauradors)
Alferes Fernando Gisbert Pascual
(Filà Gusmans))
Sergent Major Ignacio Juan Catalá Abad
Ambaixador Salomón Sanjuán Candela
Sergent Infantil Jorge Verdú Vicedo
Dama Capità Mª Julia Soler Terol
Dama Alferes Marisa Carbonell Soler
Rodella Capità Antonio Torres Soler
Rodella Alferes Mauro Miralles Carbonell
Alcaid Antoine Vicedo Fierro
Centinel·la Ignacio Juan Catalá Abad

Bàndol Moro

Capità. José Salvador Figuerola Jordá
(Filà Benimerins)
Alferes Francisco Sanchis Pardo
(Filà Llana)
Sergent Major Jacobo Casabuena Murcia
Ambaixador Francisco Marín Quiles
Sergent Infantil David Antolí Murcia
Favorita Capità M^a del Pilar Blanquer Sanjosé
Rodella Capità Iván Figuerola Blanquer
Rodella Alferes Francisco Sanchis Ortiz
Centinel·la José Antonio Bravo Martínez

Contraban

Filà Andalusos José Mª Cuenca Salido
Filà Llauradors Francisco Brotóns Santonja

Estafeta

Del Matí Manuel Camús Méndez
(Filà Benimerins)
De la Vesprada Amando Rovira Vilaplana
(Filà Llauradors)

Heralds Ajuntament

Glòria Major Francisco Berenguer Sanchis
(Filà Benimerins) Enrique Lloret Cubero
..... Eduardo Pascual Torregrossa
..... Daniel Joaquín Martínez Porras
..... Isaac Rovira Jiménez (Cap)
Glòria Infantil Francisco Olcina Jordá
(Filà Llauradors) José Luis Giner Bellver
..... Carlos Alberola Serra
..... Rafael Fco. Sempere Verdú
..... Amando Rovira Vilaplana (Cap)

PLÀSTICA I BELLES ARTS

Cartell anunciador..... Sento Masià

Director Himne..... Andrés Pérez González S.D.B.

Disseny

Sant Jordiet..... Jordi Sellés

Capità Cristià..... José Moïña

Alferes Cristià..... Fernando Gisbert Pascual

Capità Moro..... Alejandro Soler

Alferes Moro..... José Miguel Román Francés

Disseny esquadres especials

Llauradors..... José Moïña

Gusmans..... Pablo Miró Belenguier

Muntanyesos (Mig)..... Roberto Pérez

Benimerins..... Alejandro Soler

Llana..... Luis Sanus Pastor

Ligeros (Mig)..... Alejandro Soler

Creació Boatos

Capità Cristià..... José Moïña

Alferes Cristià..... David Llorens / Alfredo Mullor

Capità Moro..... Alejandro Soler / Luis Sanus

Alferes Moro..... Luis Sanus

Coreografies

Capità Cristià..... Carmina Nadal

Capità Moro..... Virginia Bolufer/ Inma Cortés

Alferes Moro..... Marina Espí

Altres realitzacions

Flors Temple Sant Jordi,

Santa Maria i imatges..... Floristeria Vert

Il·luminació carrers..... Ajuntament d'Alcoi

..... Ximénez. Alacant

Foto: Ramón A. Requena Arjona.

ALFONSO TORRES CARDADOR
CAPITÀ CRISTIÀ
FILÀ LLAURADORS

FERRANDO GISBERT PASCUAL
ALFERES CRISTIÀ
FILÀ GUSMANS

JOSÉ SALVADOR FIGUEROLA JORDÀ
CAPITÀ MORO
FILÀ BENIMERINS

FRANCISCO SANCHIS PARDO
ALFERES MORO
FILÀ LLANA

**ESCUADRA CAPITÀ CRISTIÀ
FILÀ LLAURADORS**

**ESCUADRA CAPITÀ MORO
FILÀ BENIMERINS**

**ESCUADRA MIG CRISTIÀ
FILÀ MUNTANYESOS**

**ESCUADRA MIG MORO
FILÀ LIGEROS**

ESCUADRA ALFERES CRISTIÀ
FILÀ GUSMANS

ESCUADRA ALFERES MORO
FILÀ LLANA

CONCURSOS

Il·lustració: Anabel Camarasa.

1ª Medalla. Estampas y Aspectos de la Fiesta
Foto: Carles E. Ribera Martínez

XLVIII CONCURS FOTOGRAFIC "ANTONIO AURA MARTÍNEZ"

1ª Medalla. Aspectos de Alcoy
Foto: Carles E. Ribera Martínez

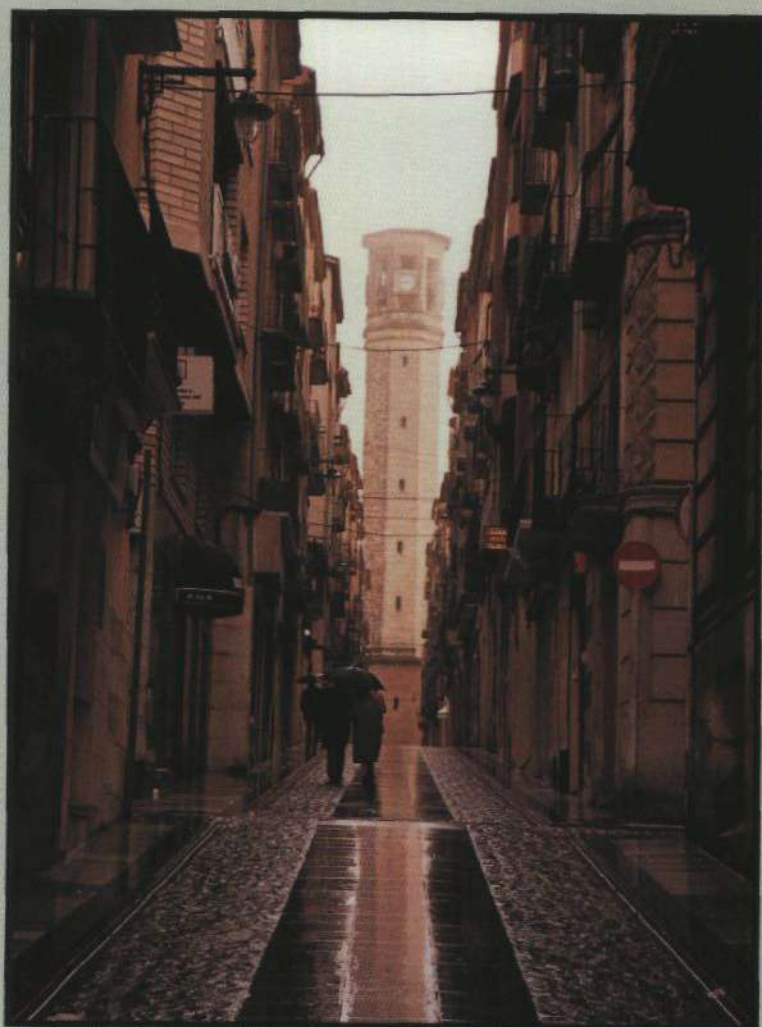
2ª Medalla. Estampas y Aspectos de la Fiesta
Foto: Juan Carlos Ripoll Escarcena

2ª Medalla. Aspectos de Alcoy
Foto: David Blanes Martínez

3º Medalla. Estampas y Aspectos de la Fiesta
Foto Vicente Pascual Pascual

3º Medalla. Aspectos de Alcoy
Foto: Juan Carlos Ripoll Escarcena

"SANT JORDIET"
CENTRE DE NOSTRA FESTA
Premi Filà Marrakesch

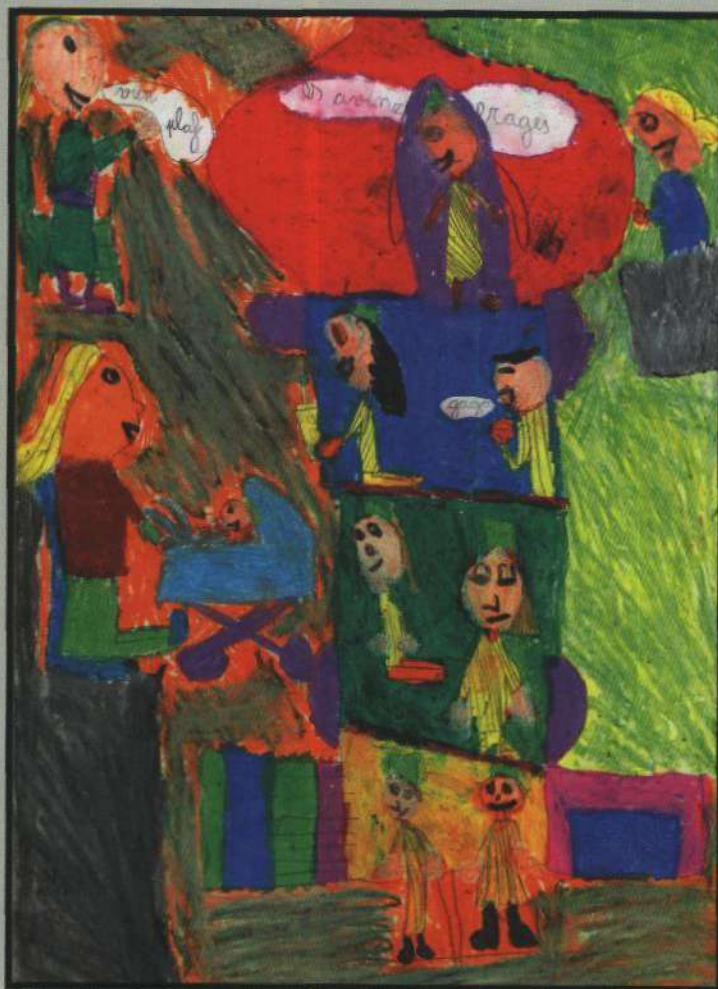

1ª Medalla. Foto: Gonzalo Sempere Camarasa.

XXXI CONCURS DE DIBUIX

TÉCNICA
Ruth Villanova Abad
7 anys

ORIGINALIDAD
Rita Picó Moya
6 anys

I PINTURA INFANTIL

TÉCNICA

Lidiana Payá Ferrándiz (11 anys)

ORIGINALIDAD

Iñaki Gisbert Tormo (10 anys)

XXXI CONCURS DE DIBUIX I PINTURA INFANTIL

TÉCNICA

Carlos Grau Llorca (2^a E.S.O.)

ORIGINALIDAD

Míriam Berbegal Gil (12 anys)

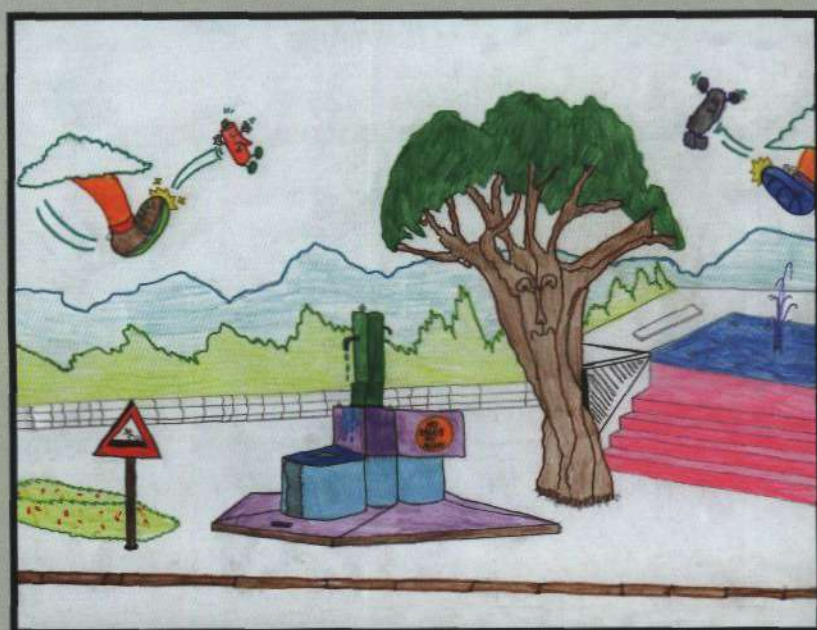
XV CONCURS A L'AIRE LLIURE

Mauro Lloréns Díaz
(7 anys)

Santi Carbonell
Quesada

Mario Domínguez
Soler (13 anys)

XXI CONCURS LITERI INFANTIL

Categoría Benjamín:

Primer Premio: Pablo Rojano Requena. 8 años. Colegio Santa Ana

EL NIÑO EXIGENTE

Esto era una vez un niño que era muy exigente y quería salir en los cristianos y en los moros.

Y una noche se apareció un cometa y pidió un deseo. El deseo era salir en fiestas.

El niño estaba impaciente porque pase un año. Pasó un año y vino el capitán moro y le dijo:

¿Quieres salir en fiestas? Le preguntó.

El niño dijo que sí. Llegó el día veintidós y el niño fue a la entrada.

Allí le esperaba el Capitán moro.

El niño salió y sin querer le quemaron el vestido. El niño no pudo salir, eso le sirvió de lección.

Pasó otro año y fue el Capitán Cristiano a su casa y le dijo lo mismo que el moro. El niño dijo que sí y fue a la entrada.

Los moros se enteraron y empezaron a luchar. Y entonces a los cristianos se les apareció San Jorge. La sorpresa fue que era el niño.

De esta manera puso paz entre los dos bandos.■

Categoría Alevín

Primer Premio: Antonio Delgado Ferrer. 10 años. Colegio Salesiano San Vicente Ferrer.

SAN JORGE, HÉROE DE LEYENDA

Según unos historiadores, San Jorge, nació el año 284 en Mitilene (Capadocia). Era hijo de unos labradores acomodados. Cuando llegó a la edad adecuada, Jorge escogió las armas. Se alistó en el ejército romano y pronto fue admirado por sus decuriones y centuriones, por su valentía y compañerismo. Un día de aquellos tiempos el emperador Diocleciano prendió fuego al palacio imperial y culpó a los cristianos.

Jorge lleno de dolor por la injusticia decidió defender a los cristianos y liberar los pocos que tenía, y Jorge se declaró cristiano. El emperador Diocleciano sorprendido por la reacción de Jorge le hizo llamar y el emperador Diocleciano le dijo: "Piensa joven lo que dices y mira por tu porvenir". El emperador Diocleciano le habló de los espantosos castigos, y por el contrario Jorge no hizo caso de los cargos y dignidades que le ofrecía el emperador Diocleciano. A todo esto Jorge respondió: "Ten bien entendido, oh! Diocleciano, que el Dios que yo sirvo me dará la victoria. Me sobran tus ruegos y amenazas".

El emperador Diocleciano enfurecido mandó encarcelar a Jorge. Pero así y todo Jorge no se arrepintió de las palabras que le dijo al emperador Diocleciano. Quiriendo el emperador matar al indomable soldado, el emperador dictó sentencia de muerte para Jorge. El lugar de su muerte no está claro no se sabe si fue en Nicomedia, Mitilene o en Dioscópolis. La fecha de la muerte de Jorge, fue un día del mes de Abril del año 303.■

Categoría Infantil

Primer Premio: *Claudia Monllor Llorens. 11 años. Colegio Salesiano San Vicente Ferrer.*

HACE CASI MIL AÑOS

Hace casi mil años, cuando los musulmanes invadieron España, pasó un hecho histórico al que los Alcoyanos dan gracias celebrando sus fiestas de "San Jorge". En esa época los musulmanes invadieron la Comunidad Valenciana y el resto de España. Los cristianos estaban esclavizados. Entonces decidieron luchar contra los Moros y recuperar todo lo que era suyo: Un día, cuando estaban luchando, se les apareció un valiente caballero que con su espada y escudo, les salvó de los malignos Moros. ¡El valiente caballero era San Jorge! Todos muy contentos, decidieron hacer unas fiestas en honor a él:

Por esa leyenda, nosotros celebramos las fiestas de "San Jorge". Las fiestas consisten en 14 filaes Cristianas y otras 14 Moras. La Fiestas representan a los dos bandos, que se enfrentan en el castillo y al final, todos se quedan alucinados cuando sale el "Sant Jordiet" y tira las flechas simbólicas desde lo alto del castillo. Antes de que eso ocurra, hay una especie de desfile llamado "Entrada", donde todas las filaes desfilan con sus trajes luminosos y muy bonitos. Todos se lo pasan muy bien en estas fiestas. ■

Categoría Juvenil

Primer Premio: *Mariola Mota Baldó. 13 años. Colegio San Roque*

LA PÓLVORA EN FIESTAS

El día 31 de Marzo de este año comencé a dar alegría al pueblo de Alcoy tras el acto del descubrimiento del Cartel de Fiestas. Adquirí la forma de ruedas y cohetes lanzados al cielo en mil colores, desde la Plaza de España.

Se me podía ver transformarme en palmeras en todo el cielo de Alcoy, rojos, verdes, violetas, oro, blancos...

El día 4 de Abril desperté, estruendosamente, a las seis y media de la mañana, como el gallo que anuncia la puesta de sol, a toda la gente, indicando que la Fiesta la llamaba, para ello esa vez lo hice desde el puente de San Jorge. No contenta con el poco ruido que hice, volví a alegrar ese mismo día a los alcoyanos con otra explosión de sonido y olor sobre las dos de la tarde. Manifestándome en forma de estruendosa "mascletá".

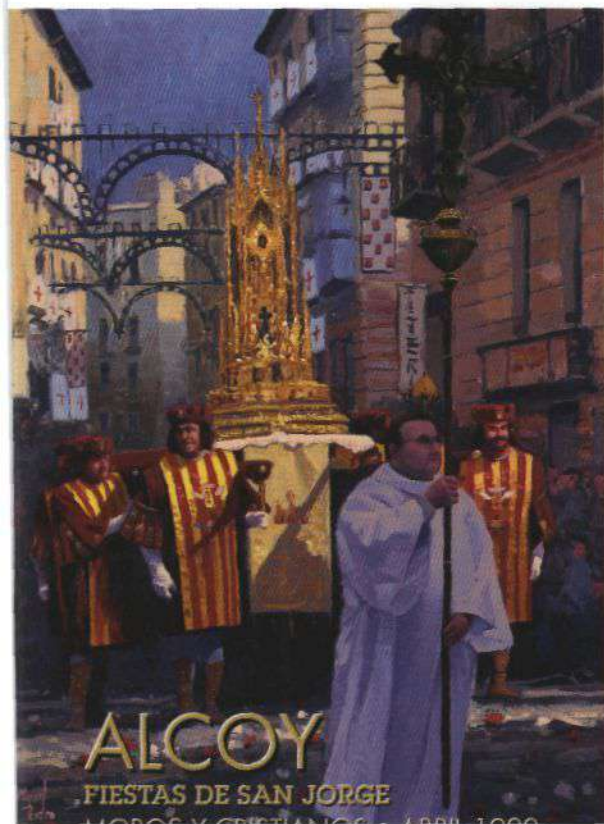
Una semana después, otro domingo ha pasado y yo puntual a la misma hora, esta vez tras la Gloria infantil, quise manifestarme con todo el poderío de mi sonido, los cristales vibraban como no queriendo resistir mi bravo empuje. Envolví el corazón de la ciudad bajo una densa nube de humo y a todos aquellos que de cerca me contemplaban con mis perfumes tan característicos.

Al caer la tarde del 21 de Abril y tras el himno de fiestas, volví a manifestarme en forma de "mascletá", dando a mis alcoyanos todo lo que de mí podían esperar,

En el día de San Jorge acompaño al Patrón, en forma de bengalas y cohetes multicolores, pero es a la una de la madrugada del día 24 cuando tomo mi mayor esplendor de luz, sonido, colores y formas, todo el pueblo me contempla como ilumino desde el puente de San Jorge el oscuro cielo.

Es durante la mañana y la tarde del último día, en lo que los alcoyanos llaman el alardo, cuando me manifesté con más estruendo ya que me meten en máquinas diabólicas llamadas trabucos y una y otra vez lanzo mis bramidos, que alegran a muchos y a la vez encogen a otros.

Pero no me gusta despedirme de los alcoyanos hasta última hora, y en el castillo envuelto con nubes la figura de San Jorge en el último acto oficial, no soy ya ruidosa, pero a través de bengalas creo nubes que rodean a San Jorge en una atmósfera de misterio y gracia. ■

Il·lustríssim Senyor Alcalde d'Alcoi, Sr. President de l'Associació de Sant Jordi, Il·lm. Sr. Jutge, Corporació Municipal, Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi, Càrrecs de la Festa de 1999, senyores, senyors, bona nit a tothom.

Quan els alcoians arranquen la fulla del calendari de març, no poden amagar el sospir que els provoca el llegir la paraula "abril", i de sobte la mirada queda bloquetjada en tres dates màgiques : **La Trilogia**.

Res queda per a què Alcoi començe a transformar la seua imatge urbana. Des dels escaparates dels comerços ornant-los de vestigis de festa a l'engalanament dels carrers que, en forma de pal·lis, sembla ser un núvol de corones per on la festa transcorre, i per altra banda, veiem les façanes de les cases mudant-se de diumenge amb els balcons vestits de blanc amb creus vermelles que semblen ser braços oberts.

I és que la festa, nostra festa que ja la tenim ahí, ens convoca un altre any més a viure i revivre amb germanor el nostre passat històric.

¡ Per Alcoi i per Sant Jordi ! : Consigna...?, Crida...?.

Ben deveres és, que aquesta frase aglutina en bloc a un gran nombre de cors, braços, volers, il·lusions i somnis, que posen als peus d'un poble el millor de la seua inspiració i de treball col·lectiu, per a què aquest poble gaudisca de l'esplendor de la seua Festa, al voltant del seu eix principal: **El nostre Patró Sant Jordi**.

Al capdamunt de nosaltres, molts alcoians esperen ansiosos el descobriment del primer crit de la festa: El cartell.

I ací baix, a la Llotja de Sant Jordi, es presenta la 59 ena. edició de la REVISTA DE FESTES de 1999, minuciosament elaborada, i editada amb els mitjans més moderns que es pot demanar a les Arts Gràfiques, i és un deure reconèixer que Gràfiques Alcoi ha fet un treball exquisit.

La Revista, un any més, evoca el que van ser les festes de 1998, incloent amés un extens nombre de col·laboracions literàries, poètiques, històriques i d'investigació que el nom d'Alcoi, la seua festa, i sobre tot, el seu Patró Sant Jordi inspiren sense desgastar-se.

Com ja hi som a la era de la cibernetica, ens complau anunciar a vostés i arreu del món, que una selecció prou important de la nostra REVISTA eixirà per INTERNET des de hui mateix, gràcies a l'inestimable col·laboració de l'Escola Politècnica d'Alcoi que ha preparat la pàgina web, i que es podrà localitzar baix el títol:

www.associacionsantjordi.org

Del seu contingut, es donarà complida exposició tot seguit el Cronista Oficial de l'Associació de Sant Jordi, Alfonso Jordá Carbonell. Moltes gràcies.

Paco Payá i Martí
Ponent de Revista

P R E S E N T A C I Ó

Sr. Alcalde d'Alcoi, Sr. President de l'Associació de Sant Jordi, Sr. Jutge, Corporació Municipal, Assemblea General de l'Associació de Sant Jordi, autoritats, Sant Jordi, càrrecs 1999, senyores i senyors:

Com s'ha dit els més recents avanços en les arts de la impressió han estat posats al servei de la Revista, enguany amb una molta major resolució gràfica que fa que el treball final tinga una altíssima qualitat.

Aquesta qualitat pot veure's en el treball de la portada, que enguany ha estat obra d'un pintor que sent, intensament, molt dintre d'ell la festa, com és Miquel Peidro Berenguer, nascut a Alcoi al 1950, l'obra del qual ha estat exposada a les millors sales d'Espanya i fins i tot, a indrets tan llunyans com puga ser Osaka, al Japó. Pintor en moltes ocasions de temes festers amb cura del detall, de l'enquadre oportú i, especialment, d'un elaborat cromatisme, presenta en la portada l'avanç de la relíquia del Sant pels carrers d'Alcoi, damunt un tapís de clavells, fent referència al centre de la nostra festa en un any en què la restauració del relicari permeté veure'l en tot el seu esplendor.

Aquesta portada és l'anunci de tot un intens treball per a oferir allò millor a tot el poble d'Alcoi.

Dintre, i presentant el cos de la Revista com si fos un llibre enquadernat en cuir, el dibuix del qual forma el fons de les pàgines, es desenrotllen les diverses seccions, començant per les salutacions de l'Alcaldia, de la Junta Directiva i la Vicaria de Sant Jordi, amb els més grans desitjos de felicitat en la nova Festa que ens espera.

Immediatament és el recordatori de tot el que fou el treball i la Festa de l'any anterior. Així, doncs, trobem la memòria d'activitats de l'Associació, que permet reconèixer el seu constant treball, abarçant tota la vida alcoiana i també la crònica de la Festa, que ens torna a fer reviure els moments d'intensa emoció i esclat de joia d'uns dies que per a molts seran per sempre inoblidables, juntament amb tota la informació gràfica i estadística que acompleta la remembrança. Mostra també els guanyadors dels diversos concursos promoguts per l'Associació, al mateix temps que queda el trist recordatori d'aquells membres de l'Assemblea que ja no estan amb nosaltres.

Sant Jordi, el nostre Patró, està present, no sols de forma gràfica, sinó també en els articles d'investigació o poemes que a ell dedicats marquen el seu perpetu recordatori.

Però tenint present que la Revista, és revista de la Festa, té una gran importància l'aspecte dedicat a la seua evocació i protagonisme. Des de la investigació o la rememoració, la Festa està present en la seua Història, en la seua música o en les seues filaes i festers.

Avui en dia la Revista és també una font d'informació, de treball i de recerca històrica, on podem aprendre del nostre passat i conèixer millor, per exemple, qui era Roger de Llúria, o una visió dels fets de 1276, passant pel Petrolí de 1873, les partides rurals o alcoians il·lustres, institucions científiques o expressions de l'art que el nostre poble conté. Estudis tots, que ens ajuden a comprendre millor el present d'Alcoi.

La creació literària està també present, tenint com centre la Festa i Alcoi, on els autors i autores vessent allò millor del seu sentiment en l'expressió de la bellesa.

Tot el que és Festa té ressò a la Revista, i enguany l'aportació de les filaes ha estat més nombrosa, demostrant la inquietud de cadascuna d'elles en estendre's i participar en una major mesura, donant a conèixer les seues activitats i enyorances.

L'última part és un record, un melangiós record, per a tots aquells festers que ja estan amb Sant Jordi i que al cel portaran dintre d'ells l'eterna i perpètua Festa.

La Revista, que enguany es presenta, a més d'un important augment del material gràfic i literari, compta amb la participació de grans il·lustradors de prestigi ja reconegut, però també dels jòvens valors de l'Escola d'Art d'Alcoi, amb un magnífic treball creatiu i original. Com també ha estat creativa la idea, deguda a l'assessor artístic de l'Associació de Sant Jordi, de posar al peu de les pàgines el fris que a l'església de Sant Jordi, està als peus del Sant.

No pot acabar-se la presentació sense donar l'agraïment més sincer a col.laboradors, institucions, filaes, empreses i a tots els qui han fet possible que avui l'Associació de Sant Jordi presente i entregue al seu President, la Revista de la Festa 1999 com a llavor per a l'engrandiment de la Nostra Festa, del Nostre Poble i del Nostre Patró. Moltes Gràcies

Alfonso Jordá Carbonell
Cronista Oficial de L'Associació de
Sant Jordi

ASSEMBLEA GENERAL

DE L'ASSOCIACIÓ DE SANT JORDI

JUNTA DIRECTIVA

PRESIDENT	Sr. Rafael Romá Ripoll.
VICEPRESIDENT 1 ^r	Sr. Jorge Linares Sempere.
VICEPRESIDENT 2 ⁿ	Sr. Jorge Alentado Gadea.
REP. AJUNTAMENT	Sr. Amando Vilaplana Gironés.
VICARI SANT JORDI	Sr. Jesús Rodríguez Camarena.
SECRETARI	Sr. Marcos Bernabeu Jordà.
VICESECRETARI	Sr. Jorge Nadal Blasco.
TRESORER	Sr. Rafael Domínguez Lillo.
COMPTADOR	Sr. Javier Morales Ferrí.
VOCAL	Sr. Rafael Aracil López.
VOCAL	Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz.
VOCAL	Sr. Francisco Payá Martí.
VOCAL	Sr. Juan Antonio Picó García.
VOCAL	Sr. Juan Constans Carbonell.
VOCAL	Sr. Juan Quiñonero Pérez.
VOCAL	Sr. José Miguel Blasco Pérez.
VOCAL	Sr. Ángel Juliá Olcina.
VOCAL P. TRO BENIMERINS	Sr. José Sanjuán Reig.
VOCAL P. TRO ASTURIANS	Sr. Raul Bou Valor.
VOCAL MAJORAL	Sr. Santiago Sanjuán Gil.
VOCAL MAJORAL	Sr. Jorge Jordá Payá.
CRONISTA	Sr. Alfonso Jordà Carbonell.
BIBLIOTECARI	Sr. Jorge Linares Abad.
ASSESSOR ARTÍSTIC	Sr. Gonzalo Matarredona Llopis.
ASSESSOR MUSICAL	Sr. Vicente Ivorra Pujalte.

PRIMERS TRONS

FILÀ LLANA	Sr. Francisco Moya Espí.
FILÀ JUDÍOS	Sr. Mario Botí Cuevas.
FILÀ DOMINGO MIQUES	Sr. Adolfo Mataix Ruiz.
FILÀ CHANO	Sr. Miquel Richart i Rufino.
FILÀ VERDS	Sr. Antonio Carbonell Llopis.
FILÀ MAGENTA	Sr. Camilo Aracil Domínguez.
FILÀ CORDÓ	Sr. Miguel Cantó Riera.
FILÀ LIGEROS	Sr. José Antonio Pastor Climent.
FILÀ MUDÈJARS	Sr. Antonio Gilberto Pastor Blanes.
FILÀ ABENCERRATGES	Sr. Miguel Ballbé Calatayud.
FILÀ MARRAKESH	Sr. Juan Picó Cortés.
FILÀ REALISTES	Sr. Santiago Pericás Jordà.
FILÀ BARBARESCS	Sr. Álvaro Poveda Bardisa.
FILÀ BENIMERINS	Sr. José Sanjuán Reig.
FILÀ ANDALUSOS	Sr. Aurelio Castro Higuero.
FILÀ ASTURIANS	Sr. Raul Bou Valor.
FILÀ CIDS	Sr. José Luis Rico Caballero.
FILÀ LLAURADORS	Sr. Francisco Olcina Jordà.
FILÀ GUSMANS	Sr. Santiago Vicent Company.
FILÀ VASCOS	Sr. Antonio Cortés Giménez.
FILÀ MOSSÀRABS	Sr. José María Vidal Pastor.
FILÀ ALMOGÀVERS	Sr. José Jorge Aura Pascual.
FILÀ NAVARROS	Sr. Javier Bañó Armiñana.
FILÀ TOMASINES	Sr. Juan Escrivá Gozalbo.
FILÀ MUNTANYESOS	Sr. José Ramón Montava Rico.
FILÀ CRUZADOS	Sr. Francisco Colomina Giner.
FILÀ ALCODIANS	Sr. Adolfo Laliga Calbo.
FILÀ ARAGONESOS	Sr. Francisco Rubio Navarro.

MAJORALS

ASSOCIATS: Sr. Victor García Terol, Sr. Ignacio Doménech Romá, Sr. Jorge Ponsoda Nadal, Sr. Santiago Sanjuán Gil, Sr. Jorge Jordá Payá, Sr. Jorge Reig Boronat.
 PROTECTORS: Sr. Guillermo Ramos Recio, Sr. Rafael Mora i Torregrossa.
 AJUNTAMENT: Sr. Miguel Peralta Viñes, Sr. Francesc Valor i Sanjuan, Sr. Lluís Torró i Gil.
 ESGLÉSIA: Sr. Andrés Tárrega Tárrega, Sr. Jorge Sirvent Mira.
 SOCIETATS: Círculo Industrial, Sr. Francisco Javier Gimeno, Sociedad "El Trabajo", Sr. Camilo Candela Reig.
 ENTITAT CULTURAL: En Jordi Botella Miró.

QUADRE D'HONOR

PRESIDENT: Sr. Jorge Silvestre Andrés, Sr. Enrique Luis Sanus Abad.
 ASSOCIATS: Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Alcoy, Excmo. Sr. Antonio Calvo-Flores Navarrete, Asociación Amigos y Damas de los RR.MM., Sr. Jorge Trellis Blanes, Sr. José Gonzalvo Vives, Sr. Federico Trillo-Figueroa Martínez-Conde.
 MAJORALS: Excmo. y Rvdmo. Sr. Antonio Vilaplana Molina, Sr. Amando Blanquer Ponsoda, Sr. Ramón Castañer Segura, Excmo. y Rvdmo. Sr. Rafael Sanus Abad, Sr. Adrián Miró García, Sr. Juan Tomás Ruiz.
 CONSELLERS: Sr. Rafael Terol Aznar, Sr. Francisco Miró Sanfrancisco, Sr. Rafael Ramis Carbonell, Sr. Roque Espí Sirvent, Sr. Rafael Bou Aparicio, Sr. Jorge Peidro Pastor, Sr. Javier Vilaplana Lloréns, Sr. Juan Jover Pascual, Sr. Antonio Aura Martínez (†), Sr. Francisco Aznar Sánchez, Sr. Rafael Guarinos Blanes, Sr. José Luis Córcoles Bordera, Sr. Ricardo Ferrándiz Carbonell, Sr. José Luis Mansanet Ribes.
 FESTERS D'HONOR: Sr. Lucas Guerrero Tortosa, José Blanes Fdraque, Sr. Ismael Peidro Pastor, Sr. Ángel Soler Rodes, Sr. Rafael Carbonell Carbonell, Sr. José Albero Martínez, Sr. Antonio García Petit(†), Sr. José Sempere Aura, Sr. Eduardo Pastor Muntó, Sr. Jorge Seguí Ripoll, Sr. Jorge Beltrán Mataix (†), Sr. Miguel Sempere Pastor, Sr. Miguel Peris Catalá, Sr. Fernando Fernández Giménez (†), Sr. Carlos Coderch Santonja, Sr. Agustín Abad Pascual, Sr. Mario Valdés Pérez, Sr. Juan Bordera Lloréns (†), Sr. Luis Pérez Jordá, Sr. Miguel Sancho Jordá, Sr. Salvador Sellés Cabrera, Sr. Rafael Doménech Bernabeu, Sr. Salvador Balaguer Perotín, Sr. Santiago Pastor Verdú, Sr. José Vicent Blanes.

Al cierre de la edición de esta revista comunicamos el fallecimiento de (7-3-2000) de Don Antonio García Petit, Fester d'Honor y miembro supernumerario de la filà mozárabes. (D.E.P.)

PERSONATGES FESTERS

XIQUET SANT JORDIET: Sr. Jorge Ferrando Ponsoda.
 TUTOR SANT JORDIET: Sr. Jorge Antonio Ferrando Martínez.
 CAPITÀ MORO: Sr. José Luis Córcoles Bordera.
 CAPITÀ CRISTIÀ: Sr. José Luis Sanchis Machancoses.
 ALFERES MORO: Sr. José Francisco Cernañez Llorens.
 ALFERES CRISTIÀ: Sr. Salvador Gutiérrez Estruch.
 MOSSÉN TORREGROSSA: Sr. José Mora Nadal.
 AMBAIXADOR MORO: Sr. Francisco Marín Quiles.
 AMBAIXADOR CRISTIÀ: Sr. Salomón Sanjuán Candela.
 SERGENT MORO: Sr. Jacobo Casabuena Murcia.
 SERGENT CRISTIÀ: Sr. Ignacio Juan Catalá Abad.

ASSOCIACIÓ DE SANT JORDI - PONÈNCIES DE TREBALL

ÀREA RELIGIOSA

Fi primer de l' Associació

Competència: Sr. Jesús Rodríguez Camarena

Ponència: **CULT I DEVOCIÓ**

Ponent: Sr. Santiago Sanjuan Gil

Tots els Majorals

Ponència: **TEMPLE**

Ponent: Sr. Jorge Jordá Payá

Sr. Vicente Ivorra Pujalte, Tots els Majorals

Sr. Rafael Domínguez Lillo, Sr. Juan Quiñonero Pérez, Sr. Gonzalo Matarredona Llopis, Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz, Sr. Vicente Ivorra Pujalte

Ponència: **CASAL DE SANT JORDI**

Ponent: Sr. Juan Quiñonero Pérez

Sr. Juan A. Picó García, Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz, Srs. Majorals del Grup de Protectors del Casal (2n), Sr. Alfonso Jordá Carbonell, Sr. Vicente Ivorra Pujalte, Sr. Jorge Linares Abad, Sr. Gonzalo Matarredona Llopis

ÀREA FESTERA

Fi segon de l'Associació MOROS I CRISTIANS

Ponència: **FESTES**

Ponent: Sr. José Miguel Blasco Pérez

Sr. Juan Constáns Carbonell, Sr. Juan Quiñonero Pérez, Sr. Juan A. Picó García, Sr. Vicente Ivorra Pujalte, Sr. Gonzalo Matarredona Llopis, Sr. Primer Tro Filà Benimerins, Sr. Primer Tro Filà Asturians

Ponència: **RÈGIM DE FILAES**

Ponent: Juan A. Picó García

Sr. Francisco Córcoles Ferrándiz, Sr. Rafael Aracil López, Sr. Primer Tro Filà Benimerins, Sr. Primer Tro Filà Asturians

ÀREA ECONÒMICA

Competència: VICE-PRESIDENT 2n.

Ponència: **ROBERIA**

Ponent: Sr. Rafael Aracil López

Sr. Juan Quiñonero Pérez, Sr. Angel Juliá Olcina, Sr. Javier Morales Ferri, Sr. Rafael Domínguez Lillo

Ponència: **BÈNS I CADIRES**

Ponent: Sr. Juan Constáns Carbonell

Sr. Rafael Domínguez Lillo, Sr. Javier Morales Ferri, La resta de vocals

Ponència: **ADMINISTRACIÓ I COMPTABILITAT**

Ponent: Sr. Jorge Alentado Gadea

Sr. Rafael Domínguez Lillo, Sr. Javier Morales Ferri

ÀREA CULTURAL

Fi tercer de l'Associació

Competència: VICE-PRESIDENT 1r.

Ponència: **REVISTA**

Ponent: Sr. Francisco Payá Martí

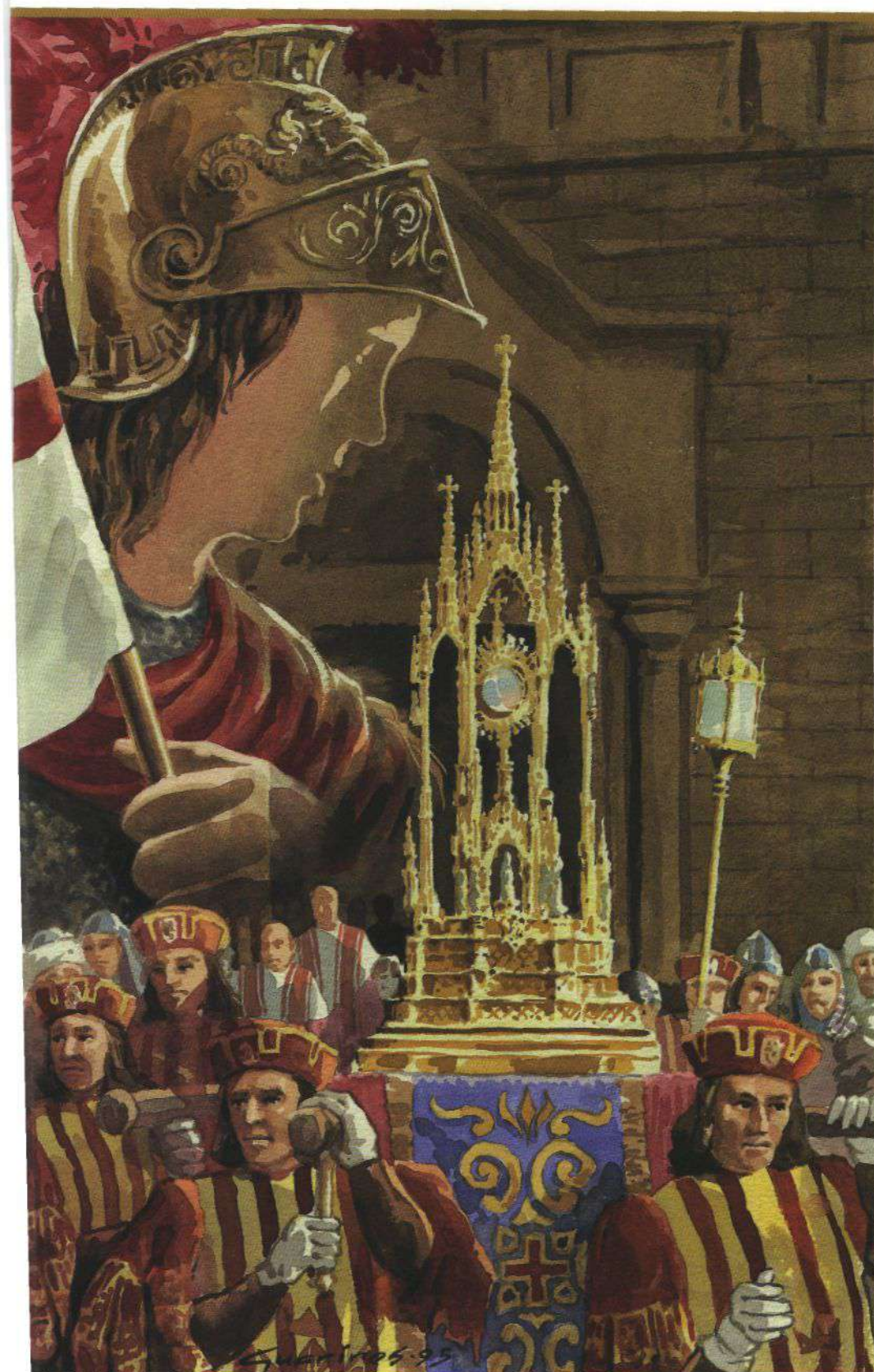
Sr. Gonzalo Matarredona Llopis, Sr. Javier Morales Ferri, Sr. Vicente Ivorra Pujalte, Sr. Jorge Linares Abad, Sr. Alfonso Jordá Carbonell

Ponència: **ACTES I FESTIVALS**

Ponent: Sr. Angel Juliá Olcina

A aquestes, s'afegeix la Comissió dels Estatuts, que coordinada pel Sr. Roque Monllor Doménech, està formada pels festers Srs. Vicente Boronat Vercet, Pablo Molina Prats, Rafael Sanus Sellés, Eduardo Segura Espi i José Luis Mansanet Ribes com a assessor.

El President, els Vice-Presidents, Secretari i Vice-Secretari, formen part de totes les Ponències.

SUBLIME ENCUENTRO

He visto tu corcel, el firmamento
con luminosos dardos, y, extasiado,
me cubrí con tu palio aureolado
para poder vencer mi desaliento.

Recibiste de Alcoy el juramento
de gratitud, de estar siempre abrazado
a tu imagen, viviendo consagrado
al recuerdo de aquel advenimiento.

Y los montes han sido candeleros
de tu altar, nuestro esfuerzo, los latidos
que ascienden a tus plantas confundidos.

entre llamas de incienso, los linderos
que salvan nuestra fe si los rugidos
nublan la claridad de tus senderos.

.....

En la noche serena, los diamantes
se engarzan en tu palma, y un torrente
de antorchas y bengalas, reverente,
proclama tus favores incesantes.

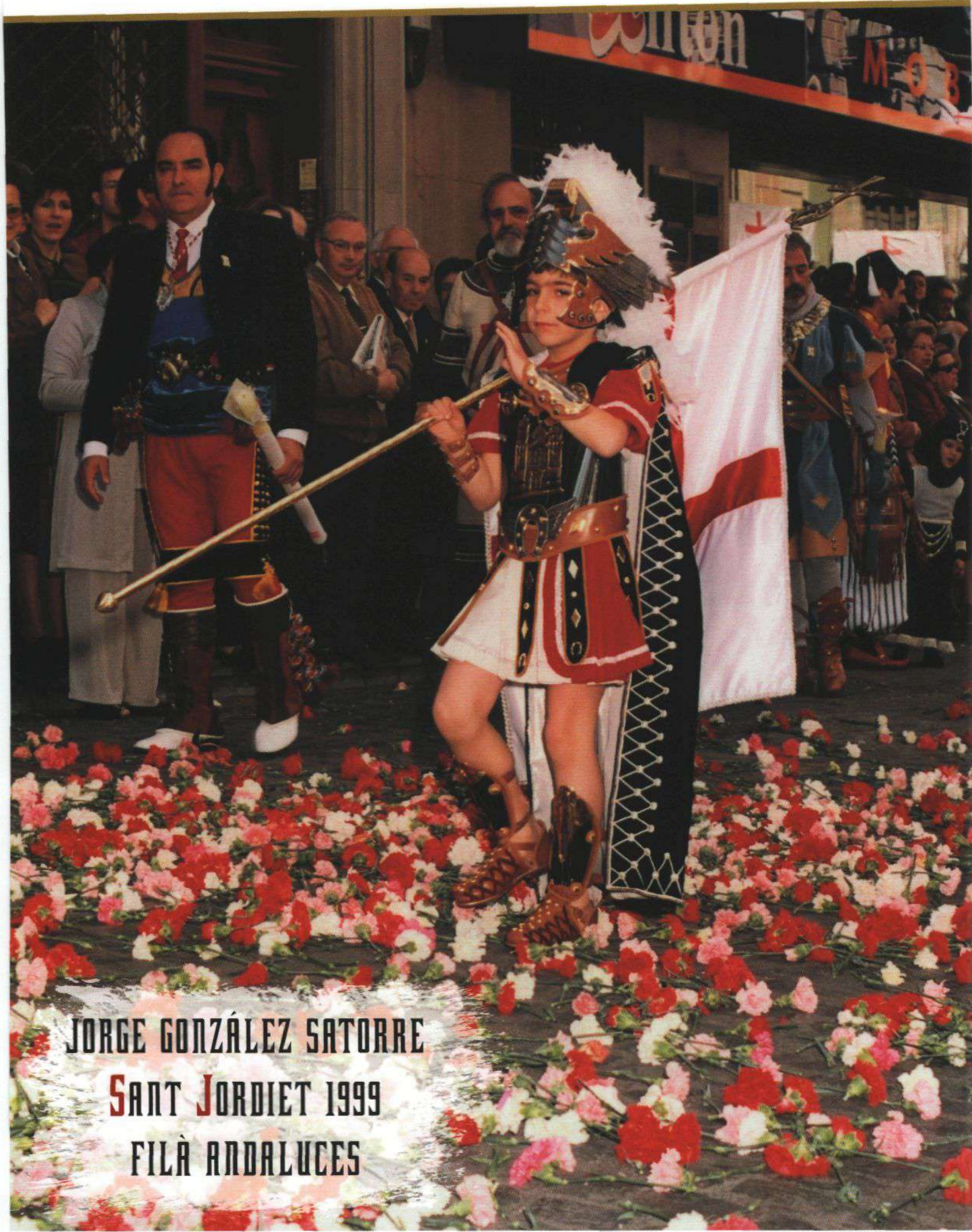
El ensueño de yelmos y turbantes
evoca tu prodigio, como fuente
que difunde en las almas la ferviente
esperanza en tus recios arbotantes.

Los mirtos y guirnaldas de la escena,
las tunicelas pardas, el granate
y las lunas, la música impetuosa

los visos de las sedas, el combate
fingido de las pólvoras, la almena,
son ecos de tu página gloriosa.

JULIO BERENGUER BARCELÓ

JORGE GONZÁLEZ SATORRE
SANT JORDIET 1999
FILÀ ANDALUCES

- 76 DOS DECRETOS SOBRE LA CELEBRACIÓN DE LA
FESTIVIDAD DE SAN JORGE.
José Mª Soriano Bellver.
- 78 ¡ INGLATERRA POR SAN JORGE!
José Jorge Montava Seguí.
- 80 UNA "BREVE RESEÑA SOBRE LA VIDA DE
SAN JORGE".
F. Jordi Pérez i Durà.
- 82 MI DEVOCIÓN A SAN JORGE.
Ismael Peidro Pastor.
- 84 LA "NACIONALIZACIÓN" DE LA FIGURA DE
SAN JORGE.
José Luis Mansanet Ribes.
- 87 SAN JORGE Y LA CIUDAD DE LIDA.
Adolfo Mullor.

Il·lustració: Jesica Piqueras.

SAN JORGE

DOS DECRETOS SOBRE LA CELEBRACIÓN

Al finales del año pasado deposité en el Archivo de la Asociación de San Jorge dos documentos, ambos copias originales, uno mecanografiado y el otro manuscrito. Estos documentos, escritos en latín, emanan de la Curia Romana y son la respuesta afirmativa a dos peticiones distintas y de distintos años, que a través del párroco de Santa María y del Arzobispado de València, hizo el alcalde de Alcoi, sobre la celebración de la festividad de San Jorge, principal patrono de la ciudad.

El primer documento, que es de la Sagrada Congregación de Ritos, está firmado en Roma, el uno de abril de 1905. Casualmente responde al mismo problema que se ha planteado este año, puesto que es la respuesta a cuándo debe celebrarse la festividad de San Jorge si el 23 de Abril coincide con la Semana Santa o la Octava de Resurrección.

En este caso se establece una fecha fija: la festividad de San Jorge se celebrará el martes (feria tercera) después del segundo domingo de Pascua (Dominica in Albis); es decir, el día siguiente a la fiesta de San Vicente Ferrer (feria segunda después de la Dominica in Albis). De esta manera se aceptaba la petición hecha por iniciativa del alcalde de Alcoi, D. Vicente Juan Pascual Pastor, que es aprobada en este documento:

"Con el fin de que no se dé más el caso de que la fiesta de San Jorge Mártir, elegido en el siglo XIII, según la tradición, Patrono de la Ciudad de Alcoi, situada dentro de la demarcación de la Archidiócesis de València, se tenga que trasladar en aquellos años en los que coincida con la Semana Santa, o con el Domingo de Pascua. O con la Octava de la Resurrección del Señor: el actual Párroco de la Iglesia de Santa María de esta misma Ciudad solicitó humildemente

al Santísimo Señor Nuestro Pío Papa X el privilegio por el que, si se daba tal concurrencia, pudiese ser puesta, para siempre, la mencionada fiesta patronal, el martes siguiente al segundo domingo de Pascua. Así pues, la Sagrada Congregación de Ritos usando las facultades que le han sido atribuidas especialmente por el mismo Santísimo Señor Nuestro, atendiendo al escrito de recomendación del Rmo. Sor. Ordinario de la Diócesis de Valencia, concedió de buen grado que dándose la expresada concurrencia con alguna de las fiestas variables enunciadas, excepto si es la Octava, la fiesta de San Jorge Mártir se celebre en dicha Ciudad, como día propio, el martes después del segundo domingo de Pascua: se han guardado las rúbricas. No consta ningún impedimento. Día 1 de Abril 1905"

El segundo documento responde también a otra petición que se cursó a Roma, siendo alcalde de Alcoi, el mismo D. Vicente Juan Pascual. Pero en esta ocasión el problema era distinto.

De acuerdo con la normativa promulgada en 1911 por el Papa Pío X, en el Motu propio *Supremi Disciplinae* y en el *De Diebus Festis* (2 y 24 de Julio respectivamente), no sólo se vio reducido el número de fiestas que celebraba la Iglesia, sino que además, a partir de ese momento, las fiestas de los patronos de los pueblos – entre ellas la del patrono de Alcoi – habían dejado de ser precepto. Por tanto, si se quería celebrar la festividad de los patronos con toda solemnidad, se tenía que pasar la celebración del santo al domingo siguiente. Para esto, bastaba con la autorización de los Ordinarios del lugar.

Las razones que aconsejaron tales cambios, según opinaba pocos años después el P. FERRES, fueron:

"a) El uniformar en lo posible la disciplina de la Iglesia en este punto, ya que hoy es tan frecuente la comunicación de unos países con otros, aún con los más remotos;
b) El favorecer la industria y el comercio, que con las interrupciones de las fiestas pueden sufrir algún daño,
c) y además el no perjudicar a los pobres, que tienen que ganarse el sustento con el trabajo de sus manos y pierden su jornal en los días de fiesta, el cual, por haberse encarecido las cosas tanto, necesitan para vivir." (1)

A pesar de estas razones, generalizadas ya entonces y no exentas de sensibilidad social como se puede apreciar; y que también nos recuerdan argumentos que han sido usados hace poco, los alcoyanos se empeñaron en celebrar la festividad de San Jorge el mismo día 23 de abril, y además, que este día fuese precepto. Ambos conceptos: día 23 de abril y fiesta de precepto, parecían en ese momento inseparables para celebrar la efemérides de San Jorge. Tal era el sentido de la petición que, a través de sus representantes había hecho la Ciudad de Alcoi.

Por eso, este segundo decreto que estamos comentando, de fecha 13 de abril de 1912, y expedido por la Sagrada Congregación del Concilio, competente en el asunto de las fiestas de guardar, aprobó que la ciudad de Alcoi podía celebrar la festividad de San Jorge el 23 de abril y que ese día sería "fiesta doble", es decir, día de precepto como si fuese domingo (2), sin necesidad de que el día de San Jorge se trasladase al domingo siguiente al 23 de abril.

El decreto dice literalmente:

"El Arzobispo de València implora a favor de la Ciudad de Alcoi que la fiesta de San Jorge Mártir se celebre como doble precepto, precisamente

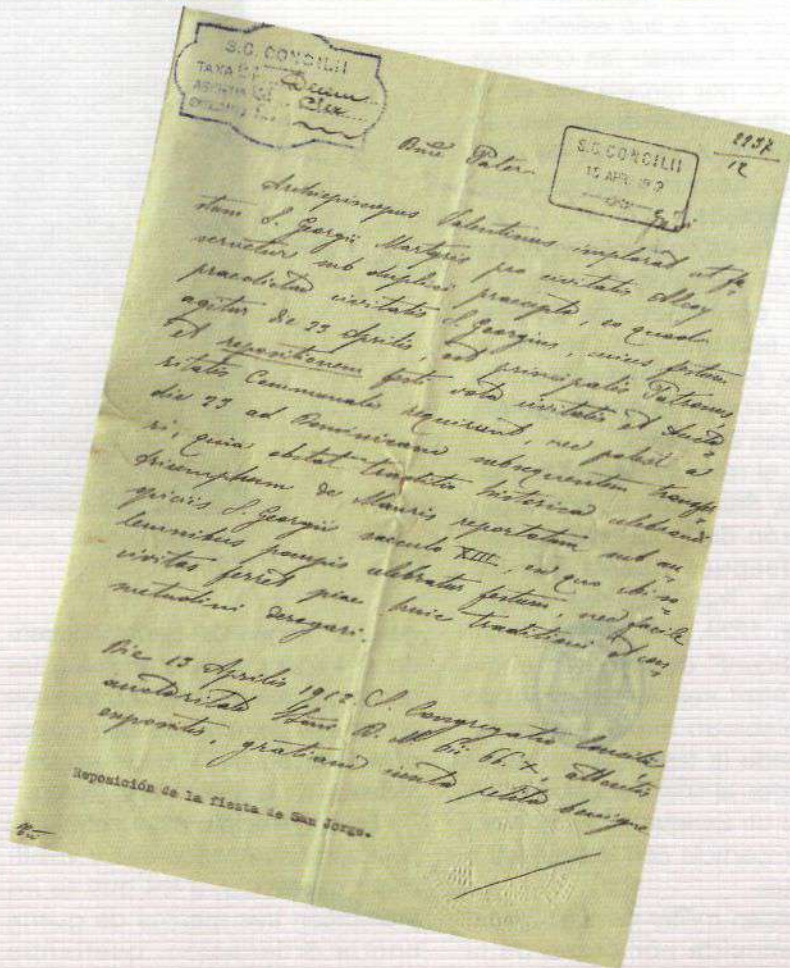
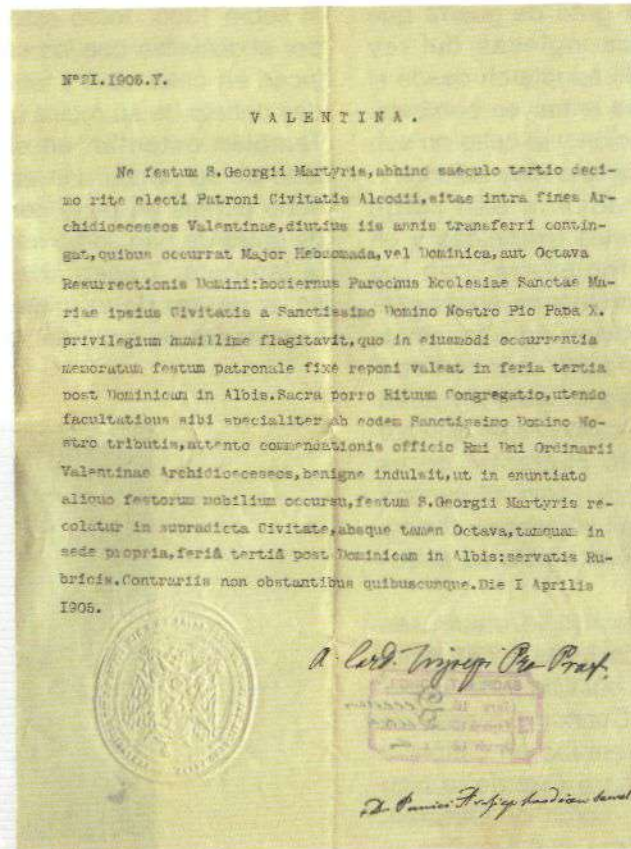

DE LA FESTIVIDAD DE SAN JORGE

porque San Jorge, cuya fiesta se celebra el día 23 de abril, es el principal Patrono de la citada ciudad, y la voluntad de la ciudad y de la Autoridad Comunal reclama la reposición de la fiesta; y no se puede trasladar del día 23 al domingo siguiente, porque se opone a la tradición histórica de celebrar el triunfo obtenido sobre los Moros bajo la intercesión de San Jorge, en el siglo XIII, desde el cual se celebra allí la fiesta con solemnes festejos y la ciudad no soportaría con gusto la derogación de esta piadosa tradición y costumbre. Día 13 de abril de 1912. La Sagrada Congregación del Concilio con la autoridad del Ilmo. S. N. Pío Papa X, en atención a lo expuesto, benévolamente ha concedido la gracia justamente pedida, con tal de que conste con certeza que el precepto ha de ser observado de acuerdo con la tradición”.

JOSÉ Mª SORIANO BELLVER

1. FERRERES, P. JUAN B., S.J. Instituciones Canónicas, Tomo II, pg. 63. Barcelona, 1917
2. En una carta enviada por el Pbro. D. Rafael Sanus a su amigo el vicario de Santa María D. Manuel Gadea, fechada el 18 de Marzo de 1918, además de recordarle la existencia de estos Decretos, le hace saber que en la fiesta de San Jorge, "... el Clero de Alcoy puede rezar el Oficio propio de San Jorge como fue concedido para la Diócesis de Tarragona”.

¡INGLATERRA POR SAN JORGE!

Este era el grito de guerra que las tropas inglesas del rey Eduardo III adoptaron desde el siglo XIV para entrar en combate. Pero la devoción y el culto no son de esta época sino muy anterior.

La veneración a San Jorge llegó a las Islas Británicas y en especial a Inglaterra, con los misioneros cristianos encabezados por el obispo Agustín, enviados en el año 597 por el Papa Gregorio I Magno, gozando ya en el siglo IX de culto propio al santo caballero. No obstante, no es hasta finales del siglo XII cuando el rey Ricardo I impulsa su culto y pone a su ejército bajo su patronazgo.

El rey Ricardo lo invocó en diferentes ocasiones y con éxito en diferentes batallas de la Tercera Cruzada. Cuando Corazón de León se enfrentaba en Chipre a los sarracenos o cuando lo hizo en Palestina, cerca de Cesarea, contra su eterno rival Saladino, el santo protegió a sus ejércitos en la victoria. Cuentan las crónicas que lo vio por tercera vez en el asedio de la fortaleza de Akko en San Juan de Acre, el 12 de Julio de 1191, donde consiguió una sonada victoria.

Más tarde este rey cruzado conquistó la ciudad de Jaffa y la vecina población de Lydda, donde posiblemente murió el Mártir y, como agradecimiento a él, reconstruyó la iglesia donde reposaban sus restos.

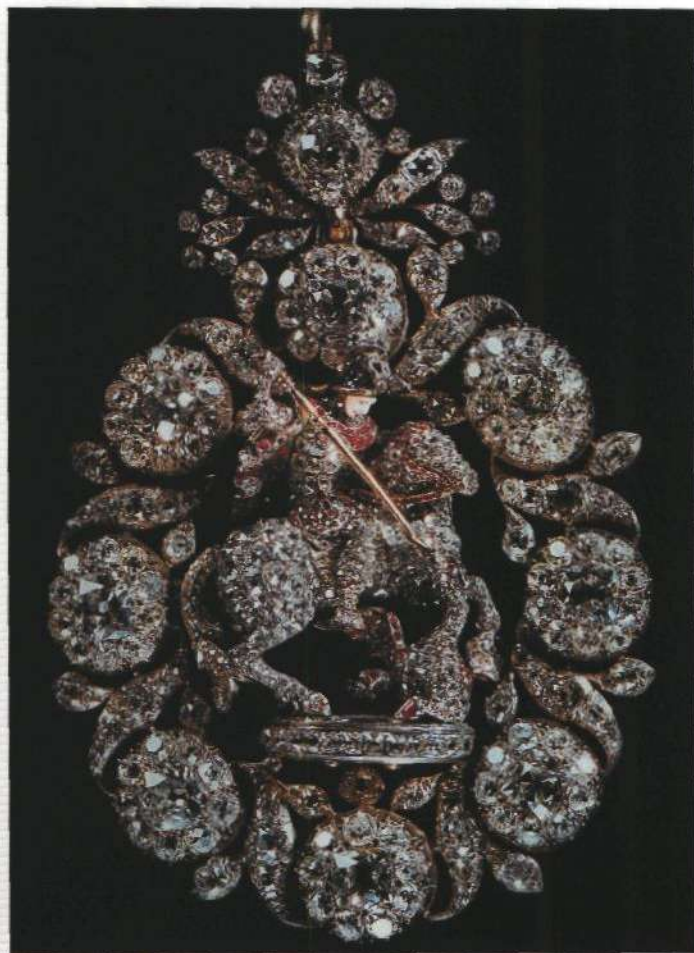
Con el reinado de Enrique III, en 1220, San Jorge es proclamado Patrón de Inglaterra, pocos años después que lo hiciese Cataluña. Transcurridos cuatro años, en 1224, el "National Council of Oxford" decreta que el día 23 de Abril sea festivo, siendo muy celebrado desde entonces; alcanzando la festividad su máximo apogeo al final del siglo XIV, en tiempos de Enrique IV, en que era casi comparable con la Navidad o la Pascua.

La orden militar de San Jorge, más conocida por orden de la Jarretera, fue creada por Eduardo

III sobre 1350. Tomó este nombre por el distintivo que los caballeros lucen en color azul y letras doradas debajo de su rodilla izquierda. También ostentan en el mismo lado de su pecho una estrella de ocho puntas en plata con la cruz de gules de San Jorge rodeada de la jarretera. Tienen además, un collar de oro de veintiséis piezas esmaltadas de azul, del que cuel-

llos de la Tabla Redonda que, según la tradición, tenían a San Jorge por protector.

Los citados caballeros tomaron como lugar de reunión el castillo de Windsor, lugar donde nació el rey fundador y que posee la magnífica capilla de San Jorge, uno de los mejores modelos del gótico decadente, que rivaliza con la abadía de Westminster como pan-

-THE GREAT GEORGE, insignia de pedrería de la Orden de la Jarretera. Real Librería de Windsor.

ga una imagen del Santo abatiendo al dragón; completan sus galas con una cinta azul oscuro terciada al hombro derecho del que cuelga otra imagen del Patrón en oro, rodeada de la divisa de la Orden.

En un principio esta institución la integraban el soberano y veinticinco caballeros, a los que se les premiaban sus méritos de guerra con la ordenación, queriendo rememorar el acervo de los caba-

teón real, ya que en ella descansan los restos mortales de varios monarcas.

A la reina consorte, viudas e hijas de caballeros de la Orden y a algunas damas de alta alcurnia se les daba el título de Damas de la Fraternidad de San Jorge.

La boda de la hija menor de Ricardo II, en la segunda mitad del siglo XIV, con el príncipe Felipe, hijo de Juan II de Portugal, propi-

cia la devoción a San Jorge en este reino, del que llegará también a ser Patrón.

Desde 1386, reinando este mismo monarca, los ejércitos llevaron la divisa del Santo: la cruz encarnada abarcando la totalidad del albo campo; divisa que se convertiría en la bandera de la nación.

Con la reforma protestante del siglo XVI, la Iglesia de Inglaterra suprimió muchas fiestas de santos, pero la del Patrón siguió celebrándose, aunque viendo menguada su solemnidad. No obstante, el obispado de Londres seguiría llevando el título del Santo.

William Shakespeare, que nació el 23 de Abril de 1564 y murió, como Miguel de Cervantes, el 23 de Abril de 1616; en el quinto acto, escena tercera de su obra "Richard III", pone en boca de su héroe una frase que resume la fe que siempre les ha inspirado el Santo en el combate:

"Miles de corazones se agrandan en mi pecho.

¡Avanzad nuestros estandartes! ¡Doblegad al enemigo!

Que nuestro viejo grito de guerra, justo San Jorge,

Nos inspire con el furor de ígneos dragones.

¡A ellos! La victoria se asienta en nuestros yelmos."

El "Victoria and Albert Museum" londinense adquirió a finales del siglo XIX, el famoso y hermoso retablo gótico, atribuido a Marçal de Sax, que plasma la vida, aparición y leyenda del Santo. Esta bella joya salió de Valencia al ser derribada la iglesia de San Jorge. Ahora, hace escasos meses, ha sido reubicada en una de sus principales salas para su mejor contemplación.

Lord Baden-Powell fundó en 1907 el movimiento juvenil de escultismo bajo su protección; sin duda, por la juventud, genio y nobleza que inspira el Céllico Tribuno.

Alrededor de doscientas iglesias lo veneran en toda Inglaterra y se contabilizan más de noventa pinturas en sus muros con su imagen *debeladora del dragón*, con toda seguridad la más conocida

por los ingleses.

Muchas calles de Londres llevan su nombre y es titular de dos iglesias de esta capital: "St. George's Bloomsbury" y "St. George in the East".

La cruz de San Jorge, como ya se ha dicho, es la propia bandera de la nación y de su capital; también lo es de la vecina Irlanda del Norte. Esa misma cruz integra la bandera del Reino Unido y la de la Real Armada Británica.

El rey Jorge VI instituyó en los años cuarenta la condecoración

"Banner of Saint George" – La Bandera de San Jorge – que en un fragmento de su epílogo dice:

¡Viene de épocas nebulosas,
el poder del estandarte de Inglaterra,

la roja cruz de sangre del bravo San Jorge,

que arde sobre un campo blanco!

¡Habla de héroes inmortales,
inscritos en páginas de brillante fama,

y proclama las viejas hazañas que Inglaterra nunca olvida!

- Monumento a los soldados de la población de Sándwich en el condado de Kent, caídos en la Primera Guerra Mundial.

civil y militar denominada "Cruz de San Jorge", para recompensar los actos del más alto heroísmo.

San Jorge es, sin duda, el santo de Inglaterra; a él se han aclamado los ingleses desde sus inicios como nación.

Sir Edward Elgar, quien en su juventud fue organista de la iglesia de San Jorge en Worcester, compuso y estrenó en 1897 la composición para orquesta y coro "The

JOSÉ JORGE MONTAVA SEGUÍ

Bibliografía:

Bofill Jason Saw, Francesc: "Sant Jordi estandard d'Europa". Barna 1996

Editions Nouveaux Loisirs: "Londres". París 1993

UNA BREVE RESEÑA SOBRE

Regirant la paperassa que del meu viatge a l'Argentina vaig portar l'any passat, he trobat el fullet que la "Comisión Filantrópica de la Catedral de San Jorge", radicada en la pròpia Capital Federal¹, té publicat i facilita als devots per tal que coneguen la vida del sant i s'assabenten dels turments que patí. He d'afegir tot d'una que les dues pàgines de què consta l'esmentat fullet han estat manllevades a una publicació xilena, tal com es llig al final de la segona pàgina²; potser només ens restaria per advertir, abans de donar-les a conèixer, que les dades que s'hi contenen són força conegudes pels estudiosos de la figura de s. Jordi -que a Alcoi n'hi ha hagut i n'hi ha molts i endemés excel.lents- i que evidentment, són línies que tenen com a finalitat la divulgació o informació tan sols, res d'erudició.

Això no obstant i pensant que qualsevol notícia que tinga a veure amb el nostre patró -en aquest cas, amb la seua biografia i infortunis- atrau l'atenció del gran públic o de bona part de la gent, m'he decidit a palesar-les. Per la meua banda, indicaré a les notes pertinents aquells extrems que al meu entendre puguen facilitar l'aclariment de determinats punts, indrets, passatges, etc., i quan escaiga, aportaré el que n'han escrit els estudiosos locals. Per últim, he de dir que per raons d'economia d'espai, inclouré només les dades més rellevants. Passem ja, doncs, a veure què ens diu sobre s. Jordi.

I com és lògic, enceta la contalla amb el seu naixement; diu així: "San Jorge nació en el siglo III, en

Asia Menor (se suelen dar como lugares de su nacimiento Capadocia o Lydda, Palestina). Pertenecía a una familia de noble estirpe..."; és a dir, el que tothom sap. Els investigadors alcoians -el cap dels quals i referència inexcusable ha d'ésser el Dr. Espí i Valdés- s'inclinen més bé per Capadòcia com a lloc de naixença de s. Jordi, mentre que entre els de fora les opinions al respecte no en són coincidents, inclinant-se cadascun vers l'indret que, al seu entendre, més rigorositat històrica té³. L'antiga *Cappadocia* romana era la regió central d'Àsia Menor que limitava amb les també províncies Armènia, Cilícia, Frígia i Galàcia, i esmentada per Ciceró, Columela, etc.; pel que fa a Lydda és l'actual Lod israeliana, al sud-est de Tel-Avid, la qual en època romana pertanyia a la província de *Palaestina* i a la qual Plini el Vell (V 70) esmenta com una de les *deu Iudaeae toparchiae*, ciutat que sota el regnat de Neró fou incendiada i que més tard prengué el nom de *Diospolis*⁴.

A continuació llegim: "*Siendo niño aún, perdió a su padre, martirizado por confesar a CRISTO. Después Jorge y su madre se radicaron en Palestina, donde ella poseía bienes...*". Pel que fa a l'arribada del sant i de sa mare a Palestina, cap investigador no ho dubta, fins i tot aporten l'edat aproximada que tindria Jordi: uns vint anys; ara bé, quant al motiu del traspàs del seu pare ("martiritzat per..."), no és una dada que apareix en les biografies del sant a l'abast, o almenys, no l'hem llegida.

Ben aviat morí sa mare, per la

qual l'adolescent Jordi "*debió sufrir*" (*sic*), i com que en arribar a l'edat adulta ja havia donat proves de qualitats tan estimades com "valentía, vigor, fuerza y belleza" (*sic*), no és gens estrany que anés ascendint dins del *cursus honorum* (= "carrera política") i que en raó d'aquests mèrits l'emperador Dioclecià el premiés amb un alt grau, incorporant-lo tot d'una al seu seguici personal⁵.

La vida de Jordi canvià brusquement quan Dioclecià decidí la persecució dels cristians⁶, fet que succintament resumiré: el dia següent de la destrucció de l'església cristiana de Nicomèdia -capital de la Bitínia, país i província romana del nord-oest de l'Àsia Menor- (23-II-303) l'emperador publicà el primer dels quatre edictes successius (anys 303-304) ordenant la persecució sistemàtica i general dels cristians, persecució que a l'Orient fou més virulenta causant gran nombre de màrtirs, i que al capdavall, no aconseguí altra cosa més que enfortir l'església. Adrià Espí és l'únic investigador que dedica un capítol als edictes de Dioclecià i a la mort de Jordi a la seua obra ja esmentada, pàgines 15 ss.

I com que l'emperador Dioclecià demanà -o exigí, millor,- els seus oficials i soldats de fer "un sacrificio pagano como prueba de su lealtad" (*sic*) i el nostre biografiat no només refusà a fer-lo ans "censuró al emperador delante de su corte" (*sic*), hagué de suportar una sèrie de turments fins morir.

Si fins ací el fullet resumeix la vida de Jordi -la qual, per altra banda, no és més que un compendi de les "Vides dels Sants"

1. Qui vulga més detalls quant a l'esmentada Catedral, veg. el meu article de l'any passat en aquesta mateixa Revista, pp. 74-75.

2. On diu: "Agradecemos profundamente a la revista JERUSALEM, publicación del Arzobispado Católico Apostólico Ortodoxo de Chile".

3. Veg. A. Espí i Valdés, ¡San Jordi Firam Firam! (Valencia, Vives Mora, 1962), pp. 13 ss. amb bibliografia; R. Coloma, Libro de la Fiesta de Moros y Cristianos (Alicante, Imp. Moderna, 1962), pàg. 127; L.J. Ribet, "San Jordi i Catalunya"; R. d'Alòs-Moner, "La vida i la llegenda de Sant Jordi", tots dos treballs en M. Dolç, Llibre de Sant Jordi (Barcelona, Selecta, 1952), pp. 48 i 57 respectivament, amb bibliografia; M. Forster, El libro de Jorge. Trad. castellana (Barcelona, Ed. Elfos, 1986), pp. 12 ss.

4. I que no cal confondre amb l'antiga Diospolis, primera denominació que rebé Laodicea, celeberrima ciutat de la Frígia romana i que també Plini el Vell (V 105) recorda, la localització actual de la qual divideix els geògrafs.

5. De les biografies del sant a l'abast, només A. Espí, ¡San Jordi...cit., pàg. 15 concreta el càrrec amb què l'emperador recompensà a Jordi: "tribuno".

6. Als esmentats edictes es prescrivien, entre d'altres, les següents mesures: pèrdua dels drets civils i dignitats; els funcionaris imperials foren reduïts a l'esclavitud; s'arrasaren les esglésies; els clergues foren obligats a fer sacrificis als déus imperials..., i al quart edicte, s'estenia la pena de mort a tots els cristians si no abjuraven de llur religió. Al 311 el cèsar Galeri permetí als cristians el lliure exercici de llur culte. Un bon nombre d'escriptors llatins (A. Marcel·lí; A. Víctor; Eutropi; R. Festus; Orosi...) inclouen aquestes qüestions en llurs obres.

LA VIDA DE SAN JORGE

(=*Flos sanctorum*), idèntica a la que insereix la "Legenda daurada"⁷-, a partir d'ara enumera l'anomenada *martyris passio* "no menys llegendària, però molt més antiga, de la vida...que sobrepassa ja tots els límits de la versemblança. Es tracta d'una Passió de tipus fabulós...", com molt bé diu d'Alòs-Moner⁸.

Entre el devesall de suplicis, la publicació argentina en recorda: "...las lanzas, las cuales al tocarle... no lo dañaban; ...en prisión... extendido en el suelo rostro arriba, le fue colocada una enorme y pesada piedra sobre su pecho... ;... fue ordenado que se le aplastara con una rueda, bajo la que habían colocado puntas de hierro... Nuestro santo... fue sanado maravillosamente". Més endavant, llegim: "...fue puesto en una fosa y cubierto de cal... el cuerpo de aquel estaba intacto; se le sometió... a calzar zapatos de hierro con clavos ardientes y caminar... al día siguiente sus pies... no tenían llagas". Després i atès que fins llavors els diversos turments res no havien aconseguit, l'emperador manà "darle latigazos hasta que su sangre y su carne se pegaran a la tierra. Como la tortura tampoco tuvo el efecto esperado y el rostro del mártir se llenara de alegría...le dió una bebida con un veneno mortal...Después de beberla Jorge permaneció ileso y rióse del demonio". Al capdavall, i en no renegar de Déu, "...fue decapitado en Nicomedia, Asia Menor, cerca del año 303 d. C.". *Mutatis mutandis* aquests -i d'altres- suplicis són arreglats també pels erudits que han biografat el nostre patró.

Tanmateix el que més ens ha colpit del fullet és l'absència de la "llegenda del drac" que bona part dels estudiosos recullen en llurs

publicacions, encara que no tots havent-hi fins i tot qui no hi creu⁹. Un cop decapitat Jordi a Nicomèdia, les seues despulles "fueron trasladados a Ramlé" (*sic*), baldament l'emperador Constantí (306-337) ordenà aixecar una església esplèndida en honor del màrtir a Lydda¹⁰, sobre el qual fet sembla no haver-hi massa discrepància entre els estudiosos del màrtir.

paganismo", al prototip que la seua figura encarna, "uno de los Hijos de la luz que siempre lucha contra el dragón de la oscuridad. El dragón que se muestra en los iconos de san Jorge es un símbolo del Demonio...", darrerament, a la fortalesa i absoluta lleialtat que traspua, trets que "han inspirado a generaciones de cristianos...y le han honrado como uno de los

Foto: Estudios Cyan.

Els últims quatre paràgrafs del fullet són dedicats a l'anomenada i miracles, els quals "se difundieron por todo el Este, y las Cruzadas llevaron su devoción a Europa en el s. XV, llegando a ser patrono de Inglaterra...", a les llegendes que les seues gestes n'han fornit, mercès a les quals sant Jordi "ha llegado a ser un símbolo de la lucha de la cristiandad contra el

más grandes Santos Cristianos".

Amb aquestes paraules conclou la "Breve reseña sobre la vida de san Jorge". No sé si algun punt dels que n'he adduït potser encara -encara!- servisca de reflexió a algú; si és així, em donaré per ben satisfet.

F. JORDI PÉREZ I DURÀ

7. Veg. al respecte la bibliografia que cita A. Espí a la seua obra mantes vegades esmentada, pp. 85 ss.

8. Veg. "La vida..." cit. pp. 60-61.

9. Per exemple, A. Espí qui diu categòricament a la pàgina 18 de la seua obra ja esmentada: "He aquí, pues, afuera dragones fabulosos e infantiles que nosotros negamos rotundamente, la verdad histórica...", i especialment pp. 24 ss. Quant a la "llegenda del drac", com que és massa coneguda, m'estalviaré de resumir-la, tot i afegint-hi que la localització de la contalla és diferent segons les fonts: per a alguns esdevingué a Diòspolis, a Beirut segons d'altres, a Silene en opinió d'alguns, allí alia.

10. Per a Lydda, veg més amunt, i quant a Ramlé és l'actual Ramla (o Ramle, sense accent), veïna de Lod, capital israeliana del districte Central.

MI DEVOCIÓN A SAN JORGE

He entrado en la década de los ochenta, ese "invierno sin retorno" en el que "el yo sigue siendo el eje de la vida a despecho del decrepito cuerpo", como afirma Ramón y Cajal. Desde ese eje voy a explicar cómo he logrado mantener mi devoción. "Devoción probada", según expresan los diplomas que me entregó la Asociación de San Jorge al nombrarme "Fester d'Honor" y "Veterano Vasco", que siempre he basado en mi fe cristiana.

La fe es don de Dios, y por eso es una virtud teológica. Se manifiesta en un sentimiento espiritual interno que registra nuestra alma, a veces con tal fuerza que resiste todo ataque racional. He conocido personas llenas de fe, cuya buena voluntad hacia Dios y el prójimo irradiaban todos sus actos. He conocido también personas que lamentaban no tener fe, y acusaban a Dios de no habérsela concedido. A éstas les he preguntado: ¿estaba Vd. preparado para recibirla? No han sabido responderme. Y les he recordado la parábola evangélica del Sembrador donde se observa que la semilla que cae en tierra estéril ni arraiga ni crece. Esa preparación ha de ser acorde con la capacidad intelectual y la cultura de una persona.

De joven seguí el consejo del Papa PIO XI a los universitarios: procurad que no exista desnivel entre vuestros amplios conocimientos profanos y los simples conocimientos infantiles de la Religión, porque ello es motivo frecuente de pérdida de fe. Esta consiste en aceptar voluntariamente Verdades reveladas que la razón no comprende, y aceptar los escasos datos sobre lo que es la vida eterna. Dos actos de humildad que Dios valora mucho, porque no hay amor sin humildad, según enseñan los místicos, y Dios es Amor. Por eso comprendo a Unamuno cuando aconseja interpretar sus Mandamientos como indicadores de amor y no como prohibiciones de conducta.

Lo primero que debe plantearse un intelectual católico para no caer en el citado desnivel es el estudio de la doctrina de Cristo, Hombre-Dios. Lo hice a través de la obra histórico-crítica de Giuseppe Ricciotti. Hice otros estudios convergentes. Leí biografías de personajes de nuestro siglo que se convirtieron a la fe católica, como Maritain y Pappini. Me ha gustado leer diarios espirituales como el del Papa Juan XXIII. Me ha ayudado la lectura de revistas especializadas como "Razón y Fe", o la de documentos pontificios publicados sobre la interpretación de la Biblia. He seguido también cursos sobre Teología y Moral. He leído autores que tratan de su experiencia mística en la unión con Dios. Me interesó muchísimo estudiar las fichas recogidas en un famoso libro del Dr. Raymond Moody sobre la experiencia de aquéllos que fueron declarados "muertos clínicos" y luego volvieron a la vida, contando cómo es el paso hacia la vida que nos espera. He ido recogiendo frases de personajes célebres de nuestro siglo, como la de Einstein que en Londres declaró: "Dios no juega a los dados con el Universo"; o la de Teresa de Calcuta a un periodista cuando éste le dijo que él no haría lo que la santa mujer hacía "ni por todo el oro del mundo", contestándole ella: "¡Ni yo tampoco!".

Vivir la espiritualidad cristiana no ha estado de moda porque se consideraba cosa de débiles mentales (Nietzche). Por eso la mayor parte de los intelectuales se declaraban ateos o agnósticos, y se conformaban con una explicación materialista del origen del Universo y de la vida humana. La teoría de la Evolución de las especies les permitía admitir esa explicación. Descubrimientos posteriores permitieron otra interpretación. Tal la que nos ofrece Teilhard de Chardin. Según él siempre se han dado estas constantes: concentración celular cada vez más compleja; mayor perfección del ser

Foto: Estudios Cyan.

evolucionado respecto de su antecesor; y mayor improbabilidad científica de que esto se diera. Lógicamente, esas tres constantes exigen una Mente Creadora y Directora, afirma Teilhard, cosa que Bergson intuyó a comienzos de siglo.

El racionalismo materialista y su metodología no han podido explicar toda la realidad captable. Habermas confiesa que ha sido "un proyecto humano inacabado". Inacabado, e insuficiente por deficiencia del método positivista (Comte), fruto de lo que Zubiri denomina "Inteligencia concipiente". Es más completo el resultado de lo que nuestro filósofo denomina "Inteligencia sentiente", que a la razón une la intuición y el sentimiento. El propio "Postmodernismo" aboga por la vía cognoscitiva del corazón (Lyotard), recogiendo

la doctrina de Pascal, pues "el corazón tiene razones que la razón no comprende".

A través de la "Inteligencia sentiente" Zubiri nos descubre las notas esenciales del ser humano, y su espiritualidad como ser compuesto de cuerpo y alma. Entre las notas esenciales destaca la moralidad. El hombre es un ser moral, y su existencia transcurre en un continuo decidirse por una u otra conducta según un patrón moral elegido, de modo que nuestra vida consiste en un ir forjando nuestra personalidad hasta que llega la muerte. Por eso nos califica a los humanos de "viatores", es decir, peregrinos.

Los racionalistas desconocen esa nota esencial de la persona humana. Con la excusa de que morales hay muchas y a veces son contradictorias renuncian a plantearse el problema de la moralidad, y se limitan a afirmar que las decisiones dependen de las circunstancias y de la conciencia de cada uno; pero si existen deberes morales universales que afectan a toda persona, el problema debe replantearse. Kant ya enunció el deber moral de la veracidad, sin el cual no es posible ningún procedimiento judicial. Teilhard determina otros dos: desarrollar al máximo nuestras facultades; y coadyuvar con los demás en toda convivencia. Precisamente la determinación de esos deberes universales del hombre ha sido el objetivo de tres Congresos Internacionales celebrados en Valencia durante 1998, bajo la presidencia de Mr. J. Goodstone, cuyas conclusiones fueron presentadas en la O.N.U. en Diciembre del propio año.

Esos deberes y otros muchos se contienen en la Moral Cristiana, la más perfecta, porque se basa en la hermandad universal de los hombres y mujeres como hijos de Dios, e intenta construir una civilización fundada en la vida y en el amor en un mundo plagado de violencia, odio, envidia y crimen.

Por todo lo expuesto me he ido reafirmando a lo largo de mi vida en la fe cristiana. Como cristiano no sólo creo en los dogmas y en la moral, sino también en los mila-

gos, hechos extraordinarios que la Providencia de Dios realiza según su Voluntad con la condición de que se pidan con fe, como nos enseña el Evangelio. De ahí las palabras de Jesucristo cuando concedía alguno: "Tu fe te ha salvado".

Los racionalistas niegan su posibilidad, porque son hechos que exceden de su metodología; y aunque los tengan ante sus ojos se limitan a contestar que "aquellos" no saben a qué causas obedecen. Por ejemplo, el cuadro de la Virgen de Guadalupe de Méjico. Científicamente se ha comprobado que no es pintura humana. Es más, científicos de la N.A.S.A. con sus poderosos medios microscópicos han descubierto en el ojo izquierdo de la imagen, reflejados en su pupila, los personajes a quienes el indio Juan Diego explicaba la aparición de la Señora y su mensaje dirigido al Obispo de Méjico. ¿No es esto un auténtico milagro?

Así pues, creo en San Jorge, mártir de Cristo del siglo III de nuestra Era, venerado por las Iglesias Católica, Ortodoxa, Anglicana y Copta; y creo en su aparición en Alcoy en Abril de 1273. Admiro la fe de nuestros antepasados al invocarle ante el peligro del asalto de Al-Azdrach. Ellos oían misa en la madrugada de ese día oficiada por Mossen Torregrosa, que tuvo que interrumpirse por el inminente asalto de las fuerzas morunas (250 caballeros más las fuerzas de a pie) muy superiores. Fueron a las murallas, y allí quedaron extasiados ante la figura de un Caballero Celestial, con su Cruz Bermeja al pecho, que parecía pasearse sobre las almenas, cerca de la Torre de San Marcos. Lo vieron también los asaltantes, que llenos de pavor huyeron a la desbandada. Envalentonados los nuestros, salieron en su persecución y fueron derrotados en el Barranco de la Batalla; pero nunca más intentaron asaltar nuestra villa. El notario levantó acta del milagro y del voto de nuestro pueblo de erigir una capilla en honor de San Jorge en el mismo sitio de su aparición, así como de conmemorar anualmente el portentoso hecho. Se lla-

maba Bernardo Carreres, y aunque su Acta se ha perdido, un notario posterior, Cristóbal Mataix (siglo XVII), dio fe pública de haberla tenido en sus manos y del contenido de la misma. La tradición oral secular de los alcoyanos y el dato de la existencia de la capilla a comienzos del siglo XIV, creo son motivos de credibilidad suficientes. ¿Vamos a suponer que nuestros paisanos del siglo XIII eran incapaces de distinguir un milagro de una superchería?

Termino con estos ruegos a nuestro Patrono: Haz que no falten nunca la fe y la devoción a ti; haz que el amor a la Fiesta se sobreponga a toda disparidad de criterios; finalmente, haz que al terminar nuestro peregrinaje en la tierra, sea verdad para todos los festers lo que decimos cuando uno de ellos ha fallecido y nos preguntan por él: "¡Está con San Jorge!".

ISMAEL PEIDRO PASTOR

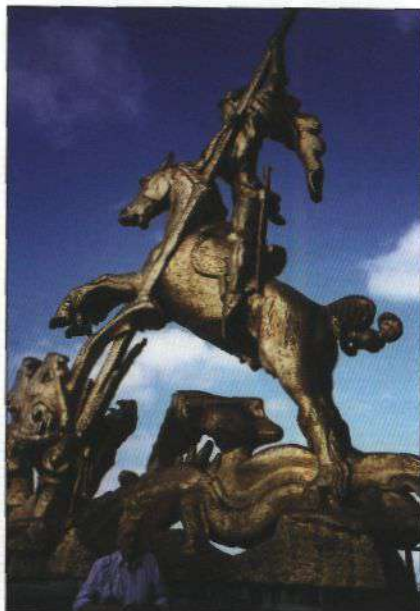
LA NACIONALIZACION DE LA FIGURA DE SAN JORGE

La transformación de santos mártires, incluso anacoretas como San Millán de la Cogolla, en santos "milites" es muy propia no solo de la iconografía bizantina, sino de la de cualquier lugar. San Jorge no es un caso aislado y era muy apto para refundir con su leyenda, la mitología de todos los tiempos de la lucha del bien contra el mal. Esa mutación era propiciada en la edad media porque había una conciencia colectiva de que en la lucha contra los infieles, era necesario impetrar ayuda celestial.

Por eso su culto se ha difundido, a pesar de las críticas del Concilio de Nicea (s. V) y del de Trento (s. XVI), y de que haya llegado hasta nosotros un relato de su vida considerado como apócrifo por el *Decretum Gelasiano* del 406.

"La auténtica historia del culto tributado a San Jorge - dice Antonio Vilaplana, Obispo de León -, solamente puede elaborarse a base de los monumentos arqueológicos, literarios, iconografía, toponimia y folklore...". "La amplitud del culto tributado a San Jorge Mártir, tanto en el Oriente como en el Occidente, es una realidad siempre actual. A los críticos corresponde trazar la frontera entre la historia y la leyenda"¹.

La iconografía del dragón se universaliza en la Edad Media, y luego se hacen esfuerzos por la crítica para justificar esa y otras leyendas, como la que realiza Francisco Pacheco, pintor, tratadista y censor de la Inquisición, para quien, una salida airosa es "atribuir esas invenciones a los herejes que procuran oscurecer con ellas las vidas de los santos, y por otro lado - dice -, esa leyenda

San Jorge. Ayuntamiento de Barcelona.

explica como una virtuosa alegoría de las muchas con que la Cristiandad ha bautizado los mitos paganos².

Y continúa diciendo Julián Gallego que, "El culto de nuestro Santo Caballero recibe un rudo golpe con la reforma protestante (aunque el Anglicanismo lo respete), tanto por la desaparición de imágenes de los santos de sus templos, como por la corriente bolandista salida del Concilio de Trento (asociación formada para publicar y depurar críticamente los textos originales de la vida de los santos). Pierde fuerza también cuando se inicia el empleo de la pólvora en los combates que transforma el tipo de guerrero. Ya Don Quijote se lamentaba que la artillería acababa con la "Caballería Andante"³.

Ese ideal caballeresco, sin embargo, es propio de la condición humana y de todos los tiempos, y la prueba es que ahora revive con los "héroes" de los

"cómicos" infantiles.

Conforme las guerras de religión van perdiendo garra en los siglos XVIII y XIX, la alegoría de San Jorge y el dragón, que continuaba siendo popular, se va secularizando produciéndose una última transformación.

Ya la tradición bizantina había reconducido la leyenda del dragón a un simbolismo cristiano: San Jorge, la princesa y el dragón, no son mas que San Jorge liberando a Capadocia del monstruo de la idolatría. De ahí, su transplante a lo político era ya fácil: La princesa era la libertad cautiva, el dragón el monstruo de la opresión, y se produce en algunos lugares una especie de "nacionalización" del santo.

Suecia es uno de esos casos. Ya lo había realizado en 1471, cuando los suecos cantando la balada de San Jorge al que invocaron en su lucha, y capitaneados por Stan Sture el Viejo que había prometido hacerle una capilla, vencieron en la decisiva batalla de Brunkeberg contra los daneses consiguiendo la independencia.

La capilla fue construida en la Iglesia de San Nicolás de Estocolmo, y el grupo de San Jorge, el dragón y la princesa, fueron tallados en nogal por Bermt Notken en 1494, grupo considerado como uno de los mejores monumentos medievales, el monumento se repite en una plaza de la ciudad antigua, pero lo curioso es que San Jorge corona, además, el moderno Ayuntamiento de Estocolmo y sus salones, como si fuera una catedral. Para los suecos el culto que se le rinde a San Jorge es cívico - político - y no religioso. San Jorge es su paladín, su defensor, y la princesa es Suecia prisionera del despotismo

1. Antonio Vilaplana. Obispo de León. Art. en ABC.20 abril 1991.

2. Francisco Pacheco. "Arte en la pintura" 1649. Citado por Julián Gallego. "Santa Isabel y San Jorge" 1958, pag.20.

3. Julián Gallego. Obra citada, pag.22.

4. Josep M. Ainaud de Lasarte. "Símbolos de Catalunya". Art. en Rev. Nadal 1978. Fund. Jaime I, pag. 53.

danés representado por el dragón.

Cataluña ha acogido una alegoría semejante. Entre los símbolos constitutivos de Cataluña, Josep M. Airnaud de Lasarte⁴, menciona por este orden varios: *Les quatre barres*, *Sant Jordi*, *Montserrat*, etc... Y al hablar de "Sant Jordi simbol catalaniste", dice, "Especialment al segle passat, la lluita de Sant Jordi amb el drac prengué una significació de la lluita per assolir la seva llibertat. Sovint el sant deslliura una donzella que simbolitza Catalunya presonera del drac del centralisme".

La "Renaixença" le acoge en todas sus manifestaciones: Literarias, pintura, escultura, arquitectura, etc... hasta llegar a que se declarara el 23 de Abril "diada cívica", que Barcelona celebra con el *llibre i la rosa* "símbols de la cultura i la gentilesa". Y en poesía se llega aun más allá, a pedirle protección a la lengua, como en estos versos de Salvador Espriu: "Ajudans a mereixer / la pau / i salva la parla / de la gent catalana / amen"⁵.

Algo similar llevaba camino de ocurrir en Alcoy, donde la devoción al santo estaba enraizada con una tradición de siglos con base en un pasado histórico.

No se ha roto todavía la barrera espiritual y sentimental popular de que el Santo Matamoros, simbolizando la lucha del Bien contra el Mal, aglutinó un día lejano a los alcoyanos – en un momento epopéyico – y los aglutina aun hoy, y de que forma parte de la alcoyanidad y es uno de sus elementos integradores.

Por eso, cuando lo religioso anduvo proscrito en los años treinta –los de la II República– como tampoco se podía romper esa barrera ni tampoco hubiera sido popular prescindir del Santo, "fue municipalmente secularizado", y las fiestas se hicieron al "Caballero Jorge" con canciones alusivas sabrosísimas – dice Rafael Coloma Payá⁶ – y una manifestación procesional cívica

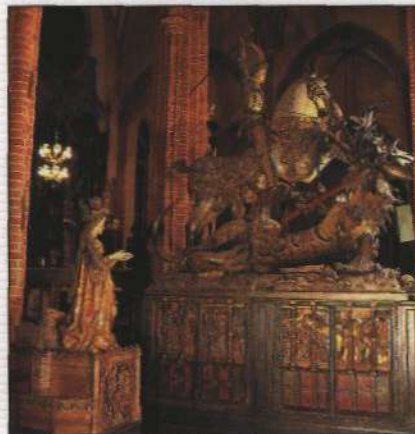

Estocolmo (Ayuntamiento). Panel Lateral del Salón. Batalla de 1471

presidida por los regidores, tocados con sombreros y fumando puro. Hasta ahí llegó, por haberla emprendido los disputantes de la época, sobre si era galgo o podenco el Mártir". Y en el programa de actos no se pudo prescindir del "emocionante acto de la Aparición", eso sí, sin decir quien es el que se aparecía en el castillo.

La iconografía de los santos con altas cotas de popularidad y biografía legendaria, sufren transformaciones en un afán de los pueblos por hacerlas "suyas", de apropiárselas, digamos que de

El monumento medieval más notable de Storkyrkan es el grupo escultórico de "San Jorge y el dragón", que data de 1489. Es una obra de Bernt Notke, de Lübeck.

nacionalizarlos de alguna forma, a lo que contribuyen en gran manera el arte y los artistas locales y nacionales, y que se manifiesta muchas veces en la indumentaria con que cada pueblo los representa y con los atributos propios que exhiben.

Con esos antecedentes y los de Santiago Matamoros y San Millán de la Cogolla, no es extraño que Alcoy, aunque tardíamente llegara a su propia iconografía de San Jorge, el Matamoros. La transformación del Sant Jordi tradicional en Matamoros, afirma Antoni Ariño⁷, "es un itinerari en espiral, pel qual un fet històric es transcendeix en llegenda i la llegenda es materialitza en la iconografia. Al seu torn, la iconografia cobra vida en el ritual i el ritual concentra la imatge que d'ella mateixa vol donar una comunitat".

Ya en 1782 los Electos de la Junta de Devotos habían solicitado al Ayuntamiento autorización para "hacer una imagen del Señor San Jorge montado en un caballo blanco, a imitación del que en su gloriosa aparición se vio en sima de los muros de la villa"⁸, que aunque no llegó a realizarse, la idea continuaría latente.

Por eso no sorprende tanto que Miguel Gironés, molinero de profesión, entusiasta festero y uno de los Directores de la Fiesta, soñara con tener una imagen del Santo que representara el momento de su aparición, según la tradición alcoyana, y se encargara para sí en 1810 al escultor José Pérez Broquer de Valencia. La imagen encargada por Gironés, un San Jorge a caballo, vestido de militar romano, con un moro asaeteado a sus pies (ni dragón; ni lanza ni espada, saeta es lo que sale de su mano derecha) causó gran impresión entre el pueblo. Gironés la ofreció a la Fiesta en 1811, y poco después era la imagen que se procesionaba, conservándola primero en su casa, a donde la trasladaba la *Filà Llana*, y acabó por ser con-

5. Citado por Francisco Bofill. "El cavaller Sant Jordi", 1991, Nota 10, pag. 42.

6. Rafael Coloma Payá. "San Jorge Patrón de Alcoy", 1988, pag. 51

7. Antoni Ariño Villarroya. "Festes, rituals i crencies". 1988, pag. 49.

8. Archivo Municipal Alcoy. Carpeta 32.

servada en el Templo del Patrón.

Alcoy también tenía otra imagen georgina propia. Una imagen de a pie, infante, con la palma del martirio y una bandera blanca con la cruz roja de brazos iguales en la otra, que era la de la Orden de San Jorge de Alfama, llamado cariñosamente "Sant Chordi el Chicotet". El martirio es lo que se simboliza. A los santos mártires normalmente se les representa de pie con la palma en la mano.

Ambas imágenes fueron devastadas durante la guerra civil y, finalizada la contienda, fueron

1895 que coronaba la fuente existente junto a la antigua ermita de San Jorge.

En el monumento a San Jorge que preside la plaza de la Constitución, obra de 1983 del escultor José Gonzalvo Vives, aparece de pie, indumentaria romana, pero con la mano derecha levantada, sin saeta, en símbolo de concordia exenta de triunfalismos, y en la mano izquierda la bandera con la cruz, con dos figuras airoas a sus pies, un moro y un cristiano, con igual dignidad y de pie, lo que en realidad le convierte en un monu-

serie de mutaciones importantes, como si se hubiera operado en él una metamorfosis formidable. No hay moros a sus pies, sino que ni siquiera aparece a caballo o ataca al dragón. Es desde luego, un San Jorge postconciliar y conciliador. Enarbola la bandera de la paz..."

Ya en 1988 clamaba Rafael Coloma Payá ¹⁰ contra los que "postulan una nueva representación iconográfica del patrón de Alcoy, distinta de la que nos es familiar... con todo lo que de alcoyanidad comporta, esto es, con su caballo, saeta y moros".

Entendemos que la idea cristiana que se tiene de San Jorge desde hace milenio y medio, es la de un santo milite, en el que predomina la acción, la lucha idealizada contra lo injusto - el mal -, por lo que, si se le quita el caballo y se le despoja de su gesto de acción - la saeta -, se le ha desnudado de contenido.

La simbología de su martirio -la palma- para sustituir a la saeta, necesita todavía de una muy profunda y gran transformación en la conciencia colectiva y social alcoyana, al menos, mientras perdure en su actual estructura la Fiesta de Moros y Cristianos, porque en el fondo de la conciencia social colectiva, la Fiesta y la actual iconografía del Patrón, forman parte de la alcoyanidad, y de los factores que configuran Alcoy como pueblo.

La representación del mal a los pies del caballo puede evolucionar, en un milenio ha evolucionado, pero si se ha de salvar la identidad del Santo, se ha de conservar las dos facetas esenciales, tradicionales y universales en su iconografía: La acción de un caballero que lucha, y que lo hace contra lo injusto. Su símbolo de pacificador no encaja todavía en la conciencia alcoyana, ni con su historia.

JOSÉ L. MANSANET RIBES.

Suecia - Estocolmo - San Jorge.

reproducidas con características similares por E. Galarza del taller de J. Rabasa de Valencia, y son las que ahora presiden el templo de San Jorge.

La representación iconográfica del Patrón es muy variada entre los artistas alcoyanos, pintores y escultores, aunque sin perder de vista la temática de los moros y la saeta. Sin embargo, tiene características especiales la columna levantada en la plaza de España para la celebración del VI Centenario en 1876, coronada por un San Jorge a caballo, sin moros ni dragón, aunque con saeta en la mano. Lo mismo ocurría con la pequeña imagen en bronce de

monumento a la Fiesta, más que un monumento al Patrón.

En esos monumentos y en la plástica alcoyana de los últimos tiempos, la iconografía del Santo está sufriendo una honda transformación, como se puso de manifiesto en la "Exposición iconográfica de San Jorge. XVII Centenario de su martirologio", celebrada en 1990, con la aportación especial de 7 artistas locales a quienes se les había encargado una obra para tal muestra.

Como señalaba Adrián Espí Valdés ⁹ sobre esa exposición, en su art. "San Jorge Caballero, sin princesa y sin dragón", "El Patrón de los alcoyanos muestra una

9. Adrián Espí Valdés. "San Jorge, Caballero...". Información de Alicante. Art. 25.Oct.1990.

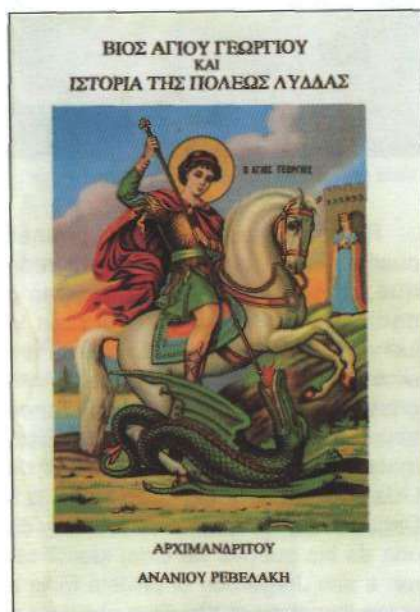
86 10. Rafael Coloma Payá. Obra citada en nota 6, pag. 53 y siguientes.

SAN JORGE Y LA CIUDAD DE LIDA

Lida o Lod se encuentra situada en el centro de Israel. El nombre deriva del radical LNT que, según la vibración del grupo semítico que lo pronuncie se realiza en *o/u* —LoNT, LuDD, Lud, LoD, su nombre judío—, o en *i/y* —LiNT LyDDa, LyDa, LiDa, su nombre árabe. Este último nombre ha prevalecido a lo largo del tiempo con diversas grafías hasta la creación del estado de Israel que recuperó el nombre de LOD, como actualmente se conoce a esta ciudad.

Lod o Lud era conocida ya en el Antiguo Testamento. En el libro de las Crónicas (8, 11) se dice que fue construida por Elpaal, uno de los descendientes de la tribu de Benjamín, pero las excavaciones arqueológicas recientes dejan entrever su origen egipcio: de hecho en el siglo XV a. C. ya aparece en la Lista de Ciudades de Tutmosis III. En su comarca se encuentra el aeropuerto que recibe los viajeros que visitan Tel-Aviv y Jerusalén. Geográficamente pertenece a la parte sur de la llanura de Sarón en la costera marítima frente al dilatado valle de Ayalón. Es tierra de cereales, melones, jardines, naranjos, palmeras, con franjas de hierba gruesa y arena, moteada de pueblecitos sobre montículos. Su población sobrepasa hoy los 50000 habitantes y crece día a día por la inmigración judía. Los cristianos son muy pocos, un 4%, de los que el 1% son católicos y protestantes; un 30% son musulmanes y, el 66%, judíos. En la ciudad hay algunos monumentos de interés para el visitante, como la plaza de los Mamelucos, la antigua hospedería, los restos de antiguas alcazars, el puente sobre el río Nájera, la Mezquita y el Templo consagrado a san Jorge.

Para nosotros, el interés principal recae en el templo de san Jorge. El edificio ha sufrido a lo largo de su historia una serie de cambios, debidos a los invasores de la zona o a retoques de la misma comunidad cristiana. El templo actual mide 20 m. de largo, 17 de ancho y 15-17 de alto. Presenta elementos arquitectónicos y decorativos pertenecientes a diversas épocas. De sus tres naves, hoy sólo permanecen dos: la principal, dedicada a san Jorge y, a la derecha, la de los Episodios de la Theotókos o Madre de Dios. La nave de la izquierda, dedicada a san Juan el Teólogo, fue ocupada y destruida por los Musulmanes y su espacio aún hoy es utilizado como jar-

dín de la Mezquita que se construyó adosada al templo cristiano. La iglesia de san Jorge es la única capilla que perdura de las muchas que durante el período bizantino se encontraban dentro del perímetro del monasterio. En la cripta se encuentra la sepultura mármorea del Santo.

La historia de Lida prácticamente empieza en el siglo II a. C., con la organización territorial de Demetrio Nicátor, rey de Siria, cuando es incorporada de Samaria a la región de Judea. En la segunda mitad del siglo I a. C., por no pagar los fuertes impuestos exigidos, sus habitantes fueron vendidos como esclavos, por mandato de Cayo Casio Longino, uno de los conjurados contra César que, tras la muerte de éste, fue nombrado gobernador de Siria entre 44-42 a. C. Un año después de su suicidio (a. 42 a. C.), el decreto de Marco Antonio puso fin al estado de esclavitud de los lidenes.

Después de Cristo recibió muy pronto el mensaje cristiano. En los Hechos de los Apóstoles, San Lucas sitúa en Lida el milagro realizado por San Pedro en la persona de Eneas (Hechos 9, 32-35). Más tarde, en la segunda mitad del siglo I, sufre la primera de las muchas destrucciones que padeció. El procónsul Cayo Cestio Galo, gobernador de Siria entre los años 63?-66, intentó acabar con la revuelta judía del 66 d. C. a sangre y fuego. En su camino hacia Jerusalén destruyó las ciudades por donde pasaba, entre ellas Lida. Sólo se le resistió la Ciudad Santa, que sería

saqueada más tarde y en parte destruida por Tito, hijo del emperador Vespasiano. Más tarde, hacia el año 132 d. C., Adriano la arrasó completamente, dejando tan sólo en pie parte del Muro Occidental o de Las Lamentaciones. El emperador transformó Jerusalén en una ciudad totalmente romana, incluso le cambió el nombre por Aelia Capitolina. Teniendo en cuenta que muchos líderes del judaísmo se habían refugiado en Lida, no es improbable que a esta ciudad se le diera también el nombre de un dios olímpico, en este caso, Dióspolis, Ciudad de Zeus. Sin embargo, los más antiguos testimonios de este nombre pertenecen a los años 208-209, en el reinado de Septimio Severo.

La ciudad de Lida fue de nuevo rebautizada en el siglo IV. Esta vez con el nombre de Georgiópolis, es decir, Ciudad de Jorge, seguramente a instancias de santa Elena, madre del emperador Constantino. En efecto, a partir del Concilio de Nicea (a. 325) se inicia una labor de desmantelamiento de templos paganos y su utilización para el culto cristiano, y de construcción de templos genuinamente cristianos, entre ellos el de San Jorge en Lida sobre la tumba del mártir. Con toda probabilidad se le cambiaría el nombre a la ciudad en la época en que Elena visitó Palestina para restaurar los lugares sagrados de Jesucristo profanados por Adriano al haber mandado construir sobre ellos templos dedicados a divinidades paganas.

En Lida se celebró un sínodo en 415 donde se condenaron las tesis pelagianas. El sínodo, presidido por Eulogio, arzobispo de la que hoy llamamos Cesarea Marítima, fue muy reducido, ya que estaba compuesto por catorce obispos. La herejía pelagiana fue condenada definitivamente en el gran concilio de Cartago del año 418, aunque todavía perduraron las controversias durante muchos años; San Agustín combatió esta herejía durante treinta y cinco años hasta su muerte, acaecida en el año 430.

En 614 el templo de San Jorge, por motivos de estrategia militar, fue destruido en parte por Cosroes II, rey de Persia, abriéndose camino hacia Jerusalén.

Hago un alto en el camino y descubro el motivo de este artículo. Fue a raíz de la traducción de un opúsculo, escrito en griego, de Ananías REBELAKE titulado "Historia de San Jorge y

de la ciudad de Lida". Porque, en el punto en que el autor inicia la época musulmana, afirma lo siguiente: "En el siglo VIII, durante la dominación musulmana, Soleimán, hijo del Califa Abd al-Malik, destruyó Lida pero dejó intacto el templo de san Jorge, "epeidé hoi Mqamethanoí sébontai tón Hág(hio(n) kaí toú ékhoun dósei(n) tó ónoma Khánter (HADER), pou semainei prásinos." (= porque los musulmanes veneran al Santo, y le darían el nombre de Khanter (HADER), que significa "el de color verde")"

REBELAKE, un archimandrita cristiano, lector y escrutador de las Santas Escrituras, emplea *sébontai tón Hág(hio(n)*, es decir, el verbo *sébein/sébesthai* en voz media. Esto es muy importante porque en el Nuevo Testamento la voz media de *sébo* se refiere siempre a Dios o a una Deidad. El adorado o venerado va en acusativo lo mismo que en el caso que nos atañe. Incluso con el adjetivo derivado de este verbo —*sebastós é, ón*— el Nuevo Testamento traduce el título *Augustus* que se aplicaba al emperador romano y a todo lo que le concernía, título que unía lo religioso y lo político. Por tanto, no emplea un verbo ni una voz al azar para indicar la veneración que los moros guardan a san Jorge, sino un verbo muy fuerte que está vinculado íntimamente a lo religioso, a lo divino.

Por otra parte, los musulmanes tienen en gran veneración a los ángeles —especialmente Gabriel—, a la Virgen María y a Jesús, que lo consideran como un gran profeta. Del Antiguo Testamento tienen en gran estima sobre todo al patriarca Abrahán, y a los grandes profetas Moisés y Elías. La vinculación de los musulmanes con el profeta Elías tiene mucho que ver con lo que REBELAKE afirma sobre el sobrenombre Khanter (HADER), aplicado a san Jorge, "que significa *prásinos*" (= de color verde).

Elías es un personaje muy famoso y querido en la tradición judía. Figura páleotestamentaria del Mesías, Elías según los judíos, tenía que volver de nuevo (Mt 3, 23-24), pues había desaparecido de la tierra misteriosamente (2 Re 2, 1-11; Sir 48 1-12). Por esta razón, lo llegan a identificar en tiempos de Jesús con el mismo Cristo o con Juan el Bautista (Lc 1, 17; Mt 16, 14; 17, 10; Jn 1, 20ss). En una obra judeocristiana de fecha incierta (ss. I-IV d. C.), el apócrifo *Apocalipsis de Elías*, se describe la vuelta de Elías y Enoc (Gn 5, 24) a quienes primero mata el Anticristo, pero finalmente resucitan y persiguen al hijo de la iniquidad hasta matarlo.

Vista oriental de la Iglesia de San Jorge.

Por otra parte, los musulmanes cuando entraron en Lida observaron que, en un bajorrelieve del templo dedicado al Santo, se describía la lucha de san Jorge y el Dragón. Para ellos la palabra que da nombre al Anticristo es "Dajjal" y sus tradiciones apuntan a que Jesús, el "nuevo" Elías, matará al Anticristo a las puertas de Lida. Quizás confundiendo Dajjal por Dagon (nombre de un dios filisteo y de una de las puertas de Lida) identificaron a san Jorge con el profeta Elías a quien llamaban al-Khadir o al-Khidir o al-Khanter o al-Hader (= "de puerro", "del color del puerro", "de color verde", "el siempre-verde" o "el siempre-joven"), una figura simbólica de la mitología pagana, personificación de la fuerza de la naturaleza y que nosotros los cristianos traduciríamos por "El Viviente-para-siempre", "El Resucitado". De este modo, al identificar con Elías a san Jorge transfirieron a éste el mismo sobrenombre de aquél, es decir, "Al-KHADIR".

Sigamos la historia con la destrucción del templo de san Jorge durante la persecución desatada contra los cristianos y judíos por el califa Hakim en el año 1010. El templo fue reconstruido antes de la venida de los Cruzados, según algunos, por Constantino el Gladiador o por los mismos ciudadanos con la ayuda de los Bizantinos y, según otros, por Esteban de Hungría. El autor menciona otra hipotética destrucción del templo después de la restauración y antes de la venida de los Cruzados, pero la desmiente a renglón seguido afirmando que los Cruzados, tras la victoria en la batalla de Antioquía (a. 1098), fueron a Lida para venerar y dar gracias al Santo. En esta ocasión dotaron el templo de gran

Cadenas de San Jorge.

magnificencia. Lida permaneció bajo el dominio cruzado hasta 1291.

El relato de un peregrino de fines del siglo XII describe el templo de san Jorge. Afirma que la tumba del Santo se encontraba debajo del altar mayor y podía verse a través de un agujero practicado en el suelo de mármol. Cuenta una anécdota sobre dos peregrinos que intentaron levantar la losa de mármol y salieron mal parados.

Tras la batalla de Hattin (a. 1187) casi todo el reino cruzado quedó en poder de Saladino, que destruyó el templo de san Jorge el mismo año que Ricardo Corazón de León reconquistaba Lida. Éste, aunque en este punto los historiadores no se ponen de acuerdo, reconstruyó el templo y negoció un tratado con Saladino. En 1291 volvieron los sarracenos a destruir el templo, que permaneció en ruinas hasta 1349. Ahora es Juan VI Cantacuceno, emperador de Constantinopla, quien lo reconstruye tras un acuerdo con el sultán de Egipto, para restablecer los lugares sagrados de culto de Palestina y reconstruirlos.

En 1442, el sultán de Egipto, Alí Maleku Nájer Sakmak, desató una persecución contra los cristianos de Palestina y destruyó del templo de san Jorge la nave dedicada a san Juan el Teólogo, habilitó dicha ala para jardín de la Mezquita y las piedras restantes fueron utilizadas para construir el puente sobre el Nájer, que lleva uno de sus nombres. Aún permanecen en el interior de la Mezquita, que se encuentra adosada al templo de san Jorge, dos columnas del templo cristiano, en una de las cuales hay una inscripción griega de peregrinos probablemente presbíteros que cuentan su experiencia de fe al visitar el templo de san Jorge.

Después de 1517, durante el sultanato del otomano Selim I que concedió libertad de culto a los cristianos, el templo fue reconstruido en parte. La última destrucción del templo se atribuye o bien a los jenízaros, que perturbaron la zona cristiana a principios del XIX, o bien al terremoto de 1837. Desde su posterior reconstrucción en 1871 por Cirilo II, Patriarca de Jerusalén, ha habido pocos cambios en el templo y en la tumba.

El templo, además de la tumba, las cadenas del martirio y otras reliquias de san Jorge, guarda hoy también las reliquias de san Procopio y de san Juan el Calibita; por otra parte, está dotado de dos iconostasios —el de san Jorge y el de los Episodios de la Madre de Dios—, y de una lámpara votiva hermosísima con innumerables luces.

REBELAKE nos ilustra con su versión sobre la historia de san Jorge. Empieza haciendo un reproche sutil a la Iglesia Católica Occidental por no venerar en la actualidad a san Jorge con el empeño con que lo hacía antaño. Sin embargo, el Santo continúa siendo muy estimado entre los Anglicanos y la Iglesia Ortodoxa Oriental, católica y no católica. En Oriente, las fechas que sobresalen en el culto a san Jorge son el 3 de noviembre —día del traslado de sus reliquias—, y el 23 de abril —Memoria de su martirio.

Nos habla de la procedencia de sus padres: su padre, cuyo nombre no menciona, fue capadocio; su madre, santa Policronía, era oriunda de Lida de Palestina. Jorge nace en Capadocia entre los años 280-290. Su madre se lo llevó muy pequeño a Palestina a causa de la prematura muerte de su padre, prestigioso militar del ejército romano. Jorge se enroló en el ejército romano adquiriendo un gran renombre hasta el punto que formaba parte de los consultores del emperador Diocleciano.

Jorge cae en desgracia cuando el emperador desata la persecución contra los cristianos. En una de las reuniones se confiesa cristiano ante el emperador. Diocleciano intenta con adulaciones y promesas persuadirlo de que renuncie a su fe. Jorge se niega una y otra vez y empieza el calvario de las torturas: lo cuelgan de los pies con una pesa en el pecho, lo sujetan a una rueda para hacerlo girar sobre una mesa de cuchillos cortantes, lo arrojan a una balsa de cal viva, lo hacen caminar por una parrilla ardiente, el mago Atanasio intenta con una pócima obligarle a obedecer las órdenes del emperador o matarlo con un veneno. San Jorge siempre sale ileso e incluso confortado con voces celestes en los momentos de dolor. Aparecen también conversiones súbitas, como la del mago Atanasio o la de Alejandra, esposa del emperador o la de los mismos soldados. Finalmente, la consabida entrada en el templo de Apolo y, tras una conversación entre Jorge y el ídolo del dios, lo decapitan ante el furor de los paganos que ven cómo caen los ídolos de su templo. La noche anterior a su muerte, Jorge ha tenido una visión de Jesucristo que le anima a prepararse para morir. Entonces, a uno de sus criados que ha hecho venir a la mazmorra, le pide trasladar sus despojos a Lida después de su muerte.

Como vemos, esta síntesis del martirio de san Jorge es muy similar a la de otras narraciones. Las variantes se producen al explicar el desarrollo

Tumba de San Jorge

de los tormentos ya que se introducen pormenores de tiempo y lugar, pruebas y castigos distintos, hay a veces algún episodio nuevo que distingue una versión de otra, incluso se confunde a Diocleciano con Daciano, un subalterno suyo. El autor nos aporta el dato de la doble pócima — con la que se intenta que obedezca y con la que procuran matarlo. Pero en el fondo, casi todos afirman que la muerte del Santo se produce por decapitación. Es natural que coincidan bastante todos los relatos, porque todos beben en las mismas fuentes: primero, en la *"Passio Sancti Georgii"* (las *"passiones"* son relatos muy posteriores al martirio de un santo, plagados de inexactitudes, plagios e invenciones) de principios del siglo V, declarada apócrifa por el Decreto Gelasiano del año 496 y, luego, en todas las *"passiones"* que derivaron de aquella y que se multiplicaron hasta bien entrada la Edad Media. El glosario de las *"passiones"* se vio aumentado con la encantadora leyenda de la doncella y el dragón.

Parece ser que la conexión de Jorge y el Dragón nació de la combinación de varios elementos. En primer lugar, tenemos la imagen que el emperador Constantino mandó hacerse en Constantinopla, descrita por Eusebio: *"salutare signum capiti suo superpositum imperator draconem (inimicum generis humani) telis per medium ventris confixum sub suis pedibus... depingi voluit"* (= el emperador quiso que se representara una cruz sobre su cabeza y a sus pies un dragón —enemigo del hombre— con el vientre alanceado). El dragón era símbolo de la serpiente primordial y del paganismo vencido. En segundo lugar, las peregrinaciones a la tumba del mártir en Lida, cruce de caminos hacia Jerusalén, acrecentaron cada vez más su fama y sirvió para que se edificaran muchos otros templos en Oriente y Occidente dedicados al Santo. Finalmente, el

traspaso a san Jorge, en el siglo VI, de la leyenda de Perseo y Andrómeda, que la mitología sitúa cerca de Lida — en Jafa o en la antigua Apolonia o incluso en Silca—: Perseo salva a la doncella Andrómeda de las fauces de un monstruo marino, que se transforma en piedra al mostrarle el héroe la cabeza que había cortado a la gorgona Medusa. Hay que tener en cuenta que no pocos santos han heredado en sus respectivos territorios de culto las hazañas de los héroes míticos que legendariamente les precedieron en el lugar. Si añadimos los sermones de santos y oradores, como el XVII panegírico de san Andrés de Creta (+ 767) sobre san Jorge que cita el Salmo 123, 6: *"Bendito el Señor, que no nos entregó como presa de sus dientes"*, llegamos a la conclusión de que todos estos elementos fueron tomando forma a partir del siglo VI y el relato ya se presenta muy elaborado en tiempos de los Cruzados. Una versión muy conocida de la leyenda la recoge el dominico genovés Santiago de la Vorágine o de Varazze, en *La Leyenda Dorada*, escrita hacia 1264.

En el libro se narran tres milagros de san Jorge: la columna de Ramleh —actual Ramla, cerca de Lida— que llega por mar hasta Jafa; un hecho acaecido en la iglesia de santa Sofía de Kiev donde el icono de san Jorge y el resto de iconos del templo súbitamente cambiaron de aspecto en 1923, y el milagro, en traslado, durante el reinado de León El Sabio (886-912), de un icono de san Jorge desde el monasterio de Penuel —en Jordania— a otro monasterio cerca de Acre fundado por tres hermanos, que no sabían a qué santo dedicarlo, pues no se ponían de acuerdo.

Para terminar, este es el simbolismo de un icono de san Jorge-Dragón interpretado por REBELAKE: Dragón = la idolatría; Llamas o luz de la boca = el castigo o remordimientos de la conciencia; Lanza o Espada = la fe; Hombres dentro de las murallas = los reyes idólatras; Ciudad = el mundo; Agua = la vida en Cristo; Caballo montado por Jorge = los cristianos que fortalecen su fe con los milagros de los santos.

ADOLFO MULLOR BORRELL

Párroco de "San Roque
y San Sebastián"

4

- 92 KROUGER 1900 -2000 "UN PASODOBLE CON CIENT AÑOS DE VIDA"
José Mª Valls Satorres.
- 94 LA MÚSICA FESTERA DES DE DINS.
Àngel Lluís Ferrando Morales.
- 96 OCURRIÓ HACE CIENT AÑOS.
Indalecio Carbonell Pastor.
- 97 VIVENCIAS, DIVAGACIONES Y RESONANCIAS.
Moises Hidalgo Bradado.
- 98 MÚSICS EN LA FESTA ALCOIANA.
Vicent Sanchis i Martínez.
- 100 FIESTA Y FILÀES HACIA AL SIGLO XXI.
Eduardo Segura Espí.
- 102 L'ORIGEN DEL NOM DE LES VINT-I-VUIT FILÀES D'ALCOI.
Juan Enrique Ruiz Doménech
- 105 EL PRIMER TRO.
Carmina Nàcher Pérez.

Il·lustració: J. Manchón García.

EVOCACIÓN Y PROTAGONISMO DE LA FIESTA

KROUGER 1900-2000

“UN PASODOBLE CON CIENTO AÑOS DE VIDA”

La música festera no tiene que ser necesariamente innovadora sino efectiva. Camilo Pérez Laporta (1852-1917), es uno de nuestros músicos de música festera más significativos, no únicamente por su gran creación, sino por el carácter y efectividad de su música.

A partir de una singular inventiva creó una música construida con la precisión de un artesano, asimismo toda su obra constituye uno de los más importantes aciertos de la música festera alcoyana, cuya fórmula ha dado frutos abundantes en Alcoy y otras latitudes.

El año de 1900 es de gran actividad creativa para Camilo Pérez Laporta, según el “Diccionario alcoyano de música y músicos” de Ernesto Valor, realiza cinco composiciones para la fiesta: “Hipolited”, “Pare i fill” –en colaboración con su hijo Camilo Pérez Monllor–, “Andalucía”, “El Transvaal” y “Krouger”.

“Krouger” se compuso como ya se ha dicho en 1900 y editado posteriormente por la casa Dotesio. Es una página de gran inspiración festera que despierta emoción y entusiasmo, los temas, son muy atractivos, magníficamente encajados e indican una extraordinaria disposición para la evocación, una de las cualidades más significativas de la música del maestro.

Ernesto Valor en el single “Música del Alcoy festero” dice: “Este característico e inspirado pasodoble goza de gran popularidad por el brío, majestuosidad y brillantez con que el autor presenta sus temas, plenos de arrolladora vitalidad musical.

La contienda anglo-boer, de finales de siglo, inspiró al músico alcoyano dos pasodobles que marcaron hito en la fiesta: “El Transvaal” (1900) y “Krouger” (1900), título este último que, no sabemos por qué, deformó su autor el apellido del héroe Krüger”.

El planteamiento formal está estructurado en torno a la forma ternaria o de tres secciones. Su iniciación consiste en una larga introducción basada en un elemento melódico de tercera menor, –curiosamente este elemento ha sido motivo de inspiración de algunas composiciones como “Pare i fill”, “El poema del Sultán” y “La canción del Harem”, todas del propio compositor; “El canto del moro”, de José Espí; “Tristezas y alegrías” y “Genna al Ariff”, de Evaristo Pérez Monllor; “San Jorge” y “Un moble més”, de Julio Laporta; “Mossén Torregrossa”, de Alfonso Sellés; “El Somni” y “Elda”, tercera mayor, de Amando Blanquer; “Per a la Nova” y “25 Anys”, de José Mª Valls; y algunas más que se escapa a la memoria–, en imitación a la octava inferior, es claro protagonista de esta introducción en la tonalidad de re menor, pasando en progresión ascendente por varias tonalidades.

El primer tema, también en la tonalidad de re menor, se apoya en un ambiente de gracia y sensibilidad, que insinúa la fragancia de la primavera:

El segundo tema en fa mayor, aparece majestuoso y triunfante y luego regresa al motivo de la introducción con el que termina la primera sección:

En contraste en esta segunda sección aparece el "trío" en la tonalidad de si bemol mayor, que se caracteriza por su sensibilidad y calado. Todo este período se ve acompañado por un elemento de cuatro notas tocado por los instrumentos graves que está siempre presente.

Una transición armónica modulante en estilo fanfarria, sirve de transición al final de alegría derrochada:

Con la indicación D.C. -Dacapo-, significa que debe repetirse la pieza desde el principio hasta llegar a la palabra "Fin", donde concluye la tercera sección. Esta terminación es infrecuente.

JOSÉ Mª VALLS SATORRES

LA MÚSICA FESTERA DES DE DINS

LA MÚSICA INSTITUCIONAL DINS LA FESTA

Al llarg de la història de la música -i en les més variades composicions- s'ha recurrit en bastants ocasions a fer una referència sonora d'un país, estat o d'una ciutat mitjançant la utilització del seu himne o de qualsevol fragment musical que la identifique com a poble, encara que a vegades sols políticament.

Aquest recurs compositiu -la inclusió d'aquesta música institucional podriem dir- , és utilitzat a vegades pels nostres compositors en peces relacionades amb la festa de Moros i Cristians. Aquest és el cas d'obres com la *Misa a Sant Jordi* (1981-1982) d' Amando Blanquer -on al llarg de la composició es cita l'inici de l'Himne de Festes- o el poema simfònic de Jose Carbonell *La víspera de San Jorge* (1957) on es recrea l'ambient de la diana -amb les primeres notes de l'Himne Nacional- entre d'altres composicions. No obstant, rarament està present en la música festera funcional, és a dir, la pensada per desfilar.

Un cas ben diferent, just a l'inrevés, és la gènesi del propi Himne de Festes d'Alcoi del que

Julio Laporta Hellín.

parlavem abans. Ací és precisament una marxa mora anomenada *Sig* de Gonzalo Barrachina Sellés, la que va ser declarada himne oficial de festes -amb lletra d' Eugenio Molto Botella- un any després de la mort del compositor (1917). De totes maneres, aquest no és un cas aïllat. Molts dels himnes oficials arreu del món, van ser en el seu origen marxas de caire militar, que com tots sabem, tenen molt a veure amb el fenomen bandístic i la música festera.

En aquest sentit, el cas del pasdoble de Julio Laporta Hellín (1870-1928) *Valencia-Alcoy* (1918) és doncs, si més no, al menys curiós. La utilització quasi literal de la *Marxa de la ciutat de València* al seu inici, fan d'aquest pasdoble, una peça atípica i quasi única dintre del corpus de la música festera funcional. L'esmentada *marxa* - per a clarins i timbals- s'interpreta als actes oficials de la ciutat de València des de finals del segle XVIII, data que es considera tradicionalment com la de la seua composició, encara que no hi ha cap documentació al respecte.

Deixant de banda la introducció, la composició de Laporta es manté dins d'un esquema formal d'allò més clàssic. Es tracta d'un vertader treball compositiu que barreja -i alhora transforma- motius temàtics tradicionals de tot el País Valencià -especialment de l'horta valenciana i del nostre poble- amb altres de creació pròpia. La música de les dos ciutats és doncs el nexa d'unió, convertint-se en una mena de pont musical que -a més de l'homenatge evident- les apropava encara més.

MARXA DE LA CIUDAD DE VALENCIA

El pasdoble s'inicia amb una fanfàrria de metalls que ens presenten una cita quasi textual -amb unes petites variacions- de l'anomenada *marxa* (element A).

Després de la breu introducció, el primer tema es construeix a partir d'unes variacions de les conegudes *Albaes*, tradicionals de l'horta valenciana (element B) a càrrec dels clarinets en el seu registre mig, amb els saxos, trompeta i oboe. Les maderes agudes acompanyen aquest primer tema amb un delicat contracant, basat en el propi tema principal.

El primer fort de l'obra esclata súbitament amb un *tutti* amb la presentació del segon element temàtic, basat en el tradicional *Ball de Velles* (element C). S'estructura en dos frases repetides, la segona molt contrastada dinàmicament amb la primera, realitzant una variació del tema. Apareix un nou element contrapuntístic a les maderes agudes -relacionat rítmica i temàticament amb el primer contracant- que està confeccionat amb elements melòdics clàssics de la nostra música.

Aquesta secció del pasdoble es tanca amb un uníson en fort basat en l'inici del tema i el final de la *marxa* (element D). És doncs un replegament de la pròpia música, ja que amb gran habilitat per part del compositor, dona fi als dos temes utilitzats creant un cercle temàtic.

La segona secció (trío) s'inicia amb material temàtic original i que no presenta cap relació amb el tradicional -exposat i transformat- fins ara (element E). A partir d'aquest moment el pasdoble no presenta cap novetat i s'adapta perfectament a l'esquema modèl. Aquest tema -alegre i despreocupat, com d'un plàcid viatge- ens porta sense cap transició al fort final amb idèntic material temàtic, però com és habitual, amb major instrumentació.

És el final clàssic d'un pasdoble d'aquesta època, però amb uns tocs de frescor i vitalitat, que fan de *Valencia-Alcoy* una peça de singular atractiu.

ÀNGEL LLUÍS FERRANDO MORALES

OCURRIÓ HACE CIENTO AÑOS.

En Abril de 1.900, hace cien años, el cargo de Embajador Moro fue desempeñado por José Carbonell Monerris, tal y como se describe en el acta de la Junta Directiva de la Asociación de San Jorge Martir, de fecha 25 de Enero de 1.901. En ella se dice literalmente:

"... se delega en el Vice-Presidente y Secretario de la Asociación para que dieran, en nombre de la Junta, las gracias a D. José Carbonell Monerris, que en el año anterior desempeñó gratuitamente el cargo de embajador de Moros, y que en atención a este acto de galantería se le consultase si desea desempeñar también en el año presente, antes de designar a ningún otro y en caso negativo que se proponga para el referido cargo a D. José Aznar."

José Carbonell Monerris, aceptó el encargo al que se refiere el acta de la Junta Directiva de 22 de Marzo de 1.901 y desempeñó el cargo de embajador de Moros por segundo año consecutivo, es decir, también en 1901.

José Carbonell Monerris, fue todo un personaje de la época. Muy aficionado a la música, a la declamación y al teatro. De sus muchas actividades tenemos noticia por las citas en varios libros.

Fue junto con varios amigos, músicos de la Banda Primitiva y socios del Centro Instructivo Musical Apolo, fundador en 1902 de la Filá " Abencerrajes " y vistió su traje en la primera escuadra en las fiestas de Abril de 1.904, formando parte de esta recién creada Filá hasta el final de sus días.

Asimismo el 4 de Octubre de 1915 actúa en el primer concierto de "La Infantil", dada su afición a "tocar la guitarra de oído", y con mucho acierto hizo que, junto con otros compañeros, se dedicasen a ejecutar serenatas. El 27 de Julio de 1.917 se constituye la primera Junta Directiva de "La Infantil", y se nombra oficialmente Presidente a José Carbonell Monerris. Como secretario, estaba nada menos que D. Gonzalo Blanes Colomer,

constituyendo su primer acto directivo el designar y nombrar oficialmente y en documento público, Director de "La Infantil" al maestro D. Julio Laporta Hellín. Dicho documento original, que no tiene desperdicio, se conserva en la sede de la Armónica Alcoyana y en él se observan las firmas del secretario, el cronista, cabiendo destacar que, en lugar del presidente figura "EL CACIQUE" con la firma de José Carbonell Monerris, nombre con el que sus amigos lo apodaban cariñosamente.

En Agosto de 1.918, esta agrupación evoluciona y lo que hacía tres años empezó con "gracia y burla", se había vuelto en seriedad artística y por el buen nombre de la entidad se llega a un importantísimo acuerdo que transcribo literalmente del cronista:

"A primeros de Agosto, por tener pendientes de arreglo algunas salidas a los pueblos inmediatos y no ser el título de "La Infantil" muy apropiado, pensamos en cambiarlo y entre los muchos que se discutieron prevaleció el propuesto por el Cacique - digamos nosotros el Presidente José Carbonell Monerris -, el cual dijo que teniendo en cuenta que los instrumentos que se tocan son armónicos, debía titularse "ARMÓNICA ALCOYANA", cuyo título quedó aprobado por unanimidad, para usarlo en los actos oficiales, pero siguiendo el ya célebre título de "La Infantil" para todo lo privado".

Como miembro de la Filá Abencerrajes y socio del Apolo, fue nombrado Presidente de la entonces denominada " SOCIEDAD ARTÍSTICO RECREATIVA APOLO " en el año 1920.

Iniciador de toda una saga familiar de festeros y alcoyanos que parte de su padre Indalecio Carbonell Matarredona, y su hermana Carmen Carbonell Monerris que contrajo matrimonio con D. Camilo Badía Carbonell, que fue Presidente de la Asociación de San Jorge entre los años 1926 - 1934. Su hijo Indalecio Carbonell

Pastor, fue miembro de la Junta Directiva de la Asociación de San Jorge entre los años 1926-1934, y Primer Tró de la Filá Abencerrajes entre 1940-1948 año en el que le sobrevino la muerte siendo primer tró en activo; su nieto Indalecio Carbonell Llopis ha sido Presidente del Centro Instructivo Musical Apolo durante los años 1978-1984, y mayoral de la Asociación de San Jorge entre los años 1978-1981, y una larga lista de bisnietos entre los que se encuentra el firmante de este breve artículo, y por supuesto de tataranietos que, no cabe duda, sabrán seguir las huellas de su antepasado, y con alegría, devoción a San Jorge y alcoyanía, transmitir a sus descendientes lo que se vive en Alcoy año tras año.

INDALECIO CARBONELL PASTOR

Bisnieto

Documentación:

Pau Gómez i Navas:

Actas de la Junta Directiva de la Asociación de San Jorge de fechas,

- 25 de Enero de 1901.

- 22 de Marzo de 1901.

- 18 de Marzo de 1902.

De " La Infantil " a la " Armónica Alcoyana " -75 aniversario-. Ernesto Valor Calatayud Alcoy -1990-

VIVENCIAS, DIVAGACIONES Y RESONANCIAS

Estamos –en esta época y siempre- buscando identidades e individualidades, tanto los grupos, los pueblos como individuos. Tratamos de sentirnos nosotros mismos y de perfilarnos de los demás y hasta contra los demás.

Vivimos tiempos –no solo hoy- de autoafirmaciones personales y de creación de grupos, o grupúsculos, que nos ayuden a encontrarnos más densos y más protegidos. Esto ocurre en las afirmaciones nacionales, opciones políticas, filiaciones deportivas o extravagancias personales.

Y, tal vez, no somos conscientes de lo que esta actitud supone como aisladora y reductora de nuestra área vital, tanto en un corte longitudinal (área del presente) como en la escasa proyección extrapersonal (impulso hacia el futuro). Porque la vida –sin grandes, pequeños, cercanos o lejanos objetivos- carece de valor.

Considerando Alcoy y su Fiesta bajo estos parámetros, encontramos que lo que –de modo aparente- pudiera parecer una manifestación excluyente para los demás y para los demás- tiene un valor amplio y centrífugo evidente:

Alcoy “se viste”, cambia su atuendo diario. Pero “se viste” solamente una parte de Alcoy; esto –a una observación superficial- resulta restrictivo; podríamos pensar que hay una gran masa de población ajena a la Fiesta; pero bien pronto nos convencemos que lo que allí ocurre es la representación de un drama histórico y que cada Alcoyano tiene asignado su papel y lo vive todo el año y todos los años, y además, invita a vivirlo a forasteros que no tardan en sentirse enganchados en este gigantesco auto lúdico-histórico.

El vestido-hábito del festero no separa sino que hermana y complementa Moros y Cristianos, actores y espectadores, alcoyanos y forasteros y es, a la vez, un elemento o símbolo del grupo.

En la Fiesta, como en la vida, hay una cadena de objetivos, a plazo más o menos lejano, y ellos

Foto: Vicente Albergo Mauro

son rabiosamente necesarios para ver fluir nuestras vidas y darle significado.

El niño abre los ojos ante el espectáculo de los desfiles, músicas y procesiones: se ve imaginativamente encuadrado en la “filà” o tal vez representando gozosamente a San Jorge. La imagen del capitán cruza por la mente del festero como una esplendorosa posibilidad de futuro. El viejo que vivió todo aquello lo recuerda, lo revive y lo considera como una marcha ininterrumpida hacia el mañana, porque la vida, como la Fiesta, es una cerrera de relevos y tiene la seguridad que mañana siempre habrá quien recoja la antorcha.

Terminaron los tres grandes días pero la Fiesta continúa. El local de las comparsas sigue vital: los proyectos ya están en marcha, la imaginación del festero sigue alerta. El 26 de Abril ya es día de pensar en el año siguiente y preparar lo que ya está a tiro de piedra. Hasta lo que podría parecer un acto prosaico “la creuá” man-

tiene vínculos, crea otros nuevos y tiene una dimensión social encantadora.

Así la Fiesta contribuye con otros factores, mucho más de lo que podría parecer, a hacer del alcoyano un hombre de personalidad densa y acusada, pero abierto al mundo de personas, cosas e ideas, con su arco tenso mirando a un futuro de objetivos y dianas trascendentes.

MOISÉS HIDALGO BRAGADO

MÚSICS EN LA FESTA ALCOIANA

Tots els anys Alcoi s'ompli de festa durant el mes d'Abril, i lògicament s'ompli també d'espectadors, de visitants de diverses poblacions d'arreu de la comarca, del país i, fins i tot, d'estrangers que vénen a veure qualsevol dels actes que conformen la famosa trilogia festera. També, però, s'ompli d'unes altres persones imprescindibles per a la festa. Persones a les quals cal tindre molt en compte, ja que, gràcies a la seua presència, o més exactament, a la seua participació activa, contribueixen enormement a què la festa isca bé: els músics.

D'entrada cal dir que més prompte o més tard aquestes persones es pot dir que en general acaben establint una relació afectiva amb els membres de les filaes, i fins i tot amb la mateixa població; lligams que en molts casos perduraran tota la vida. És a dir, que no únicament es tracta d'una relació estrictament professional. Pense que moltes vegades s'estableix una autèntica relació amb l'esperit de festa, amb els festers, amb la ciutat. Així, doncs, dels músics i en concret dels músics de la Societat Ateneu Musical de Rafelguaraf, com un exemple més entre tants, ja que de totes les altres bandes es podrien contar a bon segur coses semblants a aquesta, és del que vull narrar-los algunes coses tot i que siguen anècdotes.

La banda de música de Rafelguaraf, població que com el seu nom indica és d'un passat àrab innegable, és una banda molt arrelada a la festa de moros i cristians. De fet, la societat musical, quan a penes havia començat a funcionar, doncs es va fundar l'any 1932, va començar a participar a les festes d'Alcoi ja abans de la guerra, tal com va succeir allà per l'any 1934 o 35. Només cal mirar la foto en blanc i negre que en dona testimoni d'aquella participació. Fotografia que és precisament una de les més antigues que es conserven actualment de la banda; ací apareixen una vintena de músics, amb el seu director a l'esquerra i, al

fons, una típica vista del Barranc del Cinc.

Potser l'inici d'anar a tocar moros i cristians a Alcoi, vinguera motivat per la influència del senyor Rafael Esteve Carbonell, més conegut popularment a Rafelguaraf com el tio alcoià i del qual vaig tenir el plaer d'escriure en la Revista de Festes de 1995 (pàgines 87-89). Aquest personatge, de la família dels betlemeros, va tenir l'honor de ser Capità cristià l'any 1955, sent membre de la filà Asturianos (la Creueta). Per cert, que el senyor Rafael a bon segur que va agrair tota la seua vida que un músic de Rafelguaraf que tocava el bombo – el pare dels músics José i Francisco González – en una ocasió, ja fa molts anys, va traure a una de les seues filles pràcticament de baix d'un carro en l'acte de l'Entrà.

Un altre aspecte, anecdòtic si volen vostés, però no per això menys cert, és que les especials dificultats econòmiques i socials perquè travessava el país pels anys 40 a 60, potser facilitaren el fet que moltes persones, per ser una eixida a les seues dificultats econòmiques dels anys de la fam, es pot dir que quasi pel menjar i pels convits on anaven a tocar en festes valia la pena ser músic. En aquest sentit es poden contar moltes anècdotes que tots els músics més majors i els seus amics i familiars coneixen, que en definitiva vénen a posar de relleu que en aquells moments, a part del jornal, l'aspecte "gastronòmic" – potser més quantitatiu que no qualitatiu – era un motiu important per tal de decidir-se a ser membre d'una banda de música.

Així és el cas que recorde una anècdota que em contaren, en què un músic més jove, i més recentment incorporat a la banda, plorava perquè se n'havia passat bastant en la picadeta i en els primers plats, tant que ja no podia més, i precisament en el moment en què l'ama de la casa estava traient uns altres menjars que a ell li agradaven molt, o així ho pensava, i ja no

es veia amb forces per a més... I per això plorava. Açò, que pot semblar a hores d'ara una història un tant irreal si la contem a qualsevol músic jove, és ben evident per contra, que les persones majors en poden donar fe de la seua certesa.

Cal dir també que durant alguns anys a penes anaven uns quants músics de Rafelguaraf solts, sense formar banda, amb la música de Gorga, amb els quals varen fer una gran amistat que es manté en alguns casos des d'aleshores ençà. També varen fer bones amistats amb músics de Lorxa i d'altres poblacions de l'Alcoià. Precisament la relació amb els músics de Gorga va permetre que pels anys 70 contactaren i feren contracte amb la comparsa Moros de l'Arrabal, de Benilloba, amb els quals avui en dia es fan els tractes a l'antiga manera, és a dir, únicament de paraula. També han actuat els músics de Rafelguaraf en actes diversos de la festa a Muro i Cocentina, si bé en aquesta darrera població ocasionalment.

Durant molts anys la banda va deixar d'anar a Alcoi, i, quan bastant més tard anaven a fer algun acte amb una altra filà, això va permetre que casualment coneixeren a la Filà dels Verds, en la qual actuen des de mitjans dels anys 80, i així fins ara mateix.

Dels aspectes gastronòmics de la banda se'n va ocupar durant molt temps la senyora Amparo Vidal Torres, que va ser durant bastant anys la cuinera de la Banda Ateneu Musical de Rafelguaraf. Ella formava part d'una família de músics, perquè tant el seu marit, Federico Fayos Aliaga, així com els seus fills, Federico i José Vicente, tots tres han sigut membres de la banda. La senyora Amparo ha sigut una d'eixes persones que no s'arruguen per tal de fer front a la preparació d'algun menjar, malgrat la dificultat en haver-se de fer per a molta gent, quan cal fer un dinar o sopar per a la música, i així és que els ha

acompanyat en moltes ocasions. Ella era qui habitualment s'ocupava de la intendència, ajudada ocasionalment pel seu marit i alguna altra persona, com és natural.

L'any passat es va celebrar a Benilloba el Cinquantenari de la fundació de la comparsa Moros de l'Arrabal. Amb motiu d'això i sent també que amb aquesta comparsa també tenen una gran relació, ja pràcticament d'uns vint-i-cinc anys, la banda va oferir un concert de música festera amb tal motiu que, alhora, aprofitava per a ser la presentació d'un compact-disc que es va gravar per a tal commemoració.

Quant als premis i distincions únicament assenyalaré algunes poques dades, les més importants, sens dubte. Així, l'any 1941 es va aconseguir el segon premi atorgat per l'Excel·lentíssim Ajuntament d'Alcoi a la banda de Rafelguaraf, amb motiu de les festes patronals de Sant Jordi (Alcoi, 21 d'Abril de 1941). Fins als anys 80 no tenen altre premi important amb relació a la festa, així com ho és el Pimer premi amb ocasió del I Centenari de Música festera de la U.N.D.E.F. (Ontinyent, febrer de 1982). I també el Primer Premi d'interpretació en la presentació de bandes, Societat de Festers del Santíssim Crist de l'Agonia (Ontinyent, 1985). Un altre premi destacat va ser el Premi a la millor actuació musical del bàndol moro amb ocasió d'una festa del Mig Any.

Ja en la actual dècada cal assenyalar que la banda va ser obsequiada amb alguns detalls i recordatoris – que no premis – que donen a entendre clarament la seua llarga tradició en la festa, tal com ho són una figureta de Sant Jordi de la Filà Verds a la Societat Ateneu Musical (Alcoi, desembre 1995); un Plat metàl·lic de "Los negros del Cadí" Elda, 1971 – 1996, pels "25 años de aguantarnos mutuamente" (Elda, 1996), i, finalment aquest any passat un detall de recordatori pel Cinquantenari de la comparsa Moros de

l'Arrabal de Benilloba (Benilloba, 26-VII-98) (amb ocasió de la presentació d'un compact-disc).

A mon pare li vaig sentir multitud d'anècdotes de quan venien a tocar a Alcoi o a qualsevol població de l'Alcoià. I és que la majoria de les persones, en tocar l'ambient festiu sembla que ens tornem un poc xiquets i sempre tenim ganes de bullangues i d'enredar la troca a la mínima que es presenta. Només en referiré molt breument tres:

Eren famoses les mogudes que muntaven, per exemple, el "tio" Vicente Serrano i Vicente Bertomeu, persones molt donades a la festa i gent de molt bon humor. De fet un numeret que els agradava fer molt era "l'esmolador", en què una persona camina de mans, mentre l'altre l'agafa per les cames com si fóra un carretó, tot i imitant d'alguna manera l'acció d'un esmolador d'aquells que anaven pels pobles.

Una altra anècdota que recorde ara mateix és quan en una ocasió el tio Rafael Esteve va convidar a les festes a dos amics seus, bons bevedors, els senyors Miguel i Fernández, i a Alcoi que se'n vingueren tots tres a la festa. Sembla que varen ser tan "valents" bevent, que un membre de la filà li digué al tio Rafael:

-Xe, que els has triat?

-No. A quin sant! Són del cantó. Els primers que he trobat.

Cosa a la qual el fester va respondre:

Ai! Redéu, si els arribes a triar no havíem tingut prou beguda per a tots!

En una altra ocasió mon pare em contava que anaven de camí

per alguna de les carreteres tant tortuoses, amb bona cosa de costeres i plenes de revoltes d'aquesta comarca, i deia que anaven o venien d'actuar en alguna població, el cas és que sembla que es trobaven "morts de set", i algú d'ells se'ls va ocórrer res més que parar en un lloc on un riueta passa a la mateixa vora de la carretera, per tal de beure un poc en

allò que a ells els semblava res més que les aigües bones i clares d'un idíl·lic riueta de muntanya. Així que ho van fer:

-Xe, quina aigua més bona

-Xe, què fresqueta

-Xe, què clareta

Xe?, el cas ben cert és que reprenen el camí i quan per fi arriben al poble en qüestió – que no recorde ara mateix quin poble era en realitat –, el cas és que un veí d'allí els va dir que aquell riueta duia les aigües del clavegueram del poble. Com que quina aigua més bona!, què fresqueta! I què clareta! Ves per on quina sorpresa.

Aquestes línies volen ser un xicotet homenatge a aquestes persones que formaren part de la banda de música de Rafelguaraf, i dels quals pràcticament ja no en queda quasi que ningú en actiu, ja que, per llei de vida, unes altres generacions de músics els ha pres el relleu. Va per ells: José Sendra Lozoya, els germans Julián i Pepe Sendra, Vicente Sendra, Juan Fuster, Ricardo Navarro, Federico Merín, Federico Fayos (pare i fill), José García, els germans José i Paco González, Emilio Català, Vicente Sanchis, Vicente Fons, Vicente Serrano, Paco Sendra, José Luis Aranda, els germans Pepe i Rafael Català, Felipe Bertomeu (pare i fill)..., i alguns altres, que segur que m'hauré oblidat o no recorde ara, en el moment d'escriure aquestes línies, i als qui demane disculpes per això.

Visca la festa i visca la música!

VICENT SANCHIS I MARTÍNEZ

FIESTA Y FILAES HACIA EL SIGLO XXI

Las filaes nacieron, sin duda alguna, en los últimos quince años del siglo XVIII, fueron conformándose y estructurándose a lo largo del S. XIX, encauzándose definitivamente en los últimos treinta años de dicho siglo y treinta primeros del S. XX, siendo en esos cincuenta – setenta años cuando se inicia su fortalecimiento y acude a ellas la burguesía, ya que antes las clases acomodadas se habían limitado a esporádicas intervenciones, a ser casi la excepción; las clases media y media alta entran definitivamente en la Fiesta, y las filaes adquieren categoría y consideración, pasan a ser entidades de trascendencia local, con la Asociación de San Jorge al frente, que con su vigor y pujanza se reviste de “autoritas”. Vino luego el contencioso de la Segunda República, que al contrario de significar un parón o un paréntesis sirvió para afirmar más a filaes y Asociación; en la posguerra nuestra Asociación se esforzó en relanzar a las filaes, muchas de las cuales se habían quedado sin nada, algunas no tenían ni local, en otras daba pena verlos; Alcoy va rehaciéndose industrial y económicamente y se convierte en polo de atracción, pueblo con fuerte inmigración.

En los años sesenta la dictadura, dentro de sus obtusos límites, levanta algo la mano, y consecuencia de la Ley de Asociaciones, la Asociación de San Jorge aprueba nuevos estatutos; en estos años empieza a crecer el número de individuos en las filaes, pues hasta entonces era rara la filà que alcanzaba los cuarenta o cincuenta; el nivel económico va subiendo, la sociedad va abriéndose, se inicia una tímida democratización y en los años setenta y ochenta, ya con instituciones democráticas, el número de individuos aumenta diríamos en progresión geométrica, las filaes, por falta de espacio, abandonaban sus pequeños y entrañables locales, comenzando el mimetismo y batalla por los locales desmesurados; alcoyanos, indígenas e inmigran-

tes, y hasta forasteros acuden en tropel, son muchas las filaes que se ven obligadas a poner trabas para no verse desbordadas, y es entonces cuando se cae en la cuenta de que la mujer no tiene ni en la filà, ni en la fiesta de la calle un puesto relevante de decisiva importancia. En nuestras filaes, en nuestra Asociación a la hora de la verdad sólo tiene voz y voto el varón. Los estatutos y reglamentos dirán lo que dirán, pero en la práctica fiesta de varones, hecha por varones, aunque, dígase o no, reconózcase o no, para la mujer. Mas en las postrimerías del siglo de la revolución de la mujer, cuyas conquistas son innegables y de plena justicia, es evidente que de la forma más natural del mundo ésta reclamara un puesto activo.

Exceptuándose las filaes de Labradores y Andaluces, donde la mujer, a pesar de no poseer la cualidad de individuo, es decir, plenos derechos, ni por supuesto llevarse relación o nómina de ellas, se la reservaba un puesto prominente, especialmente en la calle, en las restantes filaes desde siempre se limitaban a tomar parte, tanto en entradas como en procesiones, un número reducido en los años de cargo. Efectivamente la mujer era un objeto de lujo, que se exhibía en determinados actos y nada más. Si hoy la mujer ha invadido todas las áreas de la actividad social, se ha introducido en todas las instituciones de la sociedad, y en campos y profesiones que hasta hace pocos años eran coto privado del varón hoy si no son mayoría al menos sí que lo son en las nuevas promociones ¿qué tenía que suceder en la Fiesta?

El privilegiado puesto de aplaudir desde un balcón, la envidiable y bella tarea de cuidar el traje, limpiarlo, guardarlo amorosamente, y al año siguiente con afán entusiasta plancharlo y dejarlo en perfecto estado de revista, el mismo contento con que luego en los días de la Fiesta se ayuda a vestir al hombre, o a los hombres de la casa, ponerle la faja, abrocharle el o los

imperdibles para que le quede bien la capucha o el pañuelo del cuello, o cualquier otra prenda, la satisfacción con que se les ve salir de casa de punto en blanco, “no t’agarres el capot així, que te l’arrugues”, “no t’embrutes”... ¿está llegando a su fin? Sencillamente no, pero, pero... convengamos en que la vida ha cambiado, la mujer exige otro papel, y tanto lo del aplauso como ese cariñoso arrullo de cada prenda del traje festero la dinámica de la vida moderna hace que evolucione, y al igual como todo eso habrá de ser compartido también en la filà y en la Fiesta tendrá que darse una evolución y un nuevo “repartiment”.

No vale el decir que en la Edad Media las guerras las hacían sólo los hombres, que a aquellas batallas, batallitas y escaramuzas de lo que se ha dado en llamar Reconquista sólo iban hombres, y a lo sumo cantineras y hetairas. El rigor histórico se ha de buscar en otras cosas, aparte de que en aquella mañana de abril de 1276 cuando la pequeña villa de Alcoy se siente atacada se aprestan a defenderla todos sus habitantes y todos, contando niños y mujeres, tal vez no llegaran a setenta u ochenta. ¿Qué hicieron las alcoyanas de entonces esa mañana? Pero es que resulta que estamos a las puertas del S. XXI y es la Fiesta de todo un pueblo.

Dejemos bien sentado que la igualdad no es hacer a todos iguales porque sí, máxime cuando “per se”, por naturaleza son desiguales, sino que igualdad es dar a cada uno lo que le pertenece, lo que le corresponde, es el “sum cuique tribuere” del derecho romano. Y aquí precisamente es donde sí hemos de guardar cierto rigor histórico y patentizar que los dos géneros de la especie humana ante unos mismos hechos según épocas, situaciones, coyunturas han tenido y tienen comportamientos diferentes y a veces hasta actuaciones casi contrapuestas, y en materia de diversión, en plena eutrapelia, reacciones dispares.

Estamos en una Fiesta tan singular, mágica y plena que la hace todo el pueblo, todos sus habitantes, allá donde se encuentren en esos días grandes, porque festeros son todos, festeros de hábito y festeros sin hábito, no hay público – espectador – pasivo sino que todos son primordial sujeto activo, y el integrarse en una filà y vestirse de moro o de cristiano es un acto

en la Fiesta siempre, mas en la filà ha de encontrar su manera de desarrollarse, su fórmula de proceder festivo, y ello sin perder su condición de mujer ni sus innatas cualidades, dentro del gran marco de la Fiesta, viviendo la realidad de los principios y fundamentos de la Fiesta, y ahora sí atendiendo a un mínimo de rigor histórico.

Decíamos es la fiesta de todo el

alcoyanas y festivas continuar haciendo la Fiesta. Este punto todo fester debe asumirlo sin hacer la guerra, ni constituir frentes, sino cultivando la concordia, desde el sosiego, el mutuo entendimiento y con espacios para el claro regocijo. Nada de instalar el rencor ni sembrar enemistades, sino desde la más natural sencillez, y en ese momento y sólo en ese momento es cuando la norma ella sola surgirá de forma sencilla, casi instintiva y sin coacciones para regular lo que la propia Fiesta haya hecho habitual. Sólo los advenedizos y los ignorantes de la Fiesta y del sentido trascendente que toda manifestación histórica – popular tiene, y muy especialmente la Nostra Festa, son los que pueden pretender entrar a saco, arcabuz en mano, imponiendo desatinos, causando tal vez desgarros irreparables.

El único problema que puede acarrear una incorporación masiva de mujeres será la prolongación de las entradas, problema ya hoy día gordo, pero al que entre todos hemos de darle solución.

- Però i els "ensaïos", i el gloriario i la mateixa glòria, l'olla.

Assumint cadascú el seu paper difícilment sorgisquen conflictes, cosa que no vol dir tornar arrere.

I la filà?

La filà, crisol de las esencias de la Fiesta, donde se mantiene el fuego sagrado de la ilusión por la Fiesta y por lo auténticamente alcoyano, sin renunciar a nada de su naturaleza y carácter sí que tal vez haya de sufrir un retoque, un "aggiornamento", y sin perder contenido ni alcoyanidad, filà y Fiesta, con hombres y con mujeres, han de hallar el equilibrio y tamaño adecuados, su estructura más conveniente, pues la Fiesta, en cuanto medio de expresión simbólico y social, requiere que la forma y el número de sus festeros de hábito sean los idóneos, no la atrofiemos ni permitamos que degeneren. Meditémoslo serenamente y encontraremos la fórmula ideal. San Jorge y la historia nos vigilan.

EDUARDO SEGURA ESPÍ

Foto: José Enrique Terol Piqueras.

libre que se hace por voluntad propia, con el añadido del pago personal, de la contribución económica, cada fester paga su parte. Si la proverbial costumbre ha sido la escasa participación de la mujer en la filà, es cierto que los nuevos tiempos, la actual sociedad, piden una colaboración más directa. De momento la mujer ha encontrado un espacio que año a año va llenándolo, pero reconozcamos que al ser normalmente en boatos de filaes de cargo, la que quiere pasar a habitual se ve convertida en mutante, teniendo que cambiar cada año de filà y de indumentaria, y aunque esto segundo le resultara atrayente a la larga puede cansarla y no le consolida derechos.

Sopesado todo lo expuesto ¿qué problema puede existir para la integración de la mujer en la filà? Ninguno. Lo he dicho muchas veces, la mujer no es un problema, sino una realidad. La Fiesta podrá tener varios problemas, los he apuntado otras veces, pero éste que quiere creársele de la mujer no. La mujer ha estado integrada

pueblo, pero es la Festa de Alcoy, y podemos afirmar que es una Fiesta con fundamento histórico cierto y probado, por eso se desarrolla conforme a un esquema que evoluciona desde siglos y constituye representación histórica, de ahí que cada cual haya de asumir su papel, desde luego sin pasarse, puesto que es una fiesta, es decir regocijo y diversión, pero guardando la tradición, aunque huyendo de tradicionalismos. Y la mujer ha de tomar parte como mujer, no travestida, el travestismo es algo reservado para ciertos espectáculos, generalmente barriobajeros, para carnavales, bufonadas y cómicos sin mayores luces. La Fiesta de Alcoy es algo mucho más noble.

En unas coordenadas de fiesta histórica, conmemorativa y representativa la mujer ha de ocupar su puesto con la más espontánea sencillez y el mayor donaire, y las filaes, de común acuerdo hombres y mujeres, festeros todos, organizarse libremente sin imposiciones, y dentro de pautas totalmente

L'ORIGEN DEL NOM DE LES

La Festa de Moros i Cristians d'Alcoi queda estructurada en vint-i-vuit filaes que es divideixen equànimament entre els representants de la mitja lluna i els defensors de la creu. Cada filà té un nom específic, que de vegades és substituït (no oficialment) pel nom popular, més antic o més arrelat en el poble. Aquests noms - així com els tratges - són "producte de la fantasia popular i no s'atenen a cap lògica o rigor històric, perquè és el poble que en cada moment social recull aquell que impulsa la seua fantasia, perquè la Festa és un fet social i no un producte erudit"¹

El tema de la nomenclatura de les filaes adquireix molta importància si tenim en compte que la denominació de les entitats festives ha estat factor clau per entendre l'actual ordre d'antiguitat. De fet, moltes han estat les filaes que han perdut el seu lloc habitual, i s'han vist endarrerides a la llista com a conseqüència d'un canvi de nom.²

Cal destacar també que totes les filaes reben el seu nom oficial en llengua castellana. Diem oficial perquè popularment les filaes són conegudes, quan no per malnoms, pel seu nom catalanitzat. Així, per exemple, la *Lana* passa a ser la *Llana* i los *Verdes* passen a ser els *Verds*. El que és incompreensible és com en una zona catalanoparlant com és Alcoi, una cosa tan popular com és el nom de les filaes puga estar dictat pel castellà. Tanmateix, com diem, els noms estan acoblats a la llengua que parla el poble i s'ha deixat de banda la seua denominació castellana.

Per no esplaiar-nos en excés (doncs no es tracta ací de fer un exhaustiu recorregut per la història de cadascuna de les agrupacions que componen el panorama festiu

alcoià), podem establir una classificació de les filaes tot centrant-nos en el nom oficial (encara que anem a tractar també els noms populars), per la qual es divideix a les entitats festives en tres grups: aquelles que deuen la seua denominació al nom o malnom d'una persona; aquelles que el deuen a un altre motiu més o menys històric i aquelles que reben el nom per altres motius (difícils d'establir per algun tret comú).

D'entre aquelles filaes que deuen la seua denominació al nom o malnom d'una persona (normalment d'un fester important o el fundador de la filà), trobem en primer lloc la filà Llana. Encara que és molt difícil de precisar, s'apunta a la persona de Francisco Llana com a fundador de la filà degana de la Festa alcoiana. Queda el dubte de saber si Llana és realment el cognom d'una persona (actualment hi ha censats diversos Llana a Alcoi) o si fa referència a la matèria tèxtil, part important d'Alcoi des dels seus orígens industrials.

Altra filà que porta el nom del seu fundador és la que es proposa com filà més antiga de la Festa, la filà Domingo Miques, coneguda popularment com Miqueros. No es sap de forma categòrica si aquesta denominació és un nom o un malnom, però el que és cert és que aquest a qui anomenaven Domingo Miques fou el fester entusiasta que va fundar la filà amb el nom de Seda Verde.

Seguint amb aquest primer tall en la nostra peculiar classificació de les filaes segons l'origen del seu nom es trobem amb la filà Chano, coneguda popularment amb el nom plural, Chanos. Malgrat que es pot afirmar amb tota seguretat que Chano és el nom o malnom del creador de l'entitat, hi

ha veus que defensen una altra postura. I és que s'especula amb la possibilitat que el malnom Chano o inclús el nom de la pròpia filà provinga de la paraula àrab *Chana*, nitjançant s'anomena al cel. De fet, a la ciutat de Granada existeix un barri que els granadins anomenen *la Chana*.

De totes formes, insistim en què la Festa és del poble, i és aquest el que, amb els seus costums, li dona forma i motiu de ser. És per tant, prou improbable que el nom Chano tinga un origen tan allunyat del nostre poble i dels nostres costums.

Tanquem aquest grup amb la filà Cordón, coneguda popularment com Cordoneros, que deu el seu nom al barber granadí afincat a Alcoi, Antonio Cordón, que va destacar com a fester de la 4^a de Llana³ (actual filà Cordón), fins el punt que al 1840 va ostentar la figura del Capità Moro.

Quan fem referència a la historicitat dels noms (criteri mitjançant el qual determinem el segon grup de la nostra classificació), volem dir que el nom està inspirat en algun motiu propi de la Reconquesta o l'època medieval, tan cristiana com sarraïna, i en aquest grup podem incloure la gran majoria de les filaes.

Així, trobem els Abecerratges (nom que prové del mot àrab *Benixerraix*, que vol dir "fill del qui fa cadires de montar a cavall"), als Marrakesch (popularment coneguts com Marraskets, que deuen el nom a la capital del Marroc) o als Benimerins (filà que deu el seu nom a un poble nord-africà i que ha estat batejada humorísticament com 1^a de Tergal).⁴

Menció apart mereix el cas de la filà Mudéjares, que si bé reb el nom d'un dels pobles musulmans que van poblar les terres de Sharq

1. MANSANET RIBES, José Luis y SOLBES, Luis: La fiesta de Moros y Cristianos de Alcoy y su historia: editat per la filà Verds amb motiu de la seua Capitania. Alcoi 1990

2. El paradigma per excel·lència és la filà Miqueros, que en canviar el nom de Hilada de la Seda Verde per la de Domingo Miques va passar al tercer lloc de la formació del bàndol moro per darrere de Llana i Judios.

3. Antigament les filaes eren anomenades basant-se en el material amb què estava feta la seua indumentària.

4. Hem esmentat que antigament les filaes rebien el nom segons el material del que estava feta la indumentària. D'aquesta forma, trobàvem la 1^a de Lana, Hilada de la Seda Verde, entre d'altres. Així, com que els Benimerins s'han fundat en l'època d'altres fibres més modernes (1980), els propis membres de la filà s'autonomenen la 1^a de Tergal. I és que, encara que siga la més jove, no ha de ser menys que les altres.

VINT-I-VUIT FILAES D'ALCOI

Al-Andalus, per tot el poble és coneguda com els *Palominos*. Aquest popular malnom té uns orígens certament misteriosos, doncs trobem fins a tres versions que justifiquen aquest nom.

La més historicista de les versions és la que afirma que la colla

que per fi va arribar l'explicació a tan pudent problema; el conserge de la filà es havia escudellat un café licor fet per ell mateix que estava en dolentes condicions i els va produir "una diarrea col·lectiva que els va durar mentre café ha quedat en les garrafes".

comparació amb el que ocorre amb filaes mores potser podem trobar-la en la desconeixença que qualsevol alcoià poguera tindre al voltant de la cultura islàmica allà pels segles XVIII i XIX. D'aquesta forma, davant el buit de saber, optaren per posar els noms dels fundadors o anomenar-les segons la matèria amb què es confeccionaven els tratges. Com que les dades al voltant de la Reconquesta eren molt més accessibles, denominar les filaes del bàndol cristià no resultava difícil – encara que mai no es deixa de banda l'element fantasiós i romàntic -. Però aquesta suposició es veu recolzada per l'antiguitat de les filaes, ja que les del bàndol moro són més velles que les del cristià. Un bon exemple podem trobar-lo a la filà novella de la Festa, els Benimerins, que fundada en una època on la Festa es decanta per un major rigor històric, va pendre un nom molt propi per una filà que pren part en una commemoració històrica.

Així doncs, respecte del bàndol cristià trobem els Andaluces (anacrònica i benvolguda filà que es coneix popularment com Contrabandistes, i que rememora els bandolers de principis del segle XIX) o als Asturianos (Filà que agafa el nom dels guerrers que protagonitzaren la Reconquesta i que es coneix popularment com la *Creueta* per la creu d'En Pelayo que els caracteritza)

També trobem els Cides (coneguts pel nom catalanitzat Cids, més proper al dels seus orígens *Del Sit*), l'estimada filà Labradores (Maseros, en el llenguatge popular), la filà Guzmanes (popularment Gusmans) i els Vascos.

Destaca sobremanera la filà Mozàrabes, que reb el nom de la comunitat àrab convertida al cristianisme. Allò que crida l'atenció és el malnom per la qual és coneguda, *els Gats*⁵. L'origen d'aquest nom el descobrim en l'afició que el conserge de la filà (quan aquesta

d'amics que es reunia en la bodega de Pau el Claret i anys després formaria la filà, menjava en l'esmentada bodega una de les seues especialitats: coloms (palominos) guisats.

D'altra banda, el mestre Armand Santacreu dona dues versions menys formals. La primera fa referència a què un dia de Sant Jordi, uns Mudéjares "clients habituals dels estanquets i altres establiments de quatre rombos" van arribar a la Processó "cordant-se els pantalons i rollant-se la faixa", davant l'atònita mirada del Primer Tro que els va dir: "Què palominos sou!"

L'altra versió que dona Santacreu diu que als llavadors públics es va donar la circumstància que les dones d'uns membres de la Filà Mudéjares deien amb malhumor que els hòmens tenien palominos als calçotets. Aquesta escena es va repetir varies vegades fins

Continuant amb les filaes del bàndol moro, en aquest grup hem de destacar també als Berberiscos, encara que per aquest nom sí ha de pertànyer a aquest tall, pel seu nom popular hauria d'estar inclosa dins del grup de filaes que reb el nom de la persona fundadora. Popularment els Berberiscos són coneguts com Bequeteros, en honor a José Vilaplana Serrat, més conegut com Bequetes, principal fundador i promotor de la filà.

Malgrat que antigament aquesta filà sí va respectar el nom del seu fundador, actualment deu la seua denominació oficial a un dels pobles que habiten el Nord d'Àfrica.

Pel que fa a les filaes del bàndol cristià hem de ressaltar que la gran majoria d'elles les hem d'incloure en aquest grup del que ens ocupem ara, açò és, les filaes amb un nom més o menys històric. L'explicació a aquest fenomen en

5. Aquest malnom està tan arrelat que molta gent no sap que el nom oficial de la filà és Mozàrabes.

sitava al carrer de la Puríssima) sentia pels gats, fins el punt que gran quantitat d'aquests animals revoltejaven pel local, esperant que algú es donara les restes del *vermut*. Va passar el temps i la gent deia "anem a la filà dels Gats" i així ha continuat fins els nostres dies.

S'inclou en aquest grup altres filaes com els Almogàvares (arabisme procedent del mot àrab *mugàvir*, que vol dir incursor, bàr-

cap de les divisions anteriors.

Tanmateix, podem establir un sub-grup ben caracteritzat dins del marc general, que és regeix pel color del tratge, concretament del pantaló. Bona mostra d'aquest tipus són els Verds i la Magenta (antigament anomenats Beduinos)

També incloem en aquest grup als Ligeros (abans anomenada Caballeria Liger 7) i a les Tomasi- nes, que reb el nom de la jaqueta

ment, la tercera de les teories afirma que hi havia, en l'època d'invasió islàmica, una cavalleria anomenada Moros del Rei i, per tant, Realista.

De totes aquestes versions i teories, sembla més encertat decantar-se per la primera, doncs en ella predomina el caràcter popular i molt més raonable que les dues altres, ja que és possible que els membres de la filà anaren a jugar a cotos, a fer-se el *vermut* o inclús a fer algun ensaio al domicili d'un tal Miquel Miró, que vivia a la Partida de Realets.

Un cas del tot particular és el de la filà Judios, doncs si bé hem de reconèixer que al temps de la Reconquesta hi havia pobles jueus (mot catalanitzat que no ha arrelat a les nostres festes), la seua pertanyença al bàndol moro ens dóna un d'eixos meravellosos casos d'anacronisme, que reforça més la tesi al voltant de la fantasia i el domini de la vessant popular a la Festa de Moros i Cristians d'Alcoi. A més és ben curiosa la forma en què van adoptar aquest nom. I és que la denominació anterior (Sultanes)⁸ els va semblar als membres de la filà massa ostentosa, i per això van decidir que era més apropiat canviar-se de nom.

Hi ha doncs, tota una sèrie de criteris per establir una tipologia de les filaes segons el seu nom. Aquesta és només una possibilitat, potser massa generalitzada, però és en bona mesura una forma ràpida d'introduir-se en el món del llenguatge de la Festa.

Si tenim en compte que el llenguatge fa una representació de la realitat, què més bonic que veure com la nostra llengua conceptua- litzava aquella realitat que més estimem els alcoians, la realitat que es fa possible gràcies a l'esforç de tot un poble cada més d'Abril.

JUAN ENRIQUE RUIZ DOMÈNECH

bar i que és coneguda popularment com la *Lleganya*, en honor del seu fundador, el tio Lleganya), els Navarros, els montañeses (coneguts pel nom catalanitzat Muntanyesos o pel malnom l'Escata), els Cruzados (també coneguts pel nom catalanitzat ⁶ o per Calces Verdes, en honor al particular color de les seues malles). Finalment, considerem en aquest grup als representants del poble d'Alcoi (Alcodianos) i a la més jove de les filaes cristianes, els Aragoneses (Aragonesos, com se'ls coneix habitualment).

Pel que fa al darrer grup que compona la classificació que proposem, hem de disculpar la falta de criteri específic, doncs gairebé ens guiem per la no pertanyença de les filaes que el componen a

emprada allà pel segle XVIII i que formava part del disseny originari de la filà ⁹

Cal considerar com híbrid entre aquest grup i l'anterior (segons considerem una versió o altra de les que tracten de justificar l'origen del seu nom) a la filà Realistas (coneguda com els Realistes).

La primera de les versions afirma que el seu nom procedeix del lloc on vivia el primer tro, és a dir, com que vivia a la partida de Realets, la filà va canviar el vell nom de Caballeria de Moros, pel de Caballeria Realista, del qual ha derivat el nom actual.

La segona proposa que en l'era d'invasió àrab en la Península, una escorta del rei moro estava situada en la Partida de Realets (actualment un polígon industrial) i final-

6. En aquest cas, la transformació al català es fa prescindint de tota mena de regles, doncs s'anomenen Crusados.

7. Potser existira històricament una Caballeria Liger, i per tant, aquesta filà podria ésser considerada com pertanyent al grup de les filaes que reben el nom per determinat motiu o element referent a l'època medieval.

8. El que podem considerar una sinèdoque, és a dir, considerar la part pel tot.

9. Sense cap mena de dubta més encertada per una filà del bàndol de la mitja lluna.

EL PRIMER TRÓ

El Primer Tró, pieza fundamental e insustituible en la estructura orgánica de la Fiesta. Personaje anónimo en la espectacularidad de los actos, pero todos son conscientes de la importancia y necesidad de esta singular figura, hombre entregado por completo a la gestión de la filà.

No sabemos a ciencia cierta cuándo surge este cargo, ni por qué se le denomina Primer Tró. En lo que se refiere a la utilización del vocablo Primer Tró no nos aparezca como tal, ni en la *Celebre Centuria* (1672) de Vicente Carbonell ¹, cuando explica la Fiesta que se celebra en honor al patrón San Jorge: "En la tarde se hazen algunos arduos de guerra, dividiendo la compañía en dos tropas, componiendo una la de Christianos, y la otra los Moros, que sugetos a liciones de milicia se estan belicosamente arcabuzeando, encaminandose tanto bullicio en honra, y culto de nuestro famoso Patron San Jorge..."(sic). Tampoco encontramos ninguna referencia en la obra anónima *Alcoy a mediados del siglo XVIII. (Según un documento de 1753)* (2), que la describe en unos términos más o menos similares a la anterior, ni en el *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, escrito por Pascual Madoz en 1845.

Sin embargo, en la primera acta y en el primer Reglamento de la Asociación de San Jorge, que conocemos, en 1839, nos señala la existencia del Primer Tró. Así como en los *Apuntes históricos acerca de las fiestas que celebra cada año la ciudad de Alcoy a su Patrón San Jorge* de José Antonio Llobet en 1853, en los que narra su visión de la Fiesta, el día del Alardo nos dice: "...empieza por el guerrero que va delante á la parte derecha y es llamado "primer tro"y

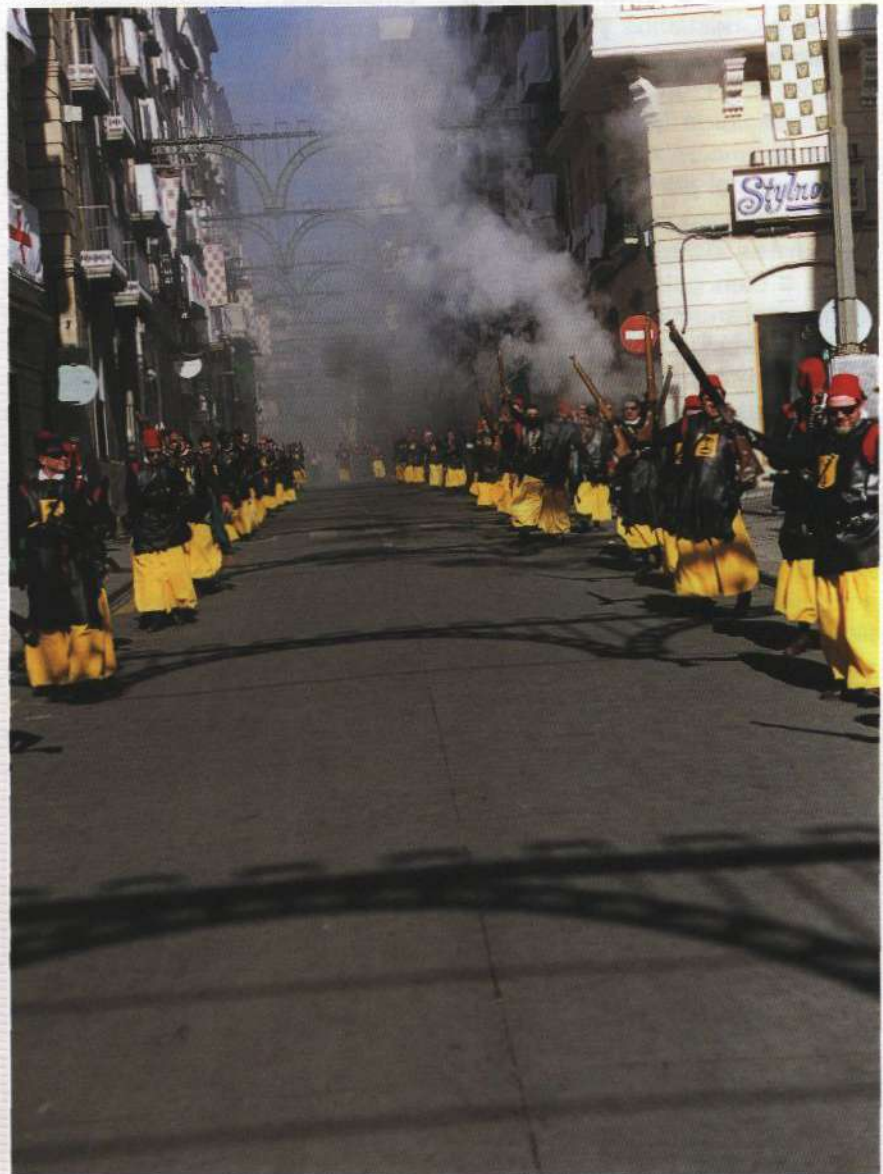
en seguida se suceden los demás de la misma parte, yendo de delante atrás..."(sic) ³. También hace referencia José Martí en la *Guía del forastero en Alcoy* de 1864: "La Comparsa o compañías (filadas) de ambos bandos, se componen de un número indeterminado de individuos, un oficial o un primer arcabuz (primer tró), un segundo cop, y un tercero (darrer tro), dos ó mas sarjentos y una banda de música, ó un clarin ó dulzaina y atabal-tambor."(sic).

De lo anteriormente expuesto, podemos afirmar que la figura del Primer Tró, aunque no explícita-

mente si implícitamente, existía desde el siglo XVII. La documentación más antigua que hemos estudiado, *Celebre Centuria*, nos dice que existían dos tropas, una de cristianos y otra de moros, posiblemente capitaneados por un jefe, que sería el primer en disparar, de ahí el origen del vocablo Primer Tró.

Es curioso que el termino Primer Tró sólo se utilice en el primer Reglamento de la Asociación de San Jorge en 1839 y en el último aprobado de 1965, en el resto de los reglamentos los denominan jefes de la comparsa. Debemos

Foto: Jorge Sorolla García.

1. CARBONELL, V. *Celebre Centuria*, Alicante, 1976.

2. ANÓNIMO, *Alcoy a mediados del siglo XVIII. (Según un documento de 1753)*. Alcoy, 1996.

3. VARIOS, *Nostra festa*, Tomo II. Alcoy, 1982.

tener en cuenta, que al menos durante el siglo XIX hasta 1926, surgen las caballerías que poseen diferentes derechos a las *filaes*, y su jefe no se le llama Primer Tró sino General.

En los diversos Reglamentos o Estatutos que han sido aprobados por la Asociación de San Jorge - 1839 (con diversas ampliaciones), 1863 (desaparecido), 1888, 1900, 1918, 1933, 1935, 1965- va paulatinamente desarrollando las funciones del Primer Tró. Así por ejemplo, en el primer Reglamento sólo hace alusión en dos ocasiones a esta figura. En el artículo 1º, "Todos los años en el primer Domingo y próximo de haberse concluido la novena de nuestro Patrón San Jorge, se celebrará la Junta general para que los Directores rindan sus cuentas, a la que deberán asistir todos los primeros truenos, los 6 empleados de Moros y Christianos y los Alistados en la Concordia...". En el artículo 2º, "Ningún empleado que haya concluido los dos años de hacer la función no tendrá derecho a pedir el primer trueno en su filada ni otra alguna; y si el mismo que antes ocupaba, o donde tenga a bien colocarle la misma filada con anuencia para ello de los Directores".

En lo referente a la composición de las Juntas o Asambleas Generales, desde el Reglamento de 1888 hasta el de 1965, siempre forman parte de ellas con derecho a voz y voto. En todos esta previsto que pueda delegar su representación en otro individuo de la filà, pero con la condición de que en el miembro en el que delegue debe pertenecer al menos dos años a dicha filà. En cambio, en el Estatuto de 1965, puede delegar

en otro miembro de su Junta de filà o incluso acompañarle, pero sólo uno de los dos tendrá voz mientras se debata un mismo asunto. Por el contrario, en el de 1918 y 1935, "las comparsas que sean autorizadas para tomar parte en las Fiestas de Moros y Christianos podrán asistir a las Juntas Generales representadas por su Jefe o Presidente, pero no tendrán voto hasta que haya transcurrido un año a partir de su admisión". En el de 1918 se menciona expresamente la posibilidad de convocar una Junta General Extraordinaria siempre que lo soliciten els Primers Trons. Destaca en el de 1918 y 1933, el artículo hace referencia que para tomar el acuerdo con el fin de celebrarse o no las Fiestas de San Jorge únicamente tomaban parte en la votación "los Jefes de la Comparsa y los Empleados".

En el régimen de las Fiestas de Moros y Christianos el Primer Tró tiene la obligación de pagar las cuotas de los miembros de la filà al Depositario o Secretario en la fecha expresada - distinta en cada Reglamento- durante el mes de abril. Hasta que no efectuara el pago, la filà no podía tomar parte en ningún acto. Al igual que era el encargado de pagar la cuota de los asociados, es decir, la concordia, así como facilitar los datos de los mismos, siendo curioso que en el de 1888 y 1900 también se pedía el estado civil de los mismos y el parentesco si el asociado era femenino.

Asimismo, eran los responsables de presentar la modificación o el nuevo diseño de la filà a la que representaban abonando la cuota especificada, como queda manifiesto en el Estatuto de 1900,

1918, 1933 y 1935. Como notificar si se hacen cargo de la Alferecía y de la Capitanía los años que les toca, que miembro de la filà ostentará este cargo y el pago de la fianza ⁴.

En lo que se refiere a los actos, el orden de los mismos y el papel del Primer Tró no esta reglamentado, tan solo en los Estatutos de 1888, 1900, 1918 y 1933 hablan de los Primers Trons del bando moro: "En la Entrada de Moros y con el fin de que el desfile de las Comparsas de efectúe de un modo regular y ordenado, el Jefe de cada una y el individuo que le sirva de pareja deberá precisamente colocarse durante el acto delante de la banda de gastadores de que, según costumbre, van aquellas precedidas".

Se supone que el responsable en los actos es el Primer Tró, pero sólo aparece reflejado en el Estatuto de 1965, en el cual es en el único que especifica sus atribuciones como la de velar por el mayor esplendor de la Fiesta de Moros y Christianos y los fines de la Asociación, o fomentar y mantener el espíritu de la filà como núcleo festero.

El Primer Tró tiene la obligación de poner en conocimiento de la Junta Directiva del domicilio de la filà. Así como en caso de disolución de la filà le hará entrega a la Directiva de la Asociación de San Jorge, mediante recibo el diseño, el reglamento y las propiedades si existiesen.

La poesía de Antonio Candela ⁵ resume el sentir, el esfuerzo y el espíritu del cargo del Primer Tró:

CARMINA NÁCHER PÉREZ.

llaman Primer Tró. Suena al oído
como aviso de un juego de artificio
que te impresiona. ¡ Qué genio, qué estampido!
¡ Qué hombre tan terrible!... Mal juicio
de quien le juzga así por su ruido;
porque en silencio lleva tal cilicio
de constancia y trabajo, no sabido,
de modelo es de celo y sacrificio.
Siendo disciplinado, disciplina.
Por amor a San Jorge y a la Fiesta-
origina a su filà. Y en este empeño,
aunque nadie quizás se lo imagina,
mientras duren los actos de la gesta,
come, ni bebe, ni concilia el sueño”.

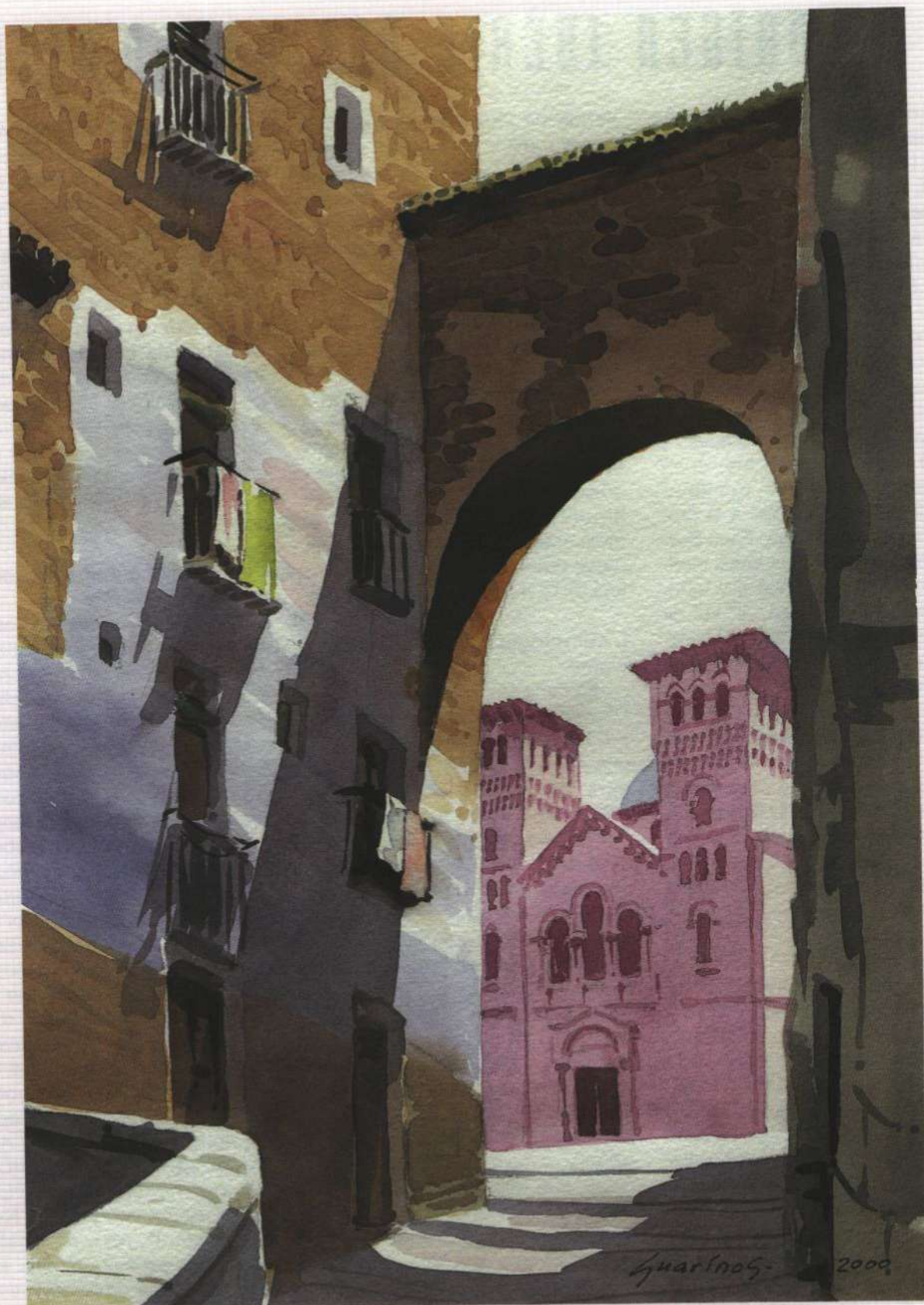
Foto: Francisco Javier Terol Climent.

- 110 L'ORIGEN IBÈRIC DEL NOM D'ALCOI:
¿"CAMP DEL POBLE"?
Juan A. Sempere Martínez.
- 113 EL DUCADO DE ALBA.
José de la Encarnación Navarro.
- 116 EL MISTERIO DEL 606.
Rafael Martínez Jordá.
- 118 EL SUMARI JUDICIAL NÚMERO 22/1936.
Àngel Beneito Lloris.
- 122 ALCOI I ELS REPOBLADORS DE'N JAUME
I.
Enric S. Rivelles.
- 125 LOS ACUÑA, UNA DINASTÍA DE COMPO-
SITORES LEVANTINOS DEL SIGLO XVIII
VINCULADOS CON LA VILLA DE ALCOY
Miguel Àngel Picó Pascual.
- 126 ELLCOLLENSIS.
Manuel Seco de Herrera Cigales.
- 128 ALCOI DURANT L'INTERREGNE: 1410-12.
Ricard Bañó i Armiñana.
- 130 UNA NUEVA TALLA DE JOSÉ ESTEVE
BONET EN LA PARROQUIA DE SAN
MAURO Y SAN FRANCISCO DE ALCOI.
Enrique López Catalá.
- 133 EL REVESTIMIENTO ESTILÍSTICO HISTO-
RICISTA DE LA FÁBRICA DE PISOS CON
MOTOR DE VAPOR: EL NEORRENACI-
MIENTO DE LA FÁBRICA DE PAÑOS DE
LOS SRES. JULIÁN HERMANOS
Joel García Pérez.

Il·lustració : Guarinos.

ALCOY, SU IMAGEN Y SU HISTORIA

ORIGEN IBÈRIC DEL NOM D'ALCOI:

L'origen del nom d'Alcoi ha estat discutit en aquesta revista i en altres llocs on més d'un erudit, alcoià o foraster, s'ha ocupat del tema. Per a articles en la nostra revista de festes vegeu: Francisco de P. Momblanch (1971:85), Adrián Miró (1984:81) i Josep Tormo (1989:168). Quant a l'opinió de Rogelio Sanchis, Cronista Oficial d'Alcoi, la trobem en un poema en referències als àrabs: "Estos dieron nuevos hombres/ a tus tierras y a tus aguas,/ y el que hasta entonces fue "coll"/ el nombre de "Alcoll" tomaba." (1993:24). Contràriament a la proposta romanicoaràbiga, Faus Cardona havia llançat la hipòtesi ibericobasca sobre Alcoi <al-goi "altura poderosa". En basc "al" vol dir "poder, potència" i "goi" "altura" (citada per Miró, *ibídem*). Coincidisc amb Faus Cardona quant al probable iberisme del nom d'Alcoi, però he arribat a altres conclusions respecte al significat del nom. A continuació, presentaré una versió resumida de la comunicació que vaig llegir sobre el tem al *IV Col·loqui d'Onomàstica Valenciana* en octubre de 1995 a Ontinyent.

El llatínisme

El nom d'Alcoi el trobem ja en el Repartiment de València. En 1249 apareix com ara: "Fortunio Garçes de Çitina scutifero: domos in Barcheta alcheria de Alcoy" (Bofarull y Mascaró 1847-1856:352) i "in Cota et Uxol alcheriis de Alcoy" (*ibídem* p. 477). En una donació del 1251 signada pel notari públic d'Alcoi Petrus Mironis, o siga Pere Miró, trobem *Biscoy*, *Alcoy* i la llatinització *valle d'Alcotoho*, que podria referir-se a la vall d'Alcoi (Torres Fontes 1969:13). També es coneixia llatinitzat com *Alcodio*.

La hipòtesi del pas ll > i

Moreu-Rey va acceptar sense crítica fonètica que *Alcoi* es derivava de *el coll* (1982:37). Però en paraules de Coromines referint-se a COLLIS: "Qui no veu que una LL

llatina de cap manera no podia donar *i* enlloc del domini català? És -y/- (-CL-, -LI-) el que es redueix a *i* en alguns parlars de l'extrem NE. del Principat i a les Illes. Però ni això s'ha donat mai en el País Valencià" (1994:102). Així és que trobem problemes d'evolució fonètica si volem acceptar la proposta esmentada. Per què es diria *Alcoi* i no *Alcoll* o millor encara *El Coll* si no hi ha pèrdua de la "ll" a Alcoi? Llavors es diria també el **Coi de Rates* i no el *Coll de Rates* com diuen els alcoians. Consegüentment no té sentit atribuir la hipotètica iodització de ll > i al mossàrab. Doncs no queda més remei que rebutjar l'etimologia llatina de COLLU per al nom d'Alcoi.

L'etimologia aràbiga: l'historicisme

En l'any 1826 Miñano en el seu *Diccionario Geográfico de España y Portugal* ja li assignava a Alcoi una etimologia àrab: "El nomb. de esta V. es de orig. arab." (1826:108). Riera i Sans en el seu *Diccionario geográfico*, etc, també es decanta per l'etimologia aràbiga, dient que "recibió Alcoy su nombre de los árabes, que quisieron conmemorar con él otro pueblo del mismo nombre en el reino de Túnez (1885:333)." A principi de segle passat, l'enciclopèdia *Espasa-Calpe* especificava que van ser els cartaginesos els que van fundar Alcoi i l'anomenaren *El-Coll* o *El-Coill*, com a d'altres pobles a la costa africana. Fins i tot ens donava la data de la fundació: 236 abans de Crist! (1907-1930:328). Encara en el 1956, el *Diccionario Geográfico de España* ens informava que "el intento de crear una ciudad no llegó a consolidarse hasta la dominación musulmana, debiendo ser éstos quienes dieron nombre a la ciudad, en recuerdo de *Alcoyll*, pob. de Tunicia." (1956:569). La font de l'atribució aràbiga, en la que també va creure Rafael Coloma (1975:34-39), ens arriba a través de la *Crònica* de Bernat Desclot del segle XIII, sobre el comença-

ment de la revolta de les Vespres Sicilianes: "Diu lo comte que quant lo noble rey d'Aragó ajustava ses host al port de Tortosa per anar a Alcoyl, e d'Alcoyl a Constantina... esdevenç-se que en la ciutat de Palerm... (Sampson ed. 1980:60). De sobte es podria pensar en *Alcoyl* com a Alcoi i en *Constantina* com a Cocentaina. Però vet ací que a la costa de l'Alger hi ha un *Collo* i a l'interior, molt a prop, trobem *Constantina*. O siga que té mes sentit que el Rei anara a l'Àfrica; primer a *Alcoyll* i després terra endins a *Constantina*.

L'etimologia aràbiga: el comparatisme

Quant a la hipòtesi de l'arabisme des de bases lingüístiques, *Alquai* "el fort" ens forneix una etimologia que "sona" possible. I Coromines l'accepta sense cap reserva, malgrat uns quants jocs malabars fonètics. Coromines veu el procés -auí> -oui> oi com un desenvolupament normal degut a la influència de la velar aràbiga q (Coromines 1994:102). Però, què fem amb l'accentuació? Com Ana Labarta va comentar al Col·loqui d'Ontinyent hom ha de considerar la qüestió de la -í tònica final de l'àrab. Resultaria estrany un desplaçament de l'accent des d'eixa posició cap arrere. A més queden sense explicar els murcians *Coy*, *Ascoy*, *Carrascoy* i *CampoCoy*, que semblen estar estretament relacionats amb el nostre *Alcoi*. Com expliquem *CampoCoy*? "Camp fort"? o *Carrascoy*? "fortificació de carrasques"? No té massa sentit. Això no obstant, Coromines esmenta alguns topònims murcians amb -oy, sempre afavorint la tesi aràbiga, però: "Coy poblat al N. de Lorca (García Soriano) que deu ser un altre cas del mateix adjectiu que ha donat Alcoi, si bé allí sense l'article al." (1994:102).

L'iberisme

Tenint en compte la proximitat de romanalles arqueològiques ibè-

"CAMP DEL POBLE?"

riques per tot arreu la població i els seus voltants, te molt sentit si considerem el nom d'Alcoi com a ibèric.

Sembla que tant els que proposen una etimologia llatina com una aràbiga estan d'acord amb la segmentació morfològica: *Al-coi*. Ja en 1925 Vicedo Sanfelipe, en la seua *Guia de Alcoi*, p. 66 es decantava per l'iberisme: "Consideramos la palabra *Alcoi*, de origen ibero; desde luego que las voces *coi* y *noi*, sí son voces iberas determinativas de tribus, como puede probarse por testimonios históricos" (citad per Coloma 1975:34).

Sabem que l'ibèric *-ugi>* va donar *-oi*. Per exemple la població bastitana de *Tugia* es coneix a Jaén com a *Toya* en l'actualitat. Això ens donaria una forma primitiva per a la segona síl·laba d'Alcoi: *CUGI> *Coi. Quant a la primera síl·laba, *Al-*, sabem que *Iri* i la seua variant *Ili* amb el sentit de ciutat o població, com hui en basc, s'escampava des del sud de França amb el compost *berri* ("nou"- "nova" en basc), cf. *Iriberrí*. Així tindríem **Elcoi*, de la forma hipotètica **ILICUGI*, amb síncope de la vocal pretònica. I ací es podria suposar el filtre àrab que tornaria el que es va poder percebre com a article definit romànic, o siga mossàrab, en l'article definit àrab: *el> al*. Igualment, *Iliberrí* "poble nou" ens portaria primer **Elberri* i a través del sedàs àrab *Alberri*. Però potser no fa falta postular eixa adequació fonètica aràbiga. El llatí *ILICINA*, amb el mateix entorn fonètic inicial donà el català *alzina*, i podríem suposar un desenvolupament normal d'*ILI* a *al-* en el cas d'*Alcoi* i d'*Alberri*.

Cap a una interpretació del nom

Però, què vol dir *Alcoi*? Crec que podem endevinar la significació del *Carrascoy* murcià fins a cert punt. Una de les poques paraules que ens ha deixat el substrat preromànic, probablement ibèric, és *carrasca*. És clar que *Carrascoy* és una paraula

composta amb el significat de *carrasca* en ella. Es pot pensar que *carrasca* es combinaria amb *bosc*, *serra*, *mntanya* i poc més. Una significació possible seria *pla* o *camp*, i en aquest cas *Coy* podria voler dir *camp*. Per exemple *Carrascoy* = *"Camp [del] Carrascar". Topònims com *Pla (de) la Carrasca*, partida del terme de Confrides a la Marina d'Alacant, *Pla del Carrascar*, partida de Vilar de Canes (Alt Maestrat) i *Pla del*

Carrascar, partida del terme de Vilamarxant (Camp de Llíria), serien reflexos del *Carrascoy* murcià. Així, doncs, hem d'indagar si *Coy* vol dir "camp", sabent ja el sentit aproximat de *Carrasc*. I vet ací que tenim a Múrcia un *Campo-Coy* que ens recorda casos reduplicatius com *Vall d'Aran*, literalment "vall de la vall" (en combinació de romaç-basc), *Puente de Alcántara* "pont del pont" (en combinació de romaç-àrab), i al

País Basc el topònim *Altovizcar* "l'alt alt", o siga *alto* i *bizkarr(a)* "puig", "alt", com en l'antroponòmic *Vizcarra*. Podem suposar doncs una repetició en *CampoCoy*, traduïnt l'antic concepte abans de perdre's la significació original ibèrica, com va esdevenir als altres llocs que he citat amb els idiomes esmentats: **CampCamp*. Quant a *Alcoi*, la combinació d'ILI "població" i **CUGI* "*camp" el situa com a "*Camp de la població", en relació possiblement als poblats ibèrics elevats que voltaven Alcoi, com el del *Castellar*, la *Serreta* i d'altres.

A nivell morfològic hem proposat una sufixació on el darrer morfema modifica el precedent com en **Illiberri* > Alberri "*Nova Població", "Poble Nou", **Illicugi* > Alcoi "Camp [del] Poble", **Carrascugi* > Carrascoy "*Camp [del] Carrascar". Tot açò ens duu al que es diu en anglès *an educated guess*, o siga a una interpretació plausible, considerant unes dades harmòniques amb la fonètica històrica i amb el poc que sabem dels semantemes prerromànics. Això no obstant, aquesta síntesi pot servir com a toc d'atenció a l'acceptació sense crítica de les eti-

mologies llatina i aràbiga i al mateix temps pot guiar nous intents per profunditzar en la toponomàstica d'origen ibèric.

JUAN A. SEMPERE MARTÍNEZ

BIBLIOGRAFIA

- BOFARULL Y MASCARÓ, P., ed. *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona, 1847.
- COLOMA PAYÁ, Rafael. "Historiografía alcoyana. (En torno al nombre y origen de Alcoi)". *l ciclo de historia alcoyana*. Alcoi: Seminario de Estudios Alcoyanos, 1975. 27-39.
- COROMINES, Joan. *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial, 1994.
- MIRÓ, Adrián. "Nociones de toponimia alcoyana". *Revista de la Fiesta de Moros y Cristianos de Alcoi*, abril 1984. 80-81.
- MOMBLANCH, Francisco de P. "Huellas del Islam en el valle del Serpis". *Revista de la Fiesta de Moros y Cristianos de Alcoi*, abril 1971. 83-85.

MOREU-REY, Enric. *Els nostres noms de lloc*. Mallorca: Editorial Moll, 1982.

SAMPSON, Rodney, ed. *Early Romance Texts. An Anthology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.

SANCHIS, Rogelio. "Canto a mi Alcoi chiquito". *Ciudad de Alcoi. Extra Sant Jordi*. N° 4, 545, 11 d'abril 1993.

SEMPERE, J. A. "L'iberisme del nom d'Alcoi". En actes del IV *Col·loqui d'Onomàstica Valenciana*. Vol. LXX-LXXI. Ontinyent. Setembre-desembre 1997:1067-1076.

TORMO COLOMINA, Josep. "Materials per a l'estudi del parlar d'Alcoi (IV)". *Revista de la Fiesta de Moros y Cristianos de Alcoi*, abril 1989:166-168.

TORRES FONTES, Juan. *Colección de documentos para la historia del Reino de Murcia. Documentos del Siglo XIII*. Vol. II. Murcia: Academia Alfonso X el Sabio, 1969.

EL DUCADO DE ALBA

Desde que en el siglo XIX accede al título un noble con ascendientes extranjeros, los más contemporáneos duques de Alba ostentan apellidos y asocian otro rango ducal que para Alcoy son de infausto recuerdo.

Cualquier episodio pretérito tiene su embrión y su arranque; así es que para una mejor correlación histórica procuraré exponer hechos y circunstancias que fundamentan el preámbulo inculpatario del encabezamiento. Como no pretendo reseñar una completa cronología del linaje que en su devenir nobiliario ha emparentado con quienes por su blasón simbolizan tan penosa remembranza, solamente consignaré aquellos duques y duquesas de Alba que en función de su protagonismo y eventos complementarios están registrados en los anales del ayer.

Sin enfatizar biografías pormenorizo que en 1.469 se crea el ducado de Alba de Tormes y se nombra I duque a D. García Álvarez de Toledo. Un preeminente y carismático título de nobleza que unce la dignidad de grande de España para los de su estirpe.

Con independencia de otras ponderaciones, cabe encomiar a la casa de Alba el haber protegido al poeta, músico y dramaturgo salmantino Juan de la Encina (1.469-1.529), famoso en razón a sus "Égloga de Cristino y Febea" y "Égloga de Plácida y Victoriano"; pero primordialmente por su traducción de las Églogas de Virgilio.

D. Fadrique Álvarez de Toledo Enríquez es el II duque de Alba. Como jefe militar ocupó Navarra en 1.512 y defendió la plaza fuerte de Salsas, en el Rosellón, contra las tropas del mariscal D'Rieux en el infructuoso intento de penetración de los franceses en tierras españolas, ordenado por Luis XII para resarcirse de las derrotas que en Italia le infligía el Gran Capitán. También adquirió notoriedad al encabezar con el duque del Infantado y el conde de Ureña, el triunvirato de aristócratas poderosos que se manifestaron en contra de la férrea gobernabilidad del cardenal

Cisneros durante su regencia,

El III duque de Alba fue D. Fernando Álvarez de Toledo y Pimentel (1.508-1.582). Su historial lo define como huracán y áspero, inflexible y poco clemente con el enemigo, cuya excepcional trayectoria castrense lo encumbró a la celebridad. Como general fue un estratega muy sagaz, pero huérfano de sutilezas y disimulos resultó poco hábil como diplomático. La magra imagen y puntiaguda barba que se aprecian en los cuadros y grabados de la época denotan puro nervio y recia personalidad, confiriéndole reputación de fiero hidalgo por representar en la corte la tendencia más enérgica y agresiva en política internacional. Y siendo virrey de Nápoles no dudó en invadir los Estados Pontificios contra el papa Paulo IV (Pietro Caraffa en el mundo), en defensa de los intereses de España. Un ejemplo del ímpetu y gallardía del duque fue la inflamada amenaza que, según dice el historiador D. José Tomás Cabot, dirigió al pontífice en los siguientes términos:

"Vuestra Santidad ha sido instituido como pastor y no como lobo que devora los rebaños de Cristo. El emperador y el rey, los más leales defensores del papado, han debido soportar las más graves injurias de vuestra parte (...). Y ahora que la Santa Sede ha llegado a amenazar con deponer al rey de España de su trono (...), juro en nombre del rey, mi amo, y por la sangre que corre por mis venas, que Roma temblará bajo el peso de mi brazo". Y coherentemente, en 1.557 se enfrentó duramente a los franceses que se disponían a invadir el Milanesado para ayudar a Paulo IV, impidiéndoles conquistar Nápoles.

Debido a la poca eficaz administración que como gobernadora

de los Países Bajos ejercía Dña. Margarita de Parma (la hija natural que Carlos I tuvo con Juana Van der Gheyst), en 1.567 pasó a Flandes el III duque de Alba para sustituirla en el cargo, prometiendo someter a los protestantes a sangre y fuego si fuese necesario. Lo consiguió creando de inmediato el Tribunal de los Tumultos, que condenó a muerte a los condes Lamoral d'Egmont y Montmorency de Horn por negarse a reclutar tropas entre los flamencos para luchar contra los hugonotes. Ambos fueron decapitados públicamente en la plaza Mayor de Bruselas un día del mes de junio de 1.568; a pesar de que el conde d'Egmont había gozado de la estima personal de Felipe II, hasta el extremo de representar al rey en su casamiento por poderes con María Tudor celebrado en Londres el 5 de enero de 1.554.

Pero no acabaron en aquella gobernación las acciones bélicas de D. Fernando Álvarez de Toledo y Pimentel. Ya viejo y situado en sus posesiones de Uceda recibe el encargo de Felipe II para que en 1.580 penetre en Portugal al mando del ejército para defender por la fuerza de las armas los derechos hereditarios al trono vacante que consideraba tener el monarca. Y así lo hace lenta pero triunfalmente hasta ocupar Lisboa y Oporto, situando al rey en el solio lusitano hasta su dejación en 1.584.

El autor hispanista norteamericano William Hickling Prescott escribió que a hombres del temple y bazaría del III duque de Alba D. Fernando Álvarez de Toledo; de D. Gonzalo Fernández de Córdoba el Gran Capitán; y de D. Juan de Austria (el hijo natural de Carlos I con Bárbara Blomberg), debe España su dominación en tierras foráneas.

Es tan copioso el nomenclátor del Ducado de Alba que obliga a extenderse en su narración. Sin embargo, la exigua representación de algunos duques respecto a otros me autoriza a pasar por alto a varios de ellos y enlazar con los demás que de alguna manera inciden o dan sentido al exordio que nos motiva. Si mis notas no están equivocadas, desde su creación hasta nuestros días han sido dieciocho (15 hombres y 3 mujeres) los nobles en los que ha recaído el derecho y la aureola del ducado. Cada cual ha desempeñado el puesto según la propia capacitación y estilo, pues el carácter y la inteligencia no siempre se transmiten. La trivialidad es una índole congénita a la persona y no extraña que se pase desapercibido precisamente a causa de la peyorativa condición hereditaria.

Personalmente considero que las dignidades se deberían adjudicar a quienes acrediten suficientes merecimientos por su talento y sabia proyección humana; nunca por el privilegio de la consanguínea sucesión. Existen nefastos ejemplos atribuibles a la transferibilidad de regias prerrogativas que por la ley de legítima descendencia se concedieron a personas que jamás fueron acreedoras a ellas. La honra y los honores deben ganarse por uno mismo y habrían de ser absolutamente inalienables, pues, con todos los respetos, la pertenencia a la nobleza no es necesariamente una credencial de ilustración y saber hacer; ya que la prudencia y el ingenio no son atributos exclusivos de su prole. Por lo demás, está claro que todos tenemos la sangre roja; lo de azul no pasa de ser una invención para discriminar socialmente. Porque a nivel humano y ante Dios todos somos iguales.

Reanudo la enumeración de la casta con Dña. María Teresa Cayetana Álvarez de Toledo de Silva Bazán y Sarmiento, XIII duquesa de Alba, cuya historiografía la identifica como la modelo de Goya en sus cuadros "La maja vestida" y "La maja desnuda". Acerca de si lo fué o nó, existen opuestas versiones pero D. José Camón Aznar -en mi opinión el

mas minucioso y competente biógrafo de Goya y su obra- lo cree indudable. Entre otras razones porque el genial aragonés era el pintor de la Casa de Alba; porque el vestido y chapines concuerdan con los de la duquesa; porque los almohadones y paños del lecho son de una riqueza y suntuosidad impropias del estudio de un pintor; y especialmente porque, excluida la cabeza -que fue ajena y ensamblada al cuerpo- la redondez, estatura y senos estrábicos sincronizan físicamente con otras efigies pictóricas de Mª Teresa Cayetana. Comparten el mismo criterio Viardot, Baudelaire y Ezquerro del Bayo, aunque todos sugieren la hipótesis de que primero pintó "La maja vestida" de su viva imagen, y después "La maja desnuda" de memoria.

La silueta espiritual de esta duquesa denota un talante saleroso y altruista. Se casó a los 13 años con D. José Álvarez de Tole-

do y Gonzaga, XV duque de Medina Sidonia y marqués de Villafranca. Ya viuda, se le imputan amores con D. Antonio Cornet, a la sazón ministro de la Guerra; y con Manuel Godoy, que respecto al favorito le acarreó un odio encarnizado por parte de la reina María Luisa de Parma, esposa de Carlos IV.

Aquella musa que inspiró a D. Francisco de Goya y Lucientes para plasmar el arte primoroso de su pincel en exquisitos lienzos, murió el 23 de julio de 1.802 a los 40 años de edad, sin descendencia. Esta circunstancia propició que se designara XIV duque de Alba a D. Carlos Manuel Fitz James Stuart y Silva, por ser nieto del III duque de Berwick y de Dña. Mª Teresa de Silva y Toledo, hermana del XII duque de Alba. Ello motiva que ya no señoree su primacía el secular apellido Álvarez de Toledo, siendo sustituido por Fitz James que con la alcurnia

"Fragmento de un lienzo de la batalla de Almansa que reproduce a Berwick, Palacio de Benicarló (Valencia)."

Berwick de igual estrato aportan por línea directa o colateral los distintivos aciagos que son clave en este temario y que gravitan lacerantemente sobre nuestro pueblo. Quizás aparente ser algo rebuscado el agravio, pero la connotación causa-efecto es evidente y muy auténtica e incuestionable.

Su raíz nace con James Fitz James, duque de Berwick (1.670-1.734). Militar francés nacido en Moulins (Allier), hijo natural de Jacobo II, el despótico primer rey de la Gran Bretaña e Irlanda. Pues bien, ese duque de Berwick fue el vencedor en la tristemente célebre batalla de Almansa el día 25 de abril de 1.707. Como premio, Felipe V le otorgó el ducado de Liria-y-Jérica; y a los valencianos nos privó de nuestros Fueros, como castigo. Seguidamente tropas borbónicas al mando del caballero D'Asfeld arrasaron e incendiaron Játiva, cambiando su nombre por el de San Felipe. (Para demostrar a Felipe V el desafecto de los setabenses pende boca abajo su retrato en el Museo Municipal de la ciudad).

Y a continuación invadió toda la zona para atacar Alcoy, Denia y Alicante, pero como explica D. Rogelio Sanchis Lloréns en "ALCOY, tu pueblo", por la tenaz defensa de los alcoyanos tuvo que retirarse el arrogante D'Asfeld para pedir refuerzos. Vino en su ayuda la brigada del duque de Berwick, ante cuyo implacable asedio se rindió la población el día 9 de enero de 1.708, sufriendo brutales vejaciones que culminaron con la ejecución del jefe de voluntarios Francesc Perera. El rigor de la represión y la sangre que derramaron aquellos ciudadanos están amargamente vinculados al título Berwick y el apelativo Fitz James.

Lo escrito no es un alegato contra nadie; es la simple descripción de unos hechos. Pero dicho sea sin ningún resquemor a su persona, es así como coyunturalmente se apellida la actual XVIII duquesa de Alba Dña. Cayetana Fitz James Stuart de Silva y Gurtubay, que el día 12 de octubre de 1.947 contrajo matrimonio en Sevilla con D. Luis Martínez de

Irujo en ceremonia oficiada por el entonces arzobispo de Valencia D. Marcelino Olaechea y Loizaga.

Nobiliariamente es tan prolífica la Casa de Alba, que el próximo duque concentrará en sí mismo mas abolengo heráldico que ninguna otra rama de la nobleza española. Con las debidas reservas, porque en esto de los nombres y las titulaciones no siempre coinciden los genealogistas, este podría ser un denso y fiable inventario:

XIX duque de Alba, XII duque de Berwick, XVII duque de Huéscar, XII duque de Liria-y-Jérica, XI duque de Montoro, IV duque de Arjona, XIV conde-duque de Olivares, XXIV marqués de Coria, XVI marqués de la Algaba, XXI marqués de Ardales, XVII marqués de Villanueva del Río, XVII marqués del Carpio, XX marqués de Sarriá, XII marqués de Osera, XIII marqués de Tarazona, XVI marqués de Villanueva del Fresno, XVII marqués de San Leonardo, XXI marqués de la Mota, XIII marqués de Eliche, XXI marqués de Barcarrota, XX marqués de Moya, XXI conde de Osorno, XXV conde de Siruela, XX conde de Lerin, XXI conde de Miranda del Castañar, XVIII conde de los Gelves, XV conde de Casarrubios del Monte, XXIII conde de Lemos, XIX conde de Andrade, XV conde de Fuentes de Valdepero, XXI conde de San Esteban de Gormaz, XVI conde de Ayala, XI conde de Santa Cruz de la Sierra y de Villalba, XVIII conde de Monterrey, XVII conde de Galve, XI conde de Fuentidueña, XIV conde de Baños, XI vizconde de la Calzada, condestable de Navarra, diecisiete veces grande de España, caballero del Toisón de Oro, Caballero de Calatrava y maestrante de Sevilla.

Por la normativa del registro civil, para los actuales herederos debe ser prioritario el apellido paterno Martínez de Irujo, relegando a segundo plano al exótico Fitz James que, con su conexo nomen Berwick, son germen de ingrata memoria para Alcoy.-

JOSÉ DE LA ENCARNACIÓN NAVARRO

BIBLIOGRAFÍA

ESPAÑA UN ENIGMA HISTÓRICO, de D. Claudio Sanchez Albornoz
HIDALGUÍA, del Marqués de Siete Iglesias
LA GUERRA DE SUCESION EN EL REINO DE VALENCIA, del catedrático D. Enrique Giménez López

EL MISTERIO DEL 606

Hospital Civil Municipal de Oliver. Primera inyección del 606. 31 de Diciembre de 1910.

Del mismo modo que en otros muchos sucesos de mi adolescencia, no puedo precisar con exactitud la fecha exacta en la que, enredando por las estanterías de la biblioteca familiar, a la búsqueda de lecturas con las que ahuyentar el tedio de algunas vacaciones escolares, descubrí un volumen con la encuadernación un tanto desvencijada que atrajo mi atención de inmediato. El libro en cuestión era la *Guía de Alcoy* de Remigio Vicedo Sanfelipe, editada en el año 1925 y, con la lógica curiosidad de los años jóvenes, me entretuve en la revisión de las ilustraciones y, acaso, en la lectura puntual de algún párrafo.

Ciertamente, la curiosidad se vio recompensada por el regocijo provocado al reconocer, en unas estampas añejas, las calles del viejo Alcoy con sus antiguas denominaciones, al observar a personajes de la vida local absolutamente desconocidos para mí, e incluso al comprobar que algunos proyectos que allí se apuntaban ya se habían hecho realidad,

como el puente de Sto. Tomás/San Jorge o el edificio de lo que en su día fue el Banco de España, actualmente Casa de la Cultura.

Una fotografía de la página 142 llamó particularmente mi atención por varias razones. En primer lugar, el pie que acompañaba la instantánea indicaba textualmente: "*Hospital Civil Municipal de Oliver. Primera inyección del 606. 31 de Diciembre de 1910*". ¿Qué podía ser ese "606" que tanto interés parecía suscitar? Porque, indudablemente, la actitud solemne de parte de los presentes no dejaba lugar a dudas: Se trataba de un hecho de especial relevancia clínica. Incluso lejos de restar interés al evento que se estaba produciendo, el afán con el que otros personajes posaban para ser inmortalizados gráficamente venía a reforzar esa primera impresión.

Por otra parte, al seguir hojeando la *Guía*, descubría otra fotografía en la página 236, obtenida, sin duda, el mismo día y con los

mismos protagonistas. Así pues, la dichosa inyección debió considerarse lo suficientemente importante como para reclamar la presencia de un fotógrafo que dejase constancia del suceso en imágenes, al menos las dos instantáneas que recoge el libro.

Como curiosidad añadiré que en esta segunda fotografía la nota al pie lleva la errónea anotación: "*Una operación quirúrgica en el Hospital*". Debo apresurarme a precisar que lo de erróneo lo apunto basándome en el hecho de que en plena era de la antisepsia (época en la que cronológicamente se sitúa la fotografía) ningún cirujano hubiera consentido la presencia de nadie en el anfiteatro quirúrgico sin estar debidamente equipado con bata, guantes, mascarilla, etc.

De esta manera tan fortuita tuve conocimiento de un hecho que, por los visos, debió resultar notable, aunque en mi profunda ignorancia su relevancia constituyese un absoluto misterio que me intrigaba al punto de hacerme

detener en la foto de marras cuantas veces hojeaba la obra de Vicedo, sin tener la menor idea de cómo resolverlo.

Pasó el tiempo y, cursando ya la carrera de Medicina, en alguna clase de Microbiología o de Farmacología algún profesor nos habló, aunque de pasada, del *Salvarsan*, comentándonos que este fármaco se obtuvo como resultado de la investigación metódica y concienzuda del médico alemán Paul Ehrlich en torno a diversos compuestos a base de arsénico y constituyó el primer remedio eficaz en el tratamiento de la sífilis. El *Salvarsan* fue, precisamente, el que hacía el número 606 de los compuestos experimentados.

¡Al fin había llegado a la resolución del arcano!: Aquel misterioso 606 que tanto me había intrigado era el *Salvarsan*. Una vez identificado el fármaco sólo era cuestión de tener un poco de tiempo disponible para buscar en la biblioteca de la Facultad de Medicina datos sobre su aplicación y así poder determinar por qué se había resaltado su primera aplicación en la *Guía de Alcoy*.

Gracias a esta investigación, no sólo comprendí la importancia del suceso en la historia de la medicina alcoyana, sino que, además, pude entender el motivo de la presencia de tanta gente en el evento, e incluso del hecho de que la persona que administra la inyección estuviese subido a una silla con algo que parece ser un rudimentario gotero en las manos.

En efecto, la administración del *Salvarsan* era un proceso laborioso que exigía la preparación extemporánea de la solución a administrar, dado que se estropeaba con prontitud. Además, el carácter extraordinariamente irritante del compuesto exigía una generosa dilución, de manera que el conocimiento de sus peculiaridades galénicas me permitió entender lo que podríamos llamar la "escenografía" de su administración.

Cuando ya ha pasado más de un cuarto de siglo desde aquel descubrimiento estudiantil, los avatares de mi labor profesional me han llevado a recordar el "mis-

terio del 606" y a completar su historia. En efecto, impartiendo un curso de Tercer Ciclo sobre los avances en la terapéutica antiinfecciosa, tuve que hacer, a modo de introducción en el tema, una retrospectiva y, lógicamente, tuve que revisar notas de historia referentes al *Salvarsan*.

Como consecuencia de esta última revisión, el asombro y la admiración pasaron a sustituir la intriga de mis años juveniles, por los motivos que expondré brevemente.

Ehrlich y su colaborador Sahachiro Hata presentaron sus conclusiones en el Congreso de Medicina Interna de Wiesbaden de 1910, con las importantes repercusiones a nivel mundial que eran de esperar, teniendo en cuenta que la sífilis era, hasta ese momento, una enfermedad infecciosa incurable que, lenta pero inexorablemente, avanzaba en fases clínicamente definidas, produciendo un deterioro irreversible de los afectados y, finalmente, la muerte.

En España, por una R.O. de 7 julio de 1910 se comisionó al médico Sixto Martín Miguel para realizar estudios en Alemania y Austria sobre el nuevo tratamiento de la sífilis, pero todo parece indicar que el verdadero introductor del *Salvarsan* en nuestro país fue Bandelac de Pariente, médico de la embajada española en París. El 23 de Septiembre de 1910, en el hospital militar de Carabanchel, fueron tratados los primeros enfermos con este nuevo fármaco, presentándose los resultados en octubre de ese mismo año ante la Sociedad Española de Dermatología y Sifilografía.

Si volvemos al pie de foto de la *Guía*: "Primera inyección del 606. 31 de diciembre de 1910", vemos que tres meses después del primer ensayo en España, en el Hospital Civil de Alcoy, y de la mano unos beneméritos pioneros, se ponía en marcha la utilización de lo más innovador en la terapéutica de una enfermedad singularizada, además, por sus connotaciones sociales, en unos años en que ni la rapidez de las comunicaciones ni la disponibilidad de medios

eran, en modo alguno, los de hoy.

Lo que a título personal constituyó, durante años, "el misterio del 606", resultó ser, en realidad, una actuación de vanguardia en la lucha contra la enfermedad, de la que todos los alcoyanos en general, y los profesionales de salud en particular, debemos sentirnos orgullosos.

RAFAEL MARTÍNEZ JORDÁ

Dpto. de Farmacología
y Terapéutica
U. del País Vasco
Lejona (Vizcaya)

EL SUMARI JUDICIAL NÚMERO 22/1936

La Sessió municipal del dia 13 de març de l'any 1936 havia transcorregut sense incidents ni controvèrsies entre els diferents grups polítics que composaven el govern municipal. En ella els regidors havien pres una sèrie d'acords relacionats amb l'administració de la ciutat i havien aprovat per unanimitat la moció presentada pel representant del grup d'Esquerra Radical Socialista, Vicente Juan Gisbert Botella; proposta que, als dies, anava a provocar un dels episodis luctuosos de la història recent de la ciutat: el saqueig de les esglésies de Sant Agustí i Sant Francesc i, de retruc, l'assalt als locals del periòdic conservador *La Gaceta de Levante*.¹

La moció de Gisbert

L'argumentació que havia exposat Gisbert en el saló de Plens era, diguem-li, coherent amb la legislació vigent i amb l'informe que havien elaborat els serveis jurídics municipals, els quals "tuvieron que reconocer"² que els edificis on s'ubicaven les esglésies de Sant Agustí i de Sant Francesc eren de propietat municipal. Per la qual cosa el regidor proposava que "dentro de quince días sean desalojadas dichas Yglesias y entregadas sus llaves a la Alcaldía Popular",³ i aconsellava que es remetera eixa documentació al Governador civil de la província i al ministre de Justícia, a l'espera de qualsevol resolució que poguera esdevenir per via legal si l'Església creia atropellats els seus drets i recorria als tribunals de Justícia.

Dit i fet. L'Ajuntament, que tenia la intenció de dotar la ciutat d'una sèrie de serveis, entre ells un mercat i un institut, mirava amb bons ulls la possibilitat de recuperar eixos terrenys i va decidir passar a l'acció. Al poc feia arribar un ofici als rectors d'ambdues esglésies on els reclamava les claus dels immobles, que foren puntualment lliurades⁴ pels respectius capellans el dia trenta-un tot i que "sin perjuicio de los derechos que tenga la Iglesia"⁵ sobre les respectives propietats que acabava de transferir.

Els fets

A l'endemà, dia u d'abril, l'expectació per a presenciar la confiscació dels temples era extraordinària i després de dinar va anar combregant-se una multitud de veïns davant les seues portalades.

A les cinc de la vesprada el funcionari municipal -era gosser-, Vicente Moltó Gutiérrez, procedia a enganxar al mur de Sant Agustí uns cartells explicatius de la requisita que l'Ajuntament anava a efectuar; mentre la "Comisión de incautación municipal" obria les portes del temple, al temps que un munt de gent accedia a les dependències i trencava, amb malvolença, vidres, bancs i objectes d'ornamentació i de culte.

Veient l'aldarull que s'havia organitzat, i per a evitar que es reproduïren els actes vandàlics a l'església de Sant Maure i Sant Francesc, la Comissió decideix deixar tancat aquest temple tot i que encomana que es col·loquen els precintes amb l'avís de la requisita. Però quan Vicente Moltó procedeix a efectuar l'encàrrec el rodegen uns quants homes, li aga-

Antiga parròquia de Sant Francesc i dependències municipals annexes.

1. Crida l'atenció que la premsa local quasi no replegue aquest malaurat succés. Solament l'esmenten Orientación Social (núm. 168, 4 d'abril) i La Voz del Pueblo (núm. 1.301, extra d'abril) per a censurar els fets, però no relaten els esdeveniments ni avaluen les destrosses efectuades ni ofereixen altra informació d'un succés que degué ésser àmpliament comentat en la ciutat i, em consta, recordat fins ara.

2. Arxiu Municipal d'Alcoi, A.M.A. Libro de Actas Municipales, 1936. Sessió ordinària, 13 de març de 1936.

3. *Ibidem*.

4. No sabem si el lliurament de les claus aniria acompanyat, com era prudent i aconsellable, d'uns inventaris fets pels respectius rectors de les parròquies amb els bens existents a l'interior dels edificis; o aquests cregueren que no feia falta elaborar-los; o no pogueren presentar-los si havien pactat prèviament amb alguna força política amb representació municipal l'evacuació clandestina del patrimoni, com afirmava, segurament amb raó, Orientación Social (núm. 168): "La Casa del Pueblo (...) la noche anterior convenia con las derechas que sacaran todos los santos, todas las cosas de valor, y, desde la una a las cuatro de la mañana, servidores de las derechas llevaron a las Hermanitas de los Pobres y Salesianos cuanto pudieron". De fet, el sumari no inclou cap denúncia per robatori de calzes ni d'altres objectes d'or i de plata emprats en la litúrgia, ni la desaparició de joies (cadenaes, medalles, arracades, adrossos, etc.) que normalment s'utilitzen en l'ornamentació d'imatges.

118 5. Arxiu Històric Provincial, A.H.P. Sumario, AG-33/6. Declaración de José Arnauda i Vicente Mira.

fen l'escala que portava i pugen per ella a una finestra que donava a la casa del rector, la forcen de dues empentes i penetren a l'interior de l'edifici des d'on obrin les portes del temple. Al moment, un riu de gent s'escampa per l'església, per la sagristia, pel cor, pel campanar, per l'arxiu, per la casa abadia... i trenquen cristalls, portes, bancs, armaris, imatges, quadres..., cremen papers i documents i s'inicien alguns incendis.

Al temps, quan l'autoritat aconseguí desallotjar al personal i sufocar les flames que s'havien produït, alguns dels més exaltats encara marxen als locals de *La Gaceta de Levante*, situats al carrer Venerable Ridaura núm.11, on accedeixen per la força al taller i trenquen part de la maquinària d'imprimir.

Els desperfectes

A Sant Agustí, el personal havia aconseguit tombar una de les quatre columnes de marbre que franquejaven l'altar major, així com el passamans que el cercava, dos canelobres que hi havia al ninxol central i altres quatre dels costats. Les capelles laterals també patiren desperfectes, puix es trencaren els objectes de vidre i de fusta i alguna de les columnes també mostrava deterioraments. La sagristia tenia l'armari, les taules, els bancs, els llums i els cresols trencats. Mentre, als locals que hi havia a la part alta de l'edifici que servien d'escola restaven esbargits per terra alguns quadres antics, els bancs i les cadires. En total 8.339 pessetes de danys.⁶

En Sant Francesc la fúria de la gent havia trencat quantitat de bancs, alguns confessionaris i la majoria dels vidres de les llànties i dels cresols. Arrancaren els esca-

Uns dels quatre atlants que restaren esqueixats.

lons d'accés a l'altar major, esqueixaren el llenç que l'emmarcava i deterioraren algunes imatges. Als tabernacles laterals trencaren les seues vitrines així com els llums i els objectes de fusta; a més, destrossaren l'altar que hi havia al baptisteri i arrancaren la pica baptismal, que pesava uns quants quintars. Dintre, a la sagristia i pel corredor lateral, destrossaren armaris, calaixos, espills, portes, taules, bancs, ornaments sagrats i fracturaren diverses escultures de grandària natural que representaven atlants negres, dues imatges d'escaiola i tres cabets de serafí. L'estança del rector, situada a la part alta de l'edifici, tenia les portes, les finestres i els armaris trencats. L'arxiu parroquial tenia llibres, papers i altres objectes esbargits per terra i algunes escultures deteriorades o arrancades de la paret. Dalt, al cor, alguns dels retaules estaven danyats i l'orgue tenia uns quants tubs arrancats i doblats; i en algu-

nes d'aquestes dependències es notava l'empremta del foc. El rellotge de la torre tenia la maquinària inutilitzada i l'esfera que donava a l'exterior trencada - les seues sagetes marcaven les cinc i dotze minuts-. En total 23.942 pessetes en desperfectes, més altres 4.000 pessetes que costava reparar el rellotge i l'orgue.⁷

A *La Gaceta de Levante*⁸ trencaren la farola amb el nom del periòdic que presidia l'entrada i violentaren la porta. A l'interior de les dependències destrossaren les cadires, el paper, el teclat d'una màquina, les matrius d'altres dues màquines de compondre els seus motors, el quadre distribuïdor de la força, els cilindres i els engranatges de la màquina d'imprimir i set "comodines" amb els calaixos i els tipus d'impremta escampats per l'interior del local i pel carrer. En total, el perjudici que va patir l'editorial l'avaluaren els experts en 29.000 pessetes⁹, la xifra més elevada de totes.

La intervenció judicial i les perquisicions de la policia

La intervenció del jutge d'Instrucció, Antonio Villegas Gallifa, fou quasi immediata -ho tenia fàcil, les dependències judicials fitaven paret per paret amb els murs de l'església de Sant Maure. Només produir-se els fets obria el sumari número 22 "*Incendio ocurrido sobre las cinco de la tarde de hoy...*", i ordenava que en apagar-se el foc es fera una inspecció ocular de les destrosses, que s'avaluaren els desperfectes produïts i que la policia i la guàrdia civil procediren a la recerca i captura dels seus autors.

Les forces de seguretat actuaren amb diligència i al poc, a les

6. El dia 10 d'abril els arquitectes José María Mestre Asencio i Luis Matarredona Terol signaven la taxació dels danys que s'havien produït en cadascuna de les esglésies.

7. El rellotger Àngel Cremades i el pianista Salvador Martínez avaluaren en 2.000 pessetes cadascú les respectives reparacions.

8. El periòdic era propietat d'"Editorial Levante, S.A." essent el President del Consell d'Administració, Enrique Albors Vicens.

9. Els perits que avaluaren els desperfectes foren els enginyers industrials Alfonso Cort Botí i Juan Durá Llopis.

FAÇANA PARROQUIA SANT MAURES. Projecte d'arreglament i estilització de la parròquia de Sant Francesc elaborat l'any 1924 per l'arquitecte Joaquín Araçil.

deu de la nit, la guàrdia civil ja havia detingut cinc presumptes autors i els agents del Cos d'Inspecció i Vigilància José Pastor Gual i José Jiménez Urdampillo

els interrogaven; se'ls acusava de l'incendi de Sant Francesc i dels desperfectes haguts en Sant Agustí, tot i que els implicats, com veurem, solament reconegueren

haver realitzat algunes destrosses en la primera església.

Tres dels detinguts eren companys que ocasionalment treballaven junts en un mas de Cocentaina propietat d'un alcoià i s'havien ajuntat per a veure la confiscació.

El primer d'ells era Andrés S. A.,¹⁰ un obrer de vila, casat, de vint-i-cinc anys i natural d'Onil que vivia al carrer Fermín Galán número 108. Aquest explicava gràficament com *"un grupo que se encontraba en sus inmediaciones aprovechando la ocasión en que un empleado tenía unos prescintos (sic), le arrebataron la escalera y por allí subieron a los ventanales de la puerta de la vivienda del Sr. Cura intentando abrirlos pero como no lo podían conseguir, el dicente subió y de una patada derribó el ventanal, por el cual penetró en el interior del edificio seguido de otros varios junto con los cuales franquearon la puerta a la multitud que impetuosamente penetró también en el templo"*¹¹; i reconeixia que havia trencat objectes i imatges de culte, però negava haver fet foc a l'interior de l'edifici.

El segon era Francisco V. M., un llaurador de vint anys natural de Cocentaina que -segons deia- havia vingut a Alcoi per emprovar-se un vestit que estava fent-li el sastre i s'havia trobat amb els altres dos companys. Admetia que ell també s'havia colat pel finestral a l'interior de l'església on va trencar alguns objectes, però no va fer foc.

El tercer company li deien Bautista G. P. Era un llaurador de vint-i-sis anys, casat i natural de Benilloba que vivia al carrer Alcassarres. Aquest va penetrar per la porta principal i *"sin darse cuenta de lo que hacía rompió también cosas, extrañándose él mismo de haberlo hecho, pues no se imaginaba capaz de hacerlo"*.¹²

10. Algun dels encausats encara és viu i ha volgut que respecte la seua intimitat.

11. A.H.P. Sumario, AG-33/6: Comparecencia.

12. Ibídem. Declaración de Bautista G. P.

El quart implicat era José A. B. (a) "chato", un enllustrador de calçat de vint-i-nou anys natural de Múrcia que vivia al carrer la Puríssima. Sembla que era una persona sense massa escrúpols i l'únic que tenia antecedents penals, donat que estava reclamat judicialment per faltes a la moral i per robatori. A l'interrogatori reconeixia que havia penetrat a l'església i s'havia aplicat en trencar objectes i algunes imatges de culte.

A l'últim li deien Francisco C. S.; era un xaval de tant sols quinze anys d'edat i xurrer d'ofici que segons explicava càndidament a l'interrogatori "se limitó a hacer lo que hacía una inmensa multitud que entró en la Iglesia, rompiendo sillas y bancos".¹³

Restava clar, la policia no podia empresonar tota la gent que havia participat en els actes vandàlics d'eix dia i s'havia limitat a identificar i a detenir els primers que s'havien significat davant la multitud: els que havien accedit pel finestral a l'interior de Sant Maure i uns quants dels qui havien comes destrosses. Res més.

La instrucció de la causa

A l'endemà, els detinguts ingressaven a la presó del partit judicial, excepte Francisco C. S. que com era menor de edat va passar immediatament a la jurisdicció del Tribunal Tutelar de Menors d'Alacant.

En un principi els implicats es declararen culpables dels desperfectes que havien realitzat però negaren haver promogut cap desordre en la via pública ni formar part de cap conspiració ni haver fet cap dany en Sant Agustí ni a les dependències del periòdic. Però, acusats d'incendi i de danys, el jutge els imposà una

multa de 50.000 pessetes per a cobrir la responsabilitat civil que havien contret tot i que tots quatre eren insolvents i no se'ls va poder embargar cap tipus de propietat.

Al poc, i segons m'assegurava un dels encausats, el "Socorro rojo" els proporcionava l'inestimable ajut d'un advocat que va preparar força bé la seua defensa puix el dia quinze eixien del calabós i aconseguien la presó atenuada al seu domicili "del que no podían salir más que para cumplir con las obligaciones propias de sus ocupaciones habituales",¹⁴ que era com dir que restaven al carrer.

Durant el judici oral, realitzat setmanes més tard a Alacant, el fiscal els va acusar de danys a la propietat i de sedició, i va demanar una pena d'un any, vuit mesos i vint-i-un dies de reclusió menor, a més d'una multa de 27.492 pessetes -l'equivalent al valor dels desperfectes que s'havien produït en Sant Maure- repartida en quatre parts. Pel contrari la defensa requeria l'absolució dels processats al·legant que no existien autors responsables dels fets. I així era. Un a un, i tal com els havia aconsellat l'advocat, cadascun dels encausats va testificar que "entró voluntariamente en compañía de mucha gente en la Iglesia de San Francisco, pero que él no tocó nada absolutamente (...) i que si otra cosa declaró fue porque no se había visto nunca en estos casos y no sabía lo que decía",¹⁵ i per a corroborar-ho cinc testimonis presencials declararen que no els havien vist trencar res durant l'aldarull.

Al poc, el dia vint-i-cinc, es resolía la causa: 500 pessetes de multa o trenta dies de presó per a cadascú dels encausats tot i que ens consta que ningú d'ells va

amollar un cèntim ni va entrar en presó. Si hi hagué un complot o interessos abjectes promoguts pels partits radicals de dreta o d'esquerra -a un i a altres els convenia manipular aquest tipus de desordres-, el procés no ho esclareix; a l'igual que de les peces amb valor cultural i patrimonial que s'havia perdut¹⁶ tampoc se'n va dir res.

Per últim, assenyalar que solament va cobrar la indemnització l'"Editorial Levante", que tenia contractada una pòlissa contra "Motín" en la Companyia Minerva de Madrid; l'església de Sant Agustí no estava assegurada i l'assegurança de Sant Maure, concertada en una companyia local, no cobria eixa contingència.

ÀNGEL BENEITO LLORIS

13. *Ibidem*. Declaración de Francisco C. S.

14. *Ibidem*. Auto. Alicante, 15 de abril de 1936.

15. *Ibidem*. Acta de Juicio Oral. 18 de mayo, 1936

16. Malauradament, l'inventari no determina el possible valor artístic de les peces més singulars que es van deteriorar durant l'aldarull.

ALCOI I ELS REPOBLADORS DE'N JAUME I

Les fonts originals d'investigació referents a la conquesta i croada del Regne de València per Jaume I, cada vegada hi són més a l'abast de tots, per contínues i acurades publicacions. I així hom s'entesta i passa de lector curiós a historiador afeccionat o, si més no, a investigador dels investigadors.

El nostre benivolgut Al-azraq, que fou l'únic cabdill àrab que li plantà cara al Conqueridor, signà amb el seu fill Alfons el Pacte anomenat del Pouet, en Alcalà de la Jovada, exactament el 15 d'abril de 1245, segons Burns ("Moros, cristians i jueus...". Pg. 364). Al-azraq amb aquesta avinentesa, féu de la necessitat, virtut. No va tenir més remei que avenir-se a les condicions imposades, però, en el fons, allò que ell buscava era guanyar temps i aglutinar, al sí d'una idea llibertadora, les adhesions del major nombre possible de sarraïns. I per la tardor del 1247, Al-azraq encapçalà la primera revolta contra en Jaume, i al 1248 aquesta prengué vol. El rei s'enfurí i deia que Al-azraq era l'únic musulmà que no li havia complit la paraula, i aleshores decidí amb l'alabança de l'església foragitar tots els sarraïns. El clergat valencià i català el 15 de març de 1249, amb el consell del Papa, va atorgar part de les seues rendes al Rei, per indemnitzar el seu tresor reial de la possible pèrdua que la expulsió de mà d'obra camperola sarraïna poguera representar¹. Els senyors feudals no estaven d'acord amb aquest bandejament, però el rei escrigué en la seua Crònica que "en la pròxima festa de l'Epifania" de l'any 1248, "i a l'església de Santa Maria, després d'exposar els danys i les injúries que ens han fet (els sarraïns), direm públicament, davant de tots, que jo vull repoblar de cristians la terra. I, quan els homes del regne

nostre i de les altres terres sabran i oiran que nós tenim aquest bon propòsit de servir Déu, amb la gent que hi vendrà no ens caldrà fer cridar host ni cavalcada, que més en tindrem, de la nostra gent i d'altra, que si fèiem cridar host ni cavalcada." (Cap.365). En Jaume recolza més aquesta idea i diu als rics-homes "encara que la renda serà menor, perquè no us pujarà tant amb cristians com amb sarraïns,(...) la segona raó, que és molt forta, és que, si per ventura (...) s'arribassen a posar d'acord els sarraïns (...) i es revoltassen (...) tants castells ens prendrien (...) que tothom que ho oís s'admiraria del gran dany que prendria la cristiandat" (Cap. 366). El rei acomplí les seues paraules. "I enviarem als sarraïns cartes i missatges en aràbic dient-los que els assignàvem dia perquè al cap d'un mes es disposassen a eixir de la nostra terra, amb tota la seua roba" (Cap.367). I els musulmans camí de Villena "ocupaven unes cinc lloguies, des de la davantera fins la rereguarda (...) I Don Frederic, germà del rei de Castella, era a Villena (...) i cobrava per cada cap de sarraï, home o dona, un besant; i el total pujà, segons ens digueren, a cent mil besants" (Cap.369). Historiadors de solvència com Burns rebaixen el nombre de foragitats a 50.000.

Arran d'aquest fet, quasi restà deserta Cocentaina, Alcoi, Xàtiva, Ontinyent, Albaida, Alacant, i altres pobles².

El rei en Jaume seguint la seua idea, començà la tasca de repoblació de cristians. De tota manera encara van romandre molts de sarraïns, bé perquè demanaren clemència, bé perquè no s'afegiren a la revolta i també per la pressió dels terratinents.

I el Llibre del Repartiment, tant abans de la revolta d'Al-azraq com després, esdevingué en

"repartiment del botí i de les recompenses per a aquells que participaren en la host reial durant la guerra. Això vol dir que en molts casos, els beneficiaris de les donacions no s'assentaren efectivament al nou regne"³, i a més, es van vendre moltes propietats heretades en els primers anys sense enregistraments reials. Després en Jaume I posà remei a aquesta situació, obligant, bé a residir al lloc on hom era regraciat, o bé a mantenir la propietat durant cinc o deu anys³.

No sabem si les alqueries d'Alcoi van quedar TOTALMENT buides, arran la primera revolta andalusina del 1247-48. Sembla que no del tot. Ricard Bañó diu que fins a les acaballes del segle XIII romanien moros a Uxola i Benisaidó, a més de a Xirillent, i encara a Barxell quedaren els últims que abandonaren la terra alcoiana a mitjans del segle XV⁴. Hem dit alqueries sense fer esment de sarraïns a la vila d'Alcoi, perquè al Llibre del Repartiment sols hi ha donacions de terra i cases a Cota i Huixol, Teulada, Turch, Benhadal, Barcheta i no hi ha cap d'heretament de cases i terres a Alcoi com espai, vila, o lloc urbà. De tota manera s'ha de dir que al Llibre de la Cort de Justícia hi ha dos registres que fan esment d'un raval a Alcoi⁵, però no deu tenir massa importància quan no consta al Llibre del Repartiment i per tant la vila alcoiana fou fundada veritablement pel rei, com veurem. Els repobladors heretats de les alqueries als anys 1248 i 1249, en ple avalot d'Al-azraq, foren P. Abat i nou companys, P. Gebeli i P. Res, amb deu persones, Bertomeu Botet sol, Domènec Navarro i set més, Domènec Eximen, Domingo de Casteylo, Andreu de Perpinyà, Peretone, Domingo de Taltevil, Açnar, Fortun Pèrç de Falces i Fortun Garcés de Citina⁶. En total

1. TOURTOULON "DON JAIME I" PAG.227 TOMO II
2. L. FULLANA "HISTORIA DE LA VILLA Y CONDADO DE COCENTAINA" PAG.49
3. ENRIC GUINOT "ELS FUNDADORS DEL REGNE DE VALENCIA" ED.1999 PAG 87-88 TOM I
4. RICARD BAÑÓ PG.FIESTAS M Y C.1996 PG 110
5, 7. IDEM "ESBORRANY DE LA CORT DEL JUSTÍCIA D'ALCOI DELS ANYS 1263-1265". RGS.307 I 386

39 individus, reben terra i 31 cases a les esmentades alqueries. Aquests no hi vingueren, foren uns de tants que engrossiren la llista del absents i no són documentats al Llibre de la Cort de justícia d'Alcoi dels anys 1263-65'. Tant sols va romandre Fortuny Garcés de Cetina "a la zona però no com habitador d'Alcoi, sinó com alcaid del castell d'Ibi i procurador del propietari de Barxell, aragonés com ell, don Ruy Sánchez de Ayvar"⁸.

Tanmateix els altres heretats que no prengueren possessió en les alqueries d'Alcoi, van rebre bens a altres llocs del regne: Pere Abat, que en tenia d'assignats a Uxola i Cota, el 7 de novembre de 1249 és documentat com posseïdor de tres peonades de vinya en la vinya d'Azarcha, sarraïna, d'Alzira, a raó de deu sous per jovada⁹; i a més té a València les cases de Mahomat Almurci⁹; Domènec Navarro, a qui el rei li atorgava en Turch també casa i terres, en el Llibre de Cort de justícia de Cocentaina¹⁰ consta com veí de "val de seta". Per altra banda és propietari de cases a València; Eixmén Domènec, heretat en Benehedal (Beniata), absent, aragonès de Terol, que entrà a València en la mainada del rei, juntament amb vuit cents companys, va rebre jovades de terra prop del riu Guadalaviar (Túria) i solar per a edificar a València, cases d'Hamet Anbaua que vengué, i a més el 14 d'agost del 1249 fou regratat amb cases a Gandia i tres jovades a l'alqueria de Beniaton¹¹.

Dels altres caps de repartiment no tenim documentació que els vinculen al regne de València, molt possiblement tornarien als seus llocs d'origen. Els companys d'armes de tots ells no sabem on van habitar.

El dia clau per a l'existència d'Alcoi com vila cristiana, per manament d'en Jaume, és la data de la carta de poblament. El rei va canviar al llarg dels anys, el sistema de vida de les terres conquis-

tades, des de les alqueries sarraïnes a viles emmurallades cristianes. Escollí fonamentalment els llocs mes avinents, i Alcoi, per la seua situació estratègica i per la defensa natural que li oferien els talús fets pels dos rius que la abraçaven, va formar part dels

més cridaners de tota la regió meridional del regne de València, per la rapidesa amb que van restar reduïts a un nombre insignificant i ja des dels primers moments¹².

I Alcoi d'aleshores, d'ésser un conglomerat d'alqueries, va pas-

vint-i-cinc, poc més o menys, nuclis urbans que ell va poblar o repoblar. L'historiador J. Torrò ens diu que "l'impacte de la fundació de la vila d'Alcoi sobre la població andalusina preexistent fou un dels

sar en el temps a destacar com vila capdavantera.

Dissortadament la Carta Poble es va perdre, no fou una excepció. En el seu fonamentat llibre "Formació d'un espai feudal"¹³,

6, 9, 11, 15 "LLIBRE DEL REPARTIMENT" ED. D'ANTONI FERRANDO RGS 2926 ETC

8, 12, 13, 16. JOSEP TORRO "LA FORMACIÓ D'UN ESPAI FEUDAL" PAG 63 i etc

10. JOAN J. PONSODA "EL CATALA I L'ARAGONÉS...SEGONS EL LLIBRE DE CORT DE JUSTÍCIA DE COCENTAINA (1269-1295)" Ed. 1996

J. Torró esmenta a l'historiador Diago, que en definitiva es qui va veure aquesta carta a l'arxiu d'Alcoi i qui dona alguna llum sobre la fundació, quan diu que el canceller reial n'Eximén Pérez d'Arenós va promulgar a Xàtiva la carta de poblament d'Alcoi, sis dies després de la de Bocairent, és a dir, el dia 17 de març de 1255(56). En aquest document s'encomana a Joan Garcés, alcaid, a Bernat Çaval, a Bernat Colom i a Guillem d'Ortoneda, a que entre ells i d'altres, fins al nombre que els paregués oportú, repartiren cases i heretats, i afirma Diago que el rei estant l'any següent a Biar a vint-i-nou de desembre va confirmar el repartiment fet pels anomenats abans i que per cinc cents sous que rebré dels futurs alcoians no ficaria moros en tot el terme.

Els nous repartidors Bernat Colom i Guillem d'Ortoneda estan força documentats al llibre de la Cort de Justícia d'Alcoi, i Guillen i el seu fill Huguet van prendre part en la desfeta de la Canal, on foren presoners dels sarraïns d'Al-azraq a l'abril de 1276¹⁴.

Bernat Çaval sembla que no va habitar a Alcoi, puix és documentat a Cocentaina on té uns quants registres al Llibre de Cort d'aquesta vila, i també viu el seu fill Nom de Déu. L'altre fundador Joan Garcés va ser alcoià puix consta dotze vegades al Llibre de la Cort de Justícia d'Alcoi.

Bernat Colom ans de venir a fer-se càrrec del poblament d'Alcoi, ja era prop d'aquí, doncs amb quatre heretats més, el rei li concedí a Guadalest IIII jovades de terra i I de vinya, a més d'altra jovada de regadiu en altres alqueries de la mateixa Guadalest, el vuit d'agost de 1248 (Llibre del REPARTIMENT Ed. M D Cabanes. 1979. (01023).Tom II).

En la carta pobla d'Alcoi, perduda, tenim quatre repartidors i no sabem quants repobladors vingueren i quines cases i heretats s'havien de donar. I aquí és on hom pot dissenyar o insinuar una

hipòtesi sense més valor que una pura especulació. De bestreta hem i han dit que basant-se en el Llibre del Repartiment, en allò que ara és Alcoi no hi havien cases i si n'hi havia alguna aïllada no meresqué ser repartida pel rei. L'historiador Diago fa esment de cases. És evident que aquestes deurien ser les que s'havien de construir. ¿O tal volta es referia a les de les alqueries? Com Alcoi no fou l'única vila de nova fundació, hem de suposar que els repoblaments de Vila reial i Castelló i també Gandia, per no allargar-se més, serien molt versemblants al cas fundacional nostre.

Pense que, mentre els colons cristians alçaven al nou Alcoi les cases en els solars repartits pels quatre caps de repoblament, havien de viure aquí, al terme. ¿On si no en les alqueries que són a un tret de pedra del nou districte urbà? En aquestes tenim documentades 31 cases ja anomenades al Llibre del Repartiment¹⁵.

Seguint els passos de l'historiador Josep Torró, ens assabenta que per als anys 1263-1264 i basant-se en el Llibre de la Cort d'Alcoi trau en net que n'hi han 120 famílies, equivalents poc més o menys a altres tants focs, i multiplicats aquests pel coeficient 3'5 dona un nombre aproximat de 400 veïns sense comprometre's seriosament¹⁶.

Alcoi en 1262 tenia una peita o impost reial sobre els bens immobles de 500 sous i aquesta peita era de 300 sous a l'any 1259¹⁷.

Si fem una operació proporcional, ens donaria que en l'any 59 per raó de l'impost reial correspondria tenir uns 240 habitants que farien als volts de 68 famílies. Per això sembla raonable pensar que a l'inici del poblament en 1256, hi vindrien tants colons com pogueren ocupar les 31 cases i algunes més de les alqueries, com a Turch que en el Repartiment no consta el nombre de cases. Podríem aplegar a unes 40 que a raó de 3'5 persones per foc farien el

nombre d'uns 140 o, a tot estirar, uns 150 colons. Per recolzar aquesta quantitat hem de dir que en la carta de repoblament de Bocairent i Agres, emesa una setmana abans de la d'Alcoi, consten sis repartidors i 320 pobladors que reben tres jovades cadascú i eren establerts en les cases que els assignaven. Són poc més o menys el doble de pobladors que els nous alcoians que suposem¹⁸ i també fou el doble que entre Bocairent i Agres van pagar de peita a l'any 1259¹⁹, doncs mentre aquestes dos viles ensems feien DC sous, Alcoi feia CCC sous, admetin que també els alcoians reberen tres jovades per individu. Els 150 aproximats colons inicials començarien a construir cases i, en tres anys, contant en més repobladors que hi vindrien, assolirien el nombre llarg de 68 cases equivalents als esmentats 240 veïns per al 1259, que seguirien sent la meitat dels veïns de les viles de Bocairent i Agres juntes, per raó de les peites. Després en els anys 1263-64 estarien bastides les 120 cases per als 400 veïns. Tot es prou discutible, però en les dates que tenim de fonts originals impreses, no deixa de ser interessant fer aquesta barreja una mica arriscada. Inútil? Al menys per a mi no.

ENRIC S. RIVELLES

14. A.C.A. PERG. N° 2289 DE JAUME I DEL 23 DE JULIOL DE 1276; I REG. 46 FOL 20 DE 13 D'OCTUBRE DE 1279.
17, 19. A.C.A. REG 8 FOL 44 V° D'11 DE JULIOL DE 1259 I A.C.A. REG 8 FOL.61 V° 62 DE 22 D'OCTUBRE DE 1262
18. ENRIC GUINOT "CARTES DE POBLAMENT MEDIEVALS VALENCIANES" ED. 1991 PAG. 270.

LOS ACUÑA UNA DINASTÍA DE COMPOSITORES LEVANTINOS DEL SIGLO XVIII VINCULADOS CON LA VILLA DE ALCOY

En el siglo XVIII la composición de partituras musicales, especialmente villancicos, con las que se pretendía solemnizar las funciones eclesiásticas de ciertas festividades religiosas representativas de pequeños núcleos de población tales como la inauguración de una iglesia, la celebración de las fiestas patronales, la toma de hábito de una religiosa, etc....se convirtió en una costumbre fuertemente arraigada entre los maestros de capilla de los centros más importantes de producción y consumo musical.

El villancico en nuestro país fue durante esta época una de las manifestaciones culturales más arraigadas entre la sociedad, un auténtico acontecimiento social que gozó de gran popularidad entre el pueblo. Tenían tanto éxito y estaban tan arraigados que se convirtieron en el género más característico e importante de la música religiosa en lengua romance de la época. Dada la brevedad que se me impone en esta comunicación, remito al lector interesado en este tema al capítulo quinto de mi tesis doctoral acerca del P. Antonio Eximeno donde analizo detenidamente esta cuestión.

A pesar de que muchos de estos municipios contaban con una pequeña capilla de música que solía sufragar el cabildo municipal, ante una celebración extraordinaria acostumbraban contratar la realización de unos villancicos no al maestro de capilla del lugar sino a otro de mayor prestigio. Estas composiciones en la mayor parte de los casos eran compuestas en arreglo al tamaño y características de la capilla para la que se escribían. No obstante la contratación de músicos era un hecho inevitable con tal de que la festividad adquiriese más relevancia y esplendor.

La enorme ocupación de los maestros de capilla en sus quehaceres cotidianos hacía que en algunas ocasiones éstos reutilizaran material que habían empleado para algunas composiciones suyas del mismo estilo, como sucede en uno de los villancicos que comento en esta aportación.

El compositor que inaugura este importante linaje de músicos es Fernando Acuña Faxardo (Elche, ca.1690 - Játiva,1754), organista de la capilla musical de la Colegiata de Játiva desde 1735 hasta 1748, fecha en la que accede al cargo de arpista y organista de la capilla musical de la Colegiata de San Nicolás de Alicante, y finalmente maestro de capilla de la Catedral de Albarracín (Teruel) a partir de 1752. Su vinculación en este caso no fue con la villa de Alcoy sino con la de Cocentaina, un municipio vecino para el que escribió dos villancicos destinados a la festividad de la Virgen del Milagro: Villancico, a 6, con violines y trompas a Nuestra Señora del Milagro, y Villancico, a 6, con violines y clarín a Nuestra Señora. El primero está escrito para dos coros –el primero integrado por tiple y tenor, y el segundo por tiple, alto, tenor y bajo-, y acompañamiento. En el folio veintitrés se inserta una hermosa "Aria con clarín sigue a la del Milagro". El segundo está escrito para la misma formación: dos coros y acompañamiento, con la diferencia de que el primer coro está integrado en vez de tenor por un alto. La partitura que se ha conservado solamente contiene música hasta el folio 29. Esta misma composición fue empleada por su autor para la elaboración de otro villancico destinado a San Onofre Penitente, con acompañamiento de violines.

El hermano de Fernando, Juan Acuña Faxardo (Elche, finales del siglo XVII o principios del siglo XVIII-?) fue beneficiado de las parroquias de Santo Tomás de Valencia en 1749 y de Santa Catalina. Con posterioridad ocupó el cargo de maestro de capilla de los Santos Juanes entre 1750 y 1757, y después de la parroquia de San Martín, entre 1758 y 1772. De entre su variada obra en la que encontramos diversas piezas de géneros distintos, incluida una zarzuela que se conserva en el rico archivo de mi padre, destacan sobre todo los villancicos compuestos para diversos lugares de la región valenciana (Bétera, Alcoy, etc...). Para esta villa escribió un Villancico,

a 8, con violines, oboes y trompas, en la traslación del Santísimo Sacramento al nuevo templo de la villa de Alcoy. Día 25 de Septiembre. Año de 1768, para dos coros constituidos por tiple, alto, tenor y bajo, y acompañamiento cifrado.

También debe ser suyo otro Villancico, a 5, con violines y trompas, para la fiesta de la Villa de Alcoy, a pesar de que sólo figure en el mismo su apellido. La formación del mismo es en este caso más reducida que la anterior: dos coros, el primero integrado exclusivamente por un tiple, y el segundo por la formación habitual, tiple, alto, tenor y bajo.

El sobrino de estos compositores, Joaquín Acuña Escarche (Játiva, 1744 - Valencia, 1809) fue violón de la Catedral de Orihuela en 1766 y desde 1768 beneficiado organista de la iglesia parroquial de Alcoy, según nos desvelan las actas del Archivo Diocesano de Valencia (Sección 1, Fondo 1, 28/2). En 1770 solicitó el subdiaconado a lo que los sacerdotes de la parroquia alcoyana se opusieron debido a su enorme genio, su carácter poco humilde y a que era propenso a hablar demasiado con las mujeres. No obstante, a pesar de ello obtuvo ese mismo año incluso el diaconado. De Alcoy pasó a ser organista titular de la parroquia de Canals y desde 1787 capellán segundo del Real Colegio Corpus Christi de Valencia. De su etapa alcoyana se conserva un Recitado y aria para la Protección de Sor Vicenta, religiosa de este convento de Alcoy, para tiple y acompañamiento continuo. Al final del recitado se especifica: "sigue aria", pero esta no se ha conservado.

Todas las partituras mencionadas en este estudio se conservan en el interesantísimo archivo de música de la Real Colegiata de Roncesvalles, donde el hermano del anterior, Juan Acuña Escarche (Játiva, 1749 - Garinoain, 1837) ejerció de maestro de capilla y organista desde 1777.

MIGUEL ÁNGEL PICÓ PASCUAL

ELLCOLLENSIS

La Romanización en Alcoy y su comarca (I)

Bajo el nombre de Romanización se conoce el proceso por el cual un pueblo asimila total o parcialmente la lengua, la cultura y las costumbres de Roma, como consecuencia última de una intensa relación entre romanos e indígenas. En l'Alcoià, como en todo el Levante peninsular, el contacto entre romanos e iberos fue iniciado durante el transcurso de la Segunda Guerra Púnica (218-202 a. J.C.), que enfrentó a Roma y a la ciudad norteafricana de Cartago por el dominio del Mediterráneo occidental.

El mecanismo teórico de la Romanización es bien conocido y no vamos a entretenernos aquí en explicarlo. Sin embargo, cuando su esquema teórico e ideal, elaborado a partir de los textos y de la abstracción de datos que la arqueología nos muestra aquí y allá, tratamos de aplicarlo a un territorio concreto, nos percatamos de que ni las cosas son tan simples como parecen ni los datos con que contamos son suficientes como para permitirnos conocer el proceso seguido. Es lo que nos ocurre con la comarca de l'Alcoià.

La comarca de Alcoy, una de las más elevadas de las tierras meridionales de la Comunidad Valenciana, cuenta con una extraordinaria cantidad de yacimientos de la Edad del Bronce y de la cultura ibérica descubiertos, prospectados y, en ocasiones, excavados. Muy alejados de nuestro interés en este momento tanto unos como otros, haremos referencia solamente a que a la llegada de los romanos no pocos de estos poblados ibéricos se encontraban en un momento de esplendor. Los dos más destacados del entorno alcoyano son los yacimientos de La Serreta y de El Puig.

Lo que El Puig y La Serreta nos indican es que los poblados ibéricos de l'Alcoià eran de amplia extensión, estaban bien defendi-

dos por sólidas murallas y en su interior las casas —de planta rectangular, con una o más cámaras, zócalos de piedra y muros de adobe o tapial— se disponían en calles que seguían las curvas de nivel (urbanismo geomórfico), y se comunicaban entre sí por medio de escaleras labradas en la roca.

Cuando los romanos llegaron a lo que hoy es nuestro Alcoy, El Puig y otros yacimientos ya habían sido abandonados, pero otros, como La Serreta, se encontraban en pleno apogeo, y su vida se prolongó hasta una fecha indeterminada que, a juzgar por algunos restos, puede situarse en el siglo I a. J.C. Se produjo entonces una concentración de la población, posiblemente por decreto imperial, y establecimientos que hasta ese momento habían disfrutado de una vida intensa quedaron deshabitados. Para el cambio de Era, este proceso ya había culminado y las ciudades que continuaron existiendo lo hicieron de manera ininterrumpida, al menos hasta el siglo III d. J.C., momento de crisis en el que algunas se abandonaron y otras, por el contrario, salieron reforzadas y se mantuvieron ocupadas hasta inicios de la Edad Media.

La relación de yacimientos con restos romanos que conocemos en los alrededores de Alcoy es bastante amplia, aunque de la mayoría de ellos tenemos muy pocos restos. He aquí los principales:

- I. *Cabeçó de Mariola*: Yacimiento ibérico en el que aparecen como materiales romanos dos ases republicanos del siglo II a. J.C., diversos fragmentos de *terra sigillata* alto-imperial y varios glandes de plomo. Estos últimos son dobles pirámides unidas por su base que servían como proyectiles en los ejércitos romanos.
- II. *Xarpolar*: Yacimiento también

ibérico en el que aparecen dos ases republicanos del siglo II a. J.C.

- III. *Sima del Llarg* (Bañeres): Restos de un enterramiento romano tardío en tégulas, entre materiales cerámicos de larga perduración.
- IV. *Cova de la Edra* (Vall de Gallinera): Yacimiento de amplia cronología, desde la Edad del Bronce hasta época medieval, con *sigillatas* alto y bajo imperiales.
- V. *Mas Blanc* (Penáguila): Enterramientos en tégulas con el característico ajuar tardío: *terra sigillata* tardorromana y aguja de bronce con cagujón de vidrio. Aparecen también cerámicas ibéricas.
- VI. *Camí de la Horteta* (Alfafara): Fragmentos de *terra sigillata* tardía, con materiales de muy amplia cronología.
- VII. *Cova de les Llantíes* (Gallinera): Materiales desde la Edad del Bronce hasta la época medieval; fragmentos de cerámica de barniz negro tardía y *terra sigillata* de los siglos II y III d. J.C.
- VIII. *Carretera del Molinar* (Alcoy): Restos de un enterramiento tardo romano.
- IX. *Torre Redona* (Polop): Posible villa romana en la que un sondeo recientemente realizado proporcionó tégulas y ladrillos, cerámica de tipo ibérico y *sigillatas* desde fines del siglo I hasta el siglo IV d. J.C.
- X. *El Castellar* (Alcoy): Gran yacimiento que domina el emplazamiento del Alcoy moderno, con restos que van desde la Edad del Bronce hasta el Medioevo, aunque lo visible corresponde en su mayor parte a este último período. Lo conservado incluye materiales desde la cerámica ática de figuras rojas hasta las *sigillatas* más antiguas (de los siglos V-IV a. J.C. al V d. J.C.),

Escultura funeraria íbero-romana.
Situada a l'Horta Major de Alcoi.
Foto Crespo Colomer.

pasando por toda la gama de cerámicas romanas de época republicana e imperial.

- XI. *Horta Major (Alcoy)*: Necrópolis romana con enterramientos en tégulas, cerámicas ibéricas con y sin decoración y cerámicas romanas del siglo II d. J.C. en adelante. Junto con ellos aparecieron vasos de vidrio tardíos, cuentas de pasta vítrea y terracotas de tipo ibérico. Lo más interesante es, sin duda, el conjunto de relieves con figuras femeninas que se conserva en el Museo Arqueológico de Alcoy y al que aludiremos posteriormente con más detalle.
- XII. *Laderas del Barranc del Sinc (Alcoy)*: Paraje natural que corona el paisaje urbano alcoyano, en donde se han encontrado algunos fragmentos de *terra sigillata* tardía.
- XIII. *Cova de la Boira (Barranc del Sinc, Alcoy)*: Entre materiales muy heterogéneos aparecieron cerámicas comunes y de paredes finas romanas.

XIV. *Cova de la Figuereta*: Sita también en el *Barranc del Sinc*, se encontró en ella el fondo de un gran plato de *sigillata* tardía con círculos impresos en su fondo interno.

XV. *La Serreta (Alcoy)*: Yacimiento ibérico cuya etapa final coincide con la de principios de la Romanización. En el poblado han aparecido, junto a grandes cantidades de materiales ibéricos, algún fragmento de *terra sigillata* con gráfico ibérico, tejas romanas, lucernas de época republicana y monedas del mismo período y de principios del Imperio, así como vasos de barniz negro. En el santuario situado en sus proximidades, fueron halladas una moneda republicana de fines del siglo III a. J.C., cerámica alto-imperial y monedas tardo romanas.

Éstos son los datos con que contamos para abordar el proceso de la Romanización en l'Alcoià y zonas limítrofes. A ello hay que añadir algunos otros poblados prospectados por el *Centro de'Estudis Contestans* que parecen contemporáneos de La Serreta y que, como éste, dejaron de existir hace ahora 2000 años. Son a todas luces elementos muy escasos como para poder estudiar el proceso local de Romanización, ya que no conocemos ninguna ciudad plenamente romana en a podamos estudiar su urbanismo, sus construcciones y su relación con el esplendoroso pasado ibérico. No conservamos edificios públicos romanos ni conocemos con profundidad ninguna de sus necrópolis. L'Alcoià romano, pues, es bastante más cicatero a la hora de mostrar sus tesoros que sus antepasados pre y protohistóricos. Y sin embargo, pese a todas estas carencias, los escasos restos conservados nos permiten la constatación de una serie de hechos y el planteamiento de numerosos problemas que han de servirnos de poderoso acicate a ulteriores estudios y divulgaciones.

Nosotros, dentro de nuestras posibilidades, no hemos llegado a conclusiones diferentes de las de L. Abad Casal¹, ni tampoco podemos formular hipótesis fulgurantes bien documentadas y justificadas en interpretaciones de las fuentes clásicas (que, a propósito, nada dicen a este respecto), mas sí que hemos sacado en claro algo entre todo este ambiente de incertidumbre que se cierne sobre el historiador: pese a no conservarse ningún monumento público genuinamente romano en la comarca de Alcoy ni mucho menos tener conocimiento de la existencia de una ciudad romana de nueva planta en la región, los romanos estuvieron en los parajes alcoyanos, y no sólo estuvieron sino que vivieron, tal como nos plasma la realidad de que haya una necrópolis de aquellos tiempos en lo que hoy es el casco urbano de nuestra ciudad. Si nos atenemos a esto, no es descabellado pensar que debió haber un emplazamiento urbano, por pequeño que fuese —tal vez no un *oppidum* o ciudad fortificada, pero sí un *uicus* o aldea— en sus proximidades, pues de lo contrario resulta inexplicable preguntarse qué hacía allí un conjunto de enterramientos sin haber una comunidad humana, y urbana, viviendo por estos contornos.

A lo largo de las siguientes entregas o "capítulos" de este trabajo de investigación, veremos tanto el proceso de Romanización de Alcoy y su comarca basándonos en los documentos arqueológicos, como el origen etimológico del vocablo «Alcoy» y de su emplazamiento actual, documentándonos más que nada en fuentes bibliográficas más o menos modernas. Pero eso será, si Dios quiere, a partir del año que viene, ya en pleno siglo XXI.

MANUEL SECO
DE HERRERA CIGALES

1. "Romanización", Alcoy. Prehistoria y Arqueología, Alcoy, 1984, pp. 259-276.

ALCOI DURANT L'INTERREGNE: 1410-12.

Una de les èpoques més poc conegudes de la nostra història foral valenciana és el període comprés entre la mort del rei Martí I en l'any 1410 i l'elecció d'un nou rei dos anys després. Martí, al mateix temps que sobirà de la Corona d'Aragó, havia sigut senyor feudal d'Alcoi i havia mort sense descendència directa vàlida, i diem açò perquè el seu fill, Martí el Jove, tenia un fill bord de nom Frederic, que eixe mateix any de 1410 era senyor d'Alcoi, des de en feia un. El seu "irregular" naixement no el feia vàlid per a ser rei i durant dos anys la Corona d'Aragó va estar sense sobirà. Els historiadors li han donat a eixa etapa el nom d'Interregne.

Poc després de la mort del rei Martí, el tres de juliol, el governador de València, Arnau Guillem de Belleira, mana que una ordinació atorgada pel rei Martí el 10 de maig del 1410, fóra acomplida. En ella, el rei considerava que Alcoi estava situada prop de la frontera "on són moros (i) han acostumat saltejar, prendre e cativar cristians", i que els gabelots de la sal de Xàtiva² com han de fer escorcoll per les massades del terme d'Alcoi, provocaven que els ramaders, en vore vindre gent, podrien creure que eren moros i fugir, o podrien pensar que eren els gabelots i ser presos pels moros. Per evitar-ho, el rei mana que els gabelots es presenten, abans de fer el seu escorcoll de la sal, al justícia o jurats d'Alcoi i demanar-los permís per a realitzar dit treball i servir-se del saig³ en la seua tasca⁴.

Quasi dos mesos havien passat de la mort del rei Martí i res s'havia acordat per acabar amb l'interregne en que vivia la Corona d'Aragó. Els candidats al tron eren Alfons, duc

de Gandia, Jaume, comte d'Urgell, Ferran d'Antequera, Lluís, duc de Calàbria i el nostre Frederic, senyor de la Baronia d'Alcoi, Gorga, Valls de Seta i Travadell i comtat de Luna.

Catalunya va ser el primer estat que va convocar el seu Parlament⁵ per a tractar la situació, després la seguiria Aragó i finalment el Regne de València. Però les bandositats⁶ que havien arrelat durant els anys de Martí fins al punt de fer ingovernable la ciutat de València, s'enfrontaren també al Parlament, reunint-se els partidaris dels Vilaraguts al Palau Reial -ja desaparegut- i els dels Centelles al veí poble de Paterna. Els enfrontaments entre els dos bàndols eren nombrosos, inclús el mateix governador va prendre part per una de les faccions, la dels Vilaraguts.

Davant la situació, les muralles d'Alcoi són reparades, es compren bombardes per a la defensa de la vila i s'envien homes a guardar les entrades del terme municipal d'Alcoi, concretament a Biscoi i l'Alberri. Una prova d'esta inseguretat va ser l'intent d'assassinat, per part d'un veí de Relleu, del notari alcoià Pere Terrassa. També van participar els alcoians en els conflictes dels pobles veïns com va ser el cas de la brega esdevinguda entre homes de Penàguila i de Benifallim⁷.

La qüestió de la defensa d'Alcoi portaria a enfrontaments entre els frares del convent de sant Agustí - que era al mateix temps el castell d'Alcoi- i els jurats de la vila. Les autoritats locals volien que dels 4.000 sous que la vila pagava anualment al convent, dos mil foren utilitzats en la reparació del dit monestir-fortalesa, circumstància que els agustinians no estaven molt dispos-

tos a acceptar.

Els incidents es succeïren els uns als altres. Esta volta hi ha un enfrontament amb alguns veïns de Cocentaina. Sembla ser que "digmenge propassat (finals d'agost del 1411) se esdevench ací en la vila d'Alcoy que huns jovers de Cocentaina, los quals avien agut brega ab alguns jovers ací dies avia, foren arrestats en hun hostel e los jovers de la vila veent que aquells eren venguts ací, yxqueren-se fora la vila per que per la dita raó se serien esdevenguts algunes coses". Els jurats es mostren indecisos, per una banda deuen castigar els jovers d'Alcoi - a l'igual que han fet amb els de Cocentaina- però per l'altra si aquests joves són castigats no tornaran a Alcoi i a la vila li calen pobladors. Finalment es decidix alliberar als joves de la veïna població i donar garanties als locals de que res es passaria.

Mentrestant, l'anarquia més completa s'estenia per tot el Regne de València. Hi havia una veritable guerra civil. Les hostilitats van ser declarades entre les dues faccions dels Centelles i els Vilaraguts i, a més a més, els castellans -defensant els drets del candidat Ferran d'Antequera, natural d'aquell Regne- començaven a ocupar militarment les parts de Morella.

A esta situació d'anarquia feia referència Guillem Martorell, procurador general d'Alcoi, quan el 14 de setembre del 1411 es sorprèn que tenint totes les viles del Regne sentiment de guerra i necessitat de preparar-se per a ella, la vila d'Alcoi mai no li havia tramés cap notícia de les seues intencions sobre l'assumppte i per tal de prendre totes les mesures necessàries per a la defen-

1. El càrrec de governador representava l'exercici de les funcions de vigilància de l'ordre públic.

2. Alcoi tenia l'obligació de comprar la sal a la ciutat de Xàtiva i no en altre lloc; els gabelots eren els encarregats de comprovar esta circumstància i vore sobre el terreny que la sal utilitzada era de les salines de Xàtiva.

3. El saig era una mena d'oficial de les autoritats d'Alcoi encarregat de la lectura dels bàndols, embargaments i custòdia de la presó.

4. Aquest document pot trobar-se a l'Arxiu del Regne de València, secció Governació, llibre 2.794, fols. 16-18.

5. El Parlament medieval era la institució que agrupava als representants dels tres estaments feudals: la noblesa, el clero i les viles reials. Tenien una funció eminentment fiscal, o siga, que el rei sense permís del Parlament o Cort no podia imposar segons quins impostos. El Parlament concedia al rei la imposició de les càrregues fiscals demanades a canvi d'una sèrie de lleis favorables als estaments anomenades furs.

6. S'anomenen "bandositats" als enfrontaments entre les distintes faccions de la noblesa. Sembla que a Alcoi també hi hagueren, encara que serien enfrontaments entre distintes clans familiars. És una temàtica totalment verge en la nostra bibliografia local.

7. Qui estiga interessat en el tema pot vore a l'Arxiu Municipal de València la secció Lletres Missives g11, fols. 37 r-v. i 51 i a l'Arxiu Municipal d'Alcoi, al Llibre de Clavaris dels anys 1411-12, fol. 9 r.

8. El càrrec de procurador general venia a ser el "alter ego" del senyor feudal, el qual descarregava en esta figura totes les seues atribucions sobre els seus vassalls. Durant l'Interregne dues personalitats es van disputar aquest títol de procurador general d'Alcoi, però per la complexitat del tema no fem cap referència.

sa de la vila, mossén Guillem Martorell envia a Alcoi a Pere Ferrandis⁹.

Hem vist abans que la vila d'Alcoi si que havia pres mesures per a la reparació dels seus murs, el plet amb el prior de sant Agustí sobre els diners per a la fortificació del convent n'és una prova; el que va ocórrer és que la vila es mostrava molt reticent a l'hora de cercar fora d'ella ajuda i consell, tractava de no comprometre's en les faccions que assolaven tot el Regne de València.

Es va decidir que la vila de Traiguera deuria ser el lloc on es reuniria el Parlament valencià, un indret prop d'Aragó i de Catalunya. Però la facció dels Centelles rebutjà adherir-se al Parlament de València i van constituir-ne un altre a Vinaròs, fora de l'alcanç de les tropes del governador -partidari dels Vilaraguts- que recorria militarment els pobles de la Plana.

El 19 de setembre d'eixe mateix any 1411, Jaume Alfonso presentava al justícia i jurats alcoians una carta del parlament de Vinaròs. En ella es feia saber que el governador Bellera utilitzava els diners dels impostos recaptats per la Generalitat¹⁰ en favor seu i pregunten que les quantitats recaptades a Alcoi no siguen lliurades al governador. La resposta del Consell alcoià és molt diplomàtica, ja que no volen comprometre's en cap sentit i responen que "han tramés als advocats del senyor don Fradrích per aver acort de els dites coses e aut aquell faran açò que deuen e auran de continent resposta".

El Parlament instal·lat al Palau Reial demorava el seu trasllat a Traiguera, i com anava en augment la dificultat per al seu trasllat i no cessaven els combats entre els dos bàndols, havent-se ja barrejat entre els combatents algunes companyies d'aragonesos i castellans, que avien a recolzar amb les armes la candidatura de Ferran d'Antequera.

Ja hem dit com un dels candidats a ser rei era el senyor d'Alcoi Frederic d'Aragó, comte de Luna, nen de pocs anys aleshores i habitant a Sogorb. La defensa de la seua candidatura costava molts diners i com que les rendes de totes

Foto: Antonio Castelló Candela.

les seues possessions siguen insuficients per al manteniment de la seua cort, ordena el comte de Luna que Alcoi envie un missatger a Sogorb per a que aquest estiga el sis de desembre on hi tractarà del tema i es cercaran possibilitats de recaptar els diners.

A finals d'any, visita Alcoi el futur sant Vicent Ferrer, predicant ací els seu acostumat sermó apocalíptic - molt d'acord amb els successos de l'etapa històrica en que açò passa i antisemita. Res coneixem del text de dita prèdica però encara hi ha molts sermons del sant per estudiar i com que solia haver un escrivà que prenia nota de les paraules del frare, es possible que algun dia es trobe dit text.

Per estes dates de la visita del taumaturg valencià a Alcoi, les dues faccions arriben a un acord: les dues faccions es reuniren en un lloc intermedi entre Traiguera i Vinaròs. Plegats tots en un sol parlament van enviar els seus diputats a Alcañiz.

Malgrat tot, la lluita va continuar. Pel mes de febrer del 1412 a Morvedre -l'actual Sagunt- va morir el governador Bellera, el penó de la ciutat de València va caure en mans dels vencedors, en haver sigut mort el justícia Joan de Castellví. La des-

feta de Morvedre el 27 de febrer va acabar per a sempre amb les il·lusions de Jaume d'Urgell d'esdevindre en rei. Els seus partidaris, els Vilaraguts i el governador, havien desaparegut del mapa polític i físic inclús.

Plegats en el parlament d'Alcañiz els diputats dels tres regnes i vençudes finalment totes les disputes i entrebancs, va romandre aprovat pels representants de Catalunya, Aragó i València, reunits en l'església d'aquella ciutat els dies 15 i 16 de febrer del 1412, que la sentència definitiva d'aquella gran causa -l'elecció d'un nou rei- s'encomanava a nou persones de bona fama, les quals devien nomenar la persona a qui per justícia li corresponia el tron.

Estes persones eren pel Regne de València frare Bonifaci Ferrer; el seu germà Vicent Ferrer i Giner Rabasa, que va ser substituït per Pere Bertran.

Per fi, el 25 de juny es va fer pública la sentència, en ella s'anomenava nou rei de la Corona d'Aragó al candidat castellà Ferran d'Antequera, entronitzant-se d'esta manera a la Corona d'Aragó la dinastia dels Trastamara, que tindria amb la figura de Ferran el Catòlic el seu membre més important.

El senyor d'Alcoi, Frederic d'Aragó, no va ser tingut en compte; en contra d'ell estava la seua il·legitimitat -encara que va ser legitimitat pel papa Benedicte XIII; la seua joventut -era un xiquet d'uns nou anys- i, sobretot, no es tractava d'anomenar un nou rei legal, sinó un rei útil.

Amb Ferran d'Antequera -Ferran I- s'acaba l'Interregne. La seua proclamació va ser quasi unànimement acceptada -el fàstic per la inseguretat provocada pel caos polític havia perjudicat a tothom-. Sols Jaume d'Urgell es va revoltar, va ser vençut i empresonat al castell de Xàtiva on va morir poc després. S'encetava una nova etapa en la història valenciana i que per Alcoi va comportar el arribar a ser "vila reial", però açò últim ho deixem per a la Revista de l'any vinent, primer del tercer mil·lenni i del segle XXI.

RICARD BAÑÓ I ARMIÑANA

9. Tot açò es pot comprovar a l'Arxiu Municipal d'Alcoi, Llibre de Consells 1411-18.

10. Acabades les Corts medievals, se li lliurava al rei la quantitat acordada. Aquesta s'obtenia d'emprèstits, i per a tornar-los s'aplicaven una sèrie d'impostos que pagaven tots els ciutadans del Regne de València, o siga, "a tots en general. I l'organisme de recaptar-los s'anomenava així, Generalitat. Pel temps va anant adquirint d'altres funcions, com per exemple la defensa del territori valencià. Sols els membres de la Generalitat podien fer ús dels diners recaptats, ni tan sols el rei o el seu primogènit.

UNA NUEVA TALLA DE JOSE ESTEVE BONET EN LA PARROQUIA DE SAN MAURO Y SAN FRANCISCO DE ALCOY.

La Real parroquia de San Mauro y San Francisco de Alcoy, cuenta con una digna colección museística formada por piezas pertenecientes al patrimonio del antiguo templo. Se trata en su mayoría de ornamentos, pequeños lienzos y esculturas, que junto a otras piezas exhibidas en el actual, fue salvada de la destrucción que acabó durante el trienio de 1936-1939 con la fábrica y el contenido mueble, fundamentalmente lignario, de los monumentos más representativos de la ciudad.

Puesto que hasta bien avanzado el siglo XIX, la escultura mantuvo un carácter marcadamente sacro, los acontecimientos acaecidos en estos años, supusieron la pérdida de la mayor parte del legado escultórico valenciano. El alcance de los daños ocasionados al patrimonio por lo que a Alcoy se refiere, resulta fácil de determinar, al comprobar la práctica desaparición de la obra del escultor José Esteve Bonet, repartida hasta 1936 por varias de sus iglesias.

Formado con los escultores Ignacio Vergara y Francisco Esteve *el salat*, José Esteve Bonet (Valencia, 1741-1802), o Esteve de Luciano, como era conocido por sus coetáneos, tal vez para diferenciar su ascendiente del de su segundo maestro oriundo de Alcoy, constituye una de las mayores personalidades de la escultura valenciana del siglo XVIII. Su copiosa producción que excedió el marco del antiguo Reino de Valencia, hacia tierras remotas (Marsella, Orán o Filipinas) como no era usual en su época, ha contribuido a fijar las características escultóricas de la escuela barroco-clasicista valenciana, al constituir después de Ignacio Vergara su figura más destacada. La

San Buenaventura

estima de que gozó a lo largo de su vida, en la que fue objeto de merecidos honores como el de Director General de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos en 1781 o escultor de Cámara de Carlos IV en 1790, y aún después de su muerte, ha dado lugar a publicaciones sobre su figura, que totalizan la mayor parte de su producción.

La obra de José Esteve Bonet en Alcoy.

La monografía escrita por Martí Mayol en 1867, menciona los conjuntos escultóricos del retablo de la iglesia de San Miguel de los pelaires, fechado en 1769, y del retablo de Santa Ana en la iglesia de Santa María, compuesto como el anterior, por la imagen de la titular, de 1772 y otras esculturas com-

plementarias realizadas en 1795¹; además de un San Juan Bautista de 1800, venerado en la iglesia conventual del Santo Sepulcro, que hay que identificar con el que recoge Tormo en el crucero izquierdo del templo².

El retablo dedicado a Santa Ana, integrado por la imagen de la santa con la Virgen en la hornacina principal, las de San José y San Joaquín a ambos lados, y personificaciones de la Fortaleza y la Divina Gracia en el rebanco, fue costeado por el gremio de tejedores, que adquirió una capilla lateral en la nueva parroquia de Santa María, cuyas obras habían finalizado en 1768³. Tras la inauguración, las distintas corporaciones y particulares alcoyanos rivalizaron sin duda en la factura de los retablos que debían construir a sus respectivos patronos⁴.

De entre ellos destacó el levantado por los pelaires a San Miguel en el crucero de la epístola, que conocemos gracias a la fotografía publicada por el cronista Vicedo San Felipe en su guía de Alcoy. Confundido por Tormo y Vicedo con el retablo mayor de la capilla de la Real Fábrica de Paños, desde la publicación del texto de Martí Mayol que lo localizaba en dicho templo, este magnífico conjunto está perfectamente documentado gracias a las noticias que sobre él aporta el mismo Esteve en su Libro de la Verdad, publicado por Igual Úbeda en 1971, en el que anotaba puntualmente las características de la mayoría de sus encargos⁵.

El retablo que sería rehecho en 1804 conservando las imágenes, incluso la de San Miguel a nuestro parecer⁷, estaba integrado inicialmente por un total de once esculturas, a las que después Esteve añadió otra más de San

1. MARTÍ MAYOL, J.V., Biografía de D. José Esteve Bonet, escultor, Castellón, Imprenta y Librería de Rovira, 1867, p.21.

2. TORMO MONZÓ, E., Levante, Madrid, Guías Regionales Calpe, 1923, p. 248.

3. VILAPLANA GISBERT, J., Historia Religiosa de Alcoy, Alcoy, Imprenta de Payá, 1903, p. 428. (Citado por BENITO DOMÉNECH, F., "Notas previas a un estudio de dos iglesias alcoyanas del siglo XVIII" Archivo de Arte Valenciano XLVIII, Valencia, 1977, pp. 54 -61.).

4. Íbid. p. 418. - Al margen de los retablos con labor escultórica de Esteve que abordamos arriba, la copiosa relación de Vilaplana Gisbert incluye además, hasta las páginas siguientes, a un elevado número de asociaciones y particulares que recogemos. La cofradía de la Virgen del Rosario en unión de fieles particulares, levantó un retablo a su patrona en la capilla de la Comunión, costeando aparte la imagen y el retablo del Heccc Homo que después pasaría a ser propiedad de la Real Fábrica de Paños. El beneficiado mosén Francisco Gallano el magnífico que se acabó de levantar en 1779 a Nuestra Señora de la Asunción en el crucero del evangelio. Con anterioridad a estos años, el gremio de Labradores había levantado el de Jesús Nazareno en 1772. Dos años más tarde, lo fue el de San Judas Tadeo que costeó la asociación de la que era patrono. El autor añade que en los años siguientes, y por los mismos artífices que no cita, fue ensamblado el retablo de San Francisco Javier, con cargo a los albaceas del beneficiado Javier Gisbert. Indicando además que el San Luis Gonzaga estipulado en su testamento, sería después sustituido por la Purísima Concepción. La cofradía de Nuestra Señora del Sufragio y las benditas almas del Purgatorio erigida en 1734, construyó también entonces su retablo. Los de Nuestra Señora del Pilar y San Jaime, que costeó el fabricante de paños Fernando Sarañana, serían trazados por el arquitecto alcoyano Juan Carbonell, ya en el siglo XIX.

5. VICEDO SANFELIPE, R., Guía de Alcoy, Alcoy Imprenta el Serpis, 1925, p.185.

6. IGUAL ÚBEDA, A., José Esteve Bonet, imaginero valenciano del siglo XVIII, Valencia, 1971, pp. 38-42.

7. VILAPLANA GISBERT, J., op. cit. p. 437. Si bien en la noticia hallada por este autor en el Libro de Actas de la Real Fábrica de Paños se mencionaba la construcción de un nuevo retablo e imagen del titular, el San Miguel al igual que las restantes esculturas, debió mantenerse como sugiere la resolución dinámica de la figura, reproducida en la fotografía que hemos mencionado.

Benigno Mártir⁸; y veintiséis serafines, repartidas en una nueva mazonería constituida por un cuerpo principal y ático.

En el centro del banco que servía de base en los extremos a las imágenes de San Gabriel y San Rafael, se ubicaba una Virgen de los Desamparados en el interior de un edículo. Sobre él se elevaba un amplio nicho que contenía la gran imagen del titular de casi tres metros de altura, flanqueada por dos ángeles mancebos cuyas actitudes contrapuestas, deudas de fórmulas berninescas, resultaban complementarias a las de los arcángeles. El ático de gran desarrollo presentaba en el rebanco otros dos ángeles mancebos portadores de excelencias marianas, a cada lado de una Purísima Concepción, elevada sobre un trono. El conjunto culminaba en un remate, invisible en la fotografía, en el que debieron ubicarse dos niños, nubes, rayos y serafines acompañando tal vez el *San Menigne(sic)*, ajustado por Esteve con posterioridad⁹.

Su errónea identificación con el retablo de la capilla gremial de San Miguel, construido en 1791¹⁰, pudo deberse tal vez al similar planteamiento de su estructura arquitectónica, organizada en un solo cuerpo y ático, que albergaba una iconografía parecida: la Purísima Concepción en el ático, y otras dos imágenes en el cuerpo principal de San Jorge y San Mauro sobre pedestales, acompañando la efigie de gran tamaño del patrón. La concepción barroca que mostraba la imagen, podría llevarnos a identificarla con la talla labrada por Francisco Vergara en 1738¹¹, aunque no puede olvidarse que Francisco Pérez Gregori labró asimismo un San Miguel para esta iglesia¹². El estilo de este escultor, discípulo directo de Esteve con el que colaboraría en varias obras realizadas en los años finales del siglo XVIII, puede sin embargo advertirse en un grupo de San Rafael con Tobías conservado actualmente en un retablo lateral del mismo templo, que sin más

documentación podría igualmente corresponder a Esteve¹³.

Ha de señalarse que la asimilación de su estilo por parte de Francisco Pérez Gregori y sus descendientes, los también escultores José Pérez Broquer y Francisco Pérez Figueroa, hijo y nieto de éste respectivamente, ha permitido asignarle obras realizadas por ellos¹⁴. En este sentido, conviene que mencionemos la atribución al maestro, hecha por Vicedo San Felipe, del San José que Francisco Pérez labró para Santa María¹⁵, y la que recoge Tormo acerca de una Virgen de las Angustias venerada en la iglesia del Santo Sepulcro, que debió tallar Pérez Figueroa¹⁶.

La abundante producción de esta dinastía de escultores y el estilo en mayor medida clasicista de la última etapa de Esteve, que mantuvieron durante la primera mitad del siglo XIX, permitió asignarle obras, aisladas de las que carecía la relación suministrada por Martí Mayol.

Con la excepción del San Juan de la iglesia del Santo Sepulcro que seleccionó en su texto al haber sido tallado durante los últimos años, Mayol, preocupado por dejar memoria de los conjuntos retablisticos que hemos comentado, descuidó otras obras de indudable interés, como el San Buenaventura de la antigua iglesia de San Francisco y la notable Purísima Concepción de los Lirios con San Felipe Neri venerada en la Font Roja.

Detalle del niño.

Detalle de la policromía.

Documentada con anterioridad a la publicación del Libro de la Verdad, por Vilaplana Gisbert, esta obra, fiel a los modelos seiscentistas¹⁷, aminorados por la incipiente plasticidad que Esteve manifiesta ya en su etapa inicial, fue sufragada por Buenaventura Monllor en 1764, para antigua ermita existente en el paraje, quien le exigió la integración iconográfica de las antiguas imágenes en un mismo grupo¹⁸.

8. IGUAL ÚBEDA, A., op. cit. p. 41. Ajustado cuatro meses más tarde que el resto de las tallas contratadas en Mayo de 1769, fue acabado no obstante con anterioridad a los arcángeles y la Virgen de los Desamparados con las que daría por concluido el trabajo en Septiembre de 1770.

9. *Ibid.*, p. 39.

10. VILAPLANA GISBERT, J., op. cit. p. 427.

11. GARCÍA PÉREZ, J., "La construcción del oratorio de San Miguel según los diseños del arquitecto académico Francisco Pechuán", en Alcoi, Fiestas de San Jorge, Moros y Cristianos, Alcoi, 1999, p. 149. La estampa abierta por Francisco Jordán con dibujo de Vicente López, señala no obstante a Ignacio Vergara como escultor de la imagen. Puesto que la talla consta aquí como obra de Ignacio, hemos de suponer que la participación en su hechura, pese a haberse realizado dentro del taller paterno, permite añadirle a su relevante producción, como además demuestran sus paralelismos con el San Miguel de Enguera documentado en 1759.

12. ALCAHALÍ, Barón de, Diccionario biográfico de artistas valencianos, Valencia, Imprenta de Federico Doménech, 1897, p. 390.

13. Dicha semejanza con la manera de Esteve puede extenderse asimismo a aspectos accesorios como el ensamblaje rectangular de la peana con moldura de hojas de laurel, que utilizó en sus obras a partir de los años noventa coincidiendo con los gustos clasicistas.

14. BUCHÓN CUEVAS, A., "Sobre una obra de José Esteve Bonet en Benilloba", en Actas del Primer Congreso de Historia del Arte Valenciano, Valencia, 1993, p. 320.

15. VICEDO SANFELIPE, R., op. cit. p. 260. La autoría de la obra la recoge Alcahali (ALCAHALÍ, Barón de., op. cit. p. 390).

16. TORMO MONZÓ, E., op. cit. p. 248. La autoría de esta imagen la trae también Alcahali (ALCAHALÍ, Barón de., *ibid.* p. 390).

17. Concretamente pueden señalarse los paralelismos que se encuentran con tipos inmaculistas del seiscentos, al comparar la fotografía tomada de la obra por Isidro Laporta en el siglo XIX, con la Purísima Concepción del altar levantado en Valencia por la orden de Montesa para celebrar el Breve de Alejandro VII de 1663. Invertiendo la composición, la estampa del altar, recogida por Juan Bautista de Valda en su obra: Fiestas de Valencia por el decreto de Alejandro 7, coincide con esta primeriza Purísima de Esteve.

18. VILAPLANA GISBERT, J., op. cit. pp. 398-399. La conclusión del encargo, por otra parte fue puntualmente anotada por Esteve en noviembre de 1764. (IGUAL ÚBEDA, A., op. cit. p. 28.)

Detalle de la nube.

Detalle del rostro.

El San Buenaventura de la antigua iglesia de San Francisco.

Como la anterior, forma parte de la amplia producción que nuestro escultor realizó por encargo de particulares, cuyo nombre y procedencia se preocupó puntualmente de recoger.

Según consta en su Libro de la Verdad en mayo de 1770, el Doctor Tomás Payá encargó una imagen con destino a una capilla de la iglesia del convento de San Francisco:

Día 28.- Un San Buenaventura de 5 Pals. con dos niños y nubes y dos Serafines para el Dr. Tomas Payá para su Capilla de Sn. fra.º de Alcoy solo madera, 25 l.¹⁹

Dicha capilla correspondiente al mural de San Mauro ante el emperador Numeriano, de la serie pintado por Fernando Cabrera en los diafragmas de la nave²⁰, acogió ininterrumpidamente el

culto a San Buenaventura desde antes de 1743, año en que fue concedida a Blas Payá con este titular²¹, hasta 1936. Con posterioridad a la edificación del nuevo templo que dejaría fuera de sus muros devociones tan secularmente ligadas a la piedad franciscana, como la tributada al Niño Jesús del Huerto, esta talla ha pasado a contemplarse en su museo parroquial, tras haber perdido un niño y un serafín, además de diversas falanges de la mano derecha, seguramente a consecuencia del trasiego sufrido durante la Guerra Civil.

A pesar de estas considerables mutilaciones, constituye sin duda una pieza notable dentro de aquella producción de Esteve orientada al género netamente devocional. De poco más de un metro (121cm.) altura coincidente con las medidas dadas por el escultor, la imagen, como acertadamente intuyó Adrián Espí²² al señalar la influencia de su estilo en la obra de los Pérez, muestra los rasgos característicos de buena parte de su producción. En ella San Buenaventura, revestido con la muceta alusiva a la dignidad cardenalicia que le confirió Gregorio XI, aparece semigenuflexo, sosteniendo el libro y la pluma, referidos a su acción teológica.

Contrariamente al carácter tibio de la expresión, algo impersonal, de muchas de sus obras que manifiesta²³, la animada concepción de la talla participa de características propias de la mejor producción escultórica dieciochesca. Tales cualidades que hemos de relacionar con modelos de seiscento italiano, que el autor debía conocer al contratar en 1770 la talla de un niño de

Pasion imitado a uno de Nápoles²⁴; aunque conocidas por otras escuelas hispánicas, como la castellana, serían explotadas con mayor éxito por artífices valencianos.

El movimiento conseguido mediante la disposición semigenuflexa de la figura, fue asimilado por escultores de la talla de Ignacio Vergara que lo utilizó en muchas de sus creaciones. Para sus conocidas versiones de San José, o su Santa Rosa de Lima de la Real Casa de Enseñanza de Valencia, concibió de forma habitual el cuerpo contrapuesto, descansando sobre nubes algodónicas de las que surgían ángeles y serafines, realizados muchas veces con un cuidado comparable al de la propia figura principal.

Singularmente el niño que resta en la obra ofreciendo la tiara, en referencia a la inclusión por Sixto IV de San Buenaventura en el catálogo de los santos pontífices²⁵, permite apreciar el dominio de Esteve en la anatomía infantil, temática en la que superaría al propio Ignacio Vergara. La suave morbidez del cuerpo, queda subrayada por el acabado mate de las carnes, que conservan aún las sutiles veladuras aplicadas en las rodillas del niño y en el afeitado de la cabeza del santo.

La misma exquisitez en el tratamiento dado a las carnaciones se observa asimismo en la policromía, a base de rocallas y caprichosos motivos de inspiración rococó, como las mariposas y los rameados en las vestiduras, inspirados en diseños textiles y en la calidad del intenso rojo de la muceta conseguida por el procedimiento de la cortadura, que Esteve sustituirá en los años ochenta por las policromías mate con orlas clasicistas.

Este acabado, añadido a lo propiamente escultórico, contribuye a subrayar el valor de esta pieza, único ejemplar, por fortuna conservado, de una considerable producción que José Esteve Bonet repartió en Alcoy entre importantes conjuntos retablisticos y delicadas imágenes.

ENRIQUE LÓPEZ CATALÁ

El autor agradece las facilidades dadas por la parroquia de San Mauro y San Francisco de Alcoy para acceder a la obra.

19. IGUAL ÚBEDA, A., op. cit. p. 41.

20. VICEDO SANFELIPE, R., op. cit. pp 138-139.

21. *ibid.*, p. 121.

22. ESPÍ VALDÉS, A., "Las artes plásticas alicantinas durante el siglo XIX", en AA.VV. Historia de la provincia de Alicante, tomo V. Murcia, 1985, p. 390.

23. VILAPLANA ZURITA, D., "Neoclasicismo, academicismo, romanticismo, la escultura" en AA.VV. Historia del Arte Valenciano, Valencia, Consorci d'editors valencians, 1989, tomo IV, p. 275.

24. IGUAL ÚBEDA, A., op. cit. p. 40.

25. VORÁGINE de la S., La Leyenda Dorada, ed. de Alianza Editorial, Madrid, 1982, p. 954.

EL REVESTIMIENTO ESTILÍSTICO HISTORICISTA DE LA FÁBRICA DE PISOS CON MOTOR DE VAPOR: EL NEORRENACIMIENTO DE LA FÁBRICA DE PAÑOS DE LOS SRES. JULIÁN HERMANOS

Durante el periodo inicial de la industrialización se desarrolla una tipología industrial adaptada a la fuente hidráulica de energía, anónima, sencilla, funcional y sin ninguna concesión al ornato. La creación de esta tipología fabril hay que considerarla como fruto de la adecuación entre una forma de construir de carácter popular, representada por los artesanos y constructores de molinos, y las ideas de eficiencia y de explotación plena de las potencialidades productivas del capital invertido. Una adecuación que resultaba fácil puesto que desde ambos puntos de vista se tendía a una concepción arquitectónica industrial basada en lo funcional y lo utilitario. Esta adecuación se había producido ya en Inglaterra a principios del siglo XVIII dando origen a la fábrica de pisos. Una tipología que coincide con la que observamos en el Molinar, aunque reducida en escala dado el menor potencial energético de esta cuenca.

Realmente, el único factor que organiza y ordena interior y exteriormente esta tipología fabril es la arquitectura hidráulica y, más concretamente, el sistema de transmisión de la energía conseguida mediante la misma: el árbol de transmisión. Este árbol de transmisión, que solucionó el problema de la transmisión de la potencia conseguida mediante las ruedas hidráulicas, actuaba como "operador organizativo" ideal "... que optimizaba la claridad, la racionalidad y el rendimiento en un proceso de fabricación paralelo a lo largo del árbol en cuestión; este

patrón resultó de tal rotundidad, que su aceptación colectiva y sofisticado desarrollo, condicionó el tipo de construcciones industriales..."¹.

El árbol de transmisión o "barró", gran barra giratoria que atravesaba toda la planta de la fábrica a una altura considerable recibía la potencia de la rueda mediante engranajes cada vez más complejos, organizaba con su ubicación la disposición interna de las máquinas puesto que éstas funcionaban en virtud de unas correas conectadas a los tambores en él establecidos y su rotura suponía la paralización total del proceso de producción. En cada planta se podía establecer un nuevo árbol de transmisión que trasladara la energía longitudinalmente tomándola del árbol de transmisión del piso inferior mediante juego de piñones.

El árbol de transmisión, como organizador de la estructura fabril, se mantendrá con la evolución tecnológica sufrida por la fuerza motriz. Es decir, no desaparecerá con la decadencia de las ruedas hidráulicas sino que se mantendrá mientras la energía venga de un único motor y ello posibilitará que con la adopción del vapor el tipo del Molinar no varíe substancialmente sino que, más bien, ratifique su validez y funcionalidad. La aparición de pequeñas salas de máquinas, rematadas con imponentes chimeneas y adosadas al tipo, es la principal novedad impuesta por la adopción del vapor. Los árboles de transmisión que lo organizan y regulan interior

y exteriormente se adaptaran, perfectamente, a la nueva fuente energética y ello no va hacer sino prolongar la utilización de este tipo constructivo que se mantendrá incluso con la llegada de la electrificación.

Gracias al uso del vapor como fuerza motriz, que se desarrolló en la ciudad entre las décadas 40 y 50 del siglo XIX², las fábricas alcoyanas dejaron de depender en su ubicación de la proximidad a los cauces fluviales - donde se había fraguado la primera industrialización desde mediados del siglo XVIII -, se libraron de las enormes limitaciones de progreso que las frecuentes sequías les imponían y empezaron a ubicarse en la ciudad.

El desarrollo de esta nueva fuente energética junto con la ampliación y mejora de la red de comunicaciones y la difusión de los husos mecánicos posibilitaron la superación de la crisis que afectó a la ciudad durante los años 1849-51 en la que actuaron causas financieras y problemas económicos y energéticos derivados de la sequía especialmente fuerte durante estos años.

Superada la crisis Alcoy entra en el periodo de mayor prosperidad económica del s. XIX, la época dorada de la industria alcoyana, que abarcará desde 1860 hasta 1878. Desde 1860 y "durante dos décadas, mejoras y avances industriales de todo tipo mostraron un ambiente de plena euforia, traducido en el incremento de las producciones y de las exportaciones de artículos manufacturados"³. Este ambiente de euforia es

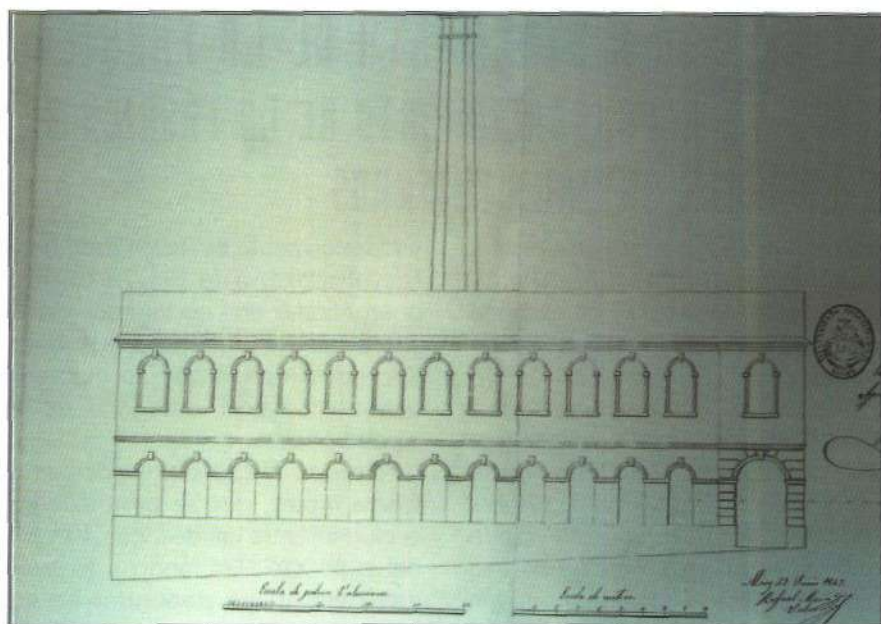
1. Vidal Vidal, V. M., *Arquitectura e Industria. Un ensayo tipológico de los edificios fabriles de l'Alcoia*, Ed. Generalitat Valenciana-C.O.P.U.T., Valencia 1988, p. 97.

2. La primera noticia de uso de vapor como fuerza motriz para mover máquinas se produjo en 1841 cuando Plácido Francés y Mauro Abad, comisionados de la Real Fábrica de Paños, instalaron una máquina de vapor para accionar máquinas estambreras que habían adquirido después de un viaje por Barcelona, París, Lieja e Inglaterra. Moya Moya, J., *Libro de Oro de la Ciudad de Alcoy*, T. II, p. 55.

Tras este primer experimento auspiciado por la Real Fábrica, la Algodonera de Barceló, Raduan y Gavarró - ubicada en Algezares y construida en 1856- y la de Pérez, Pascual, Puig y Compañía - ubicada en la Partida del Pla a la salida de la Puerta de Madrid y construida unos años antes de 1856- configuran los primeros ejemplos documentados de uso del vapor como fuerza motriz en la ciudad junto con el Molino de Papel de Antonio Ridaura Abad ubicado en el Salt. De las tres fábricas sólo la algodonera del Pla utilizaba en 1862 el vapor de manera constante mientras que las restantes fábricas sólo lo usaban cuando había escasez de agua. A.M.A. Industria. Expediente de los estados formados sobre la fuerza motriz empleada en las diferentes fábricas existentes en esta localidad y productos elaborados en las mismas (1862). N° Reg. 4879. N° Top. 5545.

3. Dávila Linares, Juan Manuel. "Alcoy: Desarrollo urbano y planeamiento". Universidad de Alicante, 1993, p. 46.

el contexto en el que se ubican la palabras de José Martí Casanova incluidas en el Prólogo de su Guía de Alcoy de 1864: "La comparación, algo entusiasta en verdad, que de Alcoy hace un conocido científico al describir esta Provincia, viene en apoyo de nuestro sentir: *Alcoy por sus artefactos, comercio y movimiento industrial parece una pequeña Londres*"⁴.

Con la aproximación de las fábricas al entorno urbano se inicia un proceso de dignificación estética de la arquitectura fabril. El tipo arquitectónico de la fábrica de pisos surgido en conexión con la fuente hidráulica de energía, una vez demostrada ya su adecuación al vapor y su funcionalidad productiva, comienza a revestirse con elementos propios del estilo y empieza a buscar en sus muros una plasticidad hasta ahora desconocida. La tipología fabril vuelve a encontrarse con el estilo del cual se había alejado en su origen buscando la funcionalidad. Una tendencia de aproximación al estilo que ya había empezado a desarrollarse en el edificio de la Algodonera de la Sociedad Barce-

ló, Raduan y Gavarró, construida en Algezares por el arquitecto Rafael Gisbert Berenguer en 1856⁵ siguiendo la estética del clasicismo académico, estilo usado también para la dignificación estética de la vivienda burguesa que se estaba produciendo por estas mismas fechas.

¿Qué potenció esta adopción del estilo como revestimiento del tipo arquitectónico funcional fraguado en la cuenca del Molinar? Tres factores son los encargados de potenciar este fenómeno de revestimiento estilístico de las arquitecturas fabriles.

En primer lugar, la fábrica, con su ubicación urbana y de la mano de los arquitectos, buscó en el estilo la creación de una imagen que reflejara su poder económico y social en el ámbito local como creadora de riqueza y bienestar para la colectividad. El burgués busca en el estilo los símbolos visibles de su autoridad socioeconómica.

En segundo lugar, la estética o la imagen de la fábrica empieza a entenderse como un valor comercial en una sociedad cada vez

más competitiva. Los gastos que ésta suponía empezaron a ser considerados como una inversión productiva porque publicitaba el poder económico que dentro de la sociedad urbana tenía la fábrica como creadora de riqueza y bienestar y prestigiaba el nombre de la firma industrial. Evidenciadora del desarrollo de esta mentalidad en la ciudad de Alcoy es la Parte Cuarta de la Guía del Forastero en Alcoy de 1864 que incluye un apartado de anuncios publicitarios introducido por una oda al anuncio y sus bondades escrita por el librero-editor⁶.

En tercer lugar, el estilo se vio como vía capaz de crear una imagen de autoridad social, de dominio del espacio urbano y de poder sobre los obreros que en ella tenían invertido su futuro bienestar, en un momento en el que los conflictos entre obreros y patronos habían empezado a ser ya evidentes. Era necesario afirmar la autoridad de la fábrica sobre los obreros en una ciudad en la que en 1840 se produjo ya una huelga de tejedores y que en Mayo de 1856 vivió una Huelga General con 3.000 parados⁷.

En la Algodonera de Algezares fue el clasicismo académico⁸ el estilo definidor de la envoltura con la que se revistió el tipo estructural del Molinar en busca de unos requisitos simbólicos capaces de transferir al conjunto urbano los signos de la autoridad social y económica de la fábrica en sí y de sus propietarios, pero éste no va ser el único estilo utilizado para tal fin. El edificio-fábrica de los Sres. Julián Hermanos nos va a introducir, con las notas estilísticas de su fachada, en un concepto nuevo y muy característico de la arquitectura decimonónica: el historicismo.

En los Recibos del "Expediente formado del número y clase de las

4. Martí Casanova, José, "Guía del Forastero en Alcoy" p. 6. Desconocemos a qué conocido científico se refiere.

5. No se han conservado los planos de este edificio-fábrica pero sí la Licencia de Obras que el 6 de Septiembre de 1856 autorizaba al arquitecto D. Rafael Gisbert el levantamiento de la puerta de entrada a dicho edificio algodonerero que se "... está construyendo a espaldas del Barrio de Algezares". A.M.A. Licencias de Obras 1843-59. N° Reg. 4536. N° Top. 5679. Esta fábrica es conocida popularmente como la fábrica de Tacos por su dedicación posterior a la fabricación de Tacos de Escopeta.

6. Martí Casanova, José, op. cit., pp. 301-394.

7. Huelga general precedida por huelgas en las fábricas de Hijos de Terol (paños) y Romualdo Boronat (papel) en 1855 y en la Algodonera de los Sres. Pérez, Pascual, Puig y Cía en Febrero de 1856. Berenguer Barceló, J., "Historia de Alcoy", Tomo II, pp. 187, 281-84 y 289-91.

8. En el revestimiento estilístico de la Algodonera de Algezares se produce una trasposición de los esquemas compositivos clasicistas de la arquitectura doméstica burguesa a la arquitectura fabril de patrocinio burgués. Se produce, así, un proceso de dignificación artística de la arquitectura fabril paralelo al que, durante el periodo isabelino (1834-68), se lleva a cabo en la arquitectura doméstica burguesa.

fábricas y artefactos..." de 1861⁹ los Sres. Julián Hermanos aparecen como propietarios de una fábrica de papel y de una fábrica de paños. En la casilla de "Año de aparición" se nos comunica que la fábrica de papel está establecida desde antiguo mientras que la de paños se estableció en 1853. Esta fecha coincide con la que nos da la Licencia de obras de 9 de Octubre de 1853 en la que se pide al Ayuntamiento se marque la línea y rasante a que deba atenerse la casa de habitación y edificio para fábrica que se pretende construir en la Calle Beato Nicolás Factor, más conocida como la Cordeta¹⁰.

La referencia al establecimiento por parte de la Municipalidad de la línea y rasante a la que debía ajustarse la nueva construcción se relaciona con el Plano Geométrico de Alcoy aprobado en 1849 y realizado por D. Jorge Gisbert y Berenguer, Académico de Mérito de la Nacional de S. Carlos y Arquitecto Mayor honorario del Excmo. Ayuntamiento de la ciudad de Valencia. La gestación de este plan geométrico o de alineaciones se inició a principios de 1846, meses antes de que fuese promulgada la Ley Nacional de Alineaciones¹¹, y su aparición supone el inicio de un urbanismo elemental que aún no planeaba, en modo alguno, el desarrollo espacial del núcleo urbano como conjunto. Este Plan de Alineaciones suponía el establecimiento de una línea que limitara las zonas edificables de las no edificables, que definiera las calles, las plazas, las partes interiores y el recinto mismo de la ciudad y su materialización resultó difícil al chocar ésta con el sagrado derecho de propiedad.

En 13 de Julio de 1863 otra Licencia de Obra nos informa de la construcción de una segunda fábrica por parte de la sociedad

fabril Julián Hermanos en la misma calle y al linde de la casa-fábrica que poseen en el n.º 2. Esta segunda fábrica de la mencionada sociedad será la primera fábrica de paños de lana documentada "... con motor de vapor..."¹². En dicha Licencia de Obra se especifica que la caldera y la chimenea se iban a ubicar a 17 m. de la fachada configurando, esta información, la primera referencia al potencial peligro que el vapor suponía en el entorno urbano.

En la Estadística de Fábricas de 1874 el conjunto fabril de los Sres. Julián Hermanos aparece registrado con el n.º 64 y en ella se contempla su dedicación a paños y novedades, el uso de motor de vapor y el trabajo en ella de 139 trabajadores: 81 hombres, 53 mujeres y 5 niños¹³. La utilización del vapor como fuerza motriz en esta fábrica se mantendrá hasta finales del siglo XIX principios del XX puesto que en el "Registro de Motores" de 1911¹⁴ aparece ya como utilizadora de fuerza eléctrica.

La segunda fábrica, construida por el arquitecto D. Rafael Masiá Valor en 1863, presenta dos plantas, una altura de 12-14 m. y una longitud de fachada de 33 metros. Originalmente el conjunto lo remataba una potente chimenea de entorno a los 27 m. de altura actualmente desaparecida. El esquema constructivo que se nos presenta en ella es el tipo rectangular de pisos pero en este caso, dada la ubicación, la fachada - que asoma a una calle bastante céntrica- no la configura el lado corto del rectángulo como en la Algodonera de Algezares sino el lado largo y, por tanto, la adopción del estilo afecta ahora a esa parte de la construcción donde se ubican 12 ventanas por planta (Figura 1).

El motivo predominante en la

envoltura estilística de la fábrica es el arco de medio punto de 1 m. de luz con clave resaltada. En la planta baja la imposta de los arcos se une mediante una moldura configurándose una sucesión del sintagma serliano de arco entre dinteles. En la parte superior, separada por una moldura que recorre toda la fachada, los vanos, que siguen estando configurados por arcos de medio punto con clave resaltada, marcan también su imposta y el resto de su perímetro con una moldura que continúa la del arco a diferencia de la planta inferior en la que, a excepción del arco y de la imposta corrida, el resto del vano se deja a arista viva. Remata el edificio una cornisa bastante marcada y una cubrición a dos aguas.

La entrada se ubica a la parte derecha y se destaca plásticamente mediante la utilización del sillar almohadillado. Está conformada por un arco de medio punto de poco más de 2 m. de luz con clave remarcada e imposta corrida y a su trasdós se unen las líneas del almohadillado marcándose de este modo cada una de las dovelas que lo configuran (Figura 2).

Esta fachada nos introduce, con sus notas estilísticas, en un concepto nuevo y muy característico de la arquitectura decimonónica: el historicismo. El historicismo, entendido como "...un redescubrimiento, o mejor *relectura* de las obras del pasado"¹⁵, introduce en el panorama arquitectónico la relatividad del modelo clásico seguido hasta ese momento por el clasicismo académico y permite una apertura en los modelos a seguir, es decir, permite a los arquitectos de la segunda mitad del XIX "...escoger de todo el catálogo de la historia aquello que más les interesa"¹⁶.

En la envoltura estilística de la fábrica de los Sres. Julián Herma-

9. A.M.A. Industria. "Expediente formado del número y clase de las fábricas y artefactos que existen en esta Ciudad con expresión de su clases, año de su establecimiento, capital que representa, fuerza motriz que emplea, sus primeras materias y n.º de operarios que se ocupan" 1861. N.º Reg. 4879. N.º Top. 5545.

10. A.M.A. Licencias de Obras 1843-59. N.º Reg. 4536. N.º Top. 5679.

11. A.M.A. Boletín Oficial de la Provincia de Alicante, n.º 352, de 3-07-1846, circular n.º 386 R. O. de 25-07-1846. Cita tomada de Dávila Linares, J. M., op. cit., p. 40.

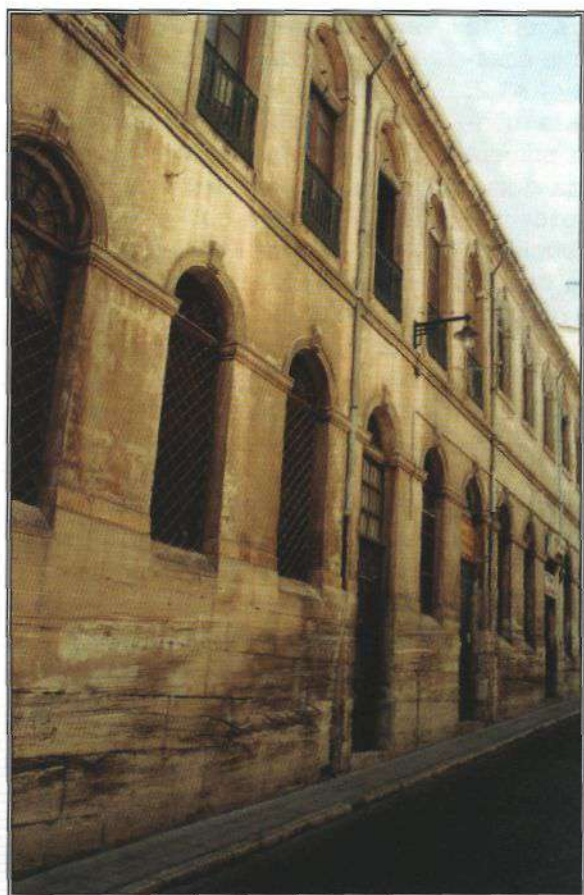
12. A.M.A. Licencia de obras 1860-99. N.º Reg. 4537. N.º Top. 5680.

13. A.M.A. Estadística de Fábricas 1874. N.º Reg. 4886. N.º Top. 5543.

14. A.M.A. Industria 1902-19. Registro de Motores de 1911. N.º Reg. 4880. N.º Top. 5546.

15. Navascués Palacio, P., "Un palacio romántico. Madrid, 1846-1858", Madrid, 1983, p. 52. Cita tomada de Hernando, J., "Arquitectura en España 1770-1900", Ed. Cátedra, p. 166.

16. Chueca Goitia, Fernando, "Historia de la Arquitectura Occidental", Tomo X. Ecléctico, Editorial Dossat, 1986, p. 3.

nos, el arquitecto D. Rafael Masiá Valor opta por el neorrenacimiento que puede ser entendido como la primera apertura historicista de la arquitectura del S. XIX, una apertura conservadora, puesto que permite seguir operando en el interior del clasicismo, con la que se inicia una dinámica relativizadora de los modelos arquitectónicos que conducirá a la disolución progresiva del neoclasicismo, convertido con su normalización académica en clasicismo académico, y a la complejidad estilística de los eclecticismos finiseculares.¹⁷

La adopción del lenguaje neorrenacentista convierte esta fábrica en un edificio singular dado el pequeño número de obras conocidas en España que tomen este modelo figurativo. En España, este modelo no se consideró conveniente ni para edificios oficiales ni para religiosos. A diferencia de

lo que ocurrió en España, en la mayoría de los estados alemanes durante las décadas de los 30-40 el neorrenacimiento tuvo un importante desarrollo con las obras de Von Klenze y Gärtner. El neorrenacimiento en Alemania se inscribe dentro de un movimiento arquitectónico más amplio y peculiarmente alemán: el Rundbogenstil. Hitchcock lo considera como una fase romántica del neoclasicismo derivada de los modelos más utilitarios de Durand que pretendió demostrar la supremacía de la arquitectura italiana

de los arcos de medio punto frente a la adintelada de origen griego tomada como modelo en la arquitectura alemana neoclásica anterior. Frente a los modelos griegos, el Rundbogenstil se inspiró en modelos más o menos italianos: paleocristianos, bizantinos, románicos, góticos italianos o quattrocento¹⁸.

En España el desarrollo del neorrenacimiento quedó limitado a la arquitectura privada, en concreto, a la construcción de palacios urbanos o extraurbanos¹⁹. En verdad, en la fábrica de Julián Hermanos no sólo se revaloriza el estilo quattrocentista sino que se aplica a la arquitectura industrial el modelo de "palazzo" renacentista. Este modelo, con sus series regulares de ventanas bien proporcionadas que facilitan la abundante y necesaria iluminación del espacio fabril y su especial prestigio por

haber alojado a la aristocracia comercial durante el Renacimiento, se convierte en un modelo especialmente adecuado para la arquitectura industrial.

Con la adopción de este modelo, la fábrica se convierte en un "palacio del trabajo" siendo sus notas de estilo el perfecto trasunto estético del poder social y económico que tenían sus propietarios y la fábrica en sí como creadora de riqueza y bienestar para la colectividad y el requisito simbólico que visualizaba la autoridad del patrono sobre el obrero.

En Inglaterra y en los EE.UU el modelo de "palazzo" renacentista se introdujo también en la arquitectura comercial en la década de los 40 convirtiéndose progresivamente en el modelo favorito. La aparición de este modelo en Inglaterra parece derivar de la influencia ejercida por el Reform Club de Barry (1838-40) y en su evolución se pasó paulatinamente de la fachada con ventanas rectangulares hacia la ventana rematada con arcos como en los edificios del Rundbogenstil. La aparición de estas fachadas con arcos se puede fijar en Inglaterra en 1855 con la construcción del Hodgson's Building de Knowles y el Crown Life Office de Deane & Woodward en Londres, y en EE.UU. en torno a 1852-53 con los edificios de la Chestnut Street en Filadelfia de S. D. Button (1803-1897) y Napoleón Le Brun (1821-1901) y los diseños de Bogardus (1800-1874) para las primeras fachadas neoyorquinas de hierro que imitaban arquerías de fábrica²⁰, como sucedía en la de la Editorial Harper y Brothers de 1854.

Respecto a los arcos de la fábrica de Julián Hermanos, especial mención requiere por su singularidad la presencia en la planta baja de la fachada del sintagma serliano utilizado también por Juan Antonio Sánchez en el pri-

17. Hernando, J., op. cit. p. 177. Chueca Goitia también refiere el carácter conservador del neorrenacimiento español al comentar que "... los que tímidamente hicieron las primeras salidas fuera del abigarrado recinto neoclásico, lo hicieron buscando territorios relativamente afines. Más que hacia el medievalismo (...) se fueron hacia el quattrocentismo y sus italianos primores...". Chueca Goitia, F., op. cit. p. 214.

18. Hitchcock, Henry-Russell, "Arquitectura de los siglos XIX y XX", Ed. Cátedra, Madrid 1981, pp. 59-60.

19. Como palacios urbanos en Madrid cabe citar el Palacio Gaviria de Anibal Álvarez Bouquel (1846), el del Duque de Granada de Egea de Matías Laviña Blasco (1851), la casa-palacio de la Calle San Pedro de Juan Antonio Sánchez (1858), el Palacio del Duque de Sesto (1865) y el de López-Dóriga (1872) de Francisco de Cubas. Entre los extraurbanos destaca el Palacio del Marqués de Salamanca de Narciso Pascual y Colomer (1846). Hernando, J., op. cit. pp. 180-190.

20. Hitchcock, Henry-Russell, op. cit. pp. 353-54.

mer proyecto de la Casa-palacio de la Calle S. Pedro de Madrid de 1858 dentro de un lenguaje neorrenacentista y por Elías Rogent en el edificio de La Universidad Literaria (1862) y en el de la Capitanía General de Barcelona dentro de unos parámetros estilísticos a medio camino entre el neomedievalismo románico y el Rundbogenstil alemán²¹.

El lenguaje neorrenacentista utilizado en este edificio fabril no se basa en la concepción de revival tradicional, es decir, no es la imitación minuciosa del modelo histórico. Muy al contrario en su arquitectura se nos evidencia un utilización más libre de los modelos arquitectónicos históricos. Una libertad que en este caso parece querer encaminarse hacia una arquitectura más racional y funcional, como no podía ser de otra manera dentro de la arquitectura industrial caracterizada desde sus inicios por estos dos principios básicos.

En la fábrica de los Sres. Julián Hermanos el arquitecto D. Rafael Masiá Valor parte de una base histórica renacentista y la despoja de todo lo no necesario quedándose con la esencia y dando como resultado un estilo limpio y racional donde se prescinde de fórmulas excesivamente decorativas. Parece como si hubiese seguido en este proceso los pasos de Elías Rogent quien, desde una libertad consciente en el uso de los repertorios estilísticos que le alejan de un revival arqueologista, es capaz adentrarse en la búsqueda de una arquitectura moderna y racional plasmada en su Universidad Literaria de Barcelona (1862).

Mientras Rogent parte en su búsqueda de un estilo a medio camino entre el neorrománico y el Rundbogenstil alemán, Rafael Masiá Valor lo hace desde el neorrenacimiento. Ambos siguen un proceso de reelaboración archi-

tectónica, bien del Románico bien del Renacimiento, en el que parecen encontrar los mismos principios de racionalidad, funcionalidad y sinceridad constructiva que encontraba Viollet-le-Duc en el gótico y que demostraban la adecuación de este estilo, y por tanto también del Románico y del Renacimiento, a las necesidades arquitectónicas contemporáneas.

Esta fachada-envoltura estilística del tipo²² de modelo renacentista sufrirá una reforma documentada en 1917 de la mano del arquitecto Vicente Pascual Pastor, uno de los introductores del lenguaje modernista en la ciudad²³. La reforma afectó a la mitad de la fachada existente y supuso el aumento de la altura de las ventanas del piso superior que, arrancando ahora de la moldura diferenciadora de los pisos, toman un aspecto de pequeños balcones no salientes, y la creación de una segunda puerta para el edificio fabril mediante la transformación de una de las ventanas del piso inferior. Dicha transformación se realizó sin variar el remate de arco de medio punto con clave remarcada, creándose una solución concava-recta-concava que permitía salvar la diferencia de anchura existente entre la luz del arco y de la puerta propiamente dicha. Se trata de una combinación de curva y recta que dará mucho juego a la arquitectura industrial de la ciudad de principios del siglo XX y que se encuentra aquí a pequeña escala (Figuras 3 y 4).

En 1881 el mismo arquitecto que había diseñado la fachada original de la fábrica, D. Rafael Masiá Valor, construirá junto a ella una cochera y unas cubiertas de escaso valor estilístico. En este lugar fue construido en 1922 por el arquitecto Joaquín Aracil Aznar un nuevo edificio-fábrica de la misma firma industrial²⁴. Este nuevo edifi-

cio de tres plantas iba a adoptar el mismo lenguaje estilístico presente en el anterior y que estaba fundamentado en el arco de medio punto con clave remarcada. Este tipo de arco es el utilizado en las 7 ventanas de las dos plantas superiores y nos lo encontramos con imposta corrida en las 5 ventanas y la puerta secundaria de la planta baja. En el extremo izquierdo se abría otra puerta de mayores dimensiones destinada, al igual que la que existía en el primer edificio, a la entrada de carruajes y que presentaba, al igual que la secundaria, el arco de medio punto con clave remarcada y la combinación de curva recta para salvar la diferencia de luz entre el remate y la base de la misma que se observaba en la remodelación de la fachada de 1917 realizada por Vicente Pascual Pastor (Figura 5).

Esta persistencia del estilo neorrenacentista, a pesar del cambio de arquitecto y el paso del tiempo, denota, a nivel particular, la simbiosis que se había producido entre la imagen arquitectónica neorrenacentista, creada en 1863 por el arquitecto D. Rafael Masiá Valor, y la firma industrial de los Sres. Julián Hermanos y, a nivel general, la aceptación progresiva de la importancia de la estética como garante de una imagen identificadora de la firma industrial por parte del empresariado alcoyano. Se trata de la asociación del lenguaje arquitectónico y de la imagen de empresa y, por tanto, de la aparición de la llamada "arquitectura de empresa" que inicia su desarrollo en la 2ª mitad del siglo XIX de la mano de las empresas ferroviarias, compañías de seguros o cadenas hoteleras²⁵.

JOEL GARCÍA PÉREZ

Licenciado Hª del Arte

21. De la Universidad Literaria, Chueca Goitia comenta que es un edificio estilísticamente "... románico, pero visto a través del Rundbogenstil germánico" (Chueca Goitia, F., op. cit. p. 228). Elías Rogent se movió pues, entre el románico nacionalista catalán y el Rundbogenstil alemán que tuvo la oportunidad de estudiar en su viaje por Alemania de 1855. Hernando, J., op. cit. 199-203. Toma esta información de Hareu Payet, P., "L'Arquitectura d'Elías Rogent", Catálogo de la Exposición sobre este arquitecto, Barcelona 1986, pp. 16-20.

22. En el Plano se presenta la actuación arquitectónica como "Decoración exterior del edificio fábrica de vapor...".

23. A.M.A. Licencia de Obras 1916-18. N° Reg. 6727. N° Top. 7533.

24. A.M.A. Licencia de Obras 1922. N° Reg. 6731. N° Top. 7537.

25. Aguilar, I., "Industrialització i Arquitectura", Actes del Primer Congrés del País Valencià de Arqueologia Industrial, Ed. Centre d'Estudis d'Història Local, Valencia, 1991, pp. 114-15.

DOCUMENTACIÓ DE LES FESTES DE SANT JORDI A L'ARXIU MUNICIPAL D'ALCOI

Entre la diversa documentació que hom pot trobar a l'Arxiu Municipal d'Alcoi referida a la festa jordiana hi ha una subdivisió específica, identificada amb el codi de classificació VI.2.3, que recull documents diversos sobre la festa gran d'Alcoi. Aquesta sèrie s'inicia amb una carpeta de documents datats entre 1782 i 1910, de contingut molt diferent. Per les investigacions que hem pogut realitzar, aquesta carpeta deu reunir la documentació que s'hi trobava a les carpetes nº 20 i 32 del vell sistema d'ordenació de l'arxiu municipal, quan hi era a les golfes de l'Ajuntament. Amb aquesta numeració la citen, lògicament, Julio Berenguer i Adrián Espí, la qual cosa, en no fer referència a l'ordenació antiga (*olim* arxivística), ha causat més d'un maldecap als investigadors de la Festa. Per aquesta raó, tot i aprofitant les tasques de recatologació que duem a terme a l'Arxiu, hem decidit donar a conèixer el contingut d'aquesta sèrie. La descripció del document o expedient la completarem amb les cites bibliogràfiques escaients, si es dona el cas d'haver-hi estat ja utilitzada.

1. Sol·licitud presentada per la "Junta de devotos de Nuestro Patrón San Jorge" en què demanen permís per assistir a la processó oficial del dia del Sant (Alcoi, 3 Març 1782), 4 p. Cfr. Nostra Festa, I, p. 95-96. Berenguer Barceló, Julio, *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoy*, p. 86-87.
2. Sol·licitud presentada per la "Junta de devotos de Nuestro Patrón San Jorge" en què demanen permís per fabricar una imatge del Sant (Alcoi, 9 Maig 1782), 1 full. Cfr. Nostra Festa, I, p. 96-98. Berenguer Barceló, Julio, *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoy*, p. 86-87.
3. Instància presentada per Ventu-

Las Religiosas del Sto. Sepulcro

HIMNO A SAN JORGE MARTIR

SEXTO CENTENAR.—1876.

<p><i>Tejed, alcoyanos de mirto y de rosas guirnaldas hermosas á vuestro patron.</i></p> <p>Si noble soldado en armas valiente de bravos al frente mil veces triunfó, no menos insigne, cristiano animoso, de mártir glorioso, la palma alcanzó.</p> <p><i>Tejed etc.</i> Alcoy atacada por hueste agarena</p>	<p>ya vía con pena su nueva opresion. Airado mostrose el Santo en el muro, y al verle el impuro infiel moro huyó.</p> <p><i>Tejed etc.</i> De entonces celebra Alcoy sus loores, de entonces las flores derrama en su honor; y a afecto acreciendo los años prolijos hoy lega á sus hijos la fé y devocion.</p> <p><i>Tejed etc.</i></p>
--	--

Alcoy: Imp. F. Company.

- ra Torregrosa "solicitando se le considere como legítimo descendiente de Mosén Ramón Torregrosa y se le conceda el derecho a representar a dicho sacerdote en las fiestas de San Jorge" (Alcoi, Febrer/Març 1798), 4 p. Cfr. Nostra Festa, I, p. 151-152. Berenguer Barceló, Julio, *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoy*, p. 90-91.
4. *Ciudad de Alcoy. Feria de S. Jorge de 1874. Cuentas justificadas del producto de la misma y su inversión* (recaptat per la Junta de Beneficència), 5 fulls + 2 rebuts, l'un de l'Administrador de l'Hospital i l'altre del contractista de les parades dels firers. Cfr. Boluda Sanjosé, José: "La feria de S. Jorge en 1874", p. 70-71.
 5. *Ciudad de Alcoy. Año[s] 1875 a 1878. Expediente nº 17. Ferias de San Jorge y Santa Teresa.*

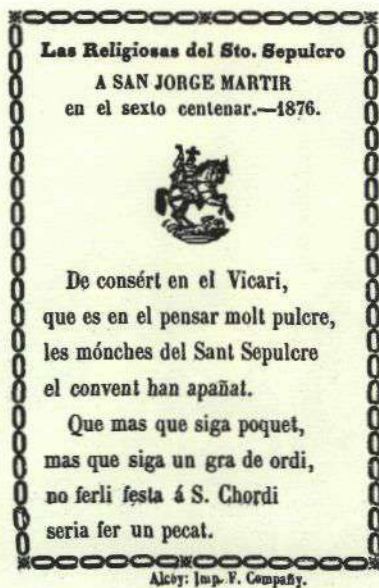
- Cfr. Boluda Sanjosé, José: "No todo es fiesta en abril", p. 90-92; id.: "Tampoco hubo moros y cristianos en 1875", s.p.
5. *Ciudad de Alcoy. Año de 1876. Levantamiento de una columna [sic] de honor á San Jorge Mártir en el centro de la plaza de San Agustín, en conmemoración del 6º. Centenar*, 1 full. És còpia de la sessió ordinària de l'Ajuntament del 27 de novembre de 1876. Nostra Festa, I, p. 314-316.
 6. *Ciudad de Alcoy. Año de 1876. Fiestas en conmemoración del 6º. Centenar de la aparición de San Jorge*, expedient molt interessant, que refereix la preparació "oficial" del VI Centenari de l'aparició de Sant Jordi i que hi inclou:
 - 1 full d'impremta amb les bases del Certamen literario convocat per l'Ajuntament

(Alcoi : Imp. de A. Payá é hijos, 1876), 30 x 20 cm. Cfr. Castelló Candela, Antonio, *Inicios de la imprenta en Alcoi*, nº 81, p. 201-202. Berenguer Barceló, Julio, *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoi*, p. 286-288.

- 1 exemplar en rama de paper gros, de més de 120 grs., en 4rt. marca menor, 30 x 20 cm.; caixa, 18 x 14 cm., i que, segons Castelló, seria la mostra que l'impressor presentaria a l'Ajuntament: PROGRAMA DE LAS FIESTAS DEL SEXTO CENTENAR que en los días 22 al 30 del próximo mes de abril se han de celebrar en la Ciudad de Alcoi EN CONMEMORACION DE LA BATALLA Y VICTORIA OBTENIDA CONTRA LOS MOROS EN 1276 Y MILAGROSA APARICION DE SAN JORGE MÁRTIR [escut d'Alcoi]. ALCOY-1876 : Imp. de A. Payá é hijos, Plaza S. Agustín, 28. Cfr. Castelló Candela, Antonio, *Inicios de la imprenta en Alcoi*, nº 82, p. 202. Berenguer Barceló, Julio, *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoi*, p. 254-260.

- obres manuscrites presentades al *Certamen*. Segons Berenguer, que cita la corresponent acta municipal (del 30 d'abril de 1876), la relació de guanyadors fou: primer premi, sota el lema "Delectabat Athenienses" per a Antonio Anguiz García, d'Alcoi, i accésit per a Miguel Parera, d'alcoi, sota el lema "Canto l'Arme pietore il Capitano"; segon premi, sota el lema "Alcoi, Dios te proteja", per a José Montllor Blanes, d'Alcoi; primer accésit, sota el lema "Pro veritate non pro gloria certandum", per a J.M. Chacon, i segon accésit, sota el lema "Las gloriosas tradiciones de los pueblos son sus títulos de nobleza", per a Francisco de A. Sempere, d'Alcoi; tercer premi, sota el lema "Lirio entre espinas", per a Juan Vila Blanco, d'Alacant; primer accésit, sota el lema "Salve Reina de los Cielos", per a José F. Sanmartín Aguirre, i segon accésit, sota el lema

"Madre", per a Juan B. Pastor Aicart, de Beneixama; quart premi, sota el lema "Bella flor del corazón", per a Francisco de A. Vitoria, d'Alcoi, i accésit, sota el lema "No hay sociedad

más noble, más digna que la que forman hombres de bien, etc.", per a Antonio Anguiz García; cinqué premi, sota el lema "Lex", per a Juan B. Aicart; primer accésit, sota el lema "El trabajo es necesidad del hombre...", per a Antonio Anguiz García, i el segon, sota el lema "El trabajo es ley divina", per a Fernando de Anton, de Sevilla.

- un romanç d'Antonio Vilaplana Sempere, titulat "Una página de gloria ó la aparición de San Jorge", però que en aquest exemplar no s'hi dona l'autoria. Segons Castelló, fou la mostra que el mateix impressor lliurà a l'Ajuntament perquè, al final, hi ha un anagrama autògraf amb les inicials F.C. Es tracta d'un plec de quatre planes. Porta a la capçalera un

boix representant Sant Jordi sobre uns merlets. Format: 22 x 10 cm.

- un full d'impremta amb 8 al·lèuies, de 23 x 20 cm, amb péu d'impremta de F. Company. Porten la mateixa capçalera dedicatòria: "Las Religiosas del Santo Sepulcro A SAN JORGE MÁRTIR en el sexto centenario.— 1876" però amb text diferent. Castelló no el cita i sí Berenguer, que reproduceix dues al·lèuies.

7. *Ciudad de Alcoi. Año 1880 a 1891. Expediente nº* [en blanc] *Ferias de San Jorge y Santa Teresa.*
8. Expedient nº 607 (Anys 1880-1908), *Solicitud de permisos para la celebración de las fiestas de San Jorge*, 13 fulls.
9. 1885-1886-[18]87 y 1888. *Ferias. S. Jorge*, quadern llistat de 21 fulls.
10. 1889-1890-1891. *Feria de San Jorge*, quadern llistat de 16 fulls.
11. *Ciudad de Alcoi. Año 1890. Expediente de los festejos celebrados en esta Ciudad con motivo del 16º. Centenario del martirio del Patrono San Jorge.* Cfr. *Nostra Festa*, II, p. 24-28. Berenguer Barceló, Julio, *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoi*, p. 364-377.
12. *Año 1892. Feria de San Jorge*, quadern llistat de 20 fulls, la major part en blanc.
13. *Feria de S. Jorge. AÑO 1906*, 2 fulls llistats + 1 carta de pagament.
14. [Fira de Sant Jordi, 1907], quadern llistat de 4 fulls + 1 carta de pagament.
15. [Fira de Sant Jordi, 1908], quadern llistat de 4 fulls + 1 carta de pagament.
16. [Fira de Sant Jordi, 1909], quadern llistat de 4 fulls + 1 carta de pagament.
17. [Fira de Sant Jordi, 1910], quadern llistat de 4 fulls + 1 carta de pagament.

JOSEP LLUÍS SANTONJA

Arxiu Municipal d'Alcoi

LES ACTIVITATS RAMADERES A LA COMARCA

El creixement agrari i demogràfic a l'època moderna es va fer, fonamentalment, sobre la base d'una extensió de la superfície cultivada. De fet, a principis del segle XIX, el terreny conreat del terme d'Alcoi abastava la major extensió de la seua història, amb un 70 % del total¹. Com no podia ser d'altra manera, aquest increment de l'àrea de conreus va tindre el seu correlat en la disminució del nombre de caps de bestiar. La comarca sempre havia estat una zona ben dotada per a la pràctica de la ramaderia llanar i cabruma. No debades, segons les dades del cens de 1510 a la zona -incloent-hi Ontinyent- hi havien 111.132 caps de bestiar, la major part dels quals serien, amb tota seguretat, d'aquest tipus. En termes relatius, açò suposava un 11'34 % del total del País Valencià, amb una mitjana de caps per veí de més 36, front a uns 20 per al conjunt del país². De fet, un segle més tard, a pesar del creixement agrari que, amb tota seguretat, va suposar una forta embranzida colonitzadora, la zona seguia sent una de les principals productores valencianes de llana. Tanmateix, les escasses dades de les que disposem apunten en el sentit que, les dificultats del s. XVII no van ajudar en gran mesura a l'expansió de la ramaderia, com haguera estat normal en una conjuntura -almenys la primera meitat del segle- en la que, probablement, es contrauria la superfície conreada. Així, si, al cas d'Alcoi, la ramaderia representava al primer quart del segle XVI un 17 % del valor agrari, aquesta xifra s'havia reduït a un 8 % en els moments posteriors a l'expulsió i, després d'una lleugera

recuperació, només representava un 10 % al tercer quart del segle XVII⁴. Aquesta evolució concorda perfectament amb la que es pot

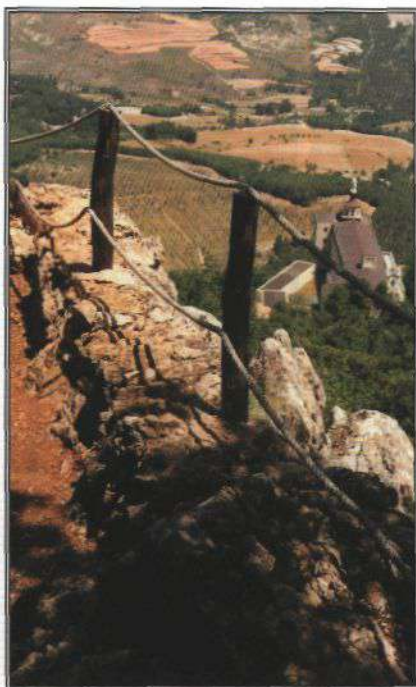

Foto: Javier Javaloyes Sanchis.

observar per al conjunt de la comarca⁵. Mentre que als començaments del segle XVI la ramaderia produïa la quarta part del valor generat a l'agricultura, al darrer quart d'aquest segle i durant tot el següent, aquesta proporció es va reduir a una desena part. Al XVIII, en canvi, mentre la primera meitat sembla conèixer una recuperació relativa -relacionada, sense dubte, amb el despla-

gement draper-, la segona veu reduir-se la proporció a un escàs 7'5 %.

La distribució de les activitats ramaderes sobre el territori comarcal no era, però, en absolut uniforme. Un bon indicador d'aquest fenomen es pot trobar a les recaptacions de l'anomenat delme del carnatge. La major part dels delmaris no hi contribuïen, i en aquesta distribució no semblen influir de forma determinant les condicions físiques, ni tampoc la major o menor presència de població cristiana o morisca. Així, pel que fa al primer extrem, per exemple, el delmari de Castalla és un dels principals contribuents pel carnatge, mentre que el de Xixona -amb Ibi i Tibi- no hi fa cap contribució. De la mateixa manera, encara que algun autor ha afirmat que la ramaderia llanar i cabruma era practicada especialment per la població mudèjar⁶, alguns delmaris en els que hi predominaven els moriscos no contribueixen pel carnatge, com ara el de Planes o el de les valls de Ceta i Travadell. Per posar un altre exemple en el mateix sentit, mentre que el carnatge només suposava a Cocentaina un 10'5 % del total agrari a principis del XVI, a Perputxent, en canvi, aquesta xifra s'eleva fins el 64'4 %. I, el que és encara més significatiu, les tendències al llarg del XVI segueixen, en els dos delmaris, les línies generals -amb una reducció al 3'6 % i el 29'6 % a l'alçada de 1600, respectivament-, i, a més, la situació no es veu alterada després de l'expulsió: Cocentaina es situa fins el 1800 quasibé sempre per sota del 5 %, mentre que Perputxent encara es troba per damunt del 20 % el

1. Lluís Torró Gil: Proto-indústria i acumulació originària de capital a la vila valenciana d'Alcoi (1430-1823), I, tesi doctoral, Universitat d'Alacant, 2000, p. 145.

2. V. Ricardo García Cárcel: "El censo de 1510 y la población valenciana del siglo XVI", Cuadernos de Geografía, n° 18, 1976, pp. 49-66.

3. J. Casey: El regne de València al segle XVII, Barcelona, 1981, p. 87.

4. L. Torró: Abans de la indústria. Alcoi als inicis del sis-cents, Alacant, 1994, pp. 107-108.

5. L. Torró: Proto-indústria i..., I, pp. 146-147.

6. Antonio José Mira Jódar: "El siglo XV: demografía y economía", a Francisco Moreno Sáez: Historia de l'Alcoià, el Comtat y la Foia de Castalla, I, Alacant, 1996, p. 251.

DURANT L'EDAT MODERNA (1600-1800)

1799.

Tot i que resulta difícil generalitzar per la manca d'informació, a la llum del cas alcoià, podem suposar que la contracció de la ramaderia vindria acompanyada d'un canvi important de la seua orientació i del tipus de bestiar que hom criava, així com per una tendència a l'especialització. En primer lloc, pel que fa a ovelles i cabres, els indicis apunten a una disminució sensible d'aquestes a costa d'aquelles. El 1601, dels tres bovalars que tenia la vila d'Alcoi, sols hom podia dur a pasturar el ramat sense restriccions al Bovalar de Polop, el més allunyat del recinte urbà, un altre pràcticament havia desaparegut, el més pròxim a la vila, el Bovalar de la Vall, i al tercer, l'anomenada Rebusca del Carrascar, el bestiar cabrum hi tenia prohibit l'accés⁷. De fet, el 1807, tan sols pasturaven en el terme de la vila 450 cabres, front a unes 2.000 ovelles, i aquesta situació devia ser la predominant a la comarca ja que el consum d'aquesta carn pujava a 4.000 caps, provinents de Castella⁸.

D'una altra banda, és molt probable que s'estenguera de forma molt notable el bestiar de corral i el seu comerç. A banda de l'aviram, sembla que la cria de porcs jugaria un paper de primer ordre, tant des del punt de vista de l'autoconsum camperol com en la seua orientació vers el mercat. La presència a les cases dels llauradors alcoians de porcs i altres animals de corral està ben documentada per als començaments del segle XVII, especialment per la relativa abundància de referències que s'hi registren a les actes notarials de pagament de dots i creix

de "cochinos" i "cochines". Malgrat això, el desenvolupament urbà d'Alcoi i la seua especialització faria desaparèixer la cria de porcs, ja que el 1807 Pérez Planelles estima la població de gallines i coloms en 2.000 i 2.500, respectivament, però senyala taxativament que "...no hay ganado de cerda"⁹. En canvi, també senyala més avant que "...se matan al año 3.000 reses de ganado de cerda..."¹⁰, la qual cosa implica un actiu comerç d'aquests animals que, per les seues característiques, havia de desenvolupar-se en l'àmbit comarcal.

La resta del bestiar era fonamentalment el de tir. Cal destacar la progressiva desaparició de la ramaderia vacuna: el 1807, almenys a Alcoi, Pérez Planelles indica que "...no hay bueyes, vacas, toros ni becerros"¹¹, i aquesta situació no era nova, puix 40 anys abans -1764- tampoc no se'n troben al terme¹². Així doncs, els bous de llaurar, la presència dels quals encara tenia certa rellevància als començaments del segle XVII¹³, van ser substituïts completament per muls i ases, que complien també les funcions de tragineria: el 1807 llur nombre en Alcoi, ascendia, respectivament, a 314 i 1.500¹⁴. Al segle XVII, almenys, el treball al camp d'aquests animals es feia mitjançant l'ús d'aladres amb rella de ferro, encara que, segurament, no tots en disposarien. L'equipament es complementaria amb el fes, l'aixada, la destral, la corbella i les tàlegues per a portar el forment, entre d'altres¹⁵.

És evident, per tant, que la reducció constant de la cabana ramadera havia de tenir alguna

repercussió sobre la producció d'adobs. Entre 1510 i 1807 -únics punts possibles de comparació- la quantitat d'animals a Alcoi va passar -excloguent l'aviram, que sembla no haver estat tingut en compte al cens de 1510- de 11.840 caps a 4.266, és a dir, una reducció d'un 63'97 %. Aquest descens, però, anava a ser compensat amb escreix pel creixement demogràfic de la vila que hauria passat d'una població d'uns 2.000 habitants -440 veïns- a una superior als 13.000 en el mateix període. Aquesta era, segons els observadors, una de les claus dels elevats rendiments de l'horta alcoiana, Cavanilles hi insisteix¹⁶, però el millor testimoni, sense dubte, és l'aportat per Pérez Planelles. Segons ell, aquests rendiments eren deguts al

"...mucho y excelente estiércol con que la abonan, y lo facilita la multitud de habitantes que tiene el pueblo, con particularidad los lugares comunes que tienen en sus casas; cuyo estiércol, mezclan con otros que todavía no han fermentado, y con paja de los corrales o destinada a arrojar a ellos, cuidando mucho de no desperdiciar cosa alguna, pues este abono es sin duda el mejor de los que deben usarse, porque aunque algunos dan la preferencia al de los palomares y gallineros, es insuficiente por su escasez para el abono de tantas tierras destinadas al cultivo."¹⁷

LLUÍS TORRÓ GIL

7. AMA, I.2.1-188, Llibre dels arrendaments de la vila d'Alcoi, 2-V-1601, ff. 41r a 44v.

8. Francesc Pérez Planelles: Plan estatístico de la villa de Alcoy (manuscrito de 1807), València, 1983, pp. 24-25.

9. Plan estatístico..., p. 24.

10. Ibidem, p. 25.

11. Ibidem, p. 24.

12. Resumen general que contiene las utilidades personales de los vecinos de la villa de Alcoy, reproducció fac-símil a Eines, nº 9-10, 1990, p. 19.

13. Ll. Torrò: Abans de la indústria..., pp. 30-31.

14. F. Pérez Planelles: Plan estatístico..., p. 24.

15. Ll. Torrò: Abans de la indústria..., p. 30.

16. Segons ell "...por fortuna las fábricas y el gran número de vivientes de Alcoy suministran copia de estiércol"; Observaciones..., II, p. 196.

17. F. Pérez Planelles: Plan estatístico..., p. 30.

"EL DIMONI"

UNA DEPENDÈNCIA DEL PALAU DELS SENYORS D'ALCOI (SEGLE XIV)

El "Dimoni" era el malnom que portava un conegut manyà que exercia el seu ofici, no fa encara massa anys, al carrer la Puríssima. Amb aquesta denominació la gent es referia, també, al taller on treballaven ell i els seus empleats. Sens dubte, la foscor, el foc i el fum que caracteritzaven l'aspecte de l'establiment tenien alguna cosa de semblant a l'infern. Vaig tenir ocasió de comprovar-ho a principis dels anys vuitanta, durant una ràpida visita, molt poc abans del tancament definitiu de la serralleria. La singularitat de l'estatge, allò que em va sobtar, es derivava del fet que la seua estructura, totalment revestida d'una capa de sutja negra, estava definida per cinc grans arcs ogivals que, ja a primera vista, permetien situar en l'Edat Mitjana l'època de la construcció.

El nou propietari del local no sols ha tingut el bon criteri de conservar-ne l'estructura original, sinó que, a més, ha netejat, sanejat i consolidat la construcció. Tenim, doncs, molt que agrair-li'. Sobretot tenint en compte que es tracta, sense cap mena de dubte, del més important vestigi arquitectònic que ens resta de l'Alcoi medieval.

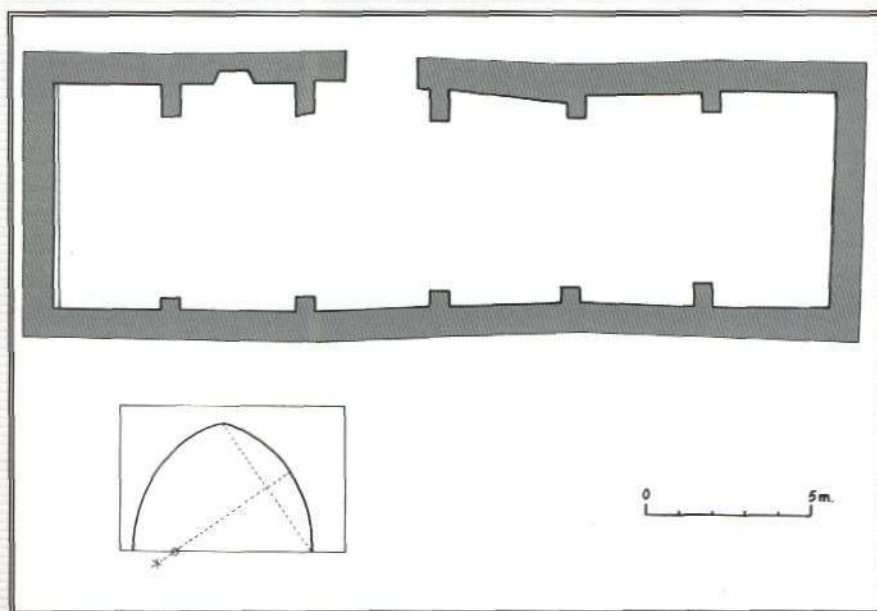
"El Dimoni" és una estructura diàfana de planta rectangular: 23,55 m de longitud i una amplada que va de set metres a la meitat sud a 6,5 a la meitat nord (vegeu les fotos i el plànol de la fig. 1)². La nau es divideix longitudinalment en sis trams mitjançant cinc arcs diafragma; cada un d'aquests trams fa vora tres metres i mig (sense comptar el gros de l'arc separador), excepte el de l'extrem sud, que en fa 3,25. L'altura actual

fins el sostre (no sabem en quina mesura està sobreelevat el sòl inicial) és de 4,36 m, però evidentment l'embigat que ara podem veure no correspon a l'armadura original.

L'altura dels arcs fins la clau és de 3,81 m, i fan entre 5,06 i 5,53 m de llum. L'amplada de l'intradós o cara interior és de 0,56-0,58 m, és a dir, dos pams i mig segons la metrologia foral valenciana usada a l'època medieval. Es tracta d'arcs ogivals força rebaixats, aproximadament d'un quart de punt (l'arc ogival perfecte és de tot punt), per tal d'aconseguir una adequada proporció entre l'amplada i l'altura de la nau. S'observa, d'altra banda, una desproporció entre l'amplada de les rebranques situades al mur occidental, que - excepte en l'arc nord- són majors (el doble o més) que les de la banda oriental. Les dovelles estan

tallades en tosca i són, aparentment, d'una grandària prou uniforme, vora uns 40 cm de costat, però no hem pogut prendre mesures completes a causa dels revestiments ocultadors.

Precisament a causa del problema dels arrebossats i recobriments de tota mena que ens impedeixen veure la fàbrica original no podem dir res sobre la tècnica constructiva dels murs perimetrals, i ni tan sols sobre els ronyons o panys dels arcs més enllà de les dovelles de tosca. Aquest fet dificulta la possibilitat d'aportar indicacions més precises sobre el conjunt de l'estructura o l'existència d'eventuals fases i modificacions. L'únic que podem dir és que, possiblement, el gros dels murs siga de 0,9 m (quatre pams) i que el tancament de l'extrem nord de la nau -on ara s'hi obri una finestra- no sembla ser original.

1. Com que ja les he fet públiques en altres llocs, no repetiré ací les consideracions que em mereix l'actitud de l'administració municipal durant els darrers anys en matèria de conservació del nostre patrimoni arquitectònic més antic. Vegeu "L'ominosa dècada del casc antic", publicat a Informació el 17 de gener de 1999.

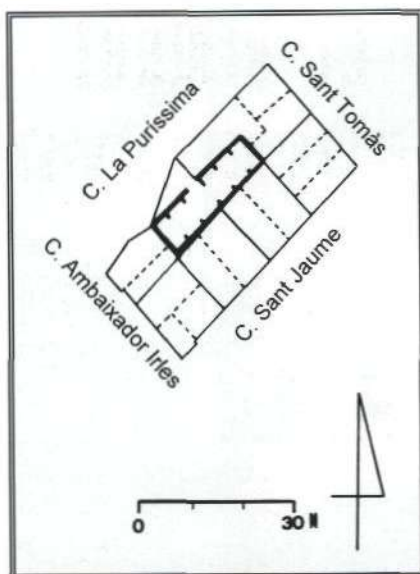
2. Les mesures i la planimetria són obra dels amics Josep Mª Segura i Josep Miró (autor de les fotos), del Museu Arqueològic, els quals, juntament amb Emili Aura, tingueren l'amabilitat d'acompanyar-me a una segona visita en gener del 1997.

Podria ser, perfectament, que la nau tinguera 13 metres més de llarg i arribara fins el carrer Sant Tomàs o, si més no, que s'hi pogués accedir des de l'esmentat carrer. Hi ha altres dades, com veurem, que permeten refermar aquesta suposició.

Un altre problema que ens planteja la presència d'aquesta estructura és la de la seua funció. Cal dir que els arcs diafragma representen una solució arquitectònica molt senzilla i versàtil. Aquesta manera de sostenir cobertes i alleujar la càrrega dels murs laterals constitueix el fonament de tota la construcció entre els segles XIII i XV. Els arcs diafragma permeten bastir, de forma sòlida i ràpida, espais coberts a base de crugies o unitats modulars fàcilment ampliables i aptes per a tota mena d'usos, començant pels més senzillament domèstics, i altres com ara magatzems, obradors, drassanes (com les encara conservades a València), sales d'aparat, i fins i tot es destinen a usos litúrgics. De fet, la major quantitat de vestigis que coneixem correspon a esglésies i ermites que no són més que senzilles naus d'arcs diafragma. Els historiadors de l'art se n'han referit com a "ermites de conquesta". L'expressió, tot i que inexacta (la cronologia pot ser més tardana en la majoria dels casos coneguts), és justa. En certa manera, inclús, com demostren les seues virtualitats, és una arquitectura de colonització.

Es tracta, doncs, d'una solució universal que no ens diu res per ella mateixa. Sense eixir d'Alcoi podem esmentar altres vestigis de construccions medievals resoltes amb arcs diafragma³. No obstant això, el propi emplaçament de l'estructura pot dir-nos moltes coses. En primer lloc farem notar que se situa en l'illa de l'extrem nord-oriental de la Poble Nova de Sant Jordi, perfectament integra-

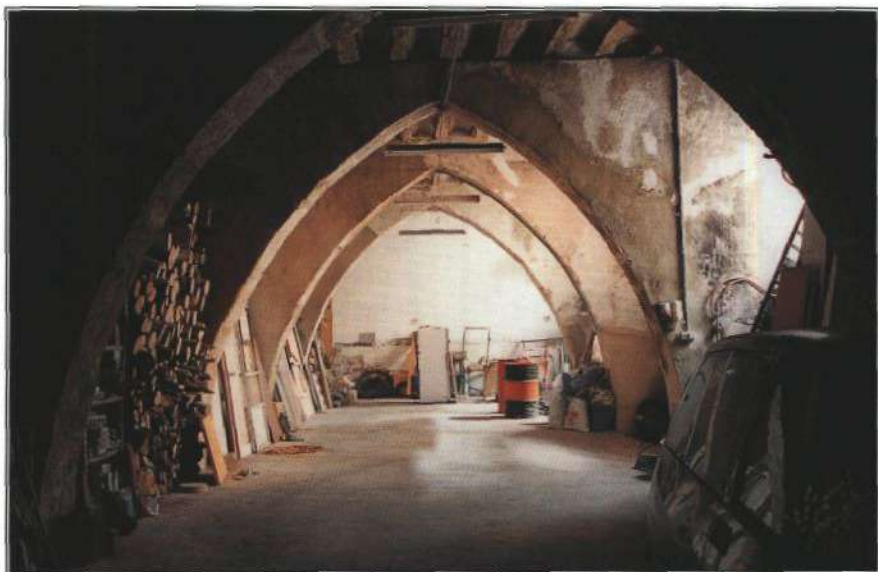
da en els mòduls de la trama parcel·laria dissenyada poc després de 1304 per a urbanitzar el primer raval d'Alcoi (vegeu la fig. 2)⁴. En segon lloc, assenyalarem que aquesta illa correspon a la localització del palau dels senyors d'Alcoi o "alberch de la senyora", que ja existia en 1358, adossat al qual hi havia un forn i un bany públic⁵. La notable grandària de la nau i la seua situació al cor de l'illa permeten afirmar que "El Dimoni" formava part de les dependències del palau. La construcció de la casa senyorial en aquesta part d'Alcoi s'explica pel fet que, arran el testament de Na Saurina d'En-

3. J. TORRÓ, "La Poble Nova de Sant Jordi. Parcel·lació medieval de l'espai urbà", Alcoi (1995), pp. 101-103, fotos 1 i 2. Vegeu també una estructura de dues o tres arcades molt similar al "Dimoni", situada a l'inici del carrer Sant Miquel, a les fotos de la construcció del pont de Sant Jordi (anys 20) publicades al suplement "Imatges i records" de la revista Imatges, nº 7 (maig 1999).

4. Vegeu el meu article "La Poble Nova...", citat en la nota anterior, especialment la fig. 3.

5. J. TORRÓ, "Els banys públics a l'Alcoi medieval", Alcoi (1997), pp. 134-136.

tença (morta en 1325), l'antic castell-palau de Roger de Llúria fos destinat a acollir un convent de l'orde de Sant Agustí. La fundació del monestir va tenir lloc, finalment, en 1338⁶, i per tant, en aquesta època seria quan els nous senyors de la vila, els comtes de Terranova, es veurien obligats a construir una nova residència a l'únic lloc disponible on podien fer tal cosa: al raval, on escolliren l'emplaçament més adequat. En definitiva, la cronologia de la construcció de la nau del "Dimoni" pot situar-se clarament en els anys 30 o 40 del segle XIV.

Les constatacions que acabem d'efectuar permeten replantejar millor el problema de la funció de la nau. Jo crec que es tracta del magatzem del palau; un magatzem destinat a reunir els productes que els camperols d'Alcoi lliuraven als agents dels senyors per a satisfer les exigències de la renda feudal. La part d'aquesta renda que es pagava en espècie s'anomenava terç-delme, ja que representava una tercera part del delme que es devia pagar a l'Església, la qual part havia estat cedida al rei (i, per extensió, als nobles beneficiats per alienacions del reial patrimoni) poc després de

la conquesta. A Alcoi, el delme eclesiàstic (els dos terços restants) es recollien, si més no tardanament, en una casa del carrer de la Verge Maria, popularment coneguda encara per la gent major que ha viscut al casc antic com a "Casa del Delme".

Tanmateix, recentment l'investigador i amic Ramon Molina em va comunicar l'existència d'unes referències d'arxiu que al·ludien a una altra "Casa del delme", l'emplaçament de la qual devia coincidir amb el de la nau del "Dimoni". Així, hi ha una inscripció de l'any 1865 al registre de la propietat relativa a una casa del principi del carrer Sant Jaume "lindante... por espaldas con la casa vulgarmente dicha del Diezmo"; cal dir que la casa adjacent també fita amb aquesta "Casa del Delme", la qual cosa es coherent amb la disposició allargada de la nau en el sentit longitudinal de l'illa (vegeu la fig. 2)⁷.

L'altra referència és una sol·licitud de permís d'obres cursada en gener de 1855 per Quintín Iborra, propietari de l'anomenada Casa del Delme, "en atención al estado deteriorado en que se hallan las puertas de la casa llamada Diezmo sita en el extremo de la calle

de Sto. Tomás... le es preciso variarlas y como para ello es indispensable hacer alguna parte de obra para la colocación de las nuevas". La llicència li fou concedida per la comissió municipal de policia urbana amb la condició de no canviar l'alineació del carrer⁸.

Aquesta última dada és força important perquè demostra, com he dit abans, que la nau devia arribar fins el carrer Sant Tomàs o que, almenys, hi estava directament comunicada. De fet, la parcel·la que separa "El Dimoni" d'aquest carrer sembla una prolongació fòssil de la nau (fig. 2), però açò no és més que una possibilitat. Més important és encara el fet que les dues referències anteriors demostren, sense cap dubte, la identitat entre "El Dimoni" i la segona "Casa del Delme". Així doncs, és pràcticament segur que la funció de la nau seria la de magatzem de la renda senyorial recaptada en espècie, sota el control dels agents dels senyors i, després de 1430, del rei.

És evident, doncs, l'enorme interès que ofereix aquesta resta singular i vistosa de l'arquitectura medieval alcoiana. Un lloc que mereix ser excavat i sotmès a una rigorosa investigació arqueològica; un lloc que mereix una recuperació digna com a fragment de la memòria local i peça mestra del conjunt històric del casc antic. A l'altura del que hauria de correspondre a una ciutat com Alcoi. Allò sorprenent és que encara no s'haja fet res.

JOSEP TORRÓ

6. R. BAÑÓ, "El monasterio de San Agustín de Alcoi", Ciudad, 19 i 21 de gener de 1982.

7. Arxiu del registre de la Propietat, finca 1.222.

8. Arxiu Municipal d'Alcoi, XII.7, 5.679, Llicències d'obres (1843-59), exp. 169: "no hallando [in]conveniente en que se le conceda el permiso que solicita para verificarla, debiendo sujetarse a la línea que guarda la esquina de la calle Virgen de Agosto con la de San Jayme en la parte que da a la de Santo Tomás".

ELS BÉNS D'INTERÉS CULTURAL D'ALCOI

El patrimoni històric i artístic està integrat pels béns que són testimoni de la contribució d'un poble a la civilització universal i de la seua capacitat creativa contemporània. La nova Llei del Patrimoni Cultural Valencià, defineix que el patrimoni cultural està constituït pels béns mobles i immobles de valor artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic, o de qualsevol naturalesa cultural, existents en el territori de la Comunitat Valenciana o que, trobant-se'n fora, siguen especialment representatius de la història i la cultura valencianes.

Els Béns d'Interés Cultural (BIC) poden ser immobles, mobles i immaterials i el seu règim jurídic obliga a la conservació i el manteniment dels seus valors culturals. La classificació d'aquests béns s'estableix en tres categories: **Béns d'Interés Cultural** (BIC), que són aquells que tenen una singular rellevància cultural i el seu nivell de protecció se situa en el nivell més alt; **Béns inventariats** (no declarats d'interés cultural), que tenen un nivell de protecció mitjà; i **Béns no inventariats** del patrimoni cultural, els quals gaudeixen d'una protecció mitjançant normes de caràcter general.

La nova Llei valenciana del Patrimoni Cultural, d'11 de juny de 1998, incorpora com a novetat la figura dels béns immaterials, que defineix com els coneixements, tècniques, usos i activitats de la

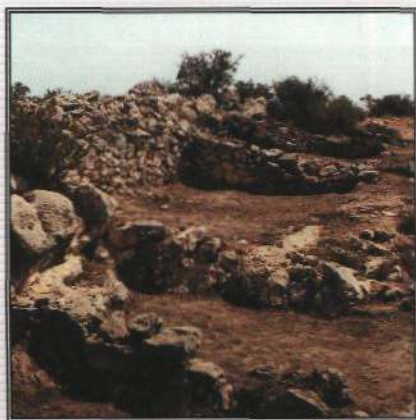
cultura tradicional valenciana. En aquest sentit, el Betlem de Tirisiti és un bon referent que participa d'aquests valor i qualitats que el fan un bon candidat per a una futura declaració com a BIC. Així almenys ho ha considerat l'Ajuntament d'Alcoi, que amb l'estímul i

la participació de la societat alcoiana han protagonitzat durant les darreres festes de Nadal una campanya de sensibilització i informació per a sol·licitar la declaració de Bé d'Interés Cultural a la Generalitat Valenciana.

Si aconseguix aquest reconeixement oficial, el nostre Betlem de Tirisiti s'incorporarà a la relació de BIC i gaudirà de la protecció jurídica que garantirà la seua permanència entre nosaltres; també serà com una mena de patent que contribuirà a la projecció dels seus valors més enllà de les nostres fronteres.

L'edició de l'*Inventario del Patrimonio Artístico y Arqueológico de España* (editat l'any 1975 i ampliat el 1980) registra els dos exemples d'Alcoi que fins aleshores tenien la categoria de monument històric artístic nacional (MHAN): el primer, que va obtenir-ne la declaració l'any 1931, va ser el jaciment arqueològic de la Serreta, i el segon MHAN va ser el Museu Arqueològic Municipal, un dels tretze museus valencians declarats monument en virtut del decret de l'any 1962. Posteriorment s'hi han afegit nous monuments i fins ara són ja set els exemples que han aconseguit aquesta distinció.

Ruïnes arqueològiques de la Serreta

Monument Historicoartístic Nacional, Decret 0265 M, del 3-6-1931.

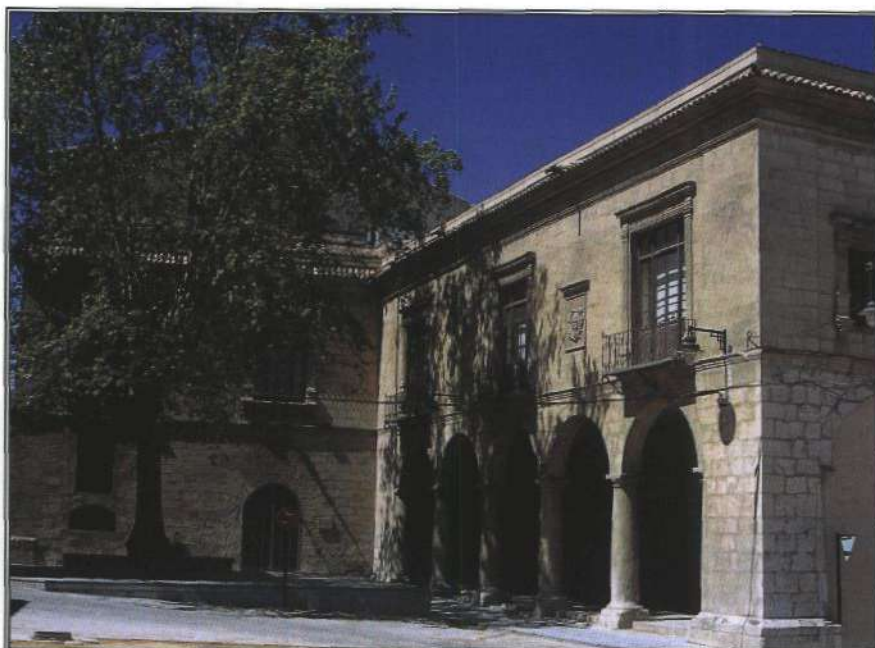
Ciutat ibèrica que va registrar una màxima ocupació entre els segles IV i III aC. Diferents excavacions arqueològiques, iniciades per Camil Visedo Moltó des de l'any 1920, permeten identificar-hi barris de cases i carrers, la muralla i la porta fortificada d'accés al poblat, l'espai del qual ocupa una extensió aproximada de 5 hectàrees. Al cim de la muntanya es localitza l'àrea d'un santuari ibèric en què va mantenir el culte –segurament a la Deessa Mare– des del

segle IV aC fins al segle IV dC. Recents excavacions han posat al descobert la necròpolis de la ciutat. El Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó custodia les troballes arqueològiques d'aquest jaciment arqueològic, entre les quals cal citar les inscripcions en alfabet ibèric sobre làmina de plom, les ceràmiques, els exvots de terracota i les armes.

Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó

Monument Historicoartístic Nacional, Decret 474/1962, de l'1-3-1962.

El nom que recull el Decret és el de "Museo de Arte", denominació amb què el va designar inicialment l'Ajuntament d'Alcoi, titular d'aquesta institució inaugurada l'any 1945. La declaració com a MHAN està motivada per la singularitat i importància dels fons arqueològics depositats (béns mobles), encara que el règim de protecció d'aquest BIC també inclou l'edifici de l'antiga Casa de la Vila (un bé immoble).

Centre Històric d'Alcoi

Conjunt Historicoartístic, Reial Decret 3945/1982, del 15-12-1982 (BOE núm. 22, del 26-1-1983).

La declaració d'aquest BIC afecta les àrees del nucli i el primer creixement urbà d'Alcoi: la Vila (segle XIII), el Raval Vell (segles XIV-XV), el Raval Nou (segles XVI-XVII), etc., a més dels eixamples posteriors i les transformacions observades arran de la revolució industrial, responsables directes de l'actual fisonomia de la ciutat. El conjunt monumental ha conservat pocs vestigis medievals (dues torres i un tram de la muralla i part d'un edifici amb arcs apuntats), però per contra destaquen les edificacions fabrils i les residencials, amb exemples de l'arquitectura modernista. El paisatge urbà adquireix un atractiu major i un caràcter monumental amb els ponts que es van construir entre els segles XIX i XX.

Torre de Barxell

Monument inscrit en el Registre General de Béns d'Interés Cultural del Patrimoni Històric Espanyol. Resolució de la Direcció General de Belles Arts i Conservació i Restauració de Béns Culturals, del 22-3-1996.

Fortificació medieval (segles XIII-XIV) situada a la partida de Bar-

xell, a 7 quilòmetres a l'oest d'Alcoi. En destaca la torre i el conjunt superior, el qual està envoltat per una muralla que encercla una superfície aproximada de 2.700 m².

Pintures rupestres prehistòriques de la Sarga (abrics I, II i III)

Bé d'Interés Cultural del Patrimoni Històric Espanyol, de data 9-6-1997.

Abrics rocosos situats al barranc de la Cova Foradà (terme municipal d'Alcoi), a les proximitats del caseriu de la Sarga, on s'han conservat unes excel·lents manifestacions pictòriques prehistòriques d'època neolítica (entre el V i el III mil·lenni aC.). En destaca la bona conservació i la qualitat dels motius pintats, així com la circumstància d'haver-hi superposicions de figures de l'Art Llevantí (cèrvols i arquers) sobre altres motius més antics del deno-

minat Art Macroesquemàtic. Hi són també presents algunes figures de l'estil Esquemàtic.

Les pintures de la Sarga són un dels quatre conjunts d'art rupestre prehistòric de l'àmbit valencià que figuren en la llista indicativa de la declaració de l'Art Rupestre de l'Arc Mediterrani com a Patrimoni de la Humanitat, distinció aquesta que fou atorgada per la UNESCO el 3 de desembre de 1998.

Pintures rupestres prehistòriques del Barranc de les Coves (abrics, I, II, III i IV)

Bé d'Interés Cultural del Patrimoni Històric Espanyol, de data 9-6-1997.

En quatre abrics rocosos d'aquest barranc, situat a 10 quilòmetres a l'oest d'Alcoi, es localitzen alguns motius d'estil esquemàtic (III-II mil·lenni aC.). La declaració de la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat també

inclou aquest conjunt d'art rupestre prehistòric.

Ermita de Sant Antoni

La part de l'edificació que correspon a l'antiga ermita, la qual conserva els arcs ogivals característics del gòtic valencià (segles XIV-XV), va motivar la incoació de l'expedient de declaració com a Monument Històric-artístic d'aquesta ermita (BOE 11-6-1979), de la qual desconeixem la situació de la vigència de l'expedient.

JOSEP M. SEGURA MARTÍ

1 Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat Valenciana, del Patrimoni Cultural Valencià.

2 El perímetre de la zona delimitada és el següent: "Des del pont de Cristina, seguint el llit del riu Barxell fins que aquest es troba amb el riu Molinar (inclòs el pont de Sant Jordi); llit del riu Molinar, aigües amunt (inclòs el pont del Viaducte) fins arribar al punt en què talla a aquest riu la normal al carrer de Sant Nicolau a l'altura de l'últim edifici dels números imparells (partidor); tram de normal comprès entre el llit i el punt esmentat del carrer de Sant Nicolau; carrer de Santa Isabel; carrer del Camí fins al carrer d'Echegaray; carrer d'Echegaray i la seua prolongació fins al carrer d'Alacant; tram del carrer d'Alacant, des d'aquest punt fins al pont de Cristina (inclòs). Annexos: recinte de l'Hospital d'Oliver, entre els carrers d'Oliver, Santa Rosa, Nofre Jordà, Isabel II i places de Sagunt i Gonçal Cantó. Recinte de l'escorxador municipal i pont de la Petxina, entre l'avinguda de Juan Gil-Albert i els carrers de Calderón, Caramanxel i carrer sense nom, abans Gabriel Miró".

- 150 LA CATEDRAL SUMERGIDA, EL BALLEATO DE CALATRAVA.
B. Cort.
- 152 POÉTICA VISUAL.
Josep Sou.
- 154 D'UN A L'ALTRE BÀNDOL.
Vicente Manuel Sánchez Gas.
- 157 EL BAÚL DEL VISIGODO (Cuento).
Antonio Calero Picó.
- 158 PARA ALCOY Y SU FIESTA.
Concepción Quero Lacruz.
- 159 MIS SIERRAS. LA ESCUADRA MORA. ALCOY
Marcel V. Miralles Aguiñiga.
- 160 A "SANT JORDIET".
Juan Pascual Soler.
- 161 EL BOATO (A LA FILÀ CIDS).
Juan Enrique Ruiz Domènech.
- 162 CANTO A NUESTRO PATRÓN.
Rafael Valls Reig.
- 163 LA ESTAFETA.
Celia Vilaplana.
- 164 JORGE, NUESTRO PATRÓN.
Luis Romay G. Arias.
- 165 DÍA DE GLORIA.
Francisco Romá Olcina.

Il·lustració: Diego Gisbert Lloréns

PROSA Y VERSO

LA CATEDRAL SUMERGIDA

Foto: José Javaloyes Sanchis.

Santiago Calatrava Valls es un valenciano extraordinario, arquitecto, ingeniero, escultor, poeta; es un creador joven, ya coronado por la fama y el éxito; se le ha comparado con Gaudí y Eiffel y este año ha sido galardonado con el Premio Príncipe de Asturias de las Artes.

Es un gran alquimista que logra plasmar los más hermosos y originales sueños. Calatrava se inspira siempre en la naturaleza. Crea pai-

sajes inéditos, formas airoas a las que les dá vida, consiguiendo realidades hermosas que parecen imposibles, y todo ello sustentado por una técnica brillante, perfecta, novedosa.

Sus obras más conocidas están en Conestfald, Zurich, Lucerna, Venecia, Nueva York, Lisboa, Valencia, Alcoy.

Las obras del arquitecto mediterráneo suelen ser tridimensionales y viven en un continuo movimiento.

Los arcos de la plaza Multiusos de Alcoy consiguen hacer coincidir estructura y movimiento y su exquisita sensibilidad genera una belleza extraordinaria.

El tiempo es una noción elemental de la existencia, implica el cambio que conduce al progreso y al fluir de las ideas; Calatrava tiene corazón de naranjo y de Clespsidra.

La Plaza del Ayuntamiento de Alcoy es una obra espléndida, grandiosa y útil. Su parte más importante es la sala subterránea, a la que yo llamo sin poderlo remediar "La catedral sumergida".

Es una planta trapezoidal aproximadamente de 18/8 m. por 10 m. De altura y se compone de los testeros, este, central y oeste; el central tiene menos base. Los arcos que sujetan la estructura están dispuestos simetricamente y se asientan en planta de forma radial; arcos transversales sobre perfilera de acero inoxidable se disponen en láminas de vidrio templado y laminado unidos con butiral probado contra la polvora de moros y cristianos. Los arcos son curvos y están construidos en hormigón armado. La cancela de la fuente que mana del ballenato (escultura exterior) es movil para poder entrar desde la plaza y una de sus características es que los adoquines están hechos de ÓXOXO; La boca del ballenato al quedar cerrada es transitable por tener la misma pendiente que la plaza. Las baldosas son de granito de Castilla. La espina tiene la peculiaridad de ser la mitad de ella virtual. Cada 3 cms. hay un punto de luz. En la bandeja la iluminación es perfecta por todos lados, graduada sabiamente, haciendo hermosos clarososcuros. Son 14 y 14 los cascos de luz, tantos como "les filaes" de moros y cristianos. La iluminación interior está colocada en el espinazo del ballenato. Actuan como puntales inclinados las losas superiores y de la base superior este nace una viga horizontal. Los arcos que sujetan la bóveda tan moderna,

EL BALLENATO DE CALATRAVA.

recuerdan al esqueleto de un ballenato. Además de la entrada exterior, existe otra subterránea que llega desde el Ayuntamiento a la sala multiusos.

La cabeza del ballenato bellamente esculpida me recuerda también a un dragón dormido. No sé si los alcoyanos nos damos cuenta de que poseemos una obra maestra concebida por este inmenso creador, en honor de San Jorge y nuestras fiestas.

Durante 7 meses o algo más este encargo les ha dado trabajo a los alcoyanos, este monumento llamado Sala Multiusos que fue pensada para celebrar bodas, dar conferencias, exponer obras de arte, y tal vez, si la acústica lo permite, escuchar conciertos, es una maravilla gótica, orgánica, minimalista, salida de la mente apasionada de un alquimista que posee el secreto de las formas, que traspasa las fronteras del subrealismo ... La hermosa ciudad de Alcoy, enriquecida aún más con este monumento, es villa del trabajo y de la imaginación, señora de los suntuosos y humildes puentes, de las Fiestas de Moros y Cristianos, de la cabalgata de los Reyes Magos (la mejor de España), es ciudad industrial y trabajadora, sabia, llena de vida cultural, poseedora de un museo arqueológico hecho y donado en su mayoría por el arqueólogo de fama internacional, Don Camilo Visedo, que tuvo el honor de conocer de niña. Posee una escuela de peritos industriales donde yo iba a buscar a mi abuelo que era su director. Concursos de teatro y de Música ¡Alcoy es una maravilla!

BIBLIOGRAFIA. Edificación. "Lavado de cara". Arturo Forcat y Pedro Siguenza. Revista italiana de Arte. "Corpi architettonici. Santiago Calatrava in Europa e State Uniti". Gracias al gran poeta Josep Sou que me ha conseguido el material de consulta. Foto de Roselli.

Bajo los arcos luminosos.

Bajo los arcos luminosos, abajo se yergue el esqueleto del ballenato, visto por ti en sueños, Calatrava.

Sus bóvedas de claridad radiante y umbrías dulces levitan en el aire.

Camino de puntillas y descalza para no molestar a los arcángeles.

El rumor de mis pisadas me persigue y el eco repite mi nombre que no ha sido pronunciado en esta soledad grandiosa y envolvente, adonde el agua que el ballenato arroja desde fuera, se vuelve manantial milagroso, baño de aves, caricia para mis oídos fatigados por tanta palabra inútil.

La Plaza del Ayuntamiento de Alcoy es el sueño hecho escultura, bóvedas elegantes, catedral sumergida, ballenato varado que arroja agua por sus orificios nasales que manan en su dorso. Se abre en su boca una cancela que desciende por unas escaleras al bello puente que vuela bajo tierra, halcón que planea hierático. El resplandor y el silencio hacen a la cúpula misteriosa, morada de ángeles y arcángeles, casa de Dios, lugar de armonía y de sueños.

Encendidos cocuyos y luciérnagas, alas de libélulas revolotean.

Abrazo a mis montañas alargando los brazos con el poder que me dá el amor.

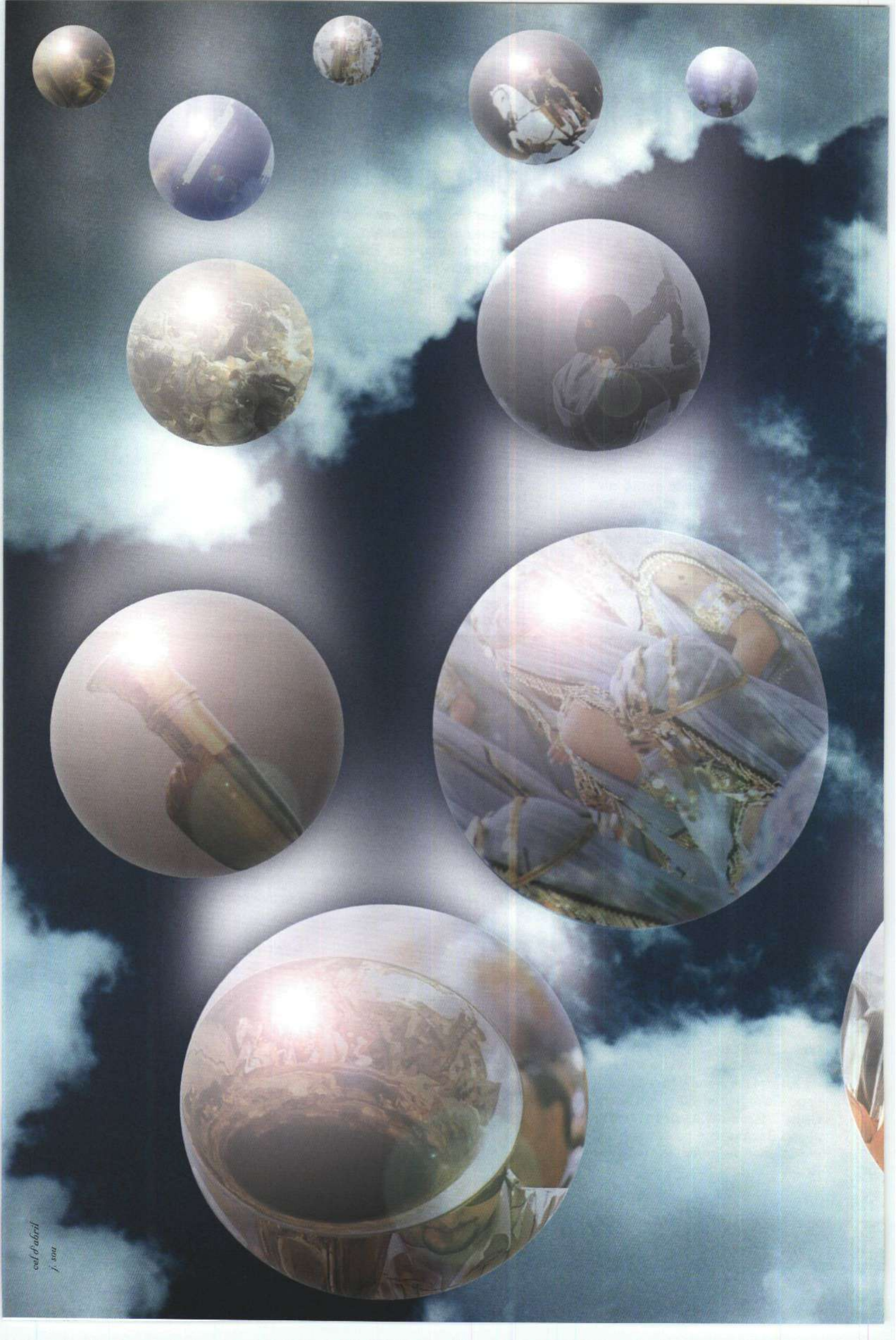
Estrecho a estas montañas inmarchitables en su azul eterno, poseedoras de todas las gamas.

Alcoy es un sueño de dátiles y de jazmines, de puentes incontables, de callejas y fuentes.

En la noche callada nos despierta con los ensayos de las Fiestas de Moros y Cristianos, algarabía de gumias y atabales, rumor de los pies que se balancean en su ritmo iniciático, encendiendo el suelo con sonos mágicos.

Alcoy, el dragón de la guerra duerme inocente en tu plaza.

BEATRIZ CORT

D'UN A L'ALTRE BÀNDOL

Junt als seus companys de professió es disposava a prendre el vaixell amb què retornarien al Nord d'Àfrica. Al port de la ciutat andalusa, Ibrahim Mourad esperava, com la resta de comerciants, el transport que, una vegada acabat el viatge de negocis, els havia de dur a la pàtria on els esperaven les respectives famílies.

Ibrahim coptava uns vint-i-cinc anys. Era de complexió forta, cabell negre i pell prou bruna. No s'havia casat encara, ja que el seu compromís s'acabava de rompre no feia gaire. Vivia amb els seus pares i son germà major.

D'aquell desplaçament professional a Espanya, el que més havia cridat l'atenció d'Ibrahim fou el coneixement que feren d'un grup de persones que es dedicava al mateix ofici que ell i els seus companys; és a dir: manufacturadors tèxtils.

Provenien d'una ciutat més bé petita, que responia al nom d'Alcoi. Ell, que era força observador, s'adonà que a aquell esbart d'alcoians una de les coses que més fortament els cridà l'atenció fou llur manera d'ana habillats.

No sabia ben bé expressar-ne la raó, però les robes o els colors foren dissimuladament observats per aquells homes i, sobretot, s'adonà que el que més miraren va ser el seu jupetí roig sobre jaqueta blava i pantalons grocs.

Ibrahim suposà que en la ciutat nadiua d'on provenien aquells comerciants podria presentar i vendre les seues mercaderies, així com comprar productes que entraven dins del seu camp d'acció professional i per tant, la idea de fer-hi un viatge començà a prendre forma dins del seu cap.

Miguel Gironés era un entusiasta fester devot de Sant Jordi, moliner de professió que, conduït per la seua fe en el Màrtir capadocia, s'havia fet fer una imatge en la qual es representava, segons la tradició, el moment de matar els sarraïns que atacaren Alcoi al segle tretze. Miguel se sentia orgullósíssim d'aquella figura que

encarregà a un escultor valencià. El lloc destinat a protegir i conservar aquella valuosa imatge estava situat al carrer Caragol d'Alcoi.

Queia la vesprada del dia vint-i-dos d'abril i Alcoi es trobava de ple en les Festes de Moros i Cristians. La "filà" Llana, una vegada acabada l'Entrada, havia tret la imatge de Sant Jordi al carrer i, donat que els festers acusaven un

fang, li fregà el rostre. Ja hi havia una tercera pedra preparada quan de lluny, una cridòria de veus s'escoltà. Eren els festers amb Miguel Gironés que tornaven per endur-se el Sant Jordi fins a l'església en processó. Afortunadament per a ell, ningú no se'n adonà ni va notar res d'estrany. A penes si va tenir temps d'allunyar-se'n a pas lleuger que esdevingué una cursa

Comparsa de Granadinos

fort cansanci i tot pensant que res de dolent no li podia ocórrer, la deixaren fora, al carrer, sense cap vigilància, mentre anaven a casa de Miguel Gironés per tal de prendre-hi alguna cosa que els ajudara a acabar bé la jornada. Durant uns minuts, la imatge romangué a soles... Sant Jordi semblava odiar aquells pobres moros que fugien espaordits quan, de sobte, dues pedres li passaren molt a prop.

Una d'elles, afortunadament de

quan pensà que ja era prou lluny de la imatge.

S'assegurà que ningú no l'havia seguit, el cor li batia com si volgués eixir-se-li del pit però... no ho havia pogut evitar; ja tenia prop de quaranta anys i li havia costat molt prendre la decisió de conèixer la ciutat de la qual provenien aquells comerciants que conegué en certa ocasió ja feia molts anys, al voltant dels tretze, en una important capital andalusa i ara,

que per fi hi havia arribat, no només no pogué vendre-hi ni tan sols un dels seus productes sinó que a més a més hagué de suportar la imatge d'aquell guerrer vestit a la romana, que es dedicava, segons s'hi podia contemplar, a matar els de la seua raça.

Ibrahim se'n recordava també que el tracte que havia rebut per part de la gent tampoc no havia estat massa bo. S'havia adonat d'alguns gestos i paraules intel·ligibles, però prou aclaridores sobre la seua persona i les seues mercaderies; no hi dret a allò!

Es trobava de bell nou a l'habitació de la posada on s'havia allotjat. Sentia por, molta por. A vegades parava orelles i li semblava sentir la remor de la gent que hi pujava per fer-li pagar molt carament el que havia fet; tot esporuguit se n'anava cap al llit banyat en una suor estranya i freda que li amerava el front. Un petit crit o soroll li indicava que ja eren a la porta, que anaven per ell, però ...a poc a poc s'adonà que tot era producte de la seua imaginació.

L'endemà, ajustà un viatge en carro al port marítim des del qual pensava agafar un vaixell cap a la ciutat andalusa on per primera vegada havia conegut els comerciants alcoians, al seu interior, no deixava de reconèixer que malgrat tot n'hauria pogut eixir molt pitjor.

Una vegada arribat en aquella capital, la vida reprengué el seu ritme i el seu curs. Les mercaderies li permetien de viure d'una manera prou digna.

Uns quants dies després, li arribà una carta provinent del seu país, l'obrí de seguida i va observar que anava signada per Rachid, el germà major, tot indicant-li que llur pare, Khalil, es trobava molt greu, a punt d'anar-se'n al paradís...

Ibrahim ho disposà tot per al viatge a la seua pàtria. En arribar-hi, sa mare, Hanane, el rebé amb llàgrimes als ulls.

No tardà gens a acomplir-se la voluntat d'Al·là, qui s'emportà Khalil en breus dies. Al menys calia reconèixer la sort d'haver mort envoltat per la família.

Ibrahim decidí, i així ho comu-

nicà a tots, d'establir-se en la terra que el veié nàixer... La notícia omplí de goig sa mare. Li calia tornar a la península, a la ciutat andalusa per tal d'arreglar les seues coses i, sobretot, per vendre la petita botiga amb què es guanyava la vida.

Per fer el viatge, quedà d'acord amb el seu amic Gibran, expert navegant, que posseïa un vaixell de fusta no gaire gran i dotat d'una vela.

Ibrahim se'n sentia molt satisfet. No li cabia dubte que la seua

Ja feia algunes hores que havien salpat. Les ones es mostaven tranquil·les i el cel calmat. Ibrahim confiava plenament en la capacitat de mariner del seu amic i no s'estranyà el més mínim quan Gibran es posà ràpidament dempeus per aguar de la millor manera el cel.

Els núvols conençaren a enfosquir-se i les ones a fer-se més grans i fortes. El vent bufava cada vegada més fort.

- "Se'ns ve al damunt una tempesta", foren les paraules de

elecció era la millor. Quina millor cosa que fer un viatge que li havia eixit gratis i, a més a més, amb un vell amic de tota la vida que ell considerava un excel·lent navegant!

Per fi arribà el dia de fer-se a la mar. Ibrahim pensà que el futur li era molt favorable, no trigaria gens a tornar al seu país quasi ric, on s'instal·laria per sempre. No havia abandonat encara la idea de casar-se, de tenir família...

Gibran. Les gotes de pluja començaren a caure de manera cada cop més fortes i insistents. En un primer moment, Ibrahim sentí que hi hagués cap motiu per a la preocupació.

Tots dos entraren en el petit compartiment interior. Era una mena de saleta amb dos llits i una finestreta que permetia l'entrada de la llum exterior. No devia de tenir més de d'alçària.

El neguit començà a emparar-

se d'Ibrahim, la confiança s'esquinçava sense remei. A més a més, les ones batiën sense pietat el vaixellet que ja trontollava embogit i començaven a estave-llar-se enfurides contra les fustes. Ibrahim i Gibran s'adonaren que la situació se'ls escapava. Què fer? botar a la mar?, mantenir -se en la nau? Una biga s'esquerdà per fi i un doll gegantí irrompé en el petit departament. L'aigua no trigà gens a envair-ho tot. "M'ofegaré com una rata", " Al-là, quina fi...", foren les últimes paraules d'Ibrahim.

Els seus ulls s'entreobriren no sense dificultats. Una llum enlluernadora l'obligà a tancar-los de bell nou. Tot li semblà blanc, d'una blancor pura i inefable, de sobte, una noia de pell bruna, cabells negres i ulls grans si li acostà, la distingí ja sense problemes. No hi havia cap dubte, ja es trobava en el paradís, i aquella bellesa era una hurí. Podria veure Al-là i parlar-li sense cap entrebanc!, estava en el Cel!

Un home interrompé el celestial moment, fumava una pipa que deixava una forta pudor a tabac, cosa que indicava sospitosament que allò no era el paradís. Mirà de pensar, de recordar, però només sentí un fort mal de cap i un boirós record d'aigua, de tragèdia...

- "*Ha tenio uzté zuerte*", li digué l'home de la pipa. Ibrahim comprengué el que li havia dit, ja que tenia un nivell suficient d'andalús.

- "*Mi padre y yo lo encontramos en la playa anteayer, pensábamos que estaba vd muerto, pero no, vimos que respiraba, que estaba vivo y le trajimos hasta aquí*", afegí la xica. Fou aleshores quan el record de Gibran se li féu present d'una manera punyent.

Ibrahim preguntà:

- "*¿Y mi amigo, Gibrán, dónde está?*"

- "*Zuponemo que habrá muerto, no hemo encontrao ná, ni zu cuerpo ni ná*", li respongué el pescador.

- "*El mort, el meu amic mort*", es digué per a ell mateix; no ho podia creure, ja que acabava de recordar-se'n d'un detall força important: Gibran sabia nadar i ell no.

Ibrahim relatà el naufragi al pare i a la filla. Ells l'escoltaren amb molta atenció. Després d'haver-se acomiadat i d'haver-los agraït de cor tot el que havien fet per ell.

Si el naufragi havia tingut lloc al mig de l'Estret, com s'explicava llavors que ell se n'hagués salvat i el seu amic no?, era una de les preguntes per a la qual no trobava cap resposta.

Decidí que el que millor podia fer era deixar passar uns quants dies al cap dels quals, es va dirigir cap a la ciutat costanera en què es guanyava la vida.

Havia salvat la vida miraculosament, no en tenia cap dubte, però Mahoma no en feia de miracles...almenys ell no n'havia sentit parlar, seria aleshores el mateix Al-là?

Sempre la mateixa pregunta: per què ell se'n salvà i el seu amic no? Per fi arribà el moment de tornar-se'n al país que el va veure nàixer, al seu bressol. ja res no el retenia a Espanya. Passaria la resta de la vida amb sa mare, ja molt major, i amb son germà, que ja tenia fills. La existència li seria plàcida i sense gaires complicacions. Tots els seus guanys els deixaria a Rachid i als seus nebots.

Així ho féu. Els anys començaren a escolar-se i la mare deixà aquest món i es reuní amb Khalil, el seu home. Ibrahim menava una vida digna tot continuant amb el seu ofici de manufacturer tèxtil.

Un dia, quan ja comptava vora els cinquanta anys, uns vòmits i una febre molt alta li anunciaren que havia caigut molt greument malalt. Començà la seua peregrinació per metges i consultes, però tots coincidiren a dir-li que no hi havia cap remei...

No trigà gaire a quedar-se reclòs al llit. La seua vida, que tan misteriosament s'havia salvat en una ocasió, ara se li escapava inevitablement. L'única cosa que calmava la tristesa que sentia era pensar que quasi de segur les portes del paradís d'Al-là se li obririen de bat a bat.

Una vesprada, quan la febre i la malaltia el duïen inexorablement a la mort, notà una cosa molt

estranya sota el coixí; el retirà i...es quedà bocabadat amb la troballa: es tractava de tres pedres, una de les quals era de fang...

Què volia dir allò?, no en digué res als familiars i començà a pensar...

Amagà les pedres a l'interior d'un armari, cosa que li deixava ben clar que no es tractava d'un deliri.

Malgrat la febre, féu un esforç per a recordar-se'n, per a tractar de saber el significat d'allò, quan de sobte...

Ell devia tenir vora els quaranta anys...Alcoi, les pedres que li llançà al guerrer abillat de soldat romà, que matava sarraïns...

Ara sí que tot semblava encaixar. Ibrahim havia sentit dir molt sovint que els cristians acceptaven la intervenció miraculosa dels sants i sense cap mena de dubte, aquell cavaller de l'escultura era qui li havia permès la continuïtat de la seua existència.

Per a ell tot quedà claríssim. Cridà son germà i els seus nebots i els anuncià la seua última voluntat. La relació entre ell i Déu era radicalment diferent i demanà el bateig; ningú no s'hi oposà, ja que havia demostrat una gran sensatesa durant tota la seua vida...

Una làpida ja quasi il·legible mostra el lloc del seu descans etern en el cementeri cristià.

VICENTE MANUEL SÁNCHEZ GAS

EL BAÚL DEL VISIGODO

Era el año 1940 o 41, en Alcoy, como en todos los pueblos de España, había bastante pobreza y privaciones, debido a la guerra civil que hacía poco que había terminado. Pero la alegría de las Fiestas de Moros y Cristianos continuaba, si bien con poca gente en la mayoría de "les filaes", o comparsas que se llamaban entonces. Una de ellas con muy pocos festeros eran los visigodos. Por su nombre, no podía ser esta filà más cristiana. Los visigodos, venidos de las tierras germanas, se establecieron en nuestra península y como cristianos romanos que eran, lucharon a muerte contra los musulmanes, y la historia nos trae, entre otros, los reyes Leovigildo, Recaredo, Rodrigo, éste último perdería contra los moros en la célebre batalla de Guadalete. En justicia debía de prevalecer esta filà.

Eliseo era uno de los que salía a los visigodos. Guardaba su traje de festero en un baúl, su mujer cuidadosamente le metía bolitas de naftalina, porque ella igual que él participaba de la fiesta con entusiasmo.

Eliseo, en la guerra, en el frente de Teruel, donde tantos alcoyanos estuvieron, pensaba en el baúl con su traje dentro y veía la calle de San Nicolás llena de festeros, de músicos y de gente. Y Eliseo volvería de la guerra y salió a Fiestas, pero a partir del segundo año ya no fue posible vestirse de visigodo. Las circunstancias fueron éstas: Tenemos poco que comer -decía Eliseo a su mujer- y he estado hablando con un hombre que me cambia el traje por medio saco de harina. Estoy decidido a hacerlo.

Su mujer se opuso al principio pero luego aceptó la idea de su marido. Mas, al presentarse aquel hombre con el medio saco de harina, estaba sola la mujer en casa y pensó mejor la oferta al decir: - Lo siento, pero es que no encuentro el traje -. Le había mentido, porque el traje de visigodo estaba bien guardado en el baúl.

Eliseo, por tanto, saldría a Fiestas. Y contentos los dos no cenaron aquella noche, había que ahorrar hasta alguna comida que otra, y se acostaron tarde mirando el traje de visigodo que habían extendido encima del baúl.

Se acercaba Abril, el mes más alcoyano. Faltaban exactamente dos meses para las Fiestas, porque ella, como muchas alcoyanas, contaba así: - De huí en dos

mesos els músics -. Pero ocurrió algo que fue histórico. Debido al escaso numero de festeros visigodos, ese mismo año, se deshizo la filà para siempre, con lo cual, el traje de Eliseo se quedaba dentro del baúl. Sin salir a Fiestas y sin el medio saco de harina.

ANTONIO CALERO PICÓ.

PARA ALCOY Y SU FIESTA

Para tu fiesta inigualable
tengo un romance y un cantar;
y para ti querido Alcoy
tengo de amor un manantial.

Para la luz de tus paisajes
va mi entusiasmo y mi ilusión;
al recordarte, emocionada,
va con mi alma el corazón.

Para los actos de tu Fiesta
tengo profunda admiración;
para tus Moros y Cristianos
tengo piropos de pasión.

Para tu industria laboriosa
tengo alabanzas de verdad;
para tu gente acogedora
va mi recuerdo y amistad.

Para San Jorge buen guerrero
sale del alma mi oración
en la que pido para ti
su más constante protección.

CONCEPCIÓN QUERO LACRUZ

Foto: Pedro Perruca Roldán.

MIS SIERRAS

Dos nombres de mujer
a mí especialmente
me gustan y atraen,
y que no por ello las demás
se vayan a ir a enfadar.
Esos dos nombres
me llaman y agradan
porque por sí mismos,
al yo decirlos u oírlos,
me traen el dulce aroma
de mi pueblo, de mi casa,
de mi ciudad, de mi tierra.

Son dos nombres
de frondosas sierras
en las que enclavada
está Alcoy, mi ciudad,
mi tierra, la mía casa.
Son ambos nombres
que, para mí, sinceramente,
y sé que para más gente,
ello creo que es evidente,
suenan a frescor, a verde,
a siempre agradable
y dichoso ambiente.

Bien, para no ser
más insistente,
he aquí los nombres
de las sierras de mi gente,
sierras de bosques verdes.
Una de ellas es Aitana,
la otra es Mariola.
En resumidas cuentas,
estas son mis dos sierras,
de mi tierra guardesas,
la de Aitana, la de Mariola,
la de Mariola, la de Aitana.

MARCEL V. MIRALLES AGUÍGUA.

LA ESCUADRA MORA

Ya el cabo moro maneja el sable,
ya la pausada marcha se abre,
ya la calle parece estrecharse,
ya la fila de a diez se comprime,
ya del de cada de la fila hombre
el corazón orgulloso se expande,
ya la música estalla y suena grande,
ya avanza la fiesta por la repleta calle,
ya el emocionado público aplaude,
ya brillan el metal y el de las telas arte,
ya la escuadra mora en pasión arde,
ya es abril, en Alcoy, por la tarde.

ALCOY

Ciudad de mis amores,
pueblo de mis mayores.
Ciudad de muchos puentes,
de cuatro de río afluentes,
de barrancos y vertientes,
de peladillas, de fuentes,
de textil trabajadores,
de telas maña y labores,
de leal poseedora honores.
Ciudad de tradiciones,
las de fiestas las mayores.
Ciudad de morunos colores,
de abril de fiesta calores,
de boatos bellas mujeres,
de bandos embajadores,
de cristianos ganadores,
de moros perdedores,
de marchas sonos.
La cuna de mis amores
y de mis amigos mejores.

A "SANT JORDIET"

La madre contempla al niño,
por el sueño derrotado
mientras con dulce cariño
besa su rostro adorado.

Sus lindos ojos cerrados,
sus tiernos labios rientes:
tiene mil sueños dorados
y pensamientos ingentes.

Le han nombrado en este día
el "Sant Jordi" de las fiestas
y él, con inmensa alegría,
ansía vivir sus gestas.

Con emoción desbordante
e impaciencia arrolladora
su devoción impactante
vive febril cada hora.

Y sueña con gente buena,
un mundo en paz y hermanado
donde la única condena
es amar y ser amado.

Hecho un apuesto doncel
con su atuendo de romano,
se ve soldado cristiano
montado en blanco corcel.

Cabalgando hacia la luz,
lleno de fe y de bravura,
con su brillante armadura
y enarbolando la cruz,

va liberando doncellas
de los dragones taimados
y consiguiendo paz bella
castigando a los malvados.

Que su lanza justiciera
y sus dardos redentores,
compitiendo por doquiera,
siempre son los ganadores.

Se ve sobre las almenas
de un gran castillo imponente,
pleno de gracia esplendente,
rechazando las cadenas,

tendidas por opresores,
lanzando flechas divinas
que rompen los sinsabores
de ataduras sibilinas.

Y libre y triunfante al fin
de la maldad existente,
se ve hecho un paladín
rodeado de la gente,

que le aclama y vitorea
con un fervor encendido
y de admiración rendido
recuerdos de él desea.

Se llevan sus estandartes,
sus insignias y blasones,
y se ven por todas partes
sus saetas y pendones.

Y en héroe convertido,
por sus obras generosas,
se ve a la gloria subido
de manera clamorosa.

JUAN PASCUAL SOLER.

Foto: Estudios Cyan.

EL BORTO

A la filà Cids,

Proposta de somni evocador,
diàleg de conquesta.
Preparació espontànea i treballada,
d'una al·legoria de la Festa.

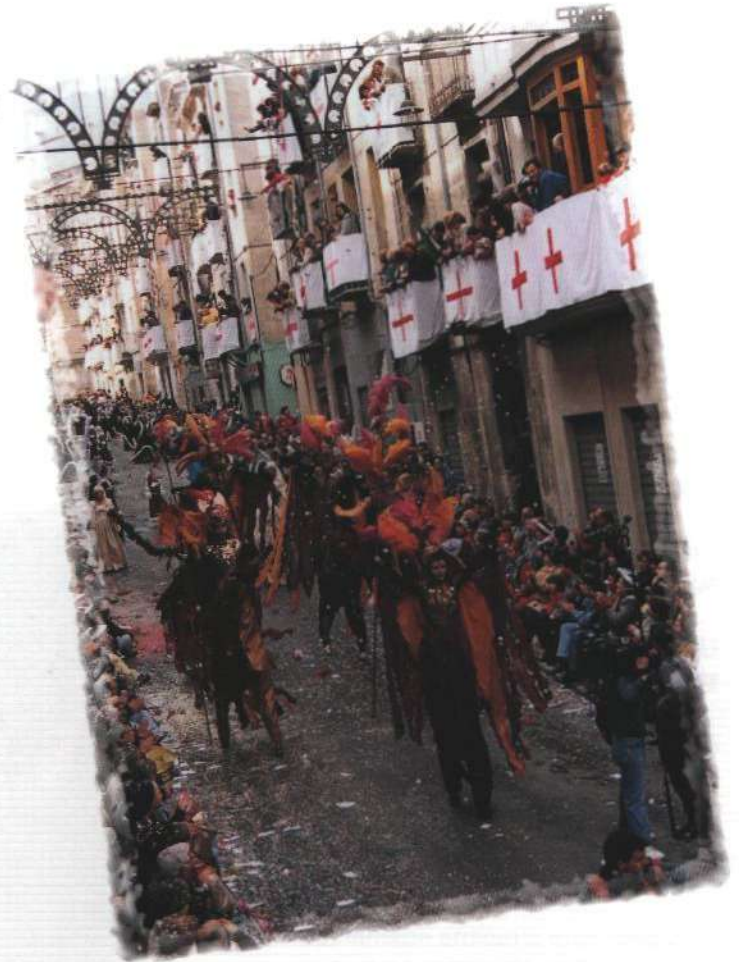
Il·lusió que és derramada,
sota un arbre d'esperances,
cúmulo de pensaments,
suggeridora fantasía,
per tal de comploure a un poble,
desitjós de magnificències i danses.

Llances d'harmonia,
font de destells de glòria i sol de primavera,
reflex d'un ordre establert,
i d'una emoció continguda,
que esdevè en caòtica pluja d'ànimes,
constituent d'un univers tenyit d'abril.

Novetat que s'espera,
sorprenedora de la multitud,
confirmació mel·lancòlica del treball,
del període efímer i delicat,
que uneix amb foc de Festa,
les partícules del somni d'una filà.

Columnes i arcs perpetus,
marc perfecte per viure,
com sempre, com mai,
la repetició indefinida d'un sospir,
concebit al si de la màxima expressió,
de l'orgull etern de provocar l'aplaudiment,
regal d'un poble sabedor de Festa.

JUAN ENRIQUE RUIZ DOMÈNECH

Fotos: Estudios Cyan.

CANTO A NUESTRO PATRÓN

Santo ilustre, de Capadocia oriundo,
un Patrono que a todos maravilla.

Destacó por los pueblos de este mundo
pregonando su fe de villa en villa.

Un santo ejemplar que en lucha armada,
su espada es claro signo de fervor.

Una enseña blandida y paseada
sin la gloria de orgullo triunfador.

Adalid de un honor incombustible,
taumaturgo consagrado de renombre.

Su bandera y su cruz hacían ostensible
la grandeza sagrada de su nombre.

Un patrón que arracima ricamente
virtud, convivencia, amor, lealtad,
y con un brindis sano y elocuente,
lo entrega a su Alcoy con gran bondad,
merece nuestro aprecio. Y con respeto,
bondad, amor, vivencia apasionada,
y la grandeza de un ardor repleto,
ofrecérselo en su santa morada,
que este pueblo dedicó a su Patrón,
para que siempre estuviese ofrendado,
con ritos de eclesiástica función
y el gran culto a este santo dedicado.

Que su mano sagrada y bienhechora,
a modo de genial dedicatoria,
nos esculpa en saeta voladora
un mensaje de paz, ¡ divina gloria !

Tal dádiva cargada de virtud,
pasión, delirio, gozo y simpatía,
sería una sonora gratitud,
que a todos, sin dudar, alegraría.

Al patrono dilecto y erudito
a su pueblo consuelo portador.

Nunca estará su altar de amor marchito,
ni a sus pies, nunca faltará una flor.

RAFAEL VALLS REIG

Foto: Juan Vilaplana Colomina.

LA ESTAFETA

Después de dar el mensaje
el aguerrido jinete
a la jerarquía mora
y recibir tal ultraje,
parte sin más demora,
indignado, humillado,
de verse así despreciado.

Montado va en su corcel
pues por llegar es ansioso;
está tan desesperado,
que galopa muy furioso.

Raudo, veloz, cual saeta
a pelo sobre el caballo
y los brazos extendidos,
corre el valiente jinete
por llegar pronto a su meta.

Va exaltado, presuroso,
quiere avisar a su gente
que le esperan clamorosos.

A todos los alcoyanos
entusiastas de la "festa"
nos emociona tal acto
llamado así "Estafeta".

CELIA VILAPLANA.

Foto: Crespo Colomer.

JORGE, NUESTRO PATRÓN.

Jorge, súbeme a tu blanco caballo,
quiero paladear tu trote divino.
Dame una vuelta, márcame un destino,
hazme de tu Alcoy eterno vasallo.

En esta hora, te rezo, y me callo,
y llamo al almendro, y llamo al lino,
para decirles que soy tu vecino,
y que tú eres mi capitán y ayo.

Enséñame el alma de tus talleres,
dame el brillo de tus intactos ojos,
méteme dentro de tu corazón.

Da un ímpetu dorado a tus ujieres,
bendice las rosas en sus manojos,
querido guerrero, ¡ nuestro Patrón !

LUIS ROMAY G. ARIAS.

Foto: Pedro Perruca Roldán.

DÍA DE GLORIA

Las campanas de abril rompen el duelo, homenaje a Jesús resucitado, pregonando el abrazo de consuelo de la Madre a su Hijo muy amado.

Ella corre a su encuentro: ¡ Que revuelo de gorjeos sonoros contagiado ! El alba se estremece con un vuelo de palomas y nardos extasiado.

Entrada la mañana, los gloriosos anuncian a su paso, con tesón, portentosos eventos. Mensajeros

de la Cruz y Media Luna, son heraldos de sus huestes, pregoneros de esperanzas, banderas de ilusión.

FRANCISCO ROMÁ OLCINA.

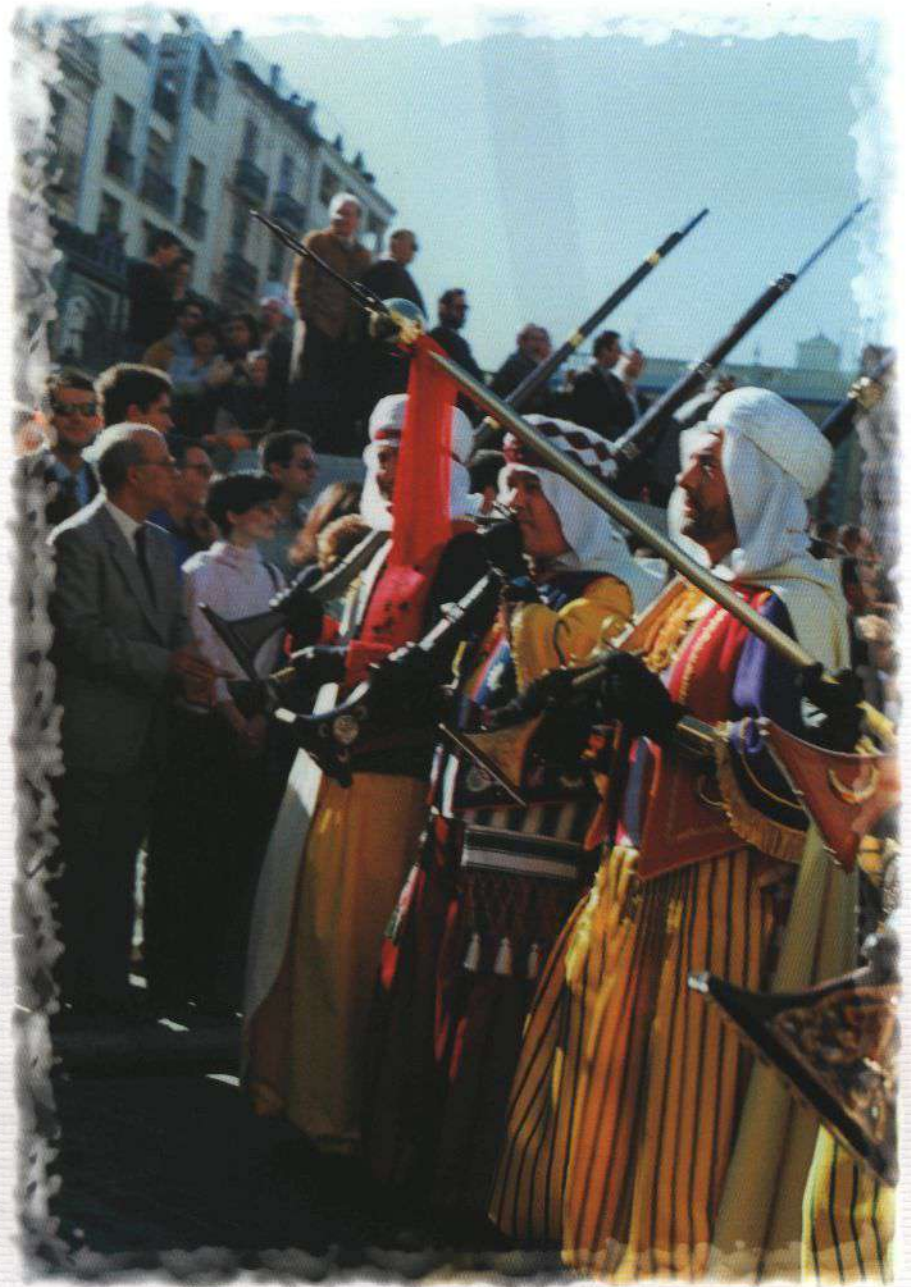

Foto: Jorge Sorolla García.

7

- 168 EL PATIO NAZARITA DEL MAESTRO CABRERA CANTÓ.
Adrián Espí Valdés.
- 171 ALCOY ES FAMOSO NO SÓLO POR SUS PELADILLAS.
Alfonso Carbonell Miralles.
- 172 UNA INSTITUCIÓ EXEMPLAR (LES ESCOLES DE L'AVE MARIA).
Emili Marin - Ramón Molina.
- 176 ROQUE ORTEGA: MEMORIA DE UN POETA DE LA FIESTA.
Adrián Miró.
- 178 RECORDANDO AL ESCRITOR JOSÉ S. SANTONJA.
Ernesto Valor Calatayud.
- 180 POLAVIEJA UN ALCOIÀ QUASI DESCONEGUT.
Rafael Hernández Ferris.
- 182 BODAS DE ORO FESTERAS ALCOYANAS EN EL SANTUARIO
DE FONTILLES: 1951 - 2000.
Jorge Peidro Pastor.
- 185 NACIMIENTO DE LA FILÀ GUZMANES Y SUS SEDES.
Filà Guzmanes.
- 186 JOSEP SEGURA FENOLLAR, UN ALCOIÀ SINGULAR.
Josep Tormo Colomina.
- 189 MARIO FERRER, UN LÍRICO ALCOYANO.
Juan Javier Gisbert Cortes.
- 192 75È ANIVERSARI DE LA FILÀ MOSSÀRABS...
Pau Gómez i Navas.
- 196 LA GACETA FESTERA.
- 203 LA FESTA QUE NO PARA.
- 221 ESTAN AMB SANT JORDI.
- 227 GUIÓN.

Il·lustració: No.1

MISCELÁNEA

EL PATIO NAZARITA DEL

Nunca vistió traje moro o cristiano, en todo caso, y en el dulce interior de su hogar y su estudio, una chilaba, y don Fernando Cabrera Cantó (1866 - 1937) amaba entrañablemente la fiesta mayor de su pueblo ofrendada anualmente al santo patrono y jinete San Jorge Mártir. El galardonado pintor autor del mural de la iglesia de San Jorge, firmado en 1921, vivía en plenitud los Moros y Cristianos, y lo hacía en primer lugar como devoto y creyente, como miembro de la junta directiva de la Asociación de San Jorge, a través de los cargos de asesor artístico - que con él y con Francisco Laporta Valor (1850 - 1914) se crea - en primer lugar, y como vicepresidente más tarde.

Vivía la fiesta de abril como diseñador, cartelista, creador de nuevos uniformes para comparsas o filaeas que variaban su indumentaria - Navarros - o filaeas que surgían con ímpetu aunque más tarde, y por diversas razones tuvieron que ir menguando su propia dinámica hasta llegar a perderse, como en los casos de la Caballería de San Jorge, Alcodianos - los Alcodianos del Patronat de Mossén Jusep -, Visigodos.

Vivía la fiesta en su obrador, todo un santuario, donde se reunía con alcoyanos de pro, poetas y músicos, escultores, fotógrafos, industriales que ponían en la fiesta georgina lo mejor de sí mismos, y que entregaban, con bondadosa generosidad, su inspiración y que-hacer diario.

Hay, sin embargo, un factor que tal vez no ha sido glosado o analizado puntualmente, es, más curioso o anecdótico que otra cosa, pero que vale la pena tener en cuenta a la hora de historiar la Fiesta en las primeras décadas del siglo XX.

Fernando Cabrera Cantó se había hecho construir en el interior del patio de la llamada "Casa del Pavo", fechada en 1907, su propio estudio urbano. Otro tenía en las proximidades de "La Mistera" propiedad de su padre político don

Agustín Gisbert, y otro en la heredad de "La Menora", a medio camino entre Alcoy y Bañeres.

El estudio de la calle San Nicolás tenía el aspecto nazarita. Un arco de herradura de amplias dimensiones daba entrada al estudio y cenáculo de tertulias. Una torre de piedra, coronada con merlones, cobijaba - y cobija todavía - este acceso de aspecto granadino. La yedra, las enredaderas verdean su oriental apariencia. El escenario natural más per-

tan en orden a la evolución y desarrollo de las fiestas de abril, pero preñadas de anacronismos, de adherencias no obstante sugerentes: el despacho o el escritorio de alguien que sirve para que un caballero más o menos medieval inmortalice su figura. Un telón pintado, figurando una mezquita, pero descaradamente efectista y terriblemente falsa.

Las fotografías que se tomaban en el exterior del estudio del pintor, autor de "Al Abismo" (pri-

Don Fernando y sus amigos en el patio de su obrador

fecto y adecuado para que nuestros capitanes y alféreces - muchos de ellos luciendo atavíos diseñados por el propio Cabrera Cantó - posaran en actitudes diversas, combinando acción y gesto con ese telón de fondo de gran efecto. Todo un conjunto, una coreografía de sencilla belleza, realista, casi cinematográfica. Cada foto, en efecto, un fotograma, un plano estético y perenne de los Moros y Cristianos alcoyanos.

Si uno visita el Museo del Casal de Sant Jordi encontrará fotografías extraordinarias, bellas por lo que presentan y represen-

Oleo de 1916 F. Cabrera Cantó

MAESTRO CABRERA CANTÓ

mera medalla nacional 1906), eran otra cosa, constituían un canto estético oportunísimo en un momento en que el esteticismo y el historicismo prevalecían ya sobre la socarronería o el mero folklorismo.

Don Fernando cuidaba cada detalle, tanto en el traje de cada personaje, como en la silueta y alzado del castillo festero, inaugurado en 1895. Carrozas y plataformas, banderolas, dalmáticas para los portadores de la Reliquia, grímpolas. Y como un viento nuevo la Fiesta se reformaba, entraba en una fase en la que comenzaba a ser "espectacular" pero sin caer en el mero y frío espectáculo.

Allí estaba su patio, el surtidor, los arrayanes, la belleza de la piedra trabajada, la cantería y el ladrillo, porque del ladrillo y el adobe hicieron los musulmanes y los mudéjares obras de arte de excepcional riqueza plástica.

Bien pronto este lugar - en plena calle San Nicolás -, lugar reservado para artistas, pintores y músicos, amigos y discípulos de maestro, se convierte en un punto de privilegio, el telón de fondo más adecuado para confeccionar la escena más vistosa. La revista madrileña "Por esos mundos" de abril de 1911, en un amplio artículo del musicólogo Víctor Espinós incluye dos fotos de este patio nazarita con diferentes miembros de la filà Marrakesch, diríase que actuando de forma teatral, gesticulando, y dos magníficas fotografías de las denominadas "Tarjeta Postal" a la vez se ponen en circulación, con la figura del capitán del año anterior.

Un personaje muy popular de nuestros Moros y Cristianos y figura clave en la filà Cordón es Antonio Munera Navarro, capitán moro de 1919 que se deja "retratar" en el patio de Fernando Cabrera ataviado con sus mejores galas. "Samarita" o "El Tío Samarita", que así era conocido, lucía un traje casi con toda seguridad diseñado por el propio autor de

"Náufragos".

Tres años antes, en 1916, don Fernando Cabrera ha pintado su óleo "Moros", que regala al Vizconde de la Morera, Hijo Adoptivo de Alcoy y reconocidísimo como valedor en la nueva construcción de la iglesia de San Jorge, y que éste se lleva a su residencia en Santiago de Chile. Es su propio jardín, con dos musulmanes en primer término, vestidos con alquicel blanco y marrón, respectivamente, recortándose bajo el

taliza" la rondalla de la filà Abencerrajes en este patio al que tanto provecho escénico se le saca. Sabemos los nombres de todos los músicos excepto el de la danzarina, recatadamente vestida. Y son: Miguel Francés, Francisco Payá, Manuel Llorca, Adrián Pastor, José Carbonell, José Sanz, Rigoberto Blanquer, Juan Soler y Francisco Miralles. Es, en definitiva, otro aspecto de la Fiesta en donde la anécdota, la ironía, el humor o la ocurrencia juegan tam-

Marrakesch

arco de herradura del torreón otro personaje que es el anticipo directo del diseño que Cabrera realizará en 1929 para la alfercía de la filà Magenta. Todo un hallazgo iconográfico de excepcional interés que merece resaltarse.

Los arcos lobulados de los ventanales aparecen al fondo de otras "Post Card. Carte Postale. Communication-Correspondance. Address-Adresse", en donde otro cargo festero, con también diseño del propio Cabrera posa en silencio y en posición de descanso.

Y curiosísima resulta la Tarjeta Postal -fotografía posiblemente de Sanchis - en donde se "inmor-

bién su baza, y marcan con fuerte trazo la forma de ser de los alcoyanos, de los músicos y de los festeros.

El último comentario es para una fotografía color sepia en la que aparecen once personajes más otro en la penumbra, a la sombra de las plantas enredaderas. Don Fernando Cabrera Cantó está en el centro de la segunda fila, cubierto con albornoz y rodeado de grandes alcoyanos de su época (recordemos que fallece el 1 de enero de 1937), vestidos a la manera musulímica. Es como una foto de familia de la que valdría la pena extraer todo el jugo posible e identificar a todos cuantos aquí aparecen con los ojos puestos en el objetivo de la cámara.

Infinidad de fotografías existen del lugar nazarita alcoyano. Pre-

dominan, por la arquitectura, las escenas o los personajes pertenecientes al bando moro, y sobresale el buen gusto y el cuidado de los efectos plásticos y estéticos. "Blanco y Negro" de comienzos de siglo lo venía a subrayar de una manera muy simple y esclarecedora: "Prestan siempre su concurso a este esplendoroso festejo las más distinguidas personalidades alcoyanas, sobresaliendo entre ellas el ilustre pintor don Fernando Cabrera, gloria del arte valenciano, el cual, respetando la tradición, ha introducido grandes reformas en la fiesta".

Con personajes como el de nuestro pintor, entregados a la Fiesta, dinamizándola desde el punto de vista artístico, enderezando sus fórmulas, manteniendo la tradición y a la vez actualizán-

dola en el orden de la expresión plástica –tal y como los músicos hicieron en el orden de la composición: Espí, Barrachina; Pérez Laporta, Pérez Monllor, Seva, Blanes, Blanquer, etc. – uno advierte que los Moros y Cristianos de nuestra ciudad son algo más que una lúdica representación callejera. San Jorge además – y esto es totalmente fundamental – es la piedra clave del arco que se abre entre la liturgia y la historia, el fenómeno social y el sentimiento religioso.

ADRIÁN ESPÍ VALDÉS

Cronista perpetuo de la filà Navarros.

ALCOY ES FAMOSO NO SÓLO POR SUS PELADILLAS

Una tarde de la primavera del año 1968, paseando mi esposa y yo por una solitaria calle de León, -capital en la que entonces residíamos- nos detuvo un caballero de porte distinguido, que nos habría oído hablar en nuestra habitual lengua vernácula, para preguntarnos:

- Perdonen. ¿Son ustedes catalanes?

A lo que respondimos:

- No, señor. Nosotros somos de Alcoy.

Y al oírlo, contestó:

- ¡Ah, sí, la tierra de las peladillas!

Como observamos que el tema le interesaba, creímos oportuno darle algunos datos, para él desconocidos, acerca de nuestra ciudad, tratando de demostrarle que Alcoy no sólo era famosos por aquel delicioso producto de la artesanía confitera, sino también por otras múltiples actividades y que, por el supuesto interés que puedan suscitar en lectores distintos y distantes de la presente Revista, voy a exponer brevemente apoyándome en la realidad actual.

Efectivamente, las peladillas son tan conocidas y apreciadas en todas partes porque contribuyen a endulzar las Navidades de toda España. Su producción, sin embargo, depende de un reducido número de empresas familiares muy prestigiadas en esta faceta económica.

Mas el renombre primordial de Alcoy, tanto en el ámbito nacional como en avanzados países extranjeros, es debido en gran parte a nuestra maravillosa Fiesta de Moros y Cristianos, madre y nodriza de otras celebraciones similares que se han ido arraigando con éxito en algunos pueblos de nuestra comarca y en otras poblaciones levantinas.

Aparte de tal motivo, es notable también la espectacular Fiesta de los Reyes Magos, reconocida como la más antigua de su clase en todo el suelo español.

Puente San Jorge

Junto a dichas manifestaciones festivas destaca la importancia industrial de nuestra ciudad. Empezando por la textil, indudablemente es la que ha obrado el resurgimiento económico de Alcoy. Actualmente esta actividad se enfoca destacadamente hacia la fabricación de artículos textiles de utilidad y decoración para el hogar, creando con avanzadas técnicas una serie de novedades que por su originalidad y belleza han alcanzado gran aceptación en el mercado nacional.

Continúan en auge industrias muy variadas, como la de aceitunas rellenas, la fabricación de máquinas herramientas, la cosmética, la de licores típicos alcoyanos, la editorial y otras más, secundadas por una amplia flota de vehículos para el transporte, que en conjunto constituyen la fuente principal del potencial económico de nuestro pueblo.

El nombre de Alcoy es también muy conocido por ser la ciudad española con mayor número relativo de puentes urbanos para salvar los profundos obstáculos impuestos por insignificantes riachuelos carentes ya de la utilidad que desempeñaban en pasados siglos.

Destacan tres de colosales dimensiones, cuya altura máxima

es de cincuenta metros, llamados de San Jorge, de Canalejas y de Fernando Reig, y cuya longitud llega hasta los 300 metros.

En el aspecto intelectual, Alcoy es cuna de eximios pintores, como Antonio Gisbert, Emilio Sala, Lorenzo Casanova, Fernando Cabrera, Francisco Laporta, Rigoberto Soler y diversos en activo, que aseguran un brillante futuro.

En el ámbito musical, aunque menos trascendente es justo citar los nombres de José Espí, Gonzalo Barrachina, Amando Blanquer, Carlos Palacio, Javier Darías, más un plantel de jóvenes compositores, muy acreditados ya en nuestro país como en Rumanía y otros del Este europeo. El premio de composición musical "Ciudad de Alcoy" ha alcanzado magníficos logros y gran prestigio.

En Literatura destaca el nombre de Juan Gil-Albert.

Con respecto a la Arqueología, es el punto de mira de los estudiosos de esta rama de la Historia antigua, debido a su poblado ibérico de La Serreta, cuyas excavaciones han suministrado valiosos descubrimientos como los famosos "plomos ibéricos", tal vez indescifrables.

Finalmente se puede añadir que el ingenio y la tenacidad de los alcoyanos son las poderosas fuerzas que han elevado hasta altas cimas el prestigio de Alcoy.

El desconocido y curioso caballero de León quedó encantado de nuestras explicaciones y le sorprendió el entusiasmo con que hablábamos de nuestra patria chica. Nada hay de extraño en ello, pues lo mismo ocurre a nuestros paisanos que, sobre todo cuando se hallan ausentes de nuestra ciudad, sienten el noble orgullo de manifestar que son de Alcoy, florón de la Comunidad Valenciana que, cual madre amorosa, nos acogió con ternura al nacer.

ALFONSO CARBONELL MIRALLES

UNA INSTITUCIÓ EXEMPLAR

L'any 1913 van nàixer les escoles de l'Ave Maria a la ciutat d'Alcoi. Foren els seus fundadors Juan Bautista Escriba, arxiprest, i Rafael Montllor (mossén Rafel)

El model on es va inspirar aquesta escola fou l'empleat pel pare Andrés Manjón, que a Granada i amb el mateix nom havia fundat unes escoles que responien als desitjos i interessos manifestats per l'església i en concret pel Papa Pius XI. El món obrer cobrava protagonisme al si de l'església, i el Papa publicà l'encíclica *Quadragesimo Anno* que venia a reafirmar i desenrotllar la *Rerum Novarum* que quaranta anys abans havia publicat Lleó XIII. La inflexió de l'església pel món obrer es feia força palesa.

En aquest context varen nàixer les escoles de l'Ave Maria a Granada i, darrerament a Alcoi. La pedagogia emprada per a aquestes escoles era revolucionària per a l'època de principis de segle. Sense ells adonar-se'n estaven practicant una pedagogia activa i inductiva que encara haurien de

Una vista de les Escoles i el Barri als inicis dels anys quaranta. Aquestes cases i carrers son hui solament un record.

passar més de trenta anys perquè s'utilitzara a tot arreu. Amb seguretat, una de les aportacions pedagògiques més importants d'aquells temps foren les escoles de l'Ave Maria.

A Alcoi la seua presència li vingué força bé; l'ambient obrer predominant, les situacions de pobresa, un context social difícil per als treballadors, propiciava l'existència d'institucions que es preocupaven principalment pels obrers. Era evident que l'acció que es desenrotllava a les Escoles de l'Ave Maria d'Alcoi era fonamentalment catequètica, però, donat que es tractava sobretot d'il·lusionar i fer viure amb més profunditat la pròpia vida, ben prompte s'in-

corporaren altres activitats que sense desplaçar l'educació religiosa, cobraren importància.

El Centre Obrer de les Escoles de l'Ave Maria estava ubicat en el vell barri del qual les placetes del Carbó i de la Mare de Déu, eren els centres neuràlgics per la gent dels carrers dels voltants, delimitats per Buidaoli, Alcassares i el

carrer Sant Blai (que feia una mena de frontera cap al centre de la ciutat).

Les Escoles estaven (i ho estan) situades sobre un terreny que segueix bàsicament l'antiga muralla medieval sobre el Riquer, junt la porta de Fraga, disposant de dos amples patis que han estat força importants per a les activitats esportives.

En la seua primera època, fins l'esdeveniment de la República i sota la direcció de Mossén Rafel, entre altres activitats escolars i catequístiques es van formar una Banda de Cornetes i Tambors, una Confraria que en Setmana Santa desfilava amb vestes, i es va crear una Caixa Mutual Obrera, activi-

Gent a les escoles del pati. Any 1935. José Boluda, molt jove, amb l'equip del Racing, aleshores titular de les Escoles.

Excursió. Romualdo Terol (a l'esquerra) en una de les excursions amb els joves del Cercle.

(LES ESCOLES DE L'AVE MARIA)

tats aquestes que van quedar suprimides aquests anys per raons òbvies, encara que, de forma no oficial la catequesi va continuar i es va crear com a nou element aglutinador dels joves un equip de futbol, que degut a la gran aflluència es va haver d'ampliar i a finals del 35 ja eren tres els equips de les escoles que anaven a disputar els partits a un campet situat en terrenys de l'Horta Major. Etapa aquesta que es va trencar, i ara més tràgicament amb l'arribada de la guerra i les seues conseqüències.

Acabada aquesta en abril del 39, i afectades diverses aules pels bombardejos, es van reprendre les activitats docents, ara sota la direcció del capellà José Arnauda (ja que Mossén Rafel va ser una de les víctimes d'aquells tràgics anys). Després d'habilitades de nou, el dia 4 de juny de 1939 es va celebrar Missa en el que després seria el teatre, i es va destinar a l'aleshores Consiliari de la Joventut, Enrique Vilaplana per a reconduir-les de nou. Mossén Enrique, (en paraules d'Emili) era un capellà culte, bon home i profundament religiós. Religiositat que no el privava de disfrutar d'una personalitat realment grandiosa. Res del

que era humanament digne li era estrany, des d'aleshores va ser el cap visible de la institució de l'Ave Maria.

Reorganitzades les escoles, s'habilitaren dues aules d'ensenyament que van estar a càrrec de Mestres Nacionals cedits per l'Ajuntament (que tenia manca de locals per a les seues pròpies), havent-se matriculat uns 50 alumnes en cada un dels dos cursos, però l'assistència era de menys de la meitat, perquè els xiquets es posaven a treballar a les fàbriques i tallers, molt menuts per qüestions de pura subsistència.

Són anys molt durs, sobretot per a la gent més necessitada que és majoritàriament la que viu (malament) en aquest populós barri obrer, que ha incrementat notablement la demografia a causa del gran al·livi d'immigrants provinents sobretot de províncies andaluses com Jaén i Còrdova (pobles com Espejo o Castro del Río, buscaren a Alcoi un lloc per a iniciar una nova vida, i en els carrers del barri qualsevol lloc era bo per *ficar el cap*, vivint molta d'aquesta gent en llocs infrahumans com els cellers).

L'Ave Maria acull aquests xiquets, que trobaran en el seu si,

una fórmula de participació que els permetrà integrar-se com uns alcoians més. Ací, a més de l'ensenyament gratuït que se'ls proporciona, s'organitzen colònies d'estiu a una masia del Racó de Sant Bonaventura, on durant els mesos d'agost poden estiuejar completament debades. En anys posteriors els xiquets i xiquetes disfrutaran de l'estiueig a una altra masia en la Cava de la Carrasqueta, atesos per les senyorettes Paqui Ortolà i Finita Vilaplana. Tanmateix algunes Filaes del barri, com els Muntanyesos, ofereixen tots els anys per festes un dinar (amb música inclosa) als patis de les escoles.

Aquests anys de posguerra són d'intensa activitat, tant religiosa com cultural i esportiva. Es crea un Cercle d'Estudis, on a més de les classes, es donen conferències culturals a càrrec de professors universitaris com Santiago Giner o Ramon Brotons, metges (Jordi Grau), mestres, advocats, etc.

En el Cercle els joves adquireixen una formació que permetrà a alguns d'ells poder cursar estudis qualificats, mentre que d'altres pogueren especialitzar-se en les seues activitats professionals. És

Xiquets. Un matí de diumenge després de Missa als anys quaranta. Una gran xiquelleria acompanya l'equip a disputar un partit de futbol.

Futbol. José Boluda amb l'equip disposat a disputar un partit al campet que hi havia pel garatge Alameda.

un lloc de reunió on a més de la religiositat i cultura, els joves poden disfrutar de jocs de saló com el ping-pong o el billar, s'assagen obres de teatre (en les quals sí que poden participar les noies), i s'organitzen excursions pels paratges més emblemàtics dels voltants. En aquest camp cultural i de formació va tenir un paper rellevant l'industrial tèxtil Romualdo Terol, organitzador de molt diverses activitats, de les quals una d'elles era la fira de roba en la festa de Nadal, on entre altres coses es proporcionaven teles per a vestits als xiquets amb millor comportament (de fet tots). En aquestes tasques també col·laboraven activament alguns joves com Ismael Abad i Juan López. Però totes les diferents activitats i ja, des d'abans de la República, tenien un motor i director: José Boluda, aleshores professor d'Història de l'Institut, que era l'ideòleg i esperit del Cercle Cultural. El senyor Boluda com a catequista era capaç de tindre a tots els xiquets amb la boca oberta més de dues hores explicant-los el catecisme. Va ser una figura discutida, acusant-lo de sexista. Però és evident que és una impressió descontextualitzada. Cal recordar que l'educació no era mixta i per una sèrie de condicions socials era més possible la dels joves que la de les xiques,

que tenien per a la seua formació "labors" i poca cosa més.

S'acaben els anys quaranta i l'Ave Maria bull d'activitats: el futbol que s'havia iniciat en la República (i que inclús durant la guerra va participar formant part dels pioners i les Joventuts Obreres Socialistes), és hui una ferma realitat, sobretot amb la consolidació del seu equip més representatiu i que ja fa temps que participa en el Campionat local: el Círculo Deportivo Plana (nom que es va posar fent referència a la *plana* major dels joves), i dels que forma part d'entre altres Vicent Balaguer "Cata" (que serà campió nacional d'aficionats amb el Serpis, professional en el C.D. Alcoyano i posteriorment en la primera divisió nacional amb el R.C.D. Espanyol de Barcelona fins a finals dels cinquanta). Darrere d'aquest primer equip del Plana, estan l'Arco Iris i el Meteoro, que aniran nodrint el Plana i que per darrere tenen d'altres formats per xiquets de les escoles elementals.

Un fet de gran importància però es dona en aquests darrers anys, i és l'absència obligada de José Boluda, que deixa la ciutat per a incorporar-se a nous destins pedagògics, i després de moments delicats i contravertits per la seua successió, el membre del Cercle i jugador de l'equip del Plana, Rafael Coloma Abad,

queda a càrrec de la catequesi de l'Ave Maria. Decisió difícil per a mossén Enrique i José Boluda, i un gran repte per un humil treballador tèxtil, solament amb una formació elemental forjada en les mateixes Escoles, però amb una voluntat de ferro i una gran honestetat per a desenvolupar aquesta dura tasca, que se li ha encomanat i en la qual creu fermament.

Les activitats culturals sense la direcció de José Boluda, i sense l'ajuda de l'equip anterior ja no és el mateix, encara que es compta amb la presència del mestre José Verdú, que a més de la tasca educativa, també ajudarà en la formació cívica i religiosa.

Per a la catequesi també hi ha noves incorporacions; per una banda la del jove seminarista Emili Marín (coautor de l'article), que ajudarà en les classes de religió (a més de participar activament en l'equip de futbol del Meteoro), i per altra banda la de la jove Amparín Vilaplana, que se'n farà càrrec dels més menuts organitzant diverses activitats. El senyor Coloma, com era conegut, era un entusiasta de l'esport i particularment del futbol (esperit que indubtablement va inculcar en el seu magisteri), i a ell li va dedicar la major part del seu esforç, fent-ne d'ell un projecte educatiu per a la formació dels joves.

Deslligats el Plana i el Arco Iris

Classe. Una catequesi de José Boluda a la Plana major, amb la presència de mossén Enrique.

Jocs. Joves cercleistes participant activament en diversos jocs de taula.

de la tutela de l'Ave Maria, i el Rayo Azul ubicat a la Societat, solament com a club de futbol, el Meteoro va quedar com únic equip de les Escoles, primer en el camp de futbol del Manjón i després de la desaparició d'aquest, en el Campionat organitzat pel Col·legi Salesià en el popular *camet*, i posteriorment en el Campionat Local que es disputava al Camp del Bellavista (cementiri vell), on va causar una gran impressió per la joventut, qualitat i bones maneres en el tipus de futbol que practicava i del qual Coloma era al temps jugador i preparador.

Són anys en què el futbol és l'element aglutinador i nucli sobre el qual gira tota l'activitat. S'estrenen nous equipaments confeccionats per algunes mares i col·laboradores, entre les quals sempre està la presència invisible de la senyora Conxa (la dona de Coloma), a la qual mai se li podrà agrair el que ella va fer durant tot el temps en el qual el seu marit va ser el responsable de l'Ave Maria.

Malgrat ser el futbol l'element principal formatiu, el Cercle no va perdre mai el seu esperit obrer i va mantenir estretes relacions amb

Menuts a l'escola. Classe formativa sobre Art religiós, a càrrec del jove cerclista Juan López. La pissarra ens dóna la data de les activitats del diumenge 8 de setembre de 1946.

agrupacions vinculades al moviment obrer cristià, com era la HOAC i la seua branca jove la JOC, de les quals era responsable el capellà de la Font Roja Vicent Amargós, que no tenia massa sintonia amb les autoritats locals de l'època.

La societat dels anys seixanta ja no era la mateixa i per tant l'Ave Maria indubtablement tampoc, el barri havia començat un èxode cap als nous barris de l'eixample, la ciutat havia canviat i les necessitats econòmiques i culturals ja no eren igual que abans. Mossén Enrique havia anat envellint i el jove sacerdot contestà Antoni Sempere, va ser destinat i es va forjar en aquesta parròquia de la Mare de Déu abans de marxar a Xile, on va estar perseguit i finalment expulsat.

L'afluència de xiquets anava

disminuint i els majors es situaven al seu lloc a la societat. Coloma feia ja molts anys que vivia al barri de Batoi, des d'on cada dia durant més de vint anys havia anat sense faltar mai a l'Ave Maria. A finals dels seixanta es van tancar les portes de les Escoles. L'Ave Maria va estar present més de cinquanta anys impartint el seu magisteri al barri. Va nàixer

en unes circumstàncies determinades que, en acabar-se van significar també la seua fi, i per allí van passar gairebé tots els xiquets del que va ser durant molt de temps el barri més populós i, sense dubte, el més humil d'Alcoi.

**EMILI MARÍN
RAMON MOLINA**

BIBLIOGRAFIA

- Un Centro de Obreros. Las Escuelas del Ave-María. Alcoy, septiembre 1946. memòria mecanoescrita sense signar, però atribuïda a José Boluda. Fons Municipals
- Distints testimonis de diverses èpoques i notes personals.

Manjón. Un dels equips del Meteoro al camp del Manjón, situat entre les estacions de baix i de dalt, l'any 1956, poc abans de la seua desaparició.

Pati. Coloma, amb una nodrida representació de joves i xiquets del Meteoro al pati de l'Ave Maria, una tarda d'Estiu de 1958.

ROQUE ORTEGA: MEMORIA DE UN POETA DE LAS FIESTAS

Fragmento de una foto de conjunto de colegio de los Hermanos Maristas (Roque Ortega en el ángulo superior derecha, inmediatamente debajo Adrián Miró).

Tenía unos ojos contemplativos, como asombrados ante un mundo que tan brevemente le fue dado gozar y abandonar. Pudo haber sido un gran poeta si la muerte no hubiese apagado su exquisito talento a sus veinticuatro años. Era rico en sueños porque era rico en realidades amargas. Y se llamaba Roque Ortega Casa-sempere.

Para mí hablar de Roque Ortega es hablar de una misma pauta de infancia y de unas perspectivas comunes. Significa evocar muchas estampas similares: las horas felices desgranadas en el colegio de los Hermanos Maristas (Durante la República pasó a llamarse Academia Politécnica, pero el marco y los personajes eran los mismos), la Guerra Civil desde un

prisma de adolescencia con sus miserias y lealtades, y una posguerra de patrioterías y reflexiones. Y ahí se sitúa el final de Roque Ortega. Una arrolladora tisis – esa enfermedad que hizo estragos entre los chicos que sufrieron las privaciones de la guerra – dio cuenta, demasiado pronto, de una vida que hubiese podido ser excepcional. Falleció

1

en 1949 en el sanatorio de Guadarrama, después de haber pasado por varias estancias en el de Torremanzanas.

En el dominio poético, Alcoy le recuerda por los poemitas "festivos" que reunió bajo el título de "Cuarto Creciente", indicio evidente de una prometedora y generosa sensibilidad. Ello representó, además, su identificación efusiva con un pueblo que, si no le dio la vida – había nacido en Tortosa en 1925, hijo de militar – le había hecho sentir la entraña de Alcoy en su propia entraña, un Alcoy simbolizado por sus Moros y Cristianos. Nadie, y en tan pocos versos, ha evocado toda la fascinación del "alardo": *"Las voces del monte / están hoy de fiesta. / El humo en el cielo / escribe palabras supremas. / ... Y arropada en la manta parece / una criaturita la pólvora negra."* En varias ocasiones se ha reproducido su romance del Capitán Moro "Argento en verde", pero es que, en realidad, difícilmente se ha superado lo vigoroso y sugeridor de sus octosílabos asonantados o la gracia de sus imágenes: *"La calle abrió sus esquinas / con un lento galopar / Tu jaique prende en el viento / sus rosas de claridad / y en eclosión de rubíes / tu alfanje buscando va / pechos de bronce en el aire / que en sangre florecerán"*. Como contraste resultan más ágiles y saltarines los versos que evocan a un paje del Capitán Cristiano: *"Barbaflor, el paje / del gran caballero / tiene los ojillos / de galán discreto / y en la barba rubia / flores de oro viejo"*.

En el candente cristal de mi memoria son tantos los recuerdos y nostalgias que difícilmente puedo desenterrarlos sin que una espinilla se me clave muy hondo. En realidad, a Roque y a mí nos unían muchas afinidades. Nos atraía el dibujo y nos apasionaban las redacciones. Y además, juntos, asistimos a una primeras nociones de solfeo que Doña Carmen Alberola (una buena pianista que había sido discípula del maestro Palau) impartía en una modestísima academia, situada en los desvanes de la Cruz Roja, en la plazuela de San Francisco. A

veces, el estruendo de la banda de tambores y cornetas nos impedía "cantar" nuestras lecciones. Con este amasijo de arte, piano o escritura, con igual azar hubiésemos podido derivar hacia la música, la pintura o la poesía. Ahí lo importante era que nuestra sensibilidad tuviese abiertos diversos caminos. Pero fue el diablillo de la literatura finalmente el que más sutilmente nos tentó.

Teníamos doce o trece años y la Guerra Civil como telón de fondo, pero ya nos sentíamos en el podio de la fama: incipientes poemas, breves narraciones que calificábamos de "novelas", relatos de excursiones, supuestos "dramas" en verso o en prosa, "reflexiones filosóficas" (¡nada menos!)... Redactábamos a mano una revistita que titulábamos pomposamente "El Intelectual" y que ilustrábamos además con nuestros dibujos. Un único ejemplar a fuerza de circular de familia en familia acababa por perderse. Lo que sí conservo, como oro en paño, es un cuadernillo de aquellos estupendos años, con la relación de los títulos de esas pretenciosas producciones nuestras. De Roque Ortega hay varias: una novela de aventuras sobre "Un nuevo Robinson", otra calificada de patriótica "Chulín", una sentimental "Vagabundo", algunas piezas de teatro cómico. De todo ello sólo ha quedado un perfume de nostalgia y unos epígrafes más o menos ingenuos. Sin embargo, el pensar que lo cumplíamos a tan temprana edad es algo que aún hoy me emociona. Apunto aquí el nombre de estos amigos: Santiago Mataix Pascual, Jaime Jordá, Fernando Miró Coloma, Santiago Giner (que llegó a doctorarse en la Universidad Gregoriana de Roma) etc... Unos siguieron cultivando esta inclinación, otros lo dejaron. Roque Ortega fue uno de los fieles. Poseía además una extraña habilidad, la de rehacer, a su manera y con su estilo, algunas de sus lecturas. De este modo recuerdo que dio una nueva redacción – inventándose nuevos pasajes o transformándolos – a una narración francesa de Octavio Feuillet, "La novela de un joven

pobre", folletín sentimentaloides y patético. Roque, además, como amante del dibujo – hubiese podido convertirse en tan buen artista como escritor – lo ilustraba todo gráficamente. Era una delicia repasar sus cuadernos. ¿Dónde habrán ido a parar todas esas inocentes creaciones? En un trabajo de José Cuenca Mora, se afirma que una hermana suya conservaba inédito un libro de relatos con el título de "Balbuces literarios". ¿También desvanecido? Demasiadas cosas zozobradas en la hondonada del tiempo. Pero la más dolorosa, la irreparable, es la que ha provocado la Muerte, muchas muertes de amigos talentados que hicieron verdad aquel apotegma clásico de que *"los elegidos de los dioses mueren jóvenes"*. Yo casi me siento como un quimérico superviviente de un naufragio.

ADRIÁN MIRÓ

RECORDANDO AL ESCRITOR JOSÉ S. SANTONJA, Fill d'Alcoy

*Es el autor de la letra La Maredeüeta, que ha dado la vuelta al mundo.
Lleva música del maestro Manuel Penella.
Su creadora: Conchita Piquer le ha dado celebridad.*

Por los años sesenta, estando recogiendo notas y datos biográficos para la confección de nuestro "Catálogo de Músicos Alcoyanos" (Edición I.A. de C. Andrés Sempere. Alcoy, 1961), alguien – creemos que fue Rafael Coloma – nos puso en contacto con el escritor alcoyano José Santonja Santonja, afincado en Madrid y empleado en la Sociedad General de Autores, como Jefe de Librería.

Señalemos al respecto, que su padre, Julio Santonja Cantó, en su juventud fue músico de la banda "La Primitiva", también su tío, el que fuera notable compositor Miguel Santonja Cantó, sin olvidarnos de otro hermano de su padre: Antonio Santonja Cantó, que llegó a ser un meritisimo pintor.

Hablando de Pepe Santonja, diremos, que llegó a escribir más de medio centenar de obras teatrales entre sainetes y zarzuelas, llevando algunas de éstas partitura original de los maestros Conrado del Campo y Modesto Rebollo. También autor de teatro para niños, pleno de delicadeza y sensibilidad, que alcanzó gran popularidad.

Nuestro paisano compuso, además, infinidad de letras para canciones, alcanzando enorme celebridad la que lleva por título "La Maredeüeta", a la que puso música el maestro Manuel Penella Moreno (1880 – 1938), compositor valenciano que dio renombre a la ópera española con sus títulos "El Gato Montés" y "Don Gil de Alcalá", junto con piezas tan inspiradas como "Día de Reyes", "Corpus Christi", "Amor ciego" y "Las musas latinas", entre otras.

A propósito de "La Maredeüeta", nos relataba Pepe Santonja la vez que, jubilado de sus ocupaciones laborales, visitó su Alcoy natal, que la gran tonadillera Conchita Piquer, su creadora, siempre cantaba aquello de:

*¡Oh, Santa Maredeüeta,
no me fases desgraciad!
Tornam la meua chiqueta
Que te la teua careta
Mare dels Desamparats.*

Se apasionaba tanto, que no la podía terminar, sin romper en sollozos. Siempre que doña Concha hablaba con nuestro paisano, le comentaba al respecto: "¡Qué le vamos a hacer! No lo puedo remediar, Santonja, siempre que la canto me emocio".

"La Maredeüeta", de Pepe Santonja y Manuel Penella, ha dado la vuelta al mundo en la voz y presencia de su creadora la simpar Conchita Piquer, arrebatadora de multitudes, dueña y señora de la canción española, cuyo arte sin igual – no es un secreto – lo ha revalorizado su hija Concha Márquez Piquer, refrendando los éxitos de su progenitora y en particular esa "Maredeüeta" sugerente y sugestiva.

He aquí una de sus letras:

*Era un huerto alegre, cuajado de flores,
En la vega hermosa que el Turia acaricia;
Era el nido eterno de los ruiseñores
Y albergue risueño de toda delicia
Allí en la barraca, nació Visanteta
Que a las mismas flores, envidia les daba;
Y allí cierta noche, dio cita indiscreta
A un humilde artista, que fiel la adoraba.
Y ante los encantos
De musa tan bella,
Fue el amante de ella
El pobre escultor,
Que esclavo del arte,
Que en su alma sentía,
Así le decía
Temblando de amor:
Chiqueta, chiqueta meua,
Yo ta image vullc copiar,
Serás la Maredeüeta
Mes volguda y boniqueta
Que es venera en el altar.*

A Pepe Santonja, debemos también un "Canto a la Virgen de los Lirios", Patrona de Alcoy, pleno de inspiración y belleza, al que puso música su hija Ofelia, notable compositora. Sabemos de su gran amor y

1

veneración por la Patrona de su amado pueblo.

Veamos ahora unas estrofas del referido "Canto":

*Al nombrarte, por siempre Patrona
Protectora de nuestra ciudad,
Todo Alcoy, ¡Oh María! Se postra
A tus plantas con fe y humildad.
En tus lirios grabaste tu imagen
Porque Tú fuiste siempre una flor,
Blanca flor del jardín de los cielos
Dulce flor de pureza y candor*

*Bendita seas, María,
Oh Madre del Redentor,
Benditos sean tus lirios
Que nos brindan paz y amor.*

Por el Patrón San Jorge, tenía igualmente nuestro Pepe Santonja gran predilección y su verso - ¡siempre añorante! -, dejó lo mejor de su numen poético, como este soneto de irreprochable factura:

*Quise alzar a San Jorge, de oro, un trono
De perlas y diamantes guarnecido,
Quise honrar, por mostrarme agradecido,
A quien tengo, y tendré, como Patrono.
Un altar, levantarle quise, a tono
Con su fama y su nombre esclarecido,
Y a sus plantas, rendirle, complacido,
Esta fe que inunda y que pregonó.
Pero, el oro, la perla y el diamante,
Son muy poco - pensé - para su gloria,
Y su limpio blasón y ejecutoria...
Y me puse a formar su altar radiante,
Para asombro de todos los humanos,
¡Fundiendo corazones de alcoyanos!*

En un librito suyo titulado "Alcoy", que conservamos, aparecen varios poemas suyos y acuarelas - así las titula - exaltando a su querido pueblo y orgulloso, muy orgulloso de haber nacido aquí, como lo demuestra un "Boceto para un autorretrato que no he de pintar", titulado "Fill d'Alcoy", que así termina:

*No extrañe que a Alcoy alabe,
Ya que en su seno nació,
Como todo el mundo sabe
En quien ha nacido aquí.
Y es una honra que tengo
Haber nacido en Alcoy.
A otra cosa no me avengo,
Y mi palabra mantengo:
Pues soy de Alcoy... ¡Feliz soy!*

En las Fiestas de Moros y Cristianos alcoyanas, nos recordaba Pepe Santonja en unos versos suyos, haber sido un "entusiasta fester" vistiendo indumentaria festera, ya que:

*Fui "Tomasina" y "Masero"
Y en la Filà del Cordó,
Un moro de cuerpo entero,*

*Pequeñito, pero fiero,
Moro igual jamás se vio.*

Y como colofón, aquí dejamos esta acuarela -soneto del admirado Pepe Santonja -festero de pro y de corazón - recordando "Aquel traje de moro":
*He pasado mi vida prolongando mi ausencia
De mi tierra alcoyana, que hasta en sueños, añoro,
Y en mi pecho conservo, como un rico tesoro,
Mil recuerdos de antaño, que aún despiden su ausencia.*

*Y a través de mi larga y azarosa existencia,
Sólo siento una cosa, que en mi alma deploro:
¡No vestir en las fiestas aquel traje de moro
que mi padre guardaba cual romántica herencia!
Aquel traje de moro con su faja encarnada,
Pantalones bombachos, chaquetilla bordada,
Con su blanco turbante, con su alfanje de acero,
La ilusión más risueña de mis tiempos de niño,
Que aún perdura en mi mente, con inmenso cariño,
¡Quién pudiera lucirlo, fanfarrón y altanero!*

José Santonja Santonja, escritor alcoyano que aquí hoy hemos recordado, nació en el año 1890 - año precisamente de la composición y estreno del "Himno a San Jorge", de José Espí - y falleció en Madrid el 20 de Mayo de 1967. Como otro paisano ilustre - nos referimos a Víctor Espinós -, Pepe Santonja, también gustaba de dejar escrito bajo su firma y rúbrica, el honoroso título de "Fill d'Alcoy". ¡Con qué ufanía lo patentizaba!

ERNESTO VALOR CALATAYUD

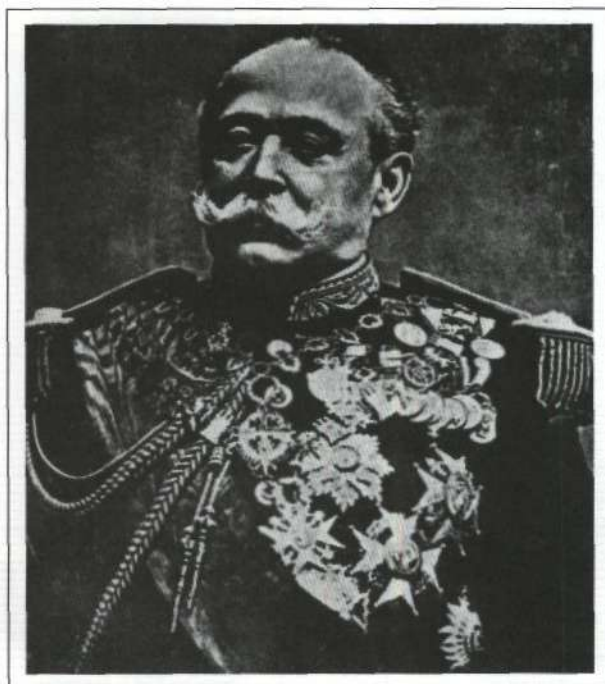
POLAVIEJA UN ALCOIÀ QUASI DESCONEGUT

Camilo Garcia Polavieja, va nèixer en 1838, per alguns autors a Madrid, per a altres a Cadis, el que sí està clar és que els anys que marquen la vida de qualsevol persona els va passar a la nostra ciutat, on va arribar sent un xiquet i provinent de Cadis, a Alcoi va rebre les primeres lletres i va anar creixent i jugant als carrers, "en 1856 el trobem vivint a la Plaça d'Espanya en el número 23, vivia junt a la seua família i als criats d'origen caribeny"¹. Després de la mort de sa mare va ingressar com a soldat en l'exèrcit espanyol, Des d'ara la seua vida canviarà en un primer moment estarà tota dedicada a la vida militar, dins de la mentalitat militar i colonialista de l'Espanya de darries del XIX, després del desastre del 98 estarà a punt de convertir-se en un element polític molt important. Aquest any veurem les activitats per ell desenvolupades fins a la seua tornada de les Filipines.

Dins de la seua vida militar podem destacar la seua participació en les accions bèl·liques de Melilla, Cuba, Filipines i, fins i tot, al mateix territori d'Espanya contra els carlistes. La carrera militar de Camilo serà de les més ràpides de l'exèrcit espanyol, en 1858 ingressa com a soldat ras i sense passar per cap acadèmia militar, és a dir, sols per accions de guerra aplegarà en 1880 al càrrec de tinent general, en tan sols 22 anys.

La seua fulla de serveis fins a on veurem aquest any es pot resumir així:

1858 soldat
1860 sergent
1863 alferes
1870 comandant

El ilustre soldado, en los días de su regreso del mando militar de Filipinas.

1873 tinent coronel
1874 coronel
1876 brigadier
1880 tinent general"².

És per a tots clar que la segona meitat del segle XIX espanyol és molt conflictiu tant dins de la península com a la resta de les colònies, la major part de l'activitat militar de Polavieja es desenvoluparà a les colònies, les primeres accions militars en les que va participar van tenir lloc a Àfrica, més concretament en les accions bèl·liques de Ceuta i Melilla, aquestes accions van ocórrer entre 1859 i 1860, quan el nou sultà Sidi-Muhammad va declarar la guerra a l'octubre de 1859, aquest conflicte va significar l'incorporació de Polavieja a la vida militar com a soldat voluntari allí va arribar junt als 40.000 hòmens enviats per a solventar la situació, les seues accions van fer que arribara al grau de sergent, aquesta guerra es va acabar pel tractat

de pau de Wad-Ras signat el 26 d'abril de 1860.

Poc temps després va ser destinat a Cuba on al poc temps d'aplegar i per mèrits de guerra anirà pujant dins de l'escalafó militar, prompte és alferes i en poc temps aplega a tinent coronel per mèrits de guerra, la seua participació més destacada té lloc durant la coneguda com a guerra dels 10 anys, que anirà de 1868 a 1878, quan era capità general de Cuba Lersundi, aquestes accions acabaran quan Martinez Campos després de derrotar els insurgents signa els acords de Zanjón, per mig dels quals els moderats aconseguixen algunes concessions com l'abolició de l'esclavitud, un indult general i refor-

mes polítiques-administratives que donaran un grau d'autogovern. La tasca desenvolupada per Polavieja farà que en la sessió del 13 de juny de 1878 l'ajuntament el felicite per la pacificació de l'illa de Cuba

Al mateix temps que el conflicte a Cuba es complica en l'anomenada guerra dels 10 anys, a la península la situació tampoc és bona, en 1872 esclatà la tercera guerra carlista, davant de la situació complicada que es viu a la península amb els problemes carlistes és destinat com a ajudant de Martinez Campos en els conflictes de la lluita civil, la seua participació destacada al costat del general farà que l'ascens en l'escalafó militar no pare, així aplegara ara ja al grau de brigadier.

Més tard va tornar a ser enviat a Cuba on va tornar a participar en els enfrontaments contra els independentistes, aquestes accions de guerra tindran lloc al 1879 i són conegudes com "la

1. R.F.M.C. 1978 "Polavieja" pp- 67- 68 Camilo Bito Linares

180 2. Fulla de serveis del Capità General Camilo Garcia Polavieja

Guerra Chiquita” aquest conflicte es va produir quan en la província d’Orient de l’illa de Cuba es torna donar un alçament contra les autoritats colonials espanyoles, la participació ràpida i eficient del general farà que prompte aquests alçaments siguin controlats i per això el nom de “Guerra Chiquita” que van rebre.

En 1882 com a conseqüència de la seua llavor desenvolupada en la “Guerra Chiquita” de Cuba i ja amb el grau de Tinent General va tornar a la península per a formar part del Consell Suprem de Guerra i Marina i al mateix temps va rebre la Creu de Sant Ferran, una de les més valorades dins del món militar pels seus mèrits desplegats en la solució del conflicte abans esmentat. Poc després va ser nomenat Capità General d’Andalusia, on va iniciar una sèrie de reformes d’aquesta capitania general, en aquest càrrec va estar fins a 1888, aquest any li va ser confiada la governaduria i la capitania general de Cuba, el primer ministre en aquests moments era Cánovas, aquests càrrecs es va desenvolupar sense cap dificultat i d’on va dimitir en 1892 perquè la seua política reformista no va poder anar endavant a causa de que no va poder aconseguir que confiaren en ell ni el partit autonomista de Cuba ni per altra banda el mateix govern espanyol que seguia preferint una acció armada.

En 1895 la reina regent li va concedir el marquesat, tan sols un any després li va ser confiada la governaduria i la Capitania General de Filipines, amb atribucions de General en cap de tot l’exèrcit. El nomenament del general per aquest càrrec es causat per les pressions de les ordres religioses, cal recordar que Polavieja era conegut com “el general cristià”, i també de la mateixa reina que sentia admiració i afecte pel general, així i tot el seu nomenament hi ha que entendre’l dins de la nova política d’acció militar decidida pel govern de Cánovas. Aquesta època és la més conflictiva de tota la vida militar del gene-

ral, la seua permanència en l’arxipelag va coincidir en els moments crítics dels moviments independentistes a les illes. Baix les seues ordres es va procedir a un judici sumaríssim contra José Rizal que va coincidir amb l’alçament independentista, per això va ordenar l’afusellament d’aquest heroi de l’independència filipina, Rizal criticava el poder de les ordres religioses catòliques en Filipines, i demanava els drets polítics per als filipins i la igualtat amb els espanyols. Rizal havia estudiat en els jesuïtes a les Filipines, després va venir a Espanya per a seguir els seus estudis, propugnava una via pacífica cap a l’independència i havia fundat la Lliga Filipina a Hong Kong en 1891, sent detingut el mateix any, per a més tard ser desterrat a l’illa de Mindanao. El seu afusellament va tenir lloc el 30 de desembre de 1896 junt a altres 26 independentistes. Continuant amb la seua llavor al cap de la Capitania General en 1897 va començar una campanya militar contra els nacionalistes que va durar des de gener a març portant a terme les ordres militaristes del govern de Cánovas. Quan tenia quasi controlada la situació a l’extrem Orient, en abril de 1897 va dimitir per no rebre els reforços demanats a la metròpoli, el govern el va substituir pel General Primo de Rivera.

A la seua tornada a la península va ser rebut amb grans honors i prompte va començar a desenvolupar una activitat política anticnovista, començant la seua activitat política i deixant un poc a banda la militar. Així i tot no va poder lliurar-se de les manifestacions que l’aclamaven con el salvador de la pàtria i de la raça. El periòdic “El Movimiento Católico” titulava coincidint amb els homenatges “Él (referint-se a Polavieja) es hoy la esperanza de España”.³Dins d’aquestes manifestacions d’entusiasme hi destaquem la salutació especial de la reina regent quan el general va aplegar al palau reial, aquesta mostra de simpatia per part de la regent va

originar un correctiu del mateix primer ministre Cánovas, que Romanones va anomenar “el palmetazo de la reina”.

En la sessió municipal de l’ajuntament d’Alcoi del 5 d’abril de 1897 es diu:

“En vista de los satisfactorios éxitos alcanzados en la campaña de Filipinas desde que se confirió el mando de aquel ejército de operaciones al ilustre hijo de esta población, al invicto general Don Camilo Polavieja y como debido tributo de admiración que Alcoy rinde a tan esclarecido Patricio, se acordó por unanimidad:

1º Declarar al Excmo. Señor Don Camilo Polavieja del Castillo, Capitán General de Filipinas, hijo predilecto de esta Ciudad.

2º Fijar en estas Casas Consistoriales y su salón de actos públicos una lápida conmemorativa de los principales hechos de armas realizados en la campaña de Filipinas durante el mando del expresado General, con la siguiente inscripción: El Exmo. Ayuntamiento de Alcoy al ilustre hijo de esta Ciudad, General Don Camilo Polavieja, vencedor de Silang, Ymús, Novalén y Cavite viejo del Archipiélago filipino. Abril de 1897.

3º Variar el nombre de la calle del Mercado, de las principales de esta Ciudad, denominándola en lo sucesivo Calle del General Polavieja.

4º Abrir una suscripción popular que encabezará este Ayuntamiento para regalar en nombre de Alcoy, al invicto caudillo un bastón de mando acompañado de un álbum en el que consten las firmas de todos los suscriptores.

5º Telegrafiar a la Señora Marquesa de Polavieja y Señor Ministro de la Guerra felicitándoles en nombre de este Ayuntamiento y de la población por los triunfos alcanzados por tan insigne General y el ejército a sus órdenes”.⁴

RAFAEL HERNÁNDEZ FERRIS

3. “El Movimiento Católico” abril 1897

4. Acta de l’ajuntament d’Alcoi de 5 d’abril de 1897

BODAS DE ORO FESTERAS-ALCOYANAS EN EL

*Una vida sin fiestas es como un largo camino sin posadas
Demócrito.*

La "Peña Fontilles" de Alcoy surgió en el seno del Círculo Industrial a comienzos del otoño de 1942. Por la época cada peña protegía a una institución benéfica ciudadana; la "Peña Colomer" apoyaba al asilo de ancianos local y "La Varia" lo verificaba con la casa de Beneficencia ciudadana. Nosotros optamos por ayudar al Sanatorio San Francisco de Borja.

A lo largo de cinco años contribuíamos mensualmente a enviar al Valle del Dolor el importe de los recargos de la Lotería Nacional, el importe de las rifas extraordinarias abriñenas y prefesteras, las cuotas voluntarias de los peñistas, la Hucha Navideña a la que contribuían ya muchísimos festeros alcoyanos y donativos de toda índole recibidos en Almacenes Vitoria por parte de casi todo Alcoy; independientemente del envío de muchos artículos materiales donados por industriales y comerciantes alcoyanos. Natural, que por lo anterior, éramos estimados en el Valle del Dolor.

Después de no haber podido cumplir con diversas invitaciones de la Dirección del Sanatorio, decidimos aceptar la efectuada por la primavera de 1947. Y allá que nos fuimos un buen puñado de miembros de nuestra Peña hacia el Valle de Laguart, en tres "rancheras"-taxis de la recordada Casa Rafelet, de 7 plazas cada una de ellas.

A nuestra llegada fuimos recibidos por la Dirección, personalizada en el padre Ignacio Villalonga y por el padre Espiritual de Fontilles, nuestro inolvidable mentor anímico, Ramón Palau Rodamians. El marco geográfico nos pareció de entrada, una especie de "paraíso terrenal". ¡Qué maravilla de recinto y de paisajes!. Faltábamos nosotros para comenzar la Eucaristía en la iglesia del recinto a visitar. Terminada la Santa Misa, la banda de música del Sanatorio

nos recibió con alegres marchas y pasodobles. Y pasamos seguidamente a visitar pabellones de enfermos y enfermas, el magnífico y excelentemente dotado laboratorio, las pulcras y amplias cocinas, jardines, talleres, etc., etc. Charlamos y fumamos con diversos residentes allí acogidos. El tiempo pasó velozmente hasta llegar la hora de la comida encargada en Gandía. Nos despedimos de todos y, sin intercomunicárnoslo comúnmente, cada uno de nosotros salió del entonces llamado Valle del Dolor dando gracias a Dios por el buen estado de la salud propia, decididos a incrementar al máximo posible nuestras ayudas monetarias, de artículos, etc., que nos fuera posible.

Entre 1947 y 1950 fuimos varias veces al Sanatorio y, por entonces, periódicamente, nos devolvía la visita el padre Palau a los alcoyanos, con lo que los peñistas disponíamos de un excelente director espiritual. A partir de 1950, como quiera que algunos

peñistas veraneábamos juntos en Denia, y Adolfo Bernabeu también, éste nos recogía con su coche y nos trasladaba hasta Fontilles. Las entrevistas entre el padre Palau y nosotros resultaban muy cordiales; en particular en las referentes personalmente entre Adolfo y el rector espiritual fontillense. Daba gusto contemplar a ambos discernir entre ellos el por qué de no avisar de la falta de alguna prenda textil allí, siendo así que se iba a enviar de inmediato, y de haber avisado antes, ya la hubieran entregado. Y todo ello entre medio de sonrisas francas y fuertes palmas repartidas en sus respectivas espaldas, como señal de amistad humana indeleble.

En uno de los indicados desplazamientos, Adolfo, secundado por el entonces presidente de nuestra peña, Mario Lacedón Moltó y el médico y amigo Paco Vitoria Laporta, concibieron la genial idea de llevar al valle de Laguart una Gloria festera alcoyana con ingredientes complemen-

1 SANATORIO DE FONTILLES: 1951 — 2000

tarios: diana, procesión a San Jorge, Misa de campaña, posterior visita a los pabellones de los enfermos, regalo de serpentinas, confeti, caramelos y obsequios diversos entre música continuada y disparo de arcabuzazos por el exterior, haciendo muy felices a las personas necesitadas de ello, mediante fraternal comportamiento cristiano.

Poco tiempo después, el domingo día 11 de Noviembre de 1951, nos presentamos allí una treintena de festeros moros y cristianos alcoyanos, revestidos con nuestras respectivas indumentarias, la banda musical de rigor y cuanto fuera necesario, realizando todo el programa elaborado. Y desde entonces, a nuestros días, resuena por el Sanatorio de San Francisco de Borja el recio grito de ¡Alcoy por Fontilles y Fontilles por Alcoy! Al regresar a nuestro Alcoy, ¡qué felices nos sentimos de representar tan emotiva fiesta alcoyana!

Una de las dos fotografías que ilustran el presente artículo, detalla claramente quiénes fuimos; a excepción de tres de nosotros,

ocupados en preparar cosas necesarias a la alegre jornada, siendo los anteriormente mencionados: Lacedón, Bernabeu y Vitoria. Recordemos, con ellos, a los que también están en la Casa del Padre: Luis Mataix García, Jorge Vitoria Laporta, Francisco Moya Carbonell, José Moya Carbonell, José María Gosálbez González, Claudio Juan Rico, Eduardo Pastor Torregrosa, Luis Pérez Miró, Jorge Pérez Jordá, Ángel Juliá Colomer, Roberto Miró, Francisco García y Manuel Tomás Oltra. La otra fotografía, ya a color, demuestra a las claras los millares de festeros que vamos actualmente a Fontilles con músicos, boatos, danzarinas, cargos festeros, etc., etc. Están en la parte superior del Sanatorio descansando de la primera actuación, antes de iniciar la segunda vespertina. ¡Y muchos sitios más, que están a rebosar como éste!

Desde entonces a nuestros días, se sucedieron todas y cada una de las representaciones anuales de nuestros Moros y Cristianos en el ya Valle de la Esperanza. Con una sola diferencia: cada vez

éramos más y distintos; su número, personajes, indumentarias, etc. aumentaban a ojos vista. Mayoritariamente porque casi todos gustaban de repetir sus visitas, convencidos de que eran necesarios para ayudar, alegrar y divertir a nuestros hermanos residentes, en sus avenidas y en sus pabellones. Y cuando luego se realizan los aperitivos y comidas de rigor, nos vamos de inmediato a iniciar la más larga y concurrida jornada festera vespertina, un año los Moros por delante, y otro los Cristianos. Todos con sus bandas de música, boatos y figurantes. ¡Incluso alguna carroza que otra de vez en cuando! Los centenares de otrora, se han convertido en millares ahora. Y al final un detalle emotivo: siempre salíamos entonces y salimos ahora del Valle de la Esperanza, más hermanos de nuestros hermanos residentes.

Como muy bien dijo en un tiempo un gran festero "Navarro", alcoyano y muy amante de Fontilles, el buen amigo Adrián Espí Valdés: el mes de octubre es a Fontilles como abril es a Alcoy. Por eso, incluso en la anualidad de 1961, buen número de directivos de nuestra simpar Asociación de San Jorge de Alcoy, se indumentaron de "esclavos moros negros" en el desfile vespertino, para ser "unos más" en deleitar a los residentes y visitantes del hermoso valle fontillense. Por lo anterior, si antes había peñistas que se encargaban de representar a Capitanes, Alféreces y Cargos Festeros, en nuestros tiempos, desde años antes, son los propios Capitanes, Alféreces y Sant Jordiets quienes se desplazan a Fontilles a representar sus citados cargos de nuestra Fiesta.

No es de extrañar, pues, que si en 1952, segundo año de presentar allí la Fiesta alcoyana, con un par de autobuses y unos cuantos turismos complementarios, se encargaron de transportar festeros y materiales necesarios, ya en 1973, ya fueron necesarios 30 autobuses y cerca de 300 turis-

mos. Y siempre aumentando cifras de recaudación en metálico, asistentes a los actos programados, regalos de mercancías de toda índole, etc. Un detalle de 1976, fecha de la celebración en Alcoy del VII Centenario de su Fiesta. Los actos fueron brillantísimos pero, al visitar los festeros el pabellón de enfermas residentes, unos cuantos de ellos invitaron a bailar consigo a una muchachas allí visitadas, que aceptaron complacidas. ¡Qué emoción para actores, visitantes y visitados! ¡Eso para comprenderlo bien, había de haberse vivido y gozado a un mismo tiempo!. Palabra.

No es de extrañar que hace pocos años, uno de los residentes en Fontilles nos confesase: "Aquí vienen muchas visitas, todas muy buenas y apreciadas pero... ¡como vosotros, los alcoyanos, ninguna! Y así nos pagaba y nos paga Fontilles a los expedicionarios alcoyanos, el que representemos lo mejor de nuestra Internacional Fiesta de Moros y Cristianos en su Valle.

Y nuestra Peña, y todo Alcoy, prosiguen la mejora continuada de la Fiesta de San Jorge en Fontilles. Un año por ser inaugurada y donada la rotulación en artístico monolito donado por nuestro Ayuntamiento de la Plaza de Alcoy en su recinto geográfico, bajo extensa pinada, en donde se ubi-

can buen número de los numerosos autocares visitantes. Y en otra anualidad, la inauguración de la Fuente de San Jorge, sita en plaza céntrica de sus jardines, acto multitudinario que recordamos con fruición agradable. Porque era ya un montón de gente que anhelaba contemplar las obras donadas por la Peña alcoyana en colaboración con todos los elementos ciudadanos.

Y cada vez son más los visitantes que asisten a la "jornada festera alcoyana" procedente del entorno de los pueblos que rodean el Valle de Laguart; incluso de sus urbanizaciones y chalets turísticos, repletos de europeos de diversas nacionalidades. Todos dan también su "calor" personal a la Fiesta representada. El anterior año de 1999, estaba en el Sanatorio un señor inglés, representante del movimiento mundial de lucha contra la lepra, cada vez más reducida, a Dios gracias. Venía del Brasil, camino de su Inglaterra natal. Y víspera de llegar la expedición alcoyana, se despidió de la Dirección por salir el domingo de buena mañana. Pero se le rogó permaneciese un día más, porque valdría la pena contemplar la actuación de los festeros alcoyanos.

Así lo hizo nuestro hombre, y asistió a la clásica "olleta" alcoyana ingerida la noche de la víspera

de la Fiesta. Le gustó tanto que pidió "reenganche" y, al final, rogó al cocinero le detallase la "receta" por escrito para llevársela al Reino Unido y ser conocida allí. Y en la jornada siguiente, después de contemplar entusiasmado todos los actos, exclamaba entusiasmado: "Vengo de actuar en Brasil, conozco su célebre Carnaval de Río de Janeiro pero, personalmente, me gusta más su Fiesta, que la brasileña citada. ¡Sin comentarios!

Hoy Alcoy se enorgullece de entregar en metálico al Sanatorio, cantidad superior a los dos millones de pesetas; aparte de un camión repleto de materiales muy apreciados a sus necesidades. Porque piensa que cumple una conocida cita del gran escritor francés Víctor Hugo que dice: "La felicidad suprema de la vida es tener la convicción de que nos aman por lo que somos; o mejor dicho: a pesar de lo que somos".

Porque nuestra Peña va a continuar su ayuda, pese a la disminución de los casos de lepra, tendentes a su desaparición en España a corto plazo. Pero hoy ya, se atiende a los ancianos necesitados de ayuda, para que puedan pasar sus días finales bien atendidos y, además, contemplar y vivir una Fiesta que gusta a cualquier humano de cualquier edad.

Que el buen Dios proteja a nuestro Alcoy en sus afanes y deseos, para que continúe siempre su maravillosa ayuda a Fontilles.

JORGE PEIDRO PASTOR

*Socio fundador de
la Peña en 1942*

NACIMIENTO DE LA FILÀ GUZMANES Y SUS SEDES

Según "Nostra Festa" y después de estudiar toda la historia de la Filà en diferentes escritos (aunque de lo antiguo no hay mucha documentación), destacamos que el nacimiento, formación y salida oficial está en la Sociedad Católica de los Luises, encabezada por un entusiasta fester, el reverendo D. Leonardo Blanes Terol, quien era presidente de dicha asociación.

Desde el seno de esta asociación, un grupo de amigos, jóvenes, divertidos y alcoyanos cien por cien, quisieron dar un nuevo auge a la fiesta y para ello acuden a D. Francisco Laporta Valor, con el fin de crear un traje, mitad monje, mitad guerrero; para lo cual el pintor se inspira en el personaje de Guzmán el Bueno. Tras varias reuniones en la Cervecería el Viaducto (denominada así por la reciente inauguración del puente del Viaducto de Canalejas en el año 1907), nació la Filà de los Guzmanes con el fin de dar al bando cristiano un toque nuevo y apropiado a la historia.

"Así nacieron los Guzmanes". Esos monjes guerreros, de atuendo bélico, con sus hábitos blancos y grises, sus cascos relucientes, sus cristianos corrajes y su larga capa bermeja.

Como dato anecdótico del nacimiento de los Guzmanes, podemos señalar que el 28 de mayo de 1905 se aprueba el diseño y también la creación de la comparsa, aunque en abril del año 1906 no sale a la calle por no haberse consolidado totalmente; apareciendo por primera vez ante los ojos de los alcoyanos el lunes 22 de abril de 1907, en la entrada cristiana y con todos sus festers montados a caballo.

Con tanto empeño y entusiasmo de este grupo de festers con sede propia conocida por aquel entonces en el carrer Caragol, con el diseño del propio fester guzmán Francisco Laporta y ¿por qué no? Con el típico "a la tercera va la vencida" nace a la historia la Filà de los Guzmanes.

Después de preguntar a los actuales y más veteranos festers de la Filà y consultar documentación al respecto, no podemos centrarnos en fechas concretas, pero entresacamos que la primera sede fue en el carrer Caragol hacia el año 1925.

Su segunda sede se ubicaría en la calle San Nicolás, más concretamente

en una planta baja, donde estaba el Club Cinegético, justo al lado del Hotel Continental, aunque en ella no se permaneció demasiado tiempo. Ésto fue alrededor de los años cuarenta.

De nuevo, la Filà se traslada a la calle San Bartolomé, nº 12, antiguo carrer Caragol, a un entresuelo muy pequeño y acogedor, con un patio interior en el que había una parra y bajo la cual se colocaba una mesa para jugar a cotos en los meses más calurosos.

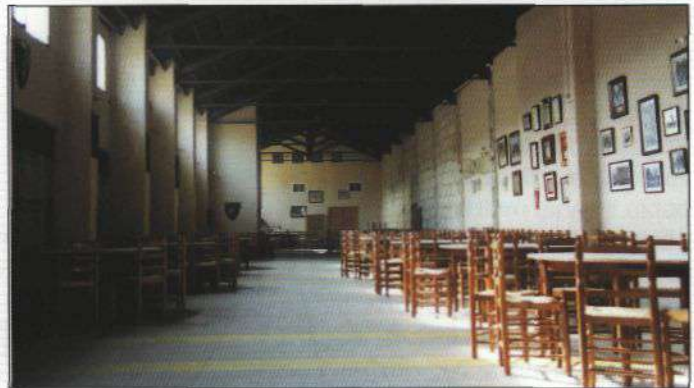
Allí se encuentran como conserjes el señor Pepe Abad y su esposa la señora Rosa Alemany, muy queridos y recordados por todos los festers, ya que pasaron allí gran parte de su vida y deleitaron a todos con sus buenas tapas caseiras y muy personificadas, como recuerdan muchos actualmente (albóndigas de bacalao, pericana, olleta, etc.)

Poco a poco la Filà va creciendo, con la "creuà" de nuevos festers y al llegar las fiestas de San Jorge, cuando todos acudían a su sede, ésta se hacía tan pequeña que en la "Nit de l'Olla" era muy usual que algunos tuvieran que cenar sentados en los escalones que daban acceso a la Filà.

En el año 1977 y, lógicamente por falta de espacio se traslada de nuevo la Filà a un local en el Passeig del Viaducte, nº 6, en la planta baja de la pensión Manjón, la cual llegados los días de fiestas nos alquilaba sus habitaciones para la banda de música "El Delirio" de Gorga.

Fue aquí, en el local que tras permanecer diecinueve años, celebró la Filà el 75 aniversario de su fundación.

Nuevamente, por falta de espacio, como ya había ocurrido anteriormente, al llegar las fiestas de San Jorge y juntarnos en la Filà tan elevado número de festers, nos veíamos obligados a sacar las mesas a la calle (con su correspondiente permiso).

Por último, el día 29 de marzo de 1996, la Filà Guzmanes se traslada a un nuevo local, donde se encuentra actualmente, en la calle Casablanca número 7.

Para tal motivo, se organizó un acto un tanto especial; a bombo y platillo fue llevada la imagen de nuestro querido San Jorge, acompañado de muchos Guzmanes desde el local del Viaducto a la nueva sede de la calle Casablanca, tras lo cual se celebró posteriormente un ensayo.

Este nuevo local se acopla perfectamente al número de festers actuales (202), debido a sus dos grandes salones, su espaciosa cocina, la oficina de la junta, ropería, almacén, etc.; en fin, por sus metros cuadrados.

Desde entonces, es decir desde la inauguración del nuevo local, se encuentra con nosotros como conserje, el restaurador Miguel Munera, que junto con su equipo nos deleita de una exquisita cocina.

FILÀ GUZMANES

JOSEP SEGURA FENOLLAR, UN ALCOIÀ SINGULAR

*Dedicat, amb agraïment i afecte, a la seua filla,
la famosa trapezista internacional Pinito del Oro.*

Com que, probablement, cap alcoià haurà sentit parlar d'ell, ja que dels seus contemporanis a hores d'ara no viu ningú, el lector es preguntarà encuriós: "Qui era aquest personatge local?"

El singular Josep Segura Fenollar, el qual era més conegut a la nostra ciutat com a "el fill del Tio Retaco", va nàixer a Alcoi l'any 1888 i va morir a la localitat de Niebla (Huelva) en 1960. Pel que sabem, va abandonar Alcoi encara prou jove, al voltant dels divuit anys d'edat, possiblement abans de l'època militar. Pel que sembla, Pepiquet, encara un joveçol, es va escapar de casa perquè el seu poble li venia molt estret, es sentia bohemí, li agradava l'aventura i volia córrer món.

Pepico va passar una llarga temporada roder, errant, vagant d'un lloc a un altre, dormint en corrals, pallisses o cementeris, on bonament podia, però sense aturar-se mai enlloc, sempre fugint, perquè sabia que la policia estaria buscant-lo. Durant la seua llarga escapada, mentre peregrinava per eixos móns de Déu, va fer amistat amb uns artistes que treballaven en el carrer, i ell que els va vore actuar, li va agradar molt aquella professió: va quedar entusiasmat, tant pel tipus de vida nòmada com per la sorprenent habilitat gimnàstica d'aquells equilibristes de fira (*bolantiners* en la parla alcoiana, com segurament els anomenaria ell mateix).

De fet, el nostre insòlit i curiós personatge es va unir a un d'ells per a formar un duo, un tal Anastasio, que va ser el primer que li va ensenyar a fer diversos equilibris i salts acrobàtics, i allà que se'n van anar els dos junts de poble en poble i de fira en fira, a *buscar marina*, és a dir, a *guanyar-se les garrofes* a la manera

Josep Segura Fenollar (1888-1960) envoltat dels seus fills.

dels antics saltimbanquis medievals.

L'alcoià, un xicot hàbil, llambrenc i intel·ligent, va anar perfeccionant-se en el difícil art del funambulisme, convertint-se aviat en un excel·lent equilibrista. Home valent i arriscat, va aprendre a pujar a les torres i campanars per una corda que col·locaven per la nit, realitzant un perillós espectacle en el qual s'anunciava amb el nom artístic de "el hombre mosca", certament un reclam d'allò més atractiu i original.

I així anava fent camí, fins que un dia va arribar a un poblet de Ciudad Real anomenat Albaladejo, per tal de pujar al campanar i arreglar el parallamps de l'església, que estava desbaratat. Allí el va vore actuar una xicona d'uns setze o disset anys, que va quedar

emprendaeta, de nom Atilana Gómez Leal, molt bonica i atrevida, ja que tan prompte es van vore es van enamorar, allò que es diu *amor a primera vista*, i en abandonar ell el poble, la joveneta l'esperava a les afores amb el farciment de roba, i junts van emprendre una nova vida, ella acompanyant-lo sempre i donant-li fills, puix en van tindre dèneu. Sens dubte, van passar calamitats, perquè eren temps roïns, però ho van saber portar avant amb eixa valentia que dóna l'amor i la joventut, fins que arribaren els rumors de la Guerra Civil.

Pep Segura sabia que a les Illes Canàries hi havia un circ prou important anomenat Circo Totison, a més d'estar prou segurs, per ser territori africà, trobaria faena fàcilment. Així que, a finals de

1931, van agafar tot el que van poder, als fills que els quedaven, perquè molts moriren sent petits, i se'n van anar a Canàries, on van legitimar la seua situació i on va nàixer la seua última filla, Maria Cristina, la famosa trapezista Pinito del Oro, l'única filla canària del referit matrimoni.

En realitat, contràriament a allò que puga semblar pel seu tipus de vida bohemí, Segura era un home cult: Va estudiar el batxillerat a l'Institut Jorge Juan d'Alacant, pagat per un iaio seu que estava ficat en política (per cert, contava ell que a l'eixida del col·legi anaven a la parada del tramvia per vore-los els turmells a les xiques que hi pujaven). Per motius desconeguts, l'avi va tindre que fugir a l'Algèria francesa (probablement a l'Orà, com molts alcoians de l'època), i se'l va endur a ell una temporada, i allí va aprendre a parlar francès perfectament. També sabia italià i portuguès, i, a més a més, va estudiar dos anys de medicina, però al morir el iaio que li pagava els estudis, com era un xiquet molt brillant, es va fer càrrec d'ell un altre oncle de bona posició, el qual volia que Pepiquet fóra capellà, però ell, rient-se, sempre dia que li agradaven massa les dones per a anar-se'n al seminari, i eixe va ser també un dels motius pels quals va fugir de casa.

En èpoques de vaques flaques, ja vivint amb la seua muller, la deixava amb els fills en un hostel o casa particular i ell se n'anava a treballar a França, a la verema, o bé es dedicava a fer d'explicadoret de cine mut, i com "sabia llatí" i coneixia moltes de les històries que van passar al cine, explicava de tal manera que feia plorar a la gent al contar-los les suposades converses que tingueren els protagonistes, donant-li tot el dramatisme que cada diàleg requeria. Un ofici en el qual va arribar a adquirir certa fama, especialment als pobles menuts de la província de València, com ara Benifaió, on era molt conegut i sol·licitat.

De tots els seus fills en va fer grans artistes, els quals han deixat una estela de bona reputació professional, i ara els Segura ja van

per la cinquena generació d'artistes de circ de certa categoria. La seua muller va morir l'any 1941 a Canàries, i ell es va tornar a casar, ja prou major. Precisament, el dia que va faltar la seua dona, la filla petita, és a dir, Pinito del Oro, va eixir per primera volta a la pista del circ familiar a fer exercicis acrobàtics sobre el cable, quan sols tenia nou o deu anys. A les Canàries van viure prou bé i, fins i tot, allà pels anys trenta, va arribar a crear un circ propi anomenat Circo Segura, i van ser molt famosos a les referides Illes i altres zones de l'estat, com ara Andalusia.

Com que era una persona culta, ja ho hem dit, al nostre personatge li agradava molt llegir i escriure, sobre tot poesies. Era també un gran orador a qui no li espantava fer discursos –no debades havia sigut *explicadoret de cine*– i podia conversar sobre història o literatura amb naturalitat. Als fills els posava noms molt bonics: Florita, Esther, Arturo, María, Raúl, Raquel, Salvador, Cristina... Com a bon alcoià, era un gran amant de la natura, un apassionat de les flors, les plantes i els arbres, que recordava sovint la Serra de Mariola. A més, era una persona amable, correcta i educada, un home molt estimat per tots els qui el coneixien. De fet, com que tenia un bon caràcter, es guanyava en seguida la simpatia de tots. Josep va ser un emprenedor (ai, la vena alcoiana!), un artista, un bon professional del circ i un gran mestre per a tots els fills i néts.

Pel que fa al seu físic, no era molt alt, i tenia els ulls blaus. Solia dir, rient-se, que sa mare potser va tindre algun amant anglès, perquè al seu poble no era corrent tindre els ulls blaus. No sabem si va tornar a Alcoi en alguna ocasió, tal volta al principi, perquè més tard és molt difícil que ho fera degut a la vida nòmada que portava. Però, mentre va viure, Pepico Segura sempre recordava la seua ciutat natal i parlava molt d'ella, i amb freqüència, a la seua família. Els contava a la dona i als fills que Alcoi era una gran ciutat industrial, una ciutat molt culta i avantguar-

Josep Segura fent un discurs en la inauguració del carrer dedicat a la seua filla, Pinito del Oro, a la localitat de Niebla.

dista, un nucli de progrés on tot-hom sabia llegir i escriure, o interpretar música, quan a la resta d'Espanya –que ell va xafar pam a pam– imperava el retràs econòmic o intel·lectual. Indiscutiblement, era un amant de *la terreta*, encara que la seua ànima aventurera el va portar a recórrer uns altres camins, però, això sí, mai va oblidar el seu Alcoi.

Tampoc no va oblidar mai la nostra llengua, els ensenyava algunes paraules als fills i, fins i tot, tenia gust d'anar a practicar el valencià amb els geladors i *xambileros* xixonencs que feien la temporada d'estiu a Las Palmas de Gran Canària o a Santa Cruz de Tenerife, o també quan arribava algun artista de la nostra terra a Canàries, anava a vore-lo, per a xerrar una miqueta en valencià, que al cap i a la fi era la seua llengua materna. Fins i tot, la seua filla petita, Pinito del Oro, va aprendre alguna paraulota en valencià, de tant sentir-li-la dir a son pare.

Allà per l'any 1949, superada l'edat de 60 anys i una volta retirat, es va comprar una caseta a Niebla (Huelva), localitat de la qual Pinito del Oro és filla adoptiva i té un carrer al seu nom. Va ser a partir d'eixe moment quan el circ familiar per ell fundat, l'entranya-

Bloc de cases del carrer Sant Jaume on va nèixer i va viure de jove net Josep Segura Fenollar.

ble Circo Segura, on treballava Pinito i els seus deu germans, va tancar les portes definitivament. Tot seguit, en 1950, i després d'unir-se en matrimoni, Pinito del Oro va aconseguir entrar al famós Ringling Circus dels Estats Units d'Amèrica. El risc dels seus exercicis va cridar l'atenció des del principi, i durant una visita d'aquest circ a Nova York, va ser descoberta pel director cinematogràfic Cecil B. De Mille, que va decidir contractar-la per a la pel·lícula *El mayor espectáculo del mundo*. Pinito va seguir en el circ fins el 1960, va tindre dos fills i decidí retirar-se després de patir diversos accidents. Es va dedicar uns anys als negocis, però l'any 1968 va tornar al trapezi, quan va reaparèixer al mític Circo Price de Madrid, on es va retirar definitivament l'any 1970. Seguint la curiosa barreja d'interessos heretada de son pare, circ i cultura, i malgrat l'escassa formació acadèmica, Pinito del Oro no ha volgut renunciar a la literatura i ha publicat cinc llibres (*Conocimiento y técnica del trapezio*, *La Vispera*, *Nacida para el circo*, etc.), a part d'una infinitat d'articles i col·laboracions a la premsa de Canàries.

Tornant novament a son pare, que és el personatge que ens interessa principalment ara i ací, cal dir que el fundador del Circo Segura, o siga l'alcoià Josep

Segura Fenollar, va nèixer el dia 20 de març de 1888 en la casa núm. 28 del popular carrer de Sant Jaume, molt prop del Pontó del Terror. Era fill d'Antoni Segura Arques ("El Tío Retaco"), i Remedios Fenollar Boronat (que va morir de part), i era el segon de dos fills, ja que tenia una germana anomenada Remedios, sis anys major que ell. La seua madrastra va ser Rosario Vicens Barrachina, natural de Benifallim. Ell va nèixer quan son pare (que segons el Padró, sabia llegir i escriure i era paperer) tenia 27 anys i sa mare 28; una xicota massa jove per a un final tan trist. Son pare, que segons la família també era saladorer, tenia un germà: Francesc Segura Arques, casat amb Encarnació Bou Pérez. Finalment, és curiós constatar que el nostre biografiat ja no apareix al Padró de Veïns de 1905, any en què probablement abandonaria per sempre més la ciutat d'Alcoi en busca de nous horitzons.

Josep Segura va morir el dia 16 de desembre de l'any 1960 a la localitat *onubense* de Niebla, just un dia abans de retirar-se del circ la seua filla Cristina, l'arxifamosa Pinito del Oro, a qui voldríem dedicar aquest article com a homenatge i record a son pare, sens dubte, un alcoià singular, perquè si al llarg de la història han estat milers els alcoians que han

creat les més diverses indústries i empreses, ell ha estat l'únic alcoià que, fins ara, ha fundat un circ. I és que, parafrasejant al recordat Ovidi Montllor, d'alcoians com Segura en són parits ben pocs!

JOSEP TORMO COLOMINA

L'autor vol fer constar el seu manifest agraïment a la filla de l'alcoià Josep Segura Fenollar, la Sra. Maria Cristina del Pino Segura Gómez, la famosa trapezista internacional Pinito del Oro (Las Palmas de Gran Canaria, 1932), per la seua amable, valuosa i desinteressada col·laboració.

MARIO FERRER, UN LÍRICO ALCOYANO

Revisando viejos recortes de la prensa nacional, encontramos uno referente al "XVI Festival de la Ópera de Madrid", cuyo reparto encabezado por Justino Díaz, Fernando Corena y Vicente Sardinero, contaba con la participación de nuestro amigo Mario Ferrer Bataller. La obra en cuestión, un clásico inmortal de Puccini, - ambientado en tierras andaluzas -, cuyo título es sobradamente conocido por todos: "El Barbero de Sevilla"; en aquella ocasión el barítono alcoyano cantó el rol del "Oficial de Policía" (1979), un breve papel comprimario dentro de una representación de altura dirigida musicalmente por Miklos Erdely.

Fue el dato necesario para iniciar una búsqueda codiciada de las actuaciones llevadas a cabo por Mario en el mundo del bel canto. Buena parte de sus admiradores conocemos la trayectoria de Ferrer dentro del género grande, nuestra zarzuela, pero quizá olvidemos al cantante elitista que se ha codeado constantemente con las estrellas inalcanzables del firmamento operístico: Caballé, Kraus, Victoria de los Ángeles, Carreras, Domingo, Ángeles Gullín, Lavirgen, Pons, Eva Martón, Bonissoli, Wixell, etc... Por ello, queremos rendir homenaje a este alcoyano que con gallardía y pundonor ha paseado su profesionalidad por diversos escenarios internacionales, llegando a interpretar en Amberes (Bélgica) la querida y españolísima obra de Vives, "Doña Francisquita", dentro de los festivales celebrados con motivo de EUROPALIA -85.

¿Quién iba a pensar que aquel apuesto joven, nacido en el alcoyanísimo Carrer Casablanca, el 12 de Octubre de 1934, hijo del recordado fester Juanito Ferrer "El Moro" (Filà Labradores), tenía que compartir cartel con lo más florido

del mundo lírico? Quizás nadie, pero desde edad temprana, Ferrer destacó como actor, y también como cantante, cursando sus primeros estudios musicales con el maestro Pepiquet Carbonell. Sus inquietudes artísticas se desarrollaron en la Agrupación Teatral La Cazuela, junto a los actores locales Antonio Oltra, Rafael Insa y Mario Silvestre, así como en el Círculo Recreativo - Cultural de la Parroquia de San Vicente, donde cantaría zarzuelas como "La Alegría de la Huerta" y "La Dolorosa".

"Con el transcurso de los años e impulsado por su latente ambición dramática, decide marchar a Madrid, donde mediante toda clase de peripecias ingresa como jefe de pista en un circo. Pero el ímpetu teatral no cesa en su interior y, movido por esta inquietud, marcha a Londres (Inglaterra), encontrándose con innumerables dificultades, debido al desconocimiento del idioma anglosajón, más la ilusión y arrojo hacen que Mario se introduzca como empleado en unos grandes almacenes, ingresando posteriormente en un hotel londinense, donde llegaría a desempeñar el cargo de Ayudante

de Dirección. Esta ocupación le permite estudiar arte dramático en el City Literary Institute of London y clases de baile con el coreógrafo americano Matt Mattox. Con éxito supera los tres cursos de expresión corporal, oral e impostación de la voz, participando en los montajes teatrales llevados a cabo por la compañía, destacando "La Gaviota" de Chejov". (1)

Cansado y con nostalgia de su patria, Mario regresa a España (1973) e ingresa como cantante masculino en el coro de la tonadillera Antoñita Moreno, con quien anduvo durante toda la gira. Frequentando los ambientes propios de la profesión conoce a un excelente solista del coro nacional, Alfonso Trías de Larriva, barítono lírico, poseedor de una bella y extensa voz, calificado por la crítica como "el barítono de la voz de ángel", afirmación vertida en 1964 por el director de la Staatoper de Viena, el músico Herrn von Schneider.

Nuestro paisano estudia con ahínco y aprende velozmente las enseñanzas de Trías, ingresando en el coro titular del Teatro Nacional de la Zarzuela de Madrid, dirigido en aquellos momentos por el bajo cantante Joaquín Deus (1974), quien pronto observa las cualidades de Mario y le brinda la oportunidad de cantar como solista. Su debut acontecería en 1979 con la ópera "Los Vagabundos", cuya partitura se debe a Moreno Buendía, basada en la obra del literato Máximo Gorki. Y por fin el salto al modesto estrellato, el barítono alcoyano aparecía junto a Sardinero, Corena y Díaz en el mencionado "barbero" rossiniano, destacando el periodista Álvaro Marías la participación de éste: "...las apariciones de Carmen Sinovas, como Berta, Julio Pardo y Mario Ferrer fueron seguras y eficientes." (2)

1. Periódico CIUDAD de Alcoy, 17 - 1 - 1984, GISBERT CORTÉS, Juan Javier: "Mario Ferrer, un barítono alcoyano que triunfa en Madrid".
2. Diario EL PAÍS de Madrid, 1979. MARÍAS, Álvaro: "El Barbero de Sevilla, alegría y virtuosismo"

Teatro de la Zarzuela. Nuestro paisano cantando el "Duque" de la obra. "Jugar con fuego" de Barbieri (1979)

"Turandot" ópera popularísima, donde Mario encarnó al mandarín (Teatro de la Zarzuela, 1980)

Esta intervención le sirve como tarjeta de presentación, figurando – a partir de estas representaciones – en diversas producciones del Teatro de la Zarzuela: "El Poeta" y "Turandot" (1980); "Tosca" y "Macbeth" (1981); "Carmen" y "La Forza del Destino"

(1982); "Semiramide" y "La Fanciulla del West" (1983), siendo ésta la última temporada del solista como miembro estable del Teatro Lírico Nacional. Seguidamente el tenor Evelio Esteve le ofrece un sustancioso contrato a Ferrer para integrarse como barítono titular en la compañía "Ases Líricos", dedicada exclusivamente a la ópera y zarzuela española (1983). Nuestro personaje inicia su década dorada como cantante, "de baritonal y consistente voz, con fuertes matices aterciopelados, donde apreciamos rasgos líricos repletos de amplitud, belleza y estudiada colocación." (3)

Tres años bastan a Mario para conseguir el reconocimiento de la crítica, por ello, el veteranísimo Antonio Amengual le contrata para formar parte del elenco principal de la Compañía Lírica Española (1985), recorriendo en largas giras la geografía hispana. Pero nuestro amigo no olvida el ilustre género de la ópera y continúa colaborando con participaciones esporádicas en el Teatro de la Zarzuela: "Il Triptico", de Puccini y "Doña Francisquita" (1987), interviniendo también en el codiciado templo operístico nacional, el Gran Teatro del Liceo barcelonés, donde escenificaría a Lorenzo Pérez – el chulo de Aurorita la Beltrana – junto al legendario Alfredo Kraus (1988).

Muchas han sido las apariciones de Mario en el complejo mundo operístico, debiendo citar algunos de sus roles: Monterone en "Rigoletto", Roucher en "Andrea Chenier"; el barón Douphol en "La Traviata"; o el criado del "Buque Fantasma" wagneriano, aunque en el último tramo de su trayectoria artística ha afrontado con ilusión los papeles principales del Sharpless de "Madame Butterfly", el Oroveso de "Norma" o el popularísimo Escamillo de "Carmen", sabemos además que entre sus óperas españolas predilectas figuran "Don Gil de Alcalá" y también la archiconocida "Marina", destacando los roles de Carrasquilla, Don Diego y Roque – respecti-

vamente-, los cuales han hecho vibrar de emoción a miles de espectadores de España, E.E.U.U. y América latina.

Algunos críticos de reconocido prestigio entre la prensa especializada han elogiado el "sagrestano" de Tosca interpretado por nuestro admirado barítono: "Muy bien (la actuación) de Mario Ferrer, dentro de las exageraciones impuestas al Sacristán". (Antonio Fernández-Cid, para ABC en 1981), y también Leopoldo Hontañón: "como a tantos datos positivos, todavía pueden añadirse los de unos estupendos "sacristán" y "Angelotti", de Mario Ferrer y Jacinto de Antonio" (ABC, 1983) y para finalizar Ramón Patiño en "La Voz de Galicia" escribía "Espléndido, gracioso y seguro, Mario Ferrer en la partecilla del Sacristán" (1981).

Quizás estas muestras fueran suficientes, pero Fernández-Cid volvía a reiterarse durante las representaciones de "La Forza del Destino", cuando aseveraba en su artículo: "de los comprimarios sonó fresca y grata la voz de Dolores Cava y con noble calidad la de Mario Ferrer en el rol del Maestro Trabuco" (1982), y cómo no, queremos releer las afirmaciones del musicólogo alcoyano Adrián Miró, vertidas con motivo de las representaciones de "Madame Butterfly" (1996): "La otra figura de la noche fue el barítono Mario Ferrer, resultando una favorable sorpresa su voz operística, así como la austeridad y mesura de su actuación, muy en consonancia con el papel, sin afectaciones y excesos" y como broche final su serenísima interpretación del "Contrabandista, le Dancaire" en la ópera Carmen, que contó con la interpretación de Pedro Lavirgen: "... Frasquita (Mª José Sánchez), Mercedes (Adriana Díaz de León) junto con los hombres contrabandistas, Mario Ferrer y Julio Pardo, eficacísimos y buenos actores. Buena la actuación de estos cuatro artistas quienes junto a Carmen (Sofía Salazar) hicieron un espléndido quinteto." (4)

3. Periódico CIUDAD de Alcoy, 26 - 3 - 1987. GISBET CORTÉS, Juan Javier: "Mario Ferrer, un profeta en su tierra"

190 4. Periódico CÓRDOBA, 19 - 3 - 1990. FLORESTÁN, Eusebio: "La ópera Carmen, el feliz reencuentro con el público cordobés".

El "Sacristán" de la ópera "Tosca", una creación magistral de Mario.

Representación del teatro de la Zarzuela (Madrid, 1981) con un elenco memorable: Eva Marton, José Carreras e Ingvar Wixell.

Elogios y agasajos para un hombre modesto, pero seguro, activo y humano y, sobretodo, amigo de sus amigos, que afirma durante nuestra entrevista. "mi sueño fue siempre el de ser un gran actor. El destino me llevó a ser "barítono", pero a mí me gusta más decir que soy un actor (bueno o malo) que canta. Por ello, me especialicé en nuestra querida zarzuela, donde se pueden lucir las dotes escénicas". Excelente e íntimas declaraciones para celebrar las Bodas de Plata (1974 - 1999) de un cantante lírico alcoyano, que además destaca por sus magníficas interpretaciones: "Mario Ferrer, con tan grandes dotes de actor como voz hermosa y profesionalmente utilizada" (Fernando Ruiz Coca, para el diario YA en 1988); "Mario Ferrer, un Lamparilla desenvuelto y dueño de la escena, como corres-

ponde al papel, pudiendo desplegar su veterana profesionalidad" (YA - 88), o como afirma Gisbert Cortés: "siempre debemos destacar de Ferrer, su voz cálida y aterciopelada, de ancho centro, que desarrolla con amplitud, imprimiendo el mensaje deseado por el compositor y cautivando desde los primeros compases al espectador, que presencia atentamente sus cualidades de actor. La práctica y el estudio le han reforzado las notas graves y las medias voces, consiguiendo bellos pasajes en las zarzuelas de repertorio. Los agudos son superados con dominados recursos de veterano profesional." (5)

Nosotros para cerrar estos breves apuntes referentes a Mario Ferrer, queremos destacar la producción de la ópera Tosca llevada a cabo en abril de 1981 en el Teatro de la Zarzuela, bajo la batuta de Luis Antonio García Navarro y la dirección escénica de Paco Nieva, donde el reparto de lujo deslumbró a todos los asistentes, incluido el Presidente del Gobierno, Sr. Calvo Sotelo y los sres. Ministros Iñigo Cavero y Fernández Ordóñez. La soprano Eva Marton, el tenor José Carreras y el barítono Ingvar Wixell deleitaron al auditorio, siendo Mario Ferrer el "sacristán" del primer acto. También en "La Fanciulla del West" actuó nuestro paisano en el coliseo de La Zarzuela, contando con la presencia de sus Majestades los Reyes de España y figurando en el elenco Plácido Domingo y María Zschau, todos bajo la dirección escénica de Emilio Sagi y concertados por la batuta de Emerson Buckley (junio - 83), dos representaciones encomiables para despedir nuestra admiración hacia este lírico alcoyano, llamado MARIO FERRER BATALLER.

Representaciones de "Doña Francisquita" en el gran teatro del Llicé de Barcelona. (1988).

1. José Ruiz (Cardona)
2. María Rius (Doña Francisca)
3. Alfredo Kraus (Fernando)
4. Enedina Lloris (Doña Francisquita)
5. Rosalina Mestre (La Beltrana)
6. Mario Ferrer (Lorenzo Pérez)
7. Rosaura de Andreu (Irene)
8. Ferrán Arque (Juan Andrés)

JUAN JAVIER GISBERT CORTÉS

75é ANIVERSARI DE LA FILÀ MOSSÀRABS FERNANDO CABRERA AUTOR DEL SEU DISSENY

L'any 1925, després de diverses visibilitats, quedava aprovat definitivament en Assemblea General Ordinària de l'Associació de Sant Jordi, celebrada el 25 de gener, «un diseño para nueva Comparsa del bando Cristiano titulada "Mozárabes"». *Nostra Festa*, en l'apartat dedicat als Mossàrabs –volum Vé, pàgines 170 i 171–, explica clarament les dificultats i contrarietats observades fins el moment de l'aprovació definitiva, així com l'empeny i desig d'aquell grup de fundadors, encapçalats per Ismael Clemente Llopis, en un principi, i Alfredo Silvestre Mira.

Però a pesar de la relativa joventut d'aquesta Filà no ens ha arribat clarament exposat l'autor de l'esbós inicial dels Mossàrabs. No ajuden massa les actes de l'Associació, quasi sempre molt lacòniques, i que generalment no revelen l'autor dels esbossos presentats per a la seua aprovació. La distància en el temps, afegida a les dificultats que les Filles cristianes pateixen durant el primer terç de segle, la manca de festers passada la guerra civil, junt a l'entrada de grups d'amics, que en moments molt crítics han salvat de la desaparició a aquesta Filà, són circumstàncies importants i de pes per a explicar l'absència de dades i testimonis que ens permeteixen descobrir qui va ser l'autor del disseny d'aquella nova Filà.

Rafael Coloma Payá, en el *Libro de la fiesta de moros y cristianos de Alcoy*, sense mencionar l'autor del disseny original i referint-se a la indumentària, simple-

ment escriu que «no hace muchos años sufrió una reforma importante su indumentaria, según un acertado boceto de Rafael Guari-

nos»¹. Així doncs, semblava que havia quedat en l'oblit l'artista que havia plasmat el primer disseny Mossàrab.

Il·lustració 1. Foto: Estudios Cyan.

Uns quants anys més abans, Adrián Espí Valdés escriu sobre les obres pictòriques que s'hi exposen al Casal de Sant Jordi, entre les quals hi ha un disseny dels Mossàrabs que atribueix a Francisco Jordá Miró, "el Barba",

dán"- ».² Efectivament, aquest esbós (il·lustració 1) mostra l'antic vestit dels Mossàrabs, encara que sense indicar l'any de la seua realització. La fototeca del Casal de Sant Jordi tampoc disposa de gaire fotografies antigues dels

tit original portava al pit una creu, la qual no s'observa a l'esbós signat per Jordá (o Jordán), cosa que ens fa pensar que aquesta pintura és molt més posterior, probablement de principi dels anys quaranta.

Il·lustració 2. Foto: Matarredona.

Il·lustració 3.

del qual diu que possiblement siga l'autor del «diseño-figurín de los Mozárabes –aunque la firma, algo confusa, parece indicar "Jor-

Mossàrabs, encara que una d'elles mostra detalladament un fester dels Mossàrabs (il·lustració 2), on apreciem clarament que el ves-

Jaime Coderch Santonja, Primer Tro dels Mossàrabs entre 1957 i 1984 i Capità d'aquesta Filà l'any 1988, escriu l'any 1974 una

2. ESPÍ VALDÉS, Adrián. "La pinacoteca del casal de Sant Jordi". Revista de Moros y Cristianos. Alcoy, 1973. Ed. Associació de Sant Jordi. Imp. Artes Gráficas Altana, S.A. Alcoi, 1973. Pàgines 33-36.

Il·lustració 4.

Il·lustració 5.

breu història de la Filà Mossàrabs, en la qual indica que «se ignora quien fue el autor del boceto, y aunque se atribuye a nuestro gran pintor y amante de la Fiesta don Fernando Cabrera Cantó, nos resistimos a admitirlo, pues como traje y como dibujo era demasiado vulgar»³. És evident que «sonava» el nom de Fernando Cabrera com autor del disseny Mossàrab, encara que hi havia certa reticència a l'hora d'atribuir aquest disseny a l'insigne pintor pel sobri vestit que havia esbossat. Però cal recordar que l'any 1925 es va presentar a la Junta Directiva de l'Associació un vestit dels Mossàrabs, «mereciendo alabanzas por el buen gusto de las telas y por su confección»⁴. Podríem pensar que no va resultar molt encertat aquest disseny, encara que a primera vista sembla que volia seguir la línia iniciada per Laporta amb Filaes com Gusmans i Vascos, amb una indu-

mentària sòbria, acurada i propera al temps de Reconquesta. També podríem fer-se aquesta pregunta: seria discutible durant aquella època la feina de Cabrera? Evidentment, si parlem de la seua vessant festera, és fa difícil imaginar-se que algú posara en qüestió a aquest artista, autor de dissenys per a Filaes com Escuadrón de San Jorge o Alcodianos, del dibuix i projecte del nou castell realitzat l'any 1895, de la monumental pintura que decora l'absis de l'església de Sant Jordi, amés de cartells i esbossos per a càrrecs, carrosses, etc. Cabrera ho era tot en la Festa i les seues paraules no deixen dubte del seu afany de superació per a la Festa: «... por el esplendor de las fiestas he trabajado bastante y trabajaré hasta conseguir que tengan una belleza indiscutible»⁵.

És la premsa de l'any 1925 qui ens aclareix l'autor del disseny

Mossàrab. El diumenge 12 d'abril se celebra la Glòria, el primer acte fester en el qual formen part els Mossàrabs. Participen en el bàndol moro, i per aquest ordre, les Filaes de Llana (capità), Domingo Miques, Chano, Verds, Magenta, Judíos (alferes), Cordó, Ligeros, Mudèjars, Abencerratges i Marrakesch, amés de les cavalleries de Realistes i Barbarescs. El bàndol cristià compta amb les Filaes de Cids (capità), Andalusos, Asturians, Gusmans, Vascos, Llauradors (alferes), Navarros, Muntanyesos, Almogàvers, Visigots i Mossàrabs. El comentari de la premsa indica que «estas dos últimas comparsas de cristianos toman parte por primera vez en los festejos y sus elegantes diseños han sido dirigidos por el ilustre artista don Fernando Cabrera, que además ha tenido la esplendidez de regalar los dos primeros trajes de cada comparsa»⁶.

3. CODERCH SANTONJA, Jaime. «Filà Mozárabes». Revista de Moros y Cristianos. Alcoy, 1974. Ed. Associació de Sant Jordi. Imp. Artes Gráficas Aitana, S.A. Alcoi, 1974. Pàgines 26 i 27.

4. Llibres d'Actes de l'Associació de Sant Jordi. Acta de Junta Directiva del 26 de març de 1925, fol. 273.

5. ESPÍ VALDÉS, Adrián. El Arte en las Fiestas de Moros y Cristianos de Alcoy. Ed. Caja de Ahorros de Alicante y Murcia. Imp. Cosmos, Artes Gráficas, Valencia, 1976. Pàgina 123.

6. La Gaceta de Levante. Año II. Número 385. Dimecres 15 d'abril de 1925.

Aquest serà el dissenys dels Mossàrabs, almenys fins els anys 40, encara que no trobem cap referència de variació d'indumentària a les actes de l'Associació. Com a curiositat hem trobat una carta adreçada a l'Associació de Sant Jordi, amb data de 12 de febrer de 1940, en la qual llegim que els individus dels Mossàrabs eren els següents: Francisco García Seguí, Àngel Pascual Bataller, Guillermo Carbonell Solbes, Fabián Company Climent, Francisco Llopis Verdú, José Vicedo Pérez, Salvador Morales Miralles, Enrique Jordá Payá, Francisco Llorca Ibáñez, Carlos Olcina Játiva, Antonio Miralles Gandía i Salvador Vázquez Mas. Aquestos seran els festers que trauran al carrer la capitania d'aquell any, representada per Carlos Olcina Játiva. Passat l'any de càrrec la Filà minvarà paulatinament, fins l'entrada d'un grup de festers, entre els quals destaquen Francisco Boronat Picó, Adolfo Bernabeu Espí. Amb l'entrada de nous elements i la necessitat de vestits, Probablement, més que reformar-lo es va realitzar la confecció de nous, amb un canvi de materials, de teles. Ens reforcem en aquesta idea si llegim de *Nostra Festa*⁷ que Manuel Abad, "Campana", l'any 1945, demanà ajuda a Adolfo Bernabeu per tal de renovar els vestits de la Filà, força esguerrats. D'aquesta època coneixem una sèrie d'olians, impresos a color, on veiem les lleugeres variacions introduïdes al disseny original dels Mossàrabs (il·lustració 3), destacant només els canvis al corretjam i l'absència de la creu al pit.

Entre 1946 i 1947 apareix un *Llibret de les filaes* d'Antonio Matarredona Sanchis. La il·lustració dels Mossàrabs (il·lustració 4) ens permet observar que la capa ha sofert un canvi, ja que ara és blanca completament, sense la colorista vora que antigament lluïa. Però el gran canvi de la indumentària Mossàrab vindrà ja en

Il·lustració 6.

els anys 50. Rafael Guarinos Blanes serà l'encarregat d'esbossar la nova indumentària dels Mossàrabs (il·lustració 5). L'esbós es presenta el 15 de juny de 1952: «Seguidamente el Sr. Aracil Pascual, presenta a los Sres. Asistentes, el boceto que ha de servir para la reforma de la Comparsa Mozárabes, que es aceptado por unanimidad previo el informe favorable del Asesor Artístico»⁸. Final-

ment el 18 de gener de 1953 s'aprova definitivament l'esbós de reforma dels Mossàrabs: «La presidencia da conocimiento a la Asamblea de la solicitud de la Comparsa Mozárabes para la reforma de su traje, según boceto que se presenta y se exhibe, concediéndose por unanimidad la reforma propuesta»⁹. Començava així una nova etapa per al Mossàrabs, que potser sense ser conscients, iniciaven en el bàndol cristià una reforma i adequació en la indumentària que seguirien posteriorment moltes Filaes.

El disseny original dels Mossàrab encara seria vist als carrers durant la Glòria Centenària que es va organitzar l'any 1976 amb motiu del Villé Centenari del Patronatge de Sant Jordi. Jaime Coderch Santonja, Primer Tro dels Mossàrabs, va lluir de nou l'antic vestit (il·lustració 6) que com hem pogut descobrir va ser obra de Fernando Cabrera Cantó.

Aquesta ha estat la meua aportació al 75é aniversari de la Filà Mossàrabs, que vol ser una mena d'homenatge a tots aquells festers que en moments difícils van contribuir decididament a que no desapareguera aquesta Filà, coneguda popularment com "els Gats".

PAU GÓMEZ I NAVAS

7. NOSTRA FESTA. Ed. Associació de Sant Jordi. Imp. Gráficas Ciudad, S.A. Alcoi, 1982. Vol. Vè, pàgina 175.

8. Llibres d'Actes de l'Associació de Sant Jordi. Acta de Junta Directiva del 15 de juny de 1925, fol. 28.

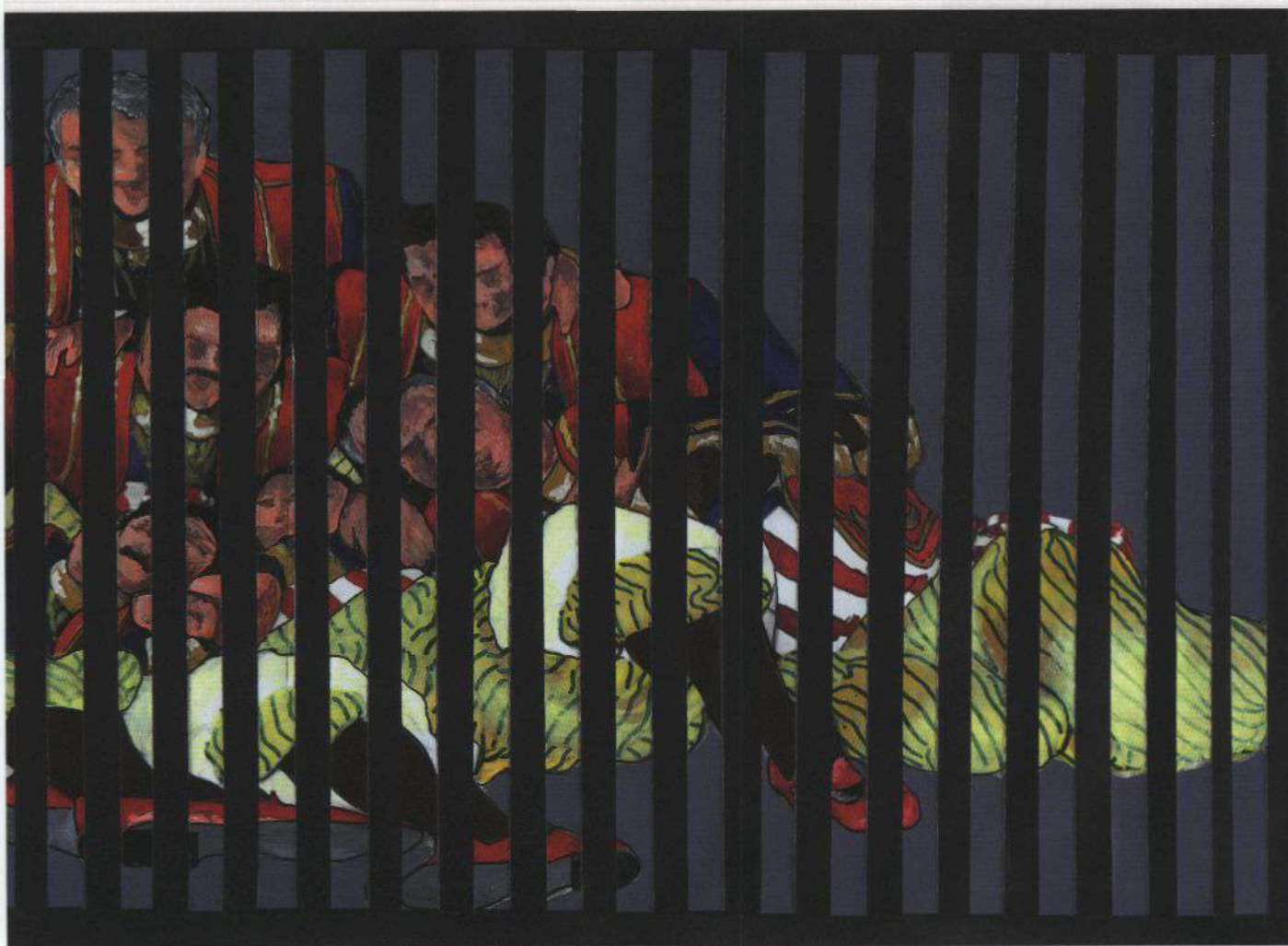
9. Llibres d'Actes de l'Associació de Sant Jordi. Acta de l'Assemblea General Ordinària del 18 de gener de 1953, fol. 27.

L
A

G
A C E T A

Il·lustració: Glòria Segura i Jordà

FESTERA

CASAL DE SANT JORDI.

Horario de Visitas – Museu de la Festa-Casal de Sant Jordi.

Martes a Viernes de 11 a 13 horas, y de 17,30 a 19,30 horas.

Sábados, domingos y festivos de 10,30 a 13,30 horas. ■

XI CONCURSO ALCOI FESTER

Un año más, y con una participación de quince concursantes por programa, se realizó el popular y consolidado concurso radiofónico "ALCOI FESTER", en su undécima edición.

Otro año más, nuestra querida EAJ 12 Radio Alcoy Cadena Ser, auspició la producción del programa, esta vez, desde sus nuevos y amplios locales sitos en la calle Dr. Sempere. En esta ocasión, y con motivo de la Capitanía Mora, volvió a estar organizado por los creadores de dicho concurso, es decir la Filà Benimerines, y que los mismos estuvieron organizando hasta el año 1993. El programa estuvo presentado por Paco Aznar y coordinado por Jorge Linares Abad, Bibliotecario de la Asociación de San Jorge, y por Joaquín Martínez Soler, Conseller de la Filà Benimerines y actual Darrer Tró de la misma, contando además este año con José Sanjuán, Primer Tró de dicha Filà.

Dicho concurso, consistente en contestar correctamente a preguntas extraídas de los volúmenes

de Nostra Festa, fue patrocinado por Pinturas Arte Nuevo con el primer premio, y Radio Alcoy con el segundo, y también tuvo lugar el habitual "trabucazo" que corrió a cargo de "Alcoy Centro".

La gran final retransmitida en directo desde la filà Benimerines el domingo 28 de Marzo de 1999, enfrentó al equipo formado por Pedro Oscar Rodríguez Casado, José A. Valor Valor y Ana Mª Gar-

cía, contra el de Sergio Sempere Carbonell, Javier Herrera Company y Mª Jesús Herrera Company. El equipo de Sergio Sempere Carbonell se llevó el primer premio respondiendo correctamente a siete de las diez preguntas que se realizaron a cada equipo, mientras que el equipo de Pedro Oscar Rodríguez Casado, respondió tan solo seis ■

LA PÁGINA WEB DE LA ASOCIACIÓN

www.associaciosantjordi.org
e-mail: assoc-santjordi@ctv.es

El pasado 31 de marzo de 1999, con motivo de la presentación de la Revista de Fiestas 1999, se ponía en funcionamiento la página web de la Asociación de San Jorge, accediendo de esta manera

a la "red", y consiguiendo así difundir "nostra Festa" con las más modernas tecnologías.

Para desarrollar este proyecto se contó con la inestimable colaboración de la Escuela Politécnica Superior de Alcoy, mediante los Programas de Cooperación Educativa, coordinados por D. David Gutiérrez Vañó, responsable del Área de Relaciones Entorno. La página web, que ofrece informa-

ción sobre la Asociación de San Jorge, el Museu de la Festa, y la Fiesta de Moros y Cristianos, fue diseñada y realizada por D. Ramón Galinsoga Cremades, estudiante de la E.P.S.A.

Hasta el día de hoy, se ha actualizado varias veces, ofreciendo información variada de la Fiesta, aunque todavía está en fase de desarrollo y mejora, pretendiendo que la página sirva de cartelera de

todos los actos que organiza y coordina la Asociación de San Jorge, así como un contacto directo con todos los que deseen dirigirse a nuestra Entidad desde cualquier lugar del mundo.

La primera página ofrecía un breve compendio de la Revista de Fiestas de 1999. Posteriormente se introdujeron imágenes gráficas

de las fiestas recientemente transcurridas, y en la actualidad, hace un recorrido a través de "iconos" en donde se presentan textos explicativos e imágenes del Casal, Museo, Biblioteca, etc.

Si repasamos la hoja de estadística de consultas, nos congratula informar que es una página a la que acceden muchos internau-

tas de nuestro país, y del extranjero encabezan la lista EE.UU. y Canadá, seguido de Francia, Inglaterra, México, Suecia, Alemania, Noruega, Italia, Finlandia y Bélgica.

Nuestra pagina web, ha estado clasificada en dos ocasiones como "pagina recomendada". ■

ENSAYO DE LAS EMBAJADAS EN APOLO.

El Centro Instructivo Musical Apolo ha brindado sus instalaciones, para que el ensayo de las Embajadas se celebre en los jardines de su sede, y que este acto quede institucionalizado para

años venideros como una aportación de la Sociedad Apolo al mundo de la Fiesta, cuyo ofrecimiento ha sido acogido con sumo agrado por la Junta Directiva de la Asociación de San Jorge.

Con este motivo, el día 4 de abril de 1999 tuvo lugar el primer ensayo de las Embajadas y consi-

guiente lucha al arma blanca entre Capitanes, Alféreces, Embajadores, Sargentos y Mosén Torregrosa. El acto estuvo muy concurrido de gente y curiosos adictos a este preparativo de fiestas que, siguiendo la costumbre tradicional, se celebra en la mañana del Sábado Santo. ■

RELEVO DEL PRESIDENTE DE LA ASOCIACIÓN DE SAN JORGE

En la pasada Asamblea General Ordinaria de la Asociación de San Jorge, celebrada el día 3 de junio, uno de los puntos del día era la renovación parcial de los cargos de Junta Directiva. Evidentemente, el cargo más importante que se dirimía era el de Presidente de la Asociación de San Jorge. En la votación correspondiente fue elegido nuevo Presidente don Rafael Romá Ripoll, que con ajustada victoria sustituía en el cargo a don Adolfo Seguí Olcina, que había sido el primer mandatario durante los dos

años precedentes y que tuvo la difícil tarea de reestructurar una nueva Junta Directiva, tras la dimisión general de la anterior Junta, producida a principios de 1997.

El nuevo Presidente Sr. Romá, en su toma de posesión, puso de manifiesto su voluntad de trabajar por el engrandecimiento de la Fiesta y especialmente por consolidar la unión entre todos los estamentos que componen la Asociación de San Jorge, al mismo tiempo que hacía suyo el proyecto de reforma de los Estatutos, que ya la anterior Junta Directiva, presidida por D. Adolfo Seguí había iniciado. ■

XVII CONCIERTO DE ALUMNOS DEL CONSERVATORIO MUNICIPAL DE MÚSICA.

El Mig Any de 1999, cerraba su lapretado programa de actos culturales, recreativos y festivos, con el concierto que anualmente ofrecen en el Salón noble del Casal de San Jorge, los alumnos de nuestro conservatorio. El concierto fue interpretado en esta ocasión por Rafael Reig Cascant y

Elena Moya Juan, quienes ejecutaron a la guitarra y piano respectivamente un escogido programa de piezas instrumentales (*Agustín Barrios, Turina, Chopin*) que deleitaron al numeroso público asistente. ■

PUBLICACIONES "ANY DE CÀRREC"

Una vez más hacemos referencia a las publicaciones que hacen les FILAES DE CARREC, con el fin de perpetuar de manera gráfica o visual esos días de preparativo y de culminación en la Fiesta. Artículos, fotografías, imágenes, etc. Un verdadero tesoro para el recreo en la añoranza de días felices compartidos hombro a hombro de personas, hombres y mujeres que han sido los protagonistas principales de la Trilogía de cada año, y que para el mañana, suponen una documentación histórica inestimable para las Filas que han asumido tan honrosa responsabilidad.

Estas publicaciones, las han llevado a cabo: *Sant Jordi* 1999 - Filà Andaluces; *Capitán Moro* - Filà Benimerines; *Capitán Cristiano* - Filà Labradores; *Alférez Moro* - Filà Llana, y *Alférez Cristiano* - Filà Guzmanes. ■

FALLECE EL PREDICADOR DEL TRIDUO A SAN JORGE DE 1999

D. Enrique Carbonell Peidro, sacerdote, capellán del Santo Sepulcro y predicador del Triduo a San Jorge de 1999, falleció el día 5 de Diciembre de 1999 a los setenta años a causa de una neumonía que su ya gastado organismo no pudo superar.

Alcoyano de honda raigambre, nieto de Amalia García - a quien en Alcoy conocemos simplemente como Doña Amalia- e hijo de Enrique Carbonell García, durante muchos años componente de la Música Nova, era, por lo tanto, sobrino de Pepiquet Carbonell, autor entre otras notables composiciones del popular pasodoble "Suspiros del Serpis".

Su sacerdocio le llevó a ejercer su ministerio primero en Almudaina, llevando también Benillup y Benialfaquí, para pasar posteriormente a Atzeneta d'Albaida, encargándose al mismo tiempo de Carrícola. De allí y siguiendo su vocación, ingresó en el Monasterio Cisterciense de Nuestra Señora la Real de la Oliva en Carcastillo (Navarra). Doce años después regresa a Alcoy y se le encomienda la Capellanía del Convento de las Agustinas Descalzas. En este último periodo en la iglesia del Santo Sepulcro se volcó en extender la devoción al Jesuset del Miracle y por extensión al Santísimo Sacramento del Altar. Consiguió también, ya en el orden material, remozar la iglesia dándole una luminosidad y claridad que no tenía.

Su alcoyanía y su amor a San Jorge - sólo comparable con el que sentía por el Jesuset del Miracle - fueron motivos para que se le encargara en este último año de 1999 la predicación del triduo dedicado a San Jorge y que se celebra en la parroquia de Santa María.

En su predicación fue glosando cada uno de los días de la Trilogía, así el primer día hizo referencia a l'Entrà como acto de fraternidad y concordia, pero que estos valores han de trasladarse a la vida cristiana, nivelando las diferencias y compartiendo con los demás, como deben hacerlo los devotos de San Jorge. El segundo día, dedicado a la figura de nuestro Patrón, recordó que nuestra Fiesta no tendría sentido sin la devoción a San Jorge que es el centro de ella y pidió a la Asociación que siempre tenga como eje al Insigne Mártir, fundamento de la Fiesta. El Alardo fue el tema de la predicación del ter-

cer día, asemejando el Alardo con la batalla entre el bien y el mal, es decir, el pecado, del cual podemos salir invocando a San Jorge.

No pudo pues, D. Enrique, tener mejor despedida como alcoyano, sacerdote y fester de corazón, que ensalzar a nuestro Santo Patrón y afirmar más su devoción en los corazones de los alcoyanos.

Desde el cielo, al que le han llevado su humilde sencillez, su activa caridad y su cristiana serenidad ante la muerte, interceda por nosotros ante nuestro Fiel Protector San Jorge. ■

FALLECE EL ESCULTOR ENRIQUE GALARZA

El pasado día 18 de enero falleció en Picasent el escultor don Enrique Galarza a la edad de 104 años. Al sepelio asistieron el Presidente de la entidad don Rafael Romá y Vice-Presidente don Jorge Linares, quienes transmitieron personalmente a sus familiares la condolencia unánime de la Asociación de San Jorge, ante la

pérdida del hombre que dio forma y figura en el año 1940 a la imagen del Ecuestre a la que tanta veneración aportan los alcoyanos. En el año 1944 fue bendecida la no menos entrañable imagen del "Xicotet" que también fue tallado por el mismo escultor. ■

UTILIDAD PÚBLICA

El esfuerzo iniciado por Juntas Directivas anteriores, y su persistente labor a lo largo de varios años de éstas y las que le precedieron, se ha visto recompensada el pasado día 4 de enero de 2000, en que se firmó por el Ministro del Interior don Jaime Mayor Oreja el Decreto por el que se concede a la Asociación de San Jorge la condición de ENTIDAD DE UTILIDAD PÚBLICA.

Ante este hecho, la Asociación gozará de exención total en el Impuesto sobre Sociedades y en los Tributos locales, previa solicitud cursada al Ministerio de Economía y Hacienda y al Excmo. Ayuntamiento de Alcoy. ■

VISITA DEL MINISTRO DEL INTERIOR.

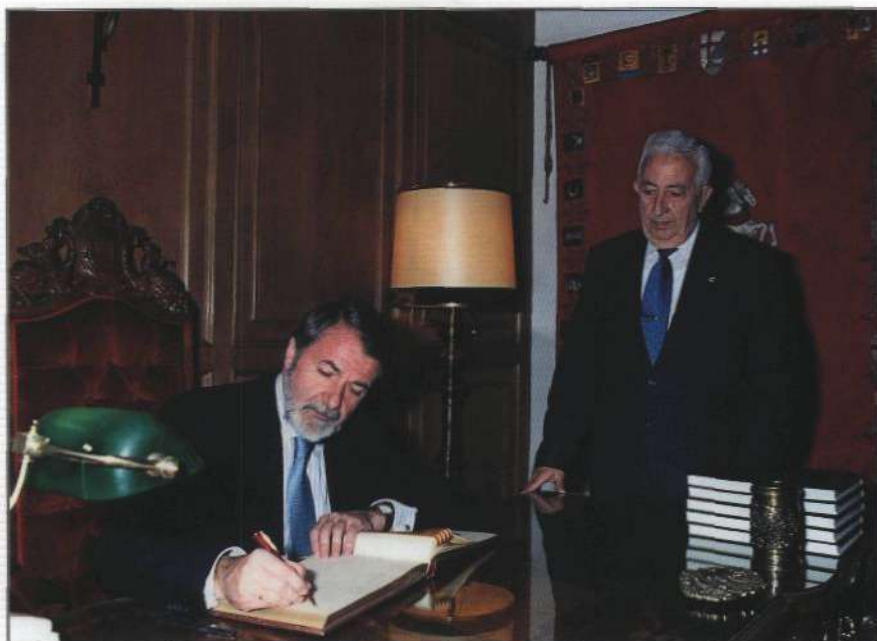
El día 22 de febrero, y aprovechando una breve estancia en nuestra Ciudad, visitó el Casal de Sant Jordi el Ministro del Interior don JAIME MAYOR OREJA, acompañado por el Presidente de las Cortes don Federico Trillo, recientemente nombrado "Asociado de Honor", y otras personalidades de la política, siendo recibidos a las puertas de la entidad por el Presidente y la Junta Directiva de la Asociación. Posteriormente pasaron al despacho de Presidencia en donde firmó en el libro de oro el señor Ministro.

Posteriormente visitaron las salas del Museo de la Fiesta, para trasladarse seguidamente a la Sala de Juntas en donde aguarda-

ba la casi totalidad de la Asamblea General de la Asociación.

Tras las palabras de bienvenida del Presidente Sr. Romá, el Sr. Ministro hizo lectura del Decreto que, con su firma, otorgaba la condición de Entidad de Utilidad Pública a la Asociación de San Jorge, seguido de una cordiales palabras en las que resaltó la "pública utilidad" de la que esta Asociación de San Jorge se había hecho acreedora mucho antes de que se le concediera el rango descrito.

El Presidente Sr. Romá agradeció los elogios que nos dedicó el Sr. Ministro, quien fue obsequiado con una reproducción del monumento a San Jorge ubicado en la Plaza de la Constitución y con una colección de volúmenes de "Nuestra Festa". ■

CONCURSO DE SARGENTOS INFANTILES.

El sábado día 26 de febrero y en la filà Guzmanes, que ostenta este año la Capitanía Cristiana, tuvo lugar el Concurso de Sargentos Infantiles, el cual estuvo concurrido por numeroso público y seguidores de los niños que aspiraban a comandar la Gloria Infantil

en las próximas Fiestas. Tras reñida competición, resultaron ganadores los niños J.Ezequiel Martínez Pascual (*Sargento Moro*) perteneciente a la Filà Realistas y Antonio Aracil García (*Sargento Cristiano*) perteneciente a la Filà Cerdón.

Al finalizar el acto les fueron entregados a los Sargentos Infantiles de los últimos dos años,

David Antolí Murcia y Jorge Verdú Vicedo, sendos cuadros que enmarcaban una medalla de San

Jorge acreditativa del cargo que ocuparon. ■

FOLLETO SOBRE LA IGLESIA DE SAN JORGE.

La Asociación de San Jorge Lacaba de editar un folleto explicativo sobre la Iglesia de San Jorge.

Dicho folleto abarca un resumen literario y gráfico del Templo dedicado a nuestro Patrón, en donde se hace referencia a su historia, planos, y un recorrido breve acerca de todos elementos que configuran su contenido. ■

TROFEU FILAES - 1999

Organitza: CENTRE D'ESPORTS D'ALCOI

Col·laboren:

Ajuntament d'Alcoi

Associació de Sant Jordi

Caja de Ahorros del Mediterráneo

Comité Local d'Alcoi de Futbol Sala de la F.T.V.F

Club Esportiu Muntanyesos

Asociación de Arbitros (ASOAR)

Durant els dies 2 i 3 d'abril de 1999 es va celebrar a la nostra ciutat el tradicional Trofeu de Filaes, que reünix a la quasi totalitat de les entitats festeres, en torn a una competició esportiva que pre-

tén ser una festa de l'esport, amb motiu de la proximitat de la Festa de Moros i Cristians.

Per a aquesta edició, han estat un total de 27 Filaes les quals han pres part en una o altra modalitat esportiva. Aquesta altíssima participació reflectix l'èxit assolit per aquest torneig, el qual es ja un clàssic de l'esport, seguit per un nombre elevat d'aficionats.

Les modalitats en les quals hi hagué competició i la participació en aquesta edició, fou la següent:

- Modalitat
- Filaes inscrites
- Bàsquet
- 21
- Escacs
- 3
- Futbol Sala Aleví
- 4
- Futbol Sala Senior
- 27
- Futbol Sala Veterà
- 11
- Petanca
- 17
- Esquaix
- 3
- Tennis Taula
- 8

Finalitzada la competició, el quadre de guanyadors va ser el següent:

CAMPIONS I SUBCAMPIONS PER MODALITATS

BÀSQUET:

1º - FILÀ CORDÓ

2º - FILÀ CIDS

FUTBOL SALA SENIOR:

1º - FILÀ MUDEJARS

2º - FILÀ ARAGONESOS

FUTBOL SALA VETERÀ:

1º - FILÀ REALISTES

2º - FILÀ ARAGONESOS

PETANCA:

1º - FILÀ CIDS

2º - FILÀ JUDIOS

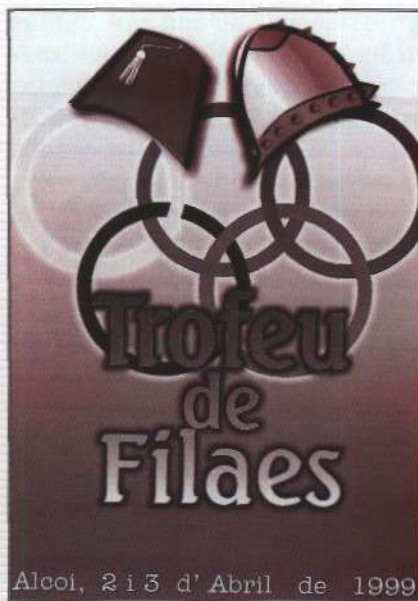
TENNIS TAULA:

1º - FILÀ BENIMERINS

2º - FILÀ DOMINGO MIQUES

A la cloenda, i amb l'emoció afegida de les competicions finalistes, es produïx un gran bullici a l'entrega dels trofeus, molt vitorejada pels guanyadors i seguidors, amb l'assistència d'autoritats municipals, de l'Associació de Sant Jordi i, com sempre, dels propers càrrecs de la Festa de 1999.

A banda d'agrair a totes les Filaes la seua participació i de la calor humana que envolten la garbera d'acompanyants que hi arrossegueu, és un deure donar les gràcies per l'acurada preparació, organització i posta a punt d'aquest trofeu per part del Centre d'Esports d'Alcoi, que mereix un gran elogi pel treball que realitza. ■

Il·lustració: Gonzalo Matarredona.

LA FESTA QUE NO PARA, O ¿EN QUÈ ES TORBEN LES FILÀS DINS I FORA DE LA TRILOGIA?

Este año, nuevamente dejamos estas páginas abiertas a les Filàes para que sean ellas sus redactoras y aquí cuenten sus cosas, de manera que, a la vez, nos enriquezcamos todos un poco más si cabe del conocimiento de sus gestos, sus costumbres, sus realidades; intención ésta que sin duda alguna se irá enriqueciendo año tras año, dado que, las propias Filàes, son las primeras que han acogido con sumo agrado el que se cuente con ellas para estar presentes en la Revista de su Fiesta, de la que son colectivamente protagonistas.

FILÀ LLANA

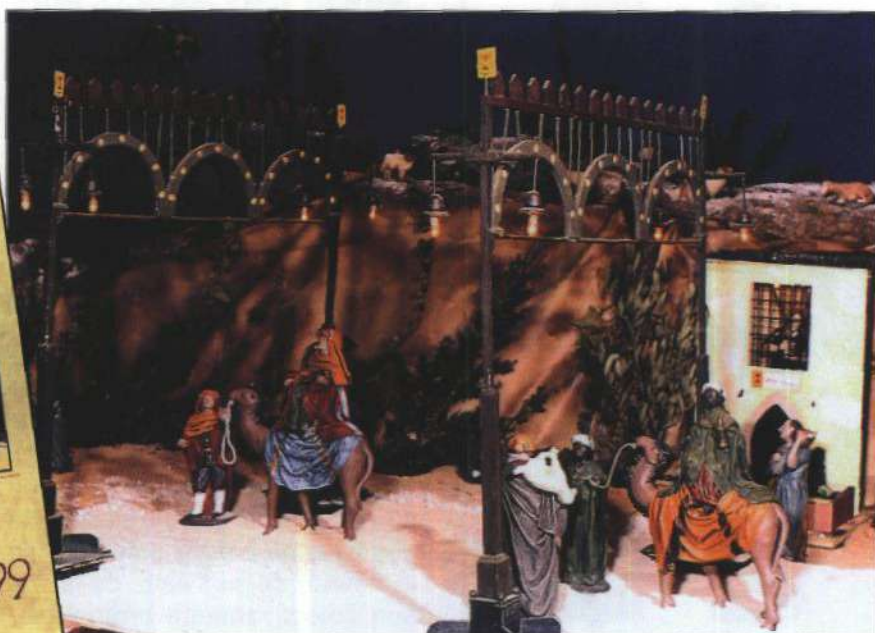
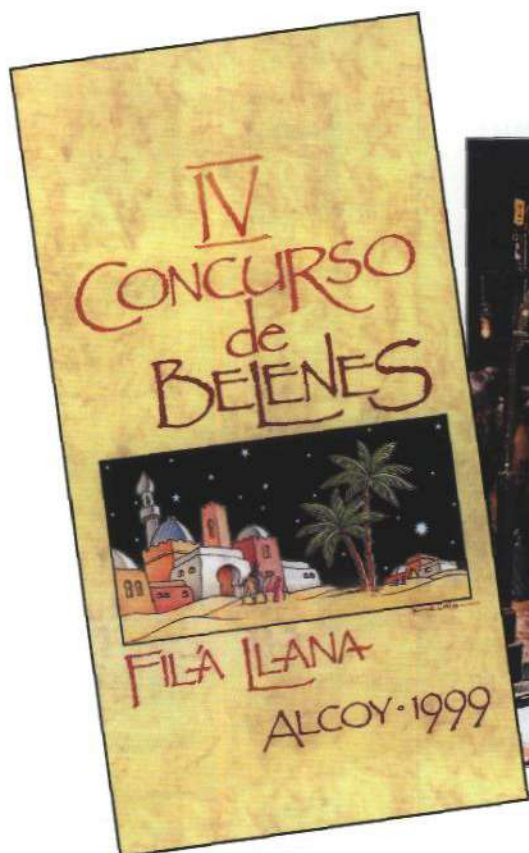
La Filà Llana, fiel a la tradición iniciada en la Navidad del año 1988, montó su típico Belén "Alcoyano", reuniendo a todos los Llaneros y familiares en una comida navideña el domingo 19 de Diciembre, en la que ensayaron los típicos villancicos. Asimismo, a partir de ese día y hasta el jueves 23 del mismo mes, los colegios que lo desearan pudieron visitar el mencionado Belén, en el que se podía admirar "El Castillo de Fies-

tas, la enrramá, Tirisiti, el Barranc del Sinc, l'Arrabalet de Sant Roc, la Glorieta, y por supuesto los peces". Todo esto encantó, sobre todo, a los más pequeños que salían ilusionados de la visita, siendo obsequiados por la filà con algunas golosinas en agradecimiento por su visita.

Al mismo tiempo, la Filà convocó el 4º Concurso de Belenes, este año como el pasado, y aprovechando la ocasión de la Capita-

nía, también a nivel infantil.

Los premios para todos los participantes, se entregaron en un Festival Infantil de Cine, celebrado el día 5 de enero a las 11.00 horas

en el Teatro Principal, con asistencia del enviado de SS.MM.

Confiamos poder continuar con esta tradición, añadiendo nuevos rincones de Alcoy a nues-

tro Belén y seguir con la convocatoria de nuestro Concurso de Belenes. ■

FILÀ JUDIOS

El equipo de Petanca de la Filà Judíos obtuvo el subcampeonato en la edición del pasado año del Trofeu de Filàes.

El equipo Judios - Bar Sultanes obtuvo el ascenso a la División de Honor en la liga local de Fútbol Sala en la pasada temporada.

Hay que destacar, como se

viene realizando año tras año, el desayuno del día de la Gloria Infantil, al cual asisten como invi-

tados de honor los profesores y alumnos de la escuela de discapacitados "Tomás Llácer". ■

FILÀ DOMINGO MIQUES

Seguint la costumbre tradicional, nuestra Filà realiza los días 23 y 24 de abril, su visita a las monjitas del Convento del Santo Sepulcro y Siervas de María. Ambos actos resultan muy emotivos y entrañables por lo que representan. Alegría, fiesta, música, y un gran recibimiento y agasajo del que somos partícipes. Sus pastas y licores que como bien podemos decir vienen de la mano de Dios, saben a gloria bendita. En reciprocidad, nuestras colectas allí depositadas, son siempre para cualquier miembro de nuestra Filà de entrañable obligación y placer.

De obligación es también el día 23, nuestra visita al Monumento

de nuestro Patrón San Jorge. Música, flores, y como no, la presencia de nuestras mujeres. Ellas dan el toque de cariño y distinción que dicho acto merece.

Por primera vez este año hemos plantado un Belén con la colaboración altruista de peñas y miembros de la filà, con el deseo de que en próximos años pueda ser visitado por vuestros hijos, así como os anunciamos nuestra intención de hacerlo cada año mayor. La inauguración estuvo acompañada por el grupo de "Xirimites y Tabalets de Bartzell", tras un suculento almuerzo de coca amb tumaca i farina. Hemos de recordar que los locales de nuestra Filà, están siempre a disposi-

ción de quienes lo soliciten para cualquier acto cultural, exposición de pintura, etc. Este año, acudimos nuevamente a la cita con la Mostra de Teatre.

Por término de su mandato como Primer Trò, la Filà ha tributado un homenaje a nuestro buen amigo y Miquero Miguel Ángel Serra Martínez, Aparejador artífice de esa nueva sede que hoy disfrutamos todos los Miqueros.

Nuestra entrada en el 2000 no pudo ser más solemne al haber sido los acompañantes del Rey Gaspar en la Cabalgata de su Majestades los Reyes Magos. Noche clara, mágica creatividad, sueños de alegría; es la Navidad. ■

FILÀ CHANO

DON JOSÉ BLANES FADRAQUE: 50 anys de fester

Algú va dir en alguna ocasió que les petites coses engrandeixen l'existència. Una d'eixes petites coses és la que va viure la Filà Chano el passat 23 d'abril, quan li va retre homenatge al fester José Blanes Fadraque, "Don José", en haver complert 50 anys d'individu en la Filà. I diem petita per la senzillesa d'aquest gran home i per la intimitat en què es va desenvolupar aquest acte precisament el dia del nostre patró Sant Jordi.

Aquest Fester d'Honor de l'Assemblea de l'Associació ha sabut transmetre a tots els seus la passió per la nostra Filà i per la nostra Festa. A la Filà Chano ha fos l'amor a la Festa i l'amor a la seua família, gaudint de la presència de la seua dona, fills, gendre i néts al seu voltant. Primer Tro i pare de Primer Tro, aquest SENYOR és punt de referència obligat per als

joves de l'any 2000. Chano fins la medulla, no podia fer-nos millor regal, fa poc temps, en acceptar el càrrec d'Alferes el proper any 2002.

Ací reproduïm les paraules que li va llegir el Chano Josep Albert Mestre i Moltó el dia de l'esmentat homenatge:

*Senyor de la terra i el món
Senyor de l'amistat i l'encontre
Senyor de senzilla fesomia i d'esperit al cel.*

*Senyor de tendra sensatesa
que redimeix d'esteles la cobdícia cega
i empenta l'esperit fins la més perfilada harmonia.*

*Pepe Blanes, roman ja fa 50 anys
en aquesta mitja lluna de moros chanos.
Aporta la seua digna prestància
en la trobada d'una família nascuda
en els temps històrics de la nostra Festa.
I ajuda a mantenir-la amb la saviesa
de servir la glòria del bell paisatge
i l'honor de servir-la amb acurada estima.*

*Passió per la seua, per la nostra Filà,
despullada de foc, continguda de blanca harmonia.
Goig de viure en les esteles dels seus companys.
Eco del cel familiar, de la dona, i dels fills i néts estimats.*

*Avui, 23 d'abril de 1999,
quan canten els sons del nostre Sant Jordi
la teua Filà és vincle més ferm, vincle que clama
per les virtuts més pures de qui ens agermana en
noble afecte, i al que volem retre-li homenatge
com el joiós present dels amics que et valoren
pel teu molt bon ser i fer.*

FILÀ MAGENTA

En estas pocas línea nos gustaría daros a conocer algunos actos, que si no son de ningún modo novedosos, ya que nos consta que algunos o incluso todos son realizados de manera parecida o igual por otras filàes, si que para nosotros gozan de un significado muy especial, ya que con ellos pretendemos que no desaparezcan algunas tradiciones creadas por nuestros antecesores, así como intentar que queden perpetuadas en nuestros sucesores.

JORNADA DE CONVIVENCIA CON LA FILÀ CRUZADOS

En el mes de febrero, hemos recuperado esta tradicional jornada, que durante algunos años no se realizaba por circunstancias ajenas a ambas filàes y que comienza con un posible partido de fútbol (si el número de partici-

pantes lo permite), pasando a un partido de fútbol siete (en función del posible número de asistentes) y terminando en un partido de futbito, decisión tomada por los capitanes de los equipos una vez vestida las fuerzas de que dispone cada banco, esperamos que esto no termine en un Campeonato Relámpago de Fútbolín.

A la finalización del tan impresionante evento deportivo, los participantes así como las respectivas hinchadas, nos dirigimos a la filà Cruzados donde al calor de algunas botellas de café licor y algunos platos de nuestras tan singulares "taretes", por parte de unos se celebra la victoria (desgraciadamente siempre los mismos) y otros analizan las jugadas, como si de auténticos comentaristas deportivos se tratase, de los temporales craks de ambas filàes.

Al mismo tiempo y dado que el lugar y el ambiente lo requiere, dan comienzo las "partidas de calentamiento" de cotos, deporte este en el que ambas filàes gozamos de numerosos participantes de muy alto nivel. Al finalizar la comida y una vez los mus-culos y el cerebro preparados (no debemos olvidar la duración de algunas partidas) los cotereros se dirigen a la filà Magenta donde da comienzo el Campeonato de Cotos, campeonato este muy singular, ya que una vez terminado y discernido quienes son los mejores jugadores de este deporte, se van produciendo partidas de revancha que no finalizarán hasta que las notas del primer pasodoble nos indiquen que el ensayo ha comenzado.

Ensayo de confraternización entre ambas filàes amigas y que tantos lazos nos unen.

LA "DINÀ"

Una vez finalizado el año fester, y con la finalidad de compartir una jornada, que marca el comienzo del nuevo año, acudimos al "mas dels capellas" (mas de Pastor), en el que si el tiempo lo permite, gozamos de un estupendo día primavera, que propicia (desde luego después del "esmorzar") diversas actividades lúdico festivas, como son y debido a nuestra particular idiosincrasia, un fenomenal partido de fútbol y un campeonato de cotos, eso si y ya que los *tiempos adelantan que es una barbaridad* se va notando la implantación de

las nuevas tendencias de deporte-aventura como son el senderismo (mas conocido como excursionis-

mo), ya que las bondades de la zona lo propician, así como la dialéctica fester (como demuestra la foto adjunta).

Al regreso de los intrépidos senderistas, finalización del campeonato de cotos con entrega de trofeos incluido, así como la suspensión del partido debido al poco interés suscitado entre los participantes y espectadores, da comienzo una ensayo-comida-campestre, en el que como tema principal de conversación se encuentran las anécdotas de las pasadas fiestas, así como las ideas e intenciones para las próximas.

CENA DE CONVIVENCIA FESTERA

En el mes de noviembre y como colofón a los actos del Mig Any, celebramos la cena de convivencia fester, en el transcurso de la cual se procede a la entrega de insignias de la filà a los fester que cumplen 40 y 20 años de fester en activo. Siendo distinguidos este año:

Cuarenta años (*insignia de oro*): José Luis Aracil Mas

Veinte años (*insignia de plata*): José Luis Arques Vercet; Juan Valor Company; Jaime Linares Ferrero; Javier Vicéns Ferri y Vicente Ribes Calabuig

Foto: Solroca.

ENSAYO NAVIDAD

Como es habitual, cercana la Navidad, la filà celebra su ensayo mensual, en el transcurso del cual, se sortea entre los asistentes una

tradicional cesta navideña, así como entre marchas moras, pasodobles y villancicos se realiza el montaje de un belén que presidirá durante estos días nuestro local. ■

FILÀ CORDÓN

EL DESCANSO DEL GUERRERO

El día dels Trons, tras el ardua batalla contra las huestes cristianas, y después de ondear la luna de plata sobre tapete verde en las almenas del castillo, se celebra el tradicional descanso del

guerrero en el bar El Campanar, para recobrar fuerzas para la batalla que tendrá lugar tras el merecido descanso.

Durante este ultimo año, se han acometido en el inmueble de nuestra filà numerosas reformas encaminadas a conseguir unas

instalaciones acordes a nuestro tiempo, sin perder el toque histórico que merecen nuestras fiestas. Las zonas visibles más reformadas, han sido los accesos a la filà como en salón principal. ■

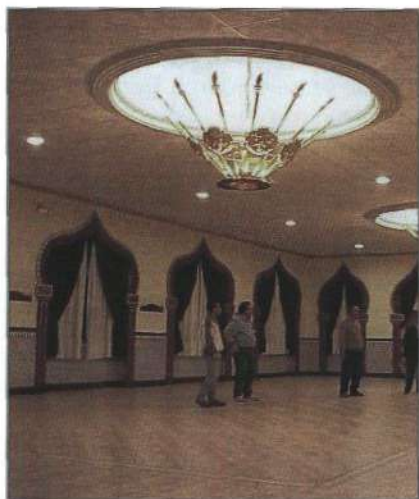

Foto: Solroca.

FILÀ LIGEROS

Las actividades sociales que la Filà ha desarrollado durante este último año, empezaron el 23 de Abril, ya que, aprovechando la comida de hermandad, se le hizo entrega a la viuda de nuestro inolvidable Juan Bordera de un artístico pergamino que lo acreditaba como Ligeros de Honor a título póstumo.

En la Junta ordinaria de Mayo, los componentes de la escuadra del "mig", hicieron entrega a la Filà de distintos obsequios acreditativos del cargo desempeñado, agradeciendo el Primer Tró el detalle y destacando el gran ambiente de colaboración y de armonía festera que habían sabido imprimir en todos sus actos.

Por último, ya casi dentro de los actos del Mig Any, la Filà tuvo el honor de patrocinar un nuevo CD de música festera que con el título de "FENT FESTA" quería homenajear a D. Pedro Joaquín Francés, gran compositor de música festera y autor de nuestra marcha mora "ALS LIGEROS".

El CD fue presentado en público el 28 de Septiembre en nuestro local social, siendo presidido el acto por el señor Presidente D. Rafael Romá, los Presidentes de Honor señores Silvestre Andrés y Sanus Abad, el Teniente de Alcalde de Fiestas don Amando Vila-

plana, el homenajeado señor Francés y por don Adrián Espí, que, a través de la facilidad de verbo que le caracteriza, hizo un verdadero alarde de exaltación de la música festera, del autor y de la Banda La Paz de Benejama, lleno de citas poéticas y de sentimientos que, como festero de pro, siente y vive.

El Primer Tró dio las gracias a todos los que habían colaborado, en especial a la Banda La Paz de Benejama con su director Antonio Moreno al frente, D. José Rafael Pascual Vilaplana asesor musical en la elaboración del master, Banda de Xirimiters La Marina,

empresas colaboradoras Alcoi Wagen y Antecuir, así como al autor de la portada D. José María Albero.

Con posterioridad a las palabras de agradecimiento de D. Pedro Joaquín Francés, tomó la palabra el Sr. Presidente elogiando la brillante idea de la Filà Ligeros, quien dio por concluido el acto y sirviéndose a continuación un vino de honor. ■

FILÀ ABENCERRAJES

ROSES I NADALENQUES.

Ya en otra edición de este apartado de la Revista hemos hablado de este tema, pero hoy lo volvemos a hacer por un motivo especial.

Cumpliendo con una tradición muy antigua, los Abencerrajes se reúnen el día de Noche Buena en los locales de su sede social del C.I.M. Apolo, con dos intenciones primordiales: Cantar villancicos

muy bien acompañados de "matracas y panderetas" y darse ese abrazo colectivo a las "nueve en punto" de la noche, en que unos a otros se desean felices Navidades, y de manera muy rauda desaparecen todos encaminándose a sus lares a degustar esa típica "borreta" o "pericana" que les espera en noche tan familiar.

El motivo especial a resaltar es que, a esta cita anual, desde hace

veinticinco años, han asistido ininterrumpidamente un grupo de festeros alcoyanos residentes en Valencia, conocidos por "La Peña l'Enreixat", y la filà Abencerrajes, para festejar tan grata compañía, les hizo entrega a través del Primer Tró Domingo Ballbé a su Secretario José Luis Gisbert, de una artística "roseta" de plata sobre peana de mármol, tallada por el orfebre alcoyano Antonio Valor. ■

UNA ESCUADRA PARA EL GUINNES.

Después de terminar el Alardo de la mañana, parece que el fester se hace el remolón de volver a la Filà para acometer "la dinà del mig dia" dado el ambiente de bullicio y de fiesta que se respira por las calles y plazas colindantes con el centro neurálgico de la Fiesta, y es por ello, que de costumbre, los Abencerrajes, de camino a casa, suelen recalar en la "Plaça de dins" para compartir un momento de compañía con les filàes que de tradición comen ese día en sitio tan singular. Unas notas de marcha mora empiezan a sonar, y "ja no importa que l'arros s'ampastre". El resultado, una escuadra en círculo de mas de 110 Abencerrajes, según se desprende (solo una parte) de la imagen que se acompaña. ■

FILÀ MARRAKESCH

LOTERIA DE NADAL 1999

Com és habitual des de l'any de Capità 1996, un any més la Filà Marrakesch obsequià tots els festers d'Alcoi amb 10 pessetes del número 30.872. Enguany incorporàvem un calendari al revers, però tampoc ha hagut sort aquesta volta. Esperem el pròxim sorteig.

Nostra Filà, conjuntament amb Editorial Imatges & PG, edità com a motiu de la Loteria de Nadal 1999 un magnífic llibre sobre la festa dels Reis a la nostra ciutat. Ha estat un projecte ambiciós, costós i difícil, però per damunt de tot molt satisfactori per l'excel·lent

acollida que ha tingut, esgotant-se les 3.500 participacions en apenes deu dies.

Navidad y Reyes. La Cabalgata de los sueños ha comptat amb les fotografies de Paco Grau i les col·laboracions literàries de Jordi Botella, Adrián Espí i Josep M. Segura. La correcció de textos va estar a càrrec de Joaquim Victoriano i Lavinya.

Sense dubte aquest llibre no haguera sigut possible sense la col·laboració inestimable de la Excma. Diputació Provincial d'Alacant i de l'Excm. Ajuntament d'Alcoi.

També cal fer una menció a tots els anunciants que any darre-

re any ens ofereixen suport per tal d'oferir aquestes singulars participacions de loteria. Des d'ací, de nou, el nostre agraïment a tots els que han fet possible aquest llibre. ■

ENSAIO DEL SANT JORDIET 2000

El 17 de desembre del passat any, a la seu de la nostra Filà, va tindre lloc un *ensayo* molt especial, en el qual vam comptar amb la presència de Jordi Ferrando Ponsoda, Sant Jordi de l'any 2000.

I és que encara que Jordi pertany a la Filà Llauredors, a més és soci infantil de la Filà Marrakesch, vestint el nostre disseny també durant les festes. Amb l'assistència del pare del Sant Jordi, Jorge Antonio Ferrando Martínez, i alguns festers dels Maseros que van voler assistir a aquest acte, la Filà Marrakesch va entregar un xafarot al Sant Jordi, com a

record d'aquest *ensayo* i de l'estima que se li professa a la nostra Filà. Com és normal el Sant Jordi va formar junt a Maseros i Marrakesch, fent de cap d'esquadra amb la força característica de

la seua Filà.

Una magnífica vetlada festera en la qual vam disfrutar de la simpatia del pròxim Sant Jordi. Enhorabona Jordi! ■

ENTREGA D'INSÍGNIES I DIPLOMES

El passat dia 23 d'abril la Filà Marrakesch va fer entrega dels títols, insígnies i mencions que estableix el nostre Reglament de Règim Intern.

En concret, es va fer entrega del títol de Marrakesch de Mèrit i l'insígnia de plata, a Juan Bautista Vañó Vañó, encara que per motius de salut no va poder assistir a les

festes. Aquest títol s'entrega als festers que arriben a l'edat de la jubilació i que compten amb vint-i-cinc anys de pertinença a la Filà.

També es va fer entrega de les insígnies de plata, com a reconeixement als seus vint-i-cinc anys de pertinença a la Filà, a Vicente Juan Verdú i Alberto Pérez Ferré.

Enhorabona a tots! ■

FILÀ REALISTAS

Una vieja aspiración de la Filà Realistes se vió materializada el 24 de Septiembre de 1999, al inaugurar su nueva sede social, sita en la prolongación de la Calle Santa Ana.

A tal evento acudieron autoridades festeras y representantes de la corporación municipal, así como la mayoría de los componentes de la filà.

La velada estuvo amenizada por la Banda de la filà, la "Unión Musical L'Aranya d'Albaida" en su totalidad, y el "Grup de Xirimiters La Degollà".

La filà cuenta así, por fin, con unas instalaciones amplias y dotadas de la infraestructura necesaria que se requiere para el buen funcionamiento de la misma. El esfuerzo realizado por "els Realistes" se vió recompensado por los parabienes y beneplácitos que los asistentes tributaron al contemplar su nueva sede y que la filà disfruta desde el mes de Septiembre, entrando en el nuevo siglo con buen pie y cerrando magníficamente, pues así podemos decirlo, los últimos años del siglo XX, con el desempeño de los cargos de Alférez 1996, Capitán 1997 y Sant Jordiet 1998. ■

FILÀ BERBERISCOS

En la pasada Asamblea General Ordinaria del Mig Any de la Filà Berberiscos a petición de su Primer Tro, Álvaro Poveda Bardisa, y la Junta Directiva de la Filà, aprobada de forma unánime, se toma el acuerdo de nombrar Berberiscos de Honor a los siguientes ex Primers Trons y Festers Consellers de la Filà:

D. Rafael Grau Mullor
D. Rafael Insa Satorre

D. Miguel Tomás Mas
D. Juan Antonio Nadal Espí

Su perseverancia y tesón en su larga y dilatada trayectoria festera en pro de la Filà, cuidadores ancestrales de la vitalidad "Bequetera" siguiendo los principios iniciados por nuestros antepasados de amor a nuestro Santo Patrón San Jorge, velando incansablemente por "Nostra Festa" y manteniendo ese espíritu de alco-

yanía por nuestro querido pueblo de Alcoy, nos obliga a ello.

Los Berberiscos nos podemos sentir afortunados por tenerlos como festers en nuestras filas, ya que con su carisma y su buen hacer por la Fiesta y la Filà son un estímulo para todos nosotros. ■

FILÀ BENIMERINES

LEGADO 2080

Como Acto de cierre de la capitania realizada en las fiestas de 1999, y coincidiendo con el momento histórico de fin de siglo y milenio, la Filà Benimerines ha tenido la feliz ocurrencia de promover una exposición bajo el lema "Alcoy en general y su Fiesta a finales del siglo XX", cuyo legado consistente en colaboraciones escritas, grabadas, filmadas, etc., queden depositadas en un "cofre" que, después de quedar cerrado, no volverá a abrirse hasta el 2080, año en que se cumplirá el Centenario de la Filà.

Es ello un reto que asume la Filà de convertirse en garante y depositaria de un conjunto de sentimientos ciudadanos y documentos que un día, dentro de cien años, sirvan para conocer de "primera mano" y sin deformaciones de ningún tipo, como era Alcoy, los alcoyanos y su mágica Fiesta.

El día 26 de Noviembre de 1999 tuvo lugar el depósito de dichas colaboraciones, que por lo numerosas que fueron, hubo necesidad de habilitar un segundo "cofre", los cuales fueron cerrados y sellados ante Notario, los cuales permanecerán provisionalmente expuestos en el museo del Casal de Sant Jordi, hasta que la filà tenga la adecuada vitrina.

El 23 de febrero de 1999, y con motivo del año de nuestra Capitania, tuvo lugar en el Teatro Calde-

Foto: Solroca

Foto: Paco Molró.

rón, un concierto de música festera a cargo de la "Agrupación Musical" de Manuel, Banda de la que ya dimos referencia en la Revista de 1998 de los galardones

conseguidos en el certamen mundial celebrado en Kerkrade (Holanda) en 1997. ■

FILÀ ANDALUCES

HONORES

En la pasada Asamblea Ordinaria de Ramos se impusieron "Insignias de Honor" a D. Vicente Cortés, "Tito", por sus más de 40 años de fester en activo, sin faltar a una sola cita con nuestra Trilogía, así como por méritos propios conseguidos en esta nuestra Filà, y a D. Jorge Aguado por la labor realizada en pro de la Filà y la Festa, en este año de Sant Jordi, como Primer Tró en funciones. Asimismo en la Asamblea Ordinaria de Mig Any se hizo entrega a D. Ángel Fauli, nuestro popular Sargento, de un pergamino en reconocimiento a la labor desempeñada en esta su Filà durante más de un cuarto de siglo.

PUBLICACIONES

El pasado día 29 de diciembre de 1999 tuvo lugar la presentación de la revista SANT JORDIET 1999, a la cual asistieron la Junta Directiva, Mayorales y Cuadro de Honor de la Asociación de San Jorge, así como Primers Trons, cargos festers de los años 1999 y 2000, el Excmo. Sr. Alcalde, nuestro Sant Jordi, Jorge González Satorre, miembros de diversas entidades, colaboradores, medios de comunicación y festers de esta Filà. Pese al frío y el agua que nos acompañó durante toda la tarde-noche, nadie quiso perderse este emotivo acontecimiento, en el cual hubo agradecimientos, elo-

gios y felicitaciones al desempeño por parte de todos de tan distinguido cargo, dando paso a una espléndida noche de pasodobles, marchas moras y cristianas, donde tuvimos oportunidad de ver a nuestro Presidente "rodando" nuestra tan querida y tradicional arma, la navaja.

ENSAYO PRIMERA ESCUADRA CONTRABANDISTA

Con motivo de la celebración de los más de 40 años vistiendo nuestro traje, el fester nº 2 de la Filà, Vicente Cortés, "Tito", tuvo la magnífica idea de reunir a prácticamente la totalidad de los componentes de la primera Escuadra Contrabandista de 1963. la Filà Andaluces desde sus orígenes

desfilaba en la Entrada montados a lomos de caballos y mulos, hasta el citado año 1963, en el que por primera vez se pudo ver a nuestro Filà formando en Escuadra, la Primera Escuadra. Una brillante idea por la cual recibimos el Premio a la mejor Entrada del Bando Cristiano de ese año, otorgado por la Asociación de San Jorge.

El entrañable "Tito" tuvo a bien sorprender a todos los festers y ex festers de esta Filà con tan magnífica iniciativa, en la cual todos pudimos disfrutar de una agradable velada llena de anécdotas, recuerdos, música y una extraordinaria exhibición de cabos de ayer y hoy. ■

FILÀ ASTURIANOS

La Filà Asturianos, fuera del marco de nuestras tradicionales fiestas de San Jorge, a la llegada del verano se reúnen en ambiente de camaradería y bastante buen humor para despedirse hasta el

mes de Septiembre. Este mes de Julio y como todos los años, se celebró la tradicional Diná en el paraje natural de la sierra Mariola, donde prácticamente toda la filà, al son de la música festera, muy

bien interpretada por la Agrupación Musical Serpis, celebró la llegada de las vacaciones, y tras el partidillo de fútbol, los festeros posaron para la inmortalidad y dejaron constancia del buen

Fotos: Solroca.

ambiente habido durante la jornada campestre.

En un emotivo y muy concurrido acto, la Filà rindió un homenaje al que fuera su Alférez en el año 1968, Gonzalo Ferre Sempere, para cuyo evento, se desplazaron exprofeso desde Madrid su viuda

y dos de sus hijos, a quienes se les hizo entrega una vistosa fotografía enmarcada de Gonzalo Ferre en la Procesión General en dicho año de cargo.

A su vez, y de pura sorpresa, se le hizo entrega también al Capitán de la Llana José Luis Corcoles

Bordera, presente en este acto, de dos fotografías de su abuelo José Bordera Llácer, que fue Capitán de los Asturianos en 1906 y 1916 y también su Alférez en 1905 y 1915. ■

FILÀ CIDES

UN ENSAIO PECULIAR: LA GAZPACHÀ.

La filà Cids té el costum, desde l'fa uns anys, de celebrar un dinar-ensaió de germanor entre festers i convidats que per un dia volen assabentar-se del formidable ambient que es respira al si de la filà. Aquest acte es caracteritza pel plat que s'ofereix als comensals: el trinxat -conegut popularment per la seva denominació castellana, gazpacho-. La gazpachà es celebra als locals de la filà a finals de febrer o començament de març, temps en que l'hivern comença a deixar pas -encara que lleugerament- a la tan ben volguda primavera. Concretament es va celebrar el vint-i-set de febrer, només cinquanta quatre dies abans que Alcoi es veguera immers en plena Festa. Aquell dissabte -és l'únic ensaió que la filà

no celebra la nit del divendres-, tots els assistens van poder gaudir d'una vesprada on la gastronomia i la Festa fongueren en un acte que cada vegada té mejor acceptació.

LA FESTA DINS DEL COR.

Els Cids al matí de la jornada central de la Nostra Festa, el dia de Sant Jordi, per perpetuar el costum, amb les seves famílies es congreguen a la Llar Infantil, on es celebra una Santa Missa per donar gràcies el nostre Patró i portar l'alegría i la joia de la Festa a aquells xiquets que ja de ben petits han estat colpejats injustament per la vida.

Tanmateix, la Missa del vint-i-tres d'abril de mil nou cent noranta-nou anava a ser diferent a la d'anys anteriors. Eixe dia de Sant Jordi, havia de pendre la Primera

Comunió un petit -ahora que gran- Cit, anomenat Jordi Ruiz Domènech. Tota la filà va voler acompanyar a Jordi i a tota la seva família en un dia tan senyallat, i per aixó, a les onze i mitja del matí, el pati del col·legi Santa Anna era replet de Cids que es sorprengheren gratament en vore

al comuniant accedint al recinte cavalcant sobre un poni.

L'emotiva cerimònia va estar oficiada pel pare En José Cortés, qui va aprofitar l'ocasió per demanar al nostre Senyor que la concòrdia i la germanor regnen entre els Cids. D'aquesta forma, després de refermar-se en les seves

promeses, Jordi va rebre, per primera vegada a la seva vida, el cos de Jesucrist, davant l'atenta i emocionada mirada dels seus pares i d'altres familiars.

Acabada l'Eucaristia, la filà va obsequiar amb una imatge equestre de Sant Jordi al petit fester Jordi. ■

FILÀ GUZMANES

Principios del mes de Octubre de 1999, y en la sede de la Filà, tuvo lugar la presentación del cargo de Capitán para el año 2000, que desempeñará don José Luis Sánchez Machancoses, con

asistencia de numerosos Guzmanes, además de los restantes cargos festeros y el Presidente de la Asociación.

El día 5 de Noviembre de 1999, y también en el marco de la Filà,

se presentó la Revista "Alférez 1999", en cuyo acto se hizo entrega de los premios del concurso fotográfico propuesto por el cargo de la Alferecía del año anterior. ■

FILÀ ALMOGAVARES

Este año se cumplen 25 desde que el pequeño grupo de la Filà Almogávares, encabezado, arrastrado diríase mejor, por Fernando "Madriles", tuvo la idea de hacer participaciones de lotería de Navidad algo novedosas.

No se le ocultará a nadie que el fin primordial de la confección y venta posterior de papeletas, sólo

llevaba la intención de conseguir unos recursos para la Filà con el gravamen que se aporta. Luego, había que hacer una lotería que su realización no mermara en exceso los beneficios pretendidos y por otro lado, conseguir el atractivo suficiente para ser apetecidos por muchos, cuantos más mejor.

Cualquier cosa que se preten-

día, estaba automáticamente desechada por el costo. Y se recurrió a la Asociación de San Jorge: Un fotolito de una fotografía de la Diana de la Filà, premiada en el concurso fotográfico de aquel año, lo propició. La Asociación, que ya había hecho el desembolso de la cuatricromía / fotolito para publicarla en la Revis-

ta, nos lo presentó, teniendo que soportar la Filà solamente la impresión.

Gráficas Agulló, artífice de todas las realizaciones que se han llevado a cabo, gozó de la idea tan intensamente como nosotros, y ya tenemos la lotería en la calle dispuesta para la venta. Convencidos del éxito a conseguir, se contrató el número entero, atrevimiento éste que se lo permitían escasas filàes. Y San Jorge echó una mano. La lotería se vendió rapidísimamente pues la aceptación fue total. La gente se aprovisionó de aquella lotería que representaba las fiestas de Moros y Cristianos de Alcoy, y la intercambió con su familia y amigos lejanos. Y para postre "va y toca". Un premio menor, pero que fueron 100 pesetas por peseta, que hicieron ricos a unos pocos, pero felices a muchísimos, por lo repartida. Y de allí a la continuidad hasta ahora.

Al año siguiente, ya fueron dos las fotografías, después un castillo troquelado (emblemático de la Filà). Siguió un pavo navideño de gran aceptación por su tamaño y la gracia de la vestimenta, todo ello, aprovechándose de los conocimientos técnicos de Paco Alba, publicista de profesión y colaborador entusiasta. Y después... de todo: Azulejo; disco con la grabación del Himno de Fiestas y nuestra marcha "Almogavar y alcoyá" de José María Valls; tela tejida ex profeso con los números; juego de la oca con dados y cubilete incluidos; mural de Cabrera en chapa metalizada; castillo recortable, y todo el muestrario de productos de los que la provincia de Alicante se enorgullece: turrón, aceite, nuestras peladillas, aceitunas rellenas y hasta incluso el herbero de Mariola del último año.

mos una extensísima gama de novedosas loterías. Unas elegantes, otras atrevidas, todas ingeniosas.

Todo ello hace que ya se nos conozca, también fuera de Alcoy, por la lotería Navideña. Me contó un vendedor de tejidos que, al visitar una firma, cual no sería su sorpresa nada menos que en Venezuela, encontrar la lotería de la Filà Almogávares (en concreto el citado PAVO), colgada en una de las paredes de su despacho.

La colección con la que ya cuenta la Filà (nada menos que 25 años), por lo extensa y diversa, mas el gusto que da contemplarla recordando toda su andadura, es por lo que creo sería mejor reco-

Cabe la satisfacción de ser los primeros, pero ahora, nos colma de dicha al ver como los alcoyanos somos en verdad creativos, imaginativos, únicos -me atrevo a decir-, y un año más contempla-

nocida si se mostrara en cualquier oportunidad al pueblo, toda reunida.

Y ahora, a esperar sus sorpresas para el nuevo Milenio. ■

FILÀ NAVARROS

CENA HOMENAJE A LA MUJER NAVARRA

El día 20 de noviembre de 1999, la Filà Navarros celebró la Cena Homenaje a la mujer Navarra, celebrándose el acto en el Salón Jaime I del Hotel Reconquista. Al final de este acto se obsequió a la mujer con un pequeño detalle.

En el transcurso de dicho acto se nombró Gloriero Oficial de la Filà para las próximas fiestas de S. Jorge al fester Carlos Sempere Agüir, haciéndole entrega de una reproducción a escala del arma de la Filà; y Fester Veterano a Enrique Balaguer Ferrandiz, entregándole un pergamino como recuerdo de dicho nombramiento.

DINÀ 1999

En el mes de Junio la Filà celebró su tradicional Dinà en la Piscina Municipal, celebrándose un partido de fútbol sala entre los festers al igual que las tradicionales partidas de cotos que preceden a la comida.

PRESENTACIÓ DEL CARTELL

Una any més el dia de la Glòria és va convertir en especial.

A la celebració del tradicional vermut, al nostre local, i mentre s'entonava l'Himne de Festes, es va procedir a la presentació i descoberta del cartell que, una vegada més, i com ja es tradicional, regala a la Filà el pintor Carlos Sempere.

És aquesta una situació curiosa ja que, pot ser, som l'única Filà en gaudir per partida doble de cartell. Per una part el que tots els alcoians fem com a nostre, el que està penjat a la Plaça, i per l'altra, el que aquest Navarro de pro, ens regala tots els anys. Un cartell nostre, pensat per a nosaltres, amb temàtica alcoiana i festera, i per damunt de tot, fet per un dels nostres. Un cartell que cada any esperem amb més impaciència; un regal molt digne d'agrair.

LA PENYA "ELS FLARES" ENTREGUEN UN ANY MÉS EL SEU "CULLEROT"

Com ve sent habitual als últims anys, la Penya "Els Flares", formada per un grup de festers Navarros, van fer entrega la Nit dels Músics del "cullerot" al Cabo Diana Jorge Sempere. Aquesta espècie de guardó consisteix en una gran cullera de fusta, de les utilitzades per a remenar l'olla, meravellosament decorada pel fester Luís Lazaro amb els color i emblemes de la Filà, i personalitzada amb el nom del que al dia següent es convertirà en Cabo de l'arrancà. Aquesta tradició, que poc a poc va fent-se lloc als actes propis de la Filà, parteix de la coneguda frase alcoiana "pareix que t'hages tragat el cullerot" en referència a com està de tes el Cabo Diana en sonar els primers compassos de la música triada per a l'arrancà. Esperem que aquesta curiosa forma de reconèixer l'important paper del Cabo Diana perdure al llarg dels anys, convertint-se en una més de les tradicions que donen riquesa a la Nostra Festa. ■

FILÀ MONTAÑESES

JUAN PEDRO FERRI CRUZ Y JUAN INIESTA MUNTÓ, MUNTANYESOS D'HONOR

La Asamblea de la filà Muntanyeses decidió otorgar los títulos de Muntanyesos d'Honor a Juan Pedro Ferri Cruz y Juan Iniesta Muntó. El primero, tras haber sido Primer Tro de la filà en los pasados años de cargo -1991 y 1992- además de ser un fester muy vinculado y comprometido con las actividades deportivas cuyo desarrollo caracterizan a esta familia festera. También el mismo nombramiento a favor de Juan Iniesta Muntó, a título póstumo, por su entrega

labor durante años desde distintos cargos en la junta directiva de la filà, a la que se encontraba muy unido y en la que aún conserva buenos amigos que le tienen en la memoria.

INAUGURACIÓN DE LA NUEVA SEDE

A mediados del mes de octubre la filà Muntanyesos pudo inaugurar oficialmente su nueva sede, sita en la calle Santa Ana, donde disfruta desde entonces con una espaciosa instalaciones que responden a la perfección a sus necesidades. En el momento del acto inaugural, acompañaron a los Muntanyesos los dos Presidentes de Honor de la Asociación, Jorge Silvestre y Enrique Luis Sanus, además del vicepresidente primero, Jordi Linares y el vicario de San Jorge, Jesús Rodríguez que, posteriormente, bendeciría las instalaciones antes de compartir un "ensaio" entre todos los presentes.

LOS GLORIEROS, COMO ANTAÑO, A LOMOS DE BURROS HASTA EL AYUNTAMIENTO

Los festeros más veteranos de la filà Muntanyesos trajeron a la memoria que tiempo atrás, el gloriero de esta filà llegaba al inicio de la Gloria montado sobre una burra. La simpática costumbre, perdida durante mucho tiempo, se consideró recuperarla y desde 1996, los representantes de esta filà en tan destacado acto retoman aquella costumbre que es ampliamente celebrada y motivo de singularidad entre los caracteres personales de los Muntanyesos.

VICENTE MIRA "CHAMACO", TODO UN TORERO

Los festers de la filà Muntanyesos, así como los invitados a los "ensaïos" que se esperan hasta sus últimos minutos conocen bien

cómo terminan estos. Para despedir la fiesta, el veterano fester Vicente Mira, cariñosamente conocido como "Chamaco" saca su montera y su muleta y se da unos pases toreros que muchos maestros los quisieran para ellos en una tarde de gloria. "Chamaco", llegado su turno se convierte en casi un héroe para la filà y hace pasar uno de los mejores y más animados momentos de la noche.

NOS HA TOCADO LA LOTERÍA

No ha sido el Gordo, pero no está nada mal una aproximación al Segundo Premio. De hecho es el

premio más importante en la Lotería de Navidad que se recuerda en Alcoy y que era jugado, casi íntegramente, por la filà Muntanyesos. Para tentar la suerte, se ilustró sus participaciones con una acuarela de Jordi Sellés que representa el desaparecido cine verano Montreyy. La imagen ya está ligada a la suerte para siempre. ■

FILÀ CRUZADOS

HOMENATGE A JOAN VALLS

El día 23 de abril, como colofón al cincuentenario de nuestra Filà, nos propusimos efectuar un homenaje a los fundadores, para lo cual se confeccionó una corona floral con el formato y los colores de los Cruzados. Al mediodía, una vez finalizada la Misa Mayor en Santa María, nos dirigimos a la Plaçeta del Fossar y ante la el monumento a Joan Valls cofundador de nuestra Filà y acompañados por la banda de música, los festers números uno y dos depositaron dicha corona en presencia de la viuda, que presenció el acto desde el balcón de su casa.

DINÀ 1999

El 27 de junio nos desplazamos hasta Oliva, donde teníamos contratada la "Dinà", para lo cual y en dos autobuses, partimos a las ocho y media de la mañana,

tras haber tomado el "herberet", "timonet" y alguna que otra cosa más. En la sobremesa se efectuó el relevo de escuadreros, de la escuadra del Capitán 1993 a la escuadra del Mig 2000. Con motivo de lo antedicho, se pasó la

porra, como testigo, de una a otra escuadra. Puede decirse sin ningún temor a equivocación que algunos de los escuadreros tenían húmedos los ojos.

MIG ANY I L'ESQUADRA DEL MIG

El día central del Mig Any, cap a la una del migdia, els esquadrers del Mig del 2000 que s'havien compromés a fer l'olleta per al concurs, acudiren al "xiringuito" de la Glorieta per a fer-se càrrec de la seua labor. Entre dos arbres havien penjat una pancarta amb un rètol que deia "2000-NEGRES", cosa que portà comentaris per a tots els gustos, des qui preguntava d'on pensàvem traure tant negre, fins aquell que deia que el més difícil no era portar-los sinó tornar-los. L'olleta i tot el que en sí porta, va estar magnífica, i com sempre sense aconseguir cap premi, com es sol dir "vam quedar tercers". Els esquadrers, en la seua primera eixida a la llum, anaren a la Filà

per tal de canviar-se de roba, sopar, i desfilar poc després en la entradeta. Finalitzat el sopar, que dit siga de pas va ser tardet perquè tardet desfilàvem, la directiva ens obsequià amb una cullera de fusta amb l'heràldica de la Filà

dibuixada al mànec. Han estat molt bé totes les celebracions del Mig Any i sense cap incidència. ■

FILÀ ALCODIANOS

Con motivo de su "40 Aniversario", la Filà Alcodianos organizó el pasado 28 de noviembre de 1999 un Concierto de Exaltación de Música Festera, contando para dicho evento con su banda de música, la Sociedad Unión Musical de Penáguila, la cual lleva vinculada a la Filà más de 25 años, y el Grup de Dolçainers "La Degollà", éste ligado a la Filà desde el año de Capitán 1994, que nos acompañó por primera vez en "l'Entrà".

Estas dos entidades aunaron esfuerzos y nos deleitaron durante más de hora y media con un concierto que levantó no pocos recuerdos y momentos inolvidables para muchos de los allí presentes, pues se pudieron escuchar los pasodobles y marchas cristianas que a lo largo de la pequeña historia de esta Filà se interpretaron en los diversos actos de "Nostra Festa".

Quien no recuerda ese pasodoble con el cual iniciamos nuestra andadura en la Diana -"Suspiros del Serpis"- o esa marcha-pasodoble de nombre "Alcodianos", dedicada por Rafael Giner a la Filà, que nos acompañó primero

en "l'Entrà" y pasando más tarde a la Diana, o esas marchas cristianas en las escuadras: "Apóstol Poeta", "Bonus Christianus", "Als Cristians" o "Un moble més", por citar sólo algunas de ellas.

Este concierto sirvió además como un acto más de la reinauguración del Teatro del Colegio Salesianos.

Y por último, desde estas líneas hacer una mención especial a los fundadores que aún quedan

entre nosotros: Felo, Quaranta, Julio, Adolfo y Antonio; y sobre todo a todos los Alcodianos que contribuyeron a hacer grande esta Filà y que desde allí arriba ocupan todos los años primera fila en la calle de Sant Nicolauet, para ver a sus Alcodianos desfilas en "l'Entrà". ■

FILÀ ARAGONESES

La magia de la música es uno de los fenómenos de unión relacionado con nuestra fiesta de Moros y Cristianos, penetrándonos sus ruidos con sus sonos nos llena de felicidad y alegría. Desde que fue incorporada a mediados del siglo XIX y hasta nuestros días, el ritmo musical ha engrandecido las entradas, procesiones, alardos, etc., de nuestra fiesta.

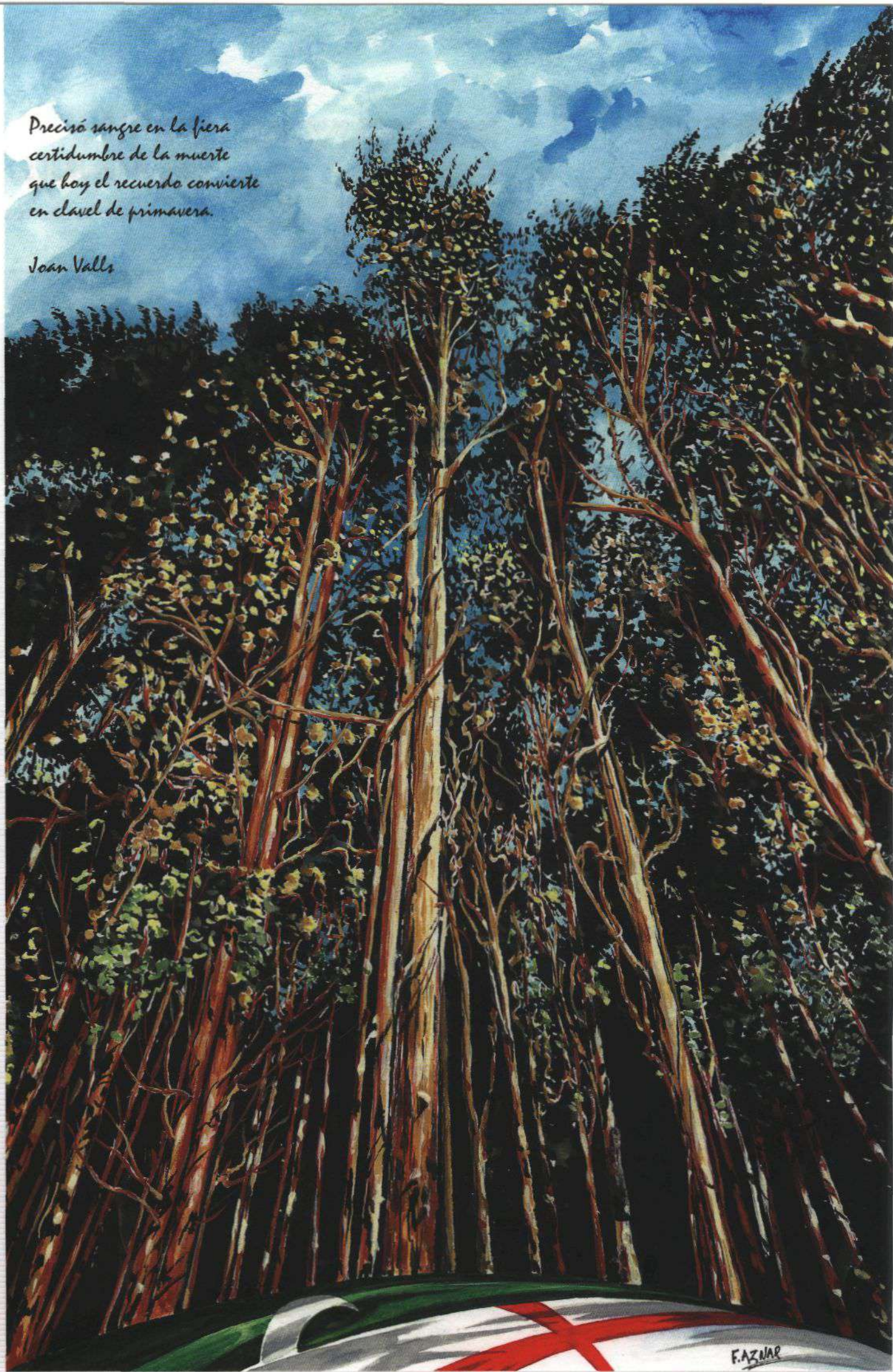
Por eso la Filà Aragoneses ha querido sumarse y aportar su granito de arena para engrandecer y enriquecer el repertorio de música festera en su modalidad de marcha cristiana. Y así en el mes de marzo de 1999, se dio a conocer a toda la familia aragonesa y a todo el Alcoi fester nuestra marcha cristiana "Aragonesos 99", compuesta por el maestro Daniel Ferrero e interpretada por la Banda Primitiva de Palomar. ■

ESTÁN
AMB
SANT
JORDI

*Precisó sangre en la fiera
certidumbre de la muerte
que hoy el recuerdo convierte
en clavel de primavera.*

Joan Valls

FAZUAR

D. MIGUEL SEGURA ORQUÍN
(† 12-11-99)

Todavía te recordamos amigo Miguel compartiendo la tertulia de los viernes, y no podemos olvidar cuanto apreciabas nuestros colores, nuestro diseño, nuestra Fiesta y nuestra entrañable Filà Miqueros. Deseamos que compartas en la Gloria con todos aquellos Miqueros que nos precedieron, la tertulia de los ángeles. ■

D. JOSE GANGA VILLANUEVA
(1923 - 1999)

Cuando fallece un gran amigo y compañero, nos invade un inconformista sentimiento de impotencia ante la muerte. Y para los que en vida compartimos su trato cordial y honesto, el óbito repentino nos traumatiza y suscita una impronta amarga. Pero la vida

sigue y solo podemos ofrecerle la sensibilidad de un acendrado recuerdo.

El perfil humano y la trayectoria festera de Pepe Ganga son fecundos y no pueden condensarse en unos pocos renglones, pero es obligado destacar su noble culto a la amistad y su espíritu de colaboración cada vez que se le requirió su apoyo.

Deja un vacío que perdurará en el transcurrir del tiempo y como no se muere del todo mientras alguien nos recuerda, permanecerá viva y latente entre nosotros su entrañable memoria.

La filà Verds le testimonia su añoranza y transmite la estima colectiva al imprimir este recordatorio. Descanse en paz. ■

D. EMILIO ANTOLÍ COMPANYY

Ya a punto de las fiestas Navideñas, la Filà Ligerros se vió desagradablemente sorprendida por el fallecimiento de nuestro buen amigo Emilio Antolí, fester Ligerro desde su más tierna juventud, hasta el punto de representar a nuestra filà en el mural de San Jorge de la iglesia del Colegio Salesiano.

Descansa en paz amigo Emilio, y desde allí donde estés, ten la seguridad de que tu recuerdo será imborrable para todos nosotros. Hasta siempre amigo. ■

N'ALFONSO CAEROLS

"Les Filaes les fan els individus". Alfonso Caerols és d'aquells festers que sense alçar la veu, pas a pas, treballen per i per a la festa, d'una forma callada, respectuosa, sincera... enaltint la Filà a la qual pertanyen. Els Palominos, davant de tan sensible pèrdua, no podem més que manifestar el nostre duel i comprometre'ns des d'estes línies a guardar el teu record a través de les adversitats, mai un mal gest, mai una paraula més alta que una altra, sinó tot el contrari: el somriure a la boca, la paraula amable cap al company feien d'ell una persona entranable. ■

D. RICARDO SANCHIS BERNABEU
(† 21-12-99)

Por su inesperada desaparición, ha dejado un gran vacío en la Filà

Que Dios y San Jorge le hayan abierto sus brazos. Nosotros, "els Realistes", estaremos siempre contigo Ricardo. ■

D. ANTONIO SERRA CANO.
(† 24-12-99)

Un componente del equipo de los últimos premios del concurso de la "olleta" y de los campeonatos de cotos.

La Filà Realistes y todos sus festers se acordarán siempre de ti "Toni". ■

D. MARIO ARACIL
(† 15-1-99)

Ex-Contrabandista, vistió nuestro traje durante varios años, de carácter amable y agradecido, nos dejó en el mes de Enero, tras una larga y penosa enfermedad. La Filà Andaluces siempre lo ten-

drá en sus oraciones. Descanse en paz. ■

D. JOSÉ ANTONIO MORA TORREGROSA

(† 1-XI-99)

El pasado mes de noviembre

recibíamos la triste noticia de la defunción del amigo Mora, ex-fester Contrabandista. Ingresó en nuestra Filà en los años 70, desempeñando el cargo de Tesorero durante varios años. Orgulloso de haber pertenecido a esta Filà, gustaba de relacionarse con todos sus individuos, y no faltar a un acto donde estuvieron los Andaluces.

Que Dios y nuestro Santo Patrón San Jorge lo tengan en su Gloria. Descanse en paz. ■

D. JOSE GARCÍA COLOMA
(1914-1999)

Fester nascut dins la festa a la filà Gusmans, en la seua joventut va passar a formar part de la filà Navarros on va tindre l'honor de ser Primer Trò al llarg d'uns quants anys.

Un poc més tard, ja no tan jove, va entrar a formar part de la filà Cids on va desenvolupar diversos càrrecs directius i on va permaneixer com a fester actiu molt de temps, fins que una enfermetat el va apartar d'una de les seues grans passions a la vida: "LA FESTA".

En resum, més de 65 anys de participació activa a la nostra tan volguda festa i de devoció al Patró Sant Jordi. ■

D. JOSE MANUEL LÓPEZ ALCARAZ

(1945-2000)

Se vistió por primera vez en 1987, y aunque vivía en Elda,

venía a todos los actos que organizaba la Filà, habiéndose ganado el afecto y la amistad de todos los componentes de la misma, ya que había demostrado ser un gran Fester.

Que San Jorge lo acoja en su seno. Descanse en Paz. ■

D. JOSÉ RAMÓN SANJUÁN
(† 28-II-2000)

L'any passat ens quedarem pendants de que feres la primera esquadra amb la filà. Era un any especial, l'any de Capità i especial era l'esquadra on era tota la teua família: pare, germans, tio i cosins, però la teua salut no va voler que fou així.

Enguany complies les bodes de plata amb nosaltres, vint-i-cinc anys, els mateixos que tenies, vint-i-cinc anys vestint amb orgull els saragüells i les espadenyas, però com un mal son el dia 27 de febrer ens digués adéu a tots i prenies el camí per a reunir-te amb Sant Jordi, el nostre patró, aquell que orgullosament duem al pit tots.

Aquest any ja no podem vore't... però quan sonen al Partidor les notes de Pas als Maseros, sabrem que allà dalt, en la Glòria, arrancaràs eixa esquadra especial reservada sols per als bons. Allí dalt, colze amb colze, amb Enri- que el Mudet de cabo, Bene, Fidel, Modesto, Rovira...

**FILÀ
GUZMANES**

D. JAUME JOVER VIDAL
(† 4-3-99)

El propassat 4 de març ens abandonà inesperadament el jove fester gusmà, Jaume Jover Vidal, quedara truncada una vida que des de els seus inicis va participar a la Festa de Sant Jordi.

Vestirà per primera vegada el disseny de la filà als cinc mesos d'edat i des de entonces no fallà a la crida de la Festa.

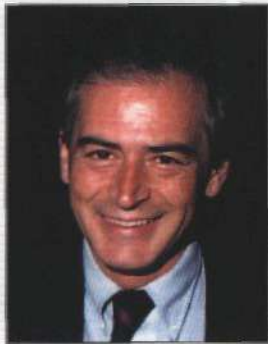
Fill del també fester gusmà, Joan Jesús Jover "Susso", ex primer tro i actual croniste, era un xic alegre i participatiu, malgrat la seua joventut.

La seua desaparició ha deixat un buit molt difícil d'omplir als familiars i a tota la filà.

Sempre el recordarem amb carinyo. ■

**FILÀ
MOZARRABES**

D. JULIO PASTOR GARCÍA
(† 25-1-2000)

El pasado día 25 de enero nos abandonó definitivamente nuestro amigo Julio. El carácter repentino de su marcha hace más dolorosa la pérdida.

Querido Julio: Que San Jorge te acompañe en este tu último y definitivo viaje.

Sin duda serás nuestro valedor ante nuestro Patrón. Has partido con el deber cumplido; tus hijos, a quien supiste inculcar el amor a la Fiesta y a San Jorge, son testimonio de ello.

Tu carácter abierto y desenfadado hará que tu memoria permanezca entre nosotros. Descansa en Paz. ■

**FILÀ
NAVARROS**

D. JUAN IGNACIO JORNET MOYA
(† 17-4-99)

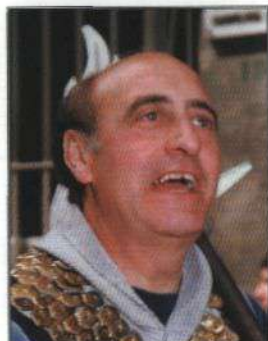

Escasos momentos antes de que explotara la alegría de la Festa, la noche del 17 de abril, Juan Ignacio Jornet Moya nos destrozó el alma y se fue sin avisar. Profesional de la banca y fester desde casi ni se sabe, ha sido uno de los Navarros más auténticos, puros y con mayor vinculación a esta Filà. Es el eslabón que ha hecho saltar en pedazos la cadena Navarra dels Jornet. Aún hoy, los Jornets que quedan intentan reunir los trozos de su cadena para poder seguir disfrutando de la Festa. Jornet, también conocido como "Aiguasal" era fester veterà y ha participado en múltiples escuadras de negros, boatos y en cualquier actividad convocada por su Filà de toda la vida, una Filà que decidió ahora hace un año, que la mejor forma de rendirle homenaje era que la Festa continuara. Y eso es lo que hace la Festa año tras año por ti, Jornet: padre, marido, tío, hermano, amigo, y... Navarro. ■

FILÀ TOMASINAS

**BALDOMERO ARACIL
GOSÁLBEZ, "BALDI"**
(† 24-IX-99)

Viniste a la Filà en 1976 (VII Centenario) a esta tu casa con mucha ilusión. Muy pronto te ganaste amigos, que junto con los que ya tenías sumaron toda la Filà, te hiciste de querer, como nadie. La Peña de los "Jueves" no sabrá que hacer sin tu muy estimada colaboración. Tú lo organizabas todo, nos citabas, nos... y sin ti, los Caballeros del Capitán de 1991, Pope, y la escuadra "del Mig" de 1998, no hubieran resultado tan especiales. Baldi... nos haces falta, nos haces mucha falta. Fuiste un buen festero pero mucho mejor persona. Sabemos que Él, al que tú amaste tanto, te tendrá siempre a su lado. Te recordaremos mientras vivamos.

Un abrazo de todas las Tomasinas. ■

**JUAN ALZINA
BERENQUER, "PASQUÉ"**
(† 8-XII-99)

El pasado 8 de Diciembre falleció repentinamente nuestro amigo y compañero Juan (Pasqué), nacido en Argel en 1932. En 1962 de paso por nuestra ciudad, decidió quedarse y echar raíces, formando una familia como un alcoyano más. En 1972 se hizo "Tomasina", de carácter fuerte y emprendedor y de un gran corazón hizo muchos amigos "pasque ell es aixina", decía y cumplía. Fue gran embajador de nuestra Fiesta en Francia, donde reside parte de su familia. Serás recordado siempre como te mereces.

Descansa en paz amigo Tomasina. ■

**JUAN BALAGUER GUILLEM,
"EL CHANO"**
(† 24-X-99)

El 24 de Octubre de 1999 falleció inesperadamente nuestro amigo y compañero Juan "El Chano". Fue Socio de Honor y Veterano de la Filà Tomasinas. Estuvo a cargo del Montepío de la Filà durante muchos años, siendo vocal de La Junta Directiva desde 1956 a 1990 y formó parte de los Caballeros del Capitán (Francisco Jover) en el año 1977. Juan era de los que hacían Filà, representando a las Tomasinas en muchas ocasiones en el Campeonato de Cotos del Mig Any.

Hasta siempre Juan. ■

FILÀ ALCODIANOS

CARLOS FERRÁNDIZ SOLER
(† 1 de abril de 1999)

La Filà Alcodianos perdía el Jueves Santo del pasado año día 1 de abril, a uno de los cofundadores de la Filà. Presidente durante muchos años del Banco de Sangre María Auxiliadora. Fue fundador de las dos instituciones en el año 1959-1960.

Vinculado por medio del Banco de Sangre a la peña Fontilles de Alcoy, fue persona carismática dentro del seno de la Filà.

Con él la Filà Alcodianos pierde a un compañero muy querido y recordado por los más veteranos del mundo de la Fiesta. ■

E
S
T
Á
N
I
N
S
I
E
R
T
J
O
R
N
I

CAPITÀN
LLANA

BENIMERINES
BERBERISCOS
REALISTAS
MARRANESCH
ABENCERRAJES

SANT JORDIET
FILÀ
LABRADORES

ALFÈREZ
JUDIOS

LIGEROS
CORDÓN
MAGENTA
VERDES
CHANO
DOMINGO MIQUES

CAPITÀN
GUZMANES

LABRADORES
CIDES
ASTURIANOS
ANDALUCES
ARAGONESES
ALCOBIANOS

MIG
MUDÈJARES

MIG
CRUZADOS

ALFÈREZ
VASCOS

MONTAÑESES
TOMASINAS
NAVARROS
ALMOGÁVARES
MOZÁRABES

Guión

DE CULTOS Y TRADICIONALES FIESTAS DE MOROS Y CRISTIANOS EN HONOR DE SAN JORGE, PATRÓN DE ALCOY, ORGANIZADOS POR SU ASOCIACIÓN, BAJO LOS AUSPICIOS DEL EXCELENTÍSIMO AYUNTAMIENTO.

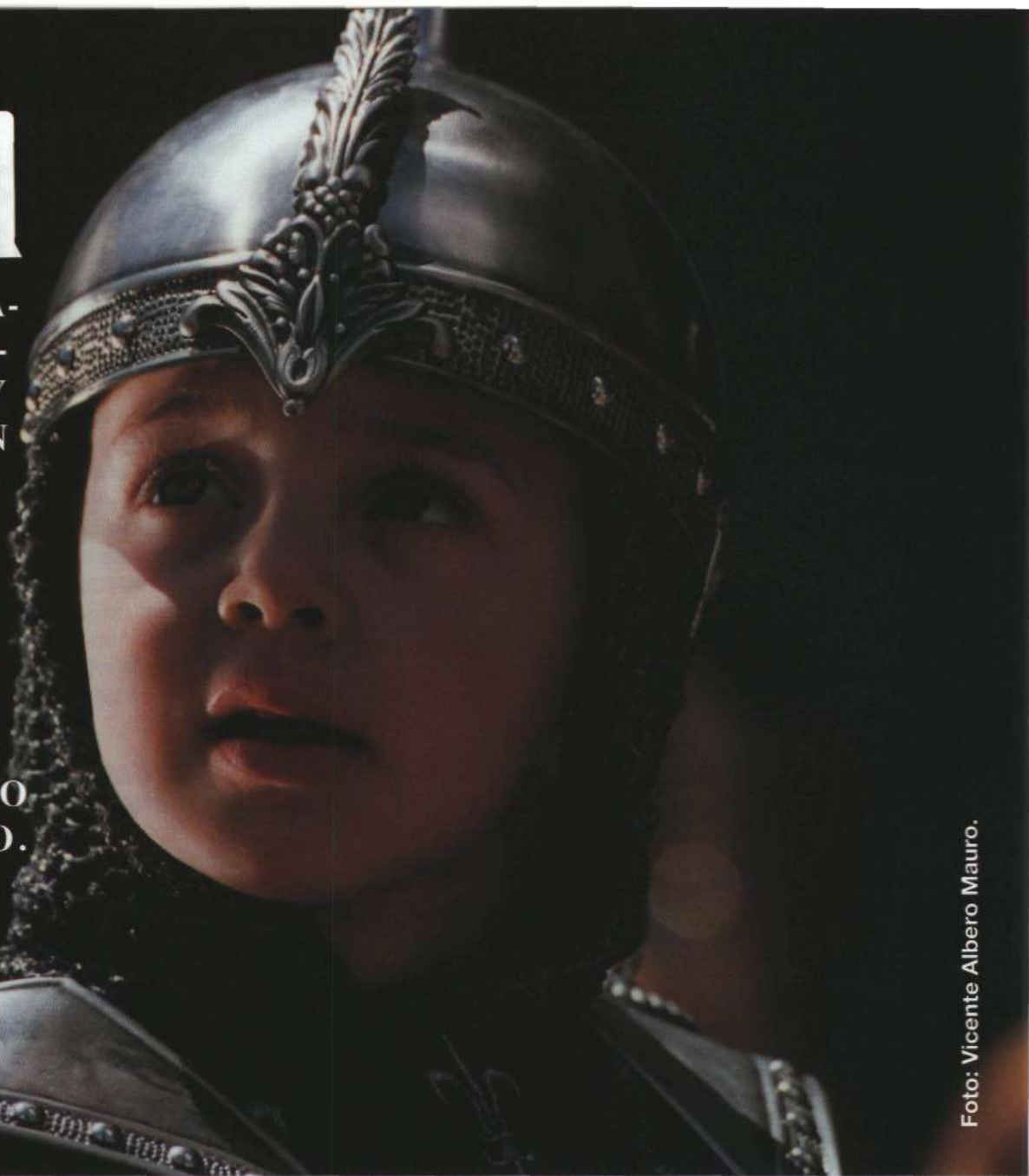

Foto: Vicente Alberio Mauro.

SÁBADO 1 DE ABRIL

A las 20,15 horas en la Llotja de Sant Jordi, presentación de la Revista de Fiestas 2000.

Finalizado el acto, y ante el zaguán del Excmo. Ayuntamiento, se descubrirá el cartel anunciador de la Fiesta de Moros y Cristianos en honor a San Jorge.

DOMINGO 23 DE ABRIL

Tras la procesión matinal de Els Xiulitets, a las 10 horas y partiendo desde el Ayuntamiento de la ciudad, LA GLORIA.

En el día de Pascua de Resurrección, se inicia el pregón de la Fiesta, vivo y alegre. Como muestrario colorista, y precedido de los Heraldos de la ciudad y trompeteros, desfila un fester de cada fila a los sonos de los pasodobles característicos.

Al finalizar el desfile, sobre las 14 horas, MASCLETÀ en la Plaça d'Espanya.

Al anochecer, después del Berenar de Pasqua, siguiendo el itinerario acostumbrado Entradetes de las filaes.

(Desde el domingo día 23 de abril al miérco-

les día 3 de mayo, a partir de las 22'30 horas, y por los itinerarios consabidos, Entradetes de les filaes).

SÁBADO 29 DE ABRIL

A las 19'30 horas, desde la iglesia de San Jorge, TRASLADO PROCESIONAL de la imagen del Xicotet, hasta la parroquia de Santa María.

DOMINGO 30 DE ABRIL

A las 8'30 horas, Santa Misa en la iglesia arciprestal de Santa María, en la que podrán recibir la Primera Comunión los Glorieros infantiles.

A las 11'30 horas, desde el Partidor, GLORIA INFANTIL, pregonando, como hicieron sus mayores, la cercanía de la Fiesta.

Al finalizar el acto, sobre las 13'30 horas, MASCLETÀ en la Plaça d'Espanya.

LUNES 1 AL MIÉRCOLES 3 DE MAYO

A las 20'15 horas, en la parroquia de Santa María, solemne TRIDUO, con los siguientes

Foto: Estudios Cayan.

cultos: Oficio de Vísperas Solemnes, entonándose al inicio el "Himno a San Jorge", Santa Misa con Homilía y finalizando con el "Wali, Wali" de José Espi Ulrich, participando la Corporación Musical Nueva de Alcoy.

JUEVES 4 DE MAYO

A las 19'30 horas, FIESTA DEL PASODOBLE. Desfile de las corporaciones musicales, iniciándose el desfile desde el colegio Salesiano, Placeta de Mossén Josep, Juan Cantó, Diego Fernández Montañés, Rigoberto Albors, Parterre, Avinguda del País Valencià, hasta la Plaça d'Espanya, donde se interpretará el "Himne de la Festa".

Al finalizar, castillo de fuegos artificiales en el Pont de Sant Jordi.

A continuación, NIT DE L'OLLA, cena típica de festers y músicos en cada filà. Posteriormente desfile de las filaes hacia la Plaça d'Espanya.

TRILOGÍA DE LA FIESTA DE MOROS Y CRISTIANOS

Con estos actos, Alcoy conmemora anualmente una gesta de la Reconquista y la especial protección de San Jorge en el año 1276.

VIERNES 5 DE MAYO. DÍA DE LAS ENTRADAS

A las 5'15 horas, Misa para festers en la parroquia de Santa María.

A las 6 horas, tras el toque de alba y rezo del Avemaría, será izada la enseña de la Cruz en el Castillo para dar comienzo a la PRIMERA DIANA. Desfile matutino, pleno de brillantez y alegría, en el que cada una de las filaes está representada por una escuadra con diez festers y su cabo, e irá seguida por su banda de música.

A las 10'45 horas, desde el Partidor, ENTRADA DE CRISTIANOS, desfile espectacular de los Campeones de la Cruz, estampa del romancero que evoca el siglo XIII, en el reinado de Jaume I, que quiere simbolizar la concentración de las tropas cristianas en defensa de la entonces villa de Alcoy.

A las 16'30 horas, ENTRADA DE MOROS. Exótico despliegue del ejército de la Media Luna; fantasía oriental, sensualidad y suntuosidad árabe que rememora las formaciones morunas del valiente caudillo Al-Azraq durante su asedio a nuestra villa.

SÁBADO 6 DE MAYO. DÍA DE SAN JORGE

A las 8'30 horas, Misa de Comunión con plática para los asociados de San Jorge, en su iglesia titular.

A la misma hora, 8'30 horas, SEGUNDA DIANA. Tiene características similares a la Primera Diana, pero es un acto con especial participación de la niñez festera, recorriendo los

dos itinerarios establecidos –Partidor-Sant Nicolau y País Valencià-Sant Llorenç– hasta entrar en la Plaça d’Espanya.

A las 11 horas, PROCESIÓN DE LA RELIQUIA DE SAN JORGE, desde su iglesia hasta la parroquia de Santa María. Esta Procesión concentra a los personajes festeros –Capitanes, Alféreces y Sant Jordiet–, Asamblea General de la Asociación de San Jorge y autoridades, con la presidencia del Alcalde de la ciudad.

A continuación, sobre las 12 horas, solemne MISA MAYOR cantada, con homilía. La Orquesta Sinfónica Alcoyana, la Coral Polifónica Alcoyana y el Grupo “Cantores de Alcoy”, interpretarán la “Misa a San Jorge” de Amando Blanquer Ponsoda, finalizando con la interpretación del “Himno a San Jorge” de Enrique Juan Merín.

Finalizada la Misa, sobre las 13’30 horas, MASCLETÀ en la Plaça d’Espanya.

A las 17’30 horas, DIANA VESPERTINA DEL CAVALLET, a cargo de la filà Realistas y la filà Berberiscos, desde la Font Redona hasta la Plaça d’Espanya.

A las 19 horas, PROCESIÓN GENERAL. Devolución de la Reliquia de San Jorge, desde Santa María a la iglesia de nuestro Patrón, cuya imagen ecuestre sale en procesión sobre sus propias andas arrastradas por la tradicional yunta de bueyes. El orden de formación y desfile es el siguiente: Heraldos de la ciudad, clarines, fieles devotos y festers con cera, niños, filaes con armas –por orden de antigüedad, encabezándolas el bando moro–, filaes de cargo, Asamblea de la Asociación de San Jorge Clero y Autoridades.

A las 21 horas, finalizando la procesión, apoteósico recibimiento, con bengalas y fuegos artificiales, de la custodia que guarda la Reliquia –que se dará a besar a los fieles inmediatamente– y la imagen ecuestre del Santo.

A las 23’30 horas, desde la Font Redona, RETRETA. Desfile informal de festers sobre carrozas engalanadas e iluminadas. Al término de este acto lúdico y alegre, castillo de fuegos de artificio en el Pont de Sant Jordi.

DOMINGO 7 DE MAYO. DÍA DEL ALARDO O BATALLA

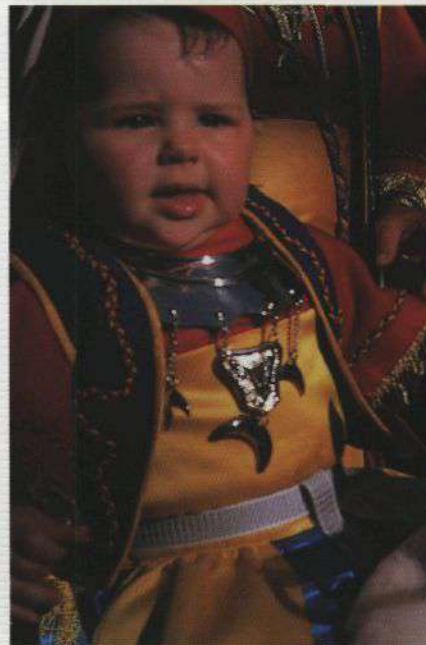
A las 7’15 horas, CONTRABANDO en la Plaça d’Espanya. Teniendo el Castillo como escenario, se celebra este antiguo acto entre la filà Andaluces y la filà Labradores.

A las 8 horas, GUERRILLAS. Despliegue aislado de las filaes en escaramuzas con fuego de arcabucería, por diversas calles de la población, y salvas de pólvora ante el monumento a San Jorge de La Rosaleda, finalizando a las 9 horas.

A las 10 horas, ESTAFETA Y EMBAJADA MORA. Después de cesar el fuego de guerri-

Foto: Eva Sempere Domínguez.

Fotos: Estudios Cyan.

Foto: Vicente Pascual Pascual.

llas, toma de posesión simbólica de la fortaleza por el Capitán y Alférez cristianos, Sargento, Embajador y Mosén Torregrosa, así como sus respectivas filaes, y a continuación tiene lugar la ESTAFETA, acto en el que un jinete moro, en veloz carrera, es portador de un mensaje de intimidación. Rasgado el pergamino se concede la EMBAJADA y es el Embajador Moro quien pretende rendir el Castillo con su altivo parlamento.

Terminado éste, sobre las 11 horas, se declara la BATALLA DE ARCABUCERÍA o ALARDO, que termina con la victoria, asalto y toma de la fortaleza por parte del bando moro, después del espectacular Encaro de Capitanes y Alféreces.

A las 16'30 horas, ESTAFETA Y EMBAJADA CRISTIANA. Actos análogos a los de la mañana. El cristiano desea recuperar sus lares y desencadena de nuevo una batalla de pólvora que termina sobre las 19'30 horas con el triunfo cristiano, arriándose la enseña mora e izando la victoriosa enseña de la Cruz.

A las 20 horas, terminada ya la lucha, los Capitanes y Alféreces de ambos bandos, con sus filaes respectivas, el Sant Jordiet, con su filà, Asamblea General de la Asociación de San Jorge y autoridades devolverán, desde la parroquia de Santa María -Placeta del Fossar hasta la iglesia de San Jorge, la imagen del Xicotet que presidió el solemne Triduo, y ya en la iglesia patronal, ante el lienzo que pintó Fernando Cabrera Cantó, se rezará en ACCIÓN DE GRACIAS por la Fiesta a punto de terminar.

A las 21'30 horas, APARICIÓN DE SAN JORGE sobre las almenas del Castillo, entre el volteo de campanas, acordes del "Himne de la Festa", nubes de color y destellos de luz. San Jordiet concita todas las miradas del pueblo que ve así, de manera poética y sublime, simbólica y tradicional, cómo finaliza su trilogía abriñña en recuerdo de gratitud perenne a su Santo Patrón.

A partir de las 22 horas, en la Plaça d'Espanya y calles adyacentes, los populares SOPARETS. Despedida llena de ingenio, plena de añoranza y rica en ocurrencia de los grupos de distintas filaes que, voluntariamente, intervienen en el acto.

MIÉRCOLES 10 DE MAYO

A las 20'15 horas, en la iglesia del Santo Patrón, Misa en sufragio de los asociados difuntos.

*Un altre any més
tenim el deure de fer saber
el nostre agraïment
a totes aquelles persones,
empreses, anunciants,
Institucions, artistes, poetes, col·laboradors,
tallers i arts gràfiques,
que han fet possible el contingut i el laboració
d'aquesta Revista de les Festes de Moros i Cristians d'Alcoi.*

L'ASSOCIACIÓ DE SANT JORDI.

